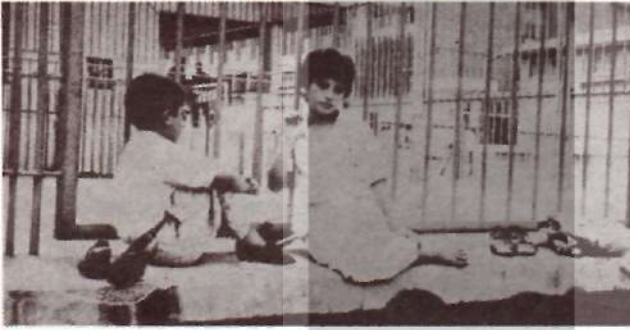

YALÇIN KÜÇÜK
ŞÖLDE BASIN VE ÇÖLAŞAN

SAYI: 3 EYLÜL 1987 800 TL. (KDV DAHİL)

TOPLUMSAL KURTULUŞ

TEORİK-PRATİK SOSYALİST DERGİ

**DUVARIN İKİ YANINDA
ONURLARIYLA DİRENENLER**

**SUÇSUZ CEZA OLMAZ
AF DEĞİL CEZALAR SİLİNSİN**

TOPLUMSAL KURTULUŞ

TEORİK-PRAKİK SOSYALİST DERGİ

SAHİBİ : DÖNEM YAYINCILIK adına BİLGESU ERENUS
YAYIN DANIŞMA KURULU BAŞKANI : YALÇIN KÜÇÜK
GENEL YAYIN YÖNETMENİ : ERHAN TEZGÖR
GENEL KOORDİNATÖR : MEHMET EMİN SERT
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ : SERVET ULUSOY
GRAFİK DÜZENLEME : İSMET ADA

MERKEZ: Komur Sokak 73/9 Tel: 125 93 78 • **BASKI:** MAYA Matbaacılık
 Yayıncılık Ltd. Şti. Tel: 125 25 95 - 118 63 80 • **ABONE KOŞULLARI:**
 Yurtiçi Yıllık: 7.500 TL.- Yurtdışı Yıllık: 50 DM • **DAĞITIM:** HÜR Dağıtım •
POSTA ÇEKİ NO: 28155.7 • **İŞ BANKASI** Akay Şubesi Hesap No: 350 383

1987/3
EYLÜL

Bu Sayımız

Korkak Kahraman Özal
Karşı Darbe Yedi

Suçsuz Ceza Olmaz, Af Değil
Tüm Cezalar Silinsin

İkinci Lâle Devri veya
Festivaler Ülkesi Türkiye

Ortaköy, Birinci Lâle Devri'nde
Keşfedildi

Teslim Olmayanlar Ölmeyiz
Ata Yazıcıoğlu

Bilgesu Erenus

Tek Tip Elbise

İhaleye Katılan İnsanlık Onuru

Kırkinci Günün Sonrası ve
Anlamakta Güçlük Çeken Bir Doktor

Aydınlık Gölge

Sabah Egzersizleri

Tutuklu Yakınlarının Eylemleri

Evet'te Birleşenler

Para Cezası Seçme Hakkının Reddidir
Av. Hüsnü Öndül

Sosyalistler Referandum Aldatmacasına
Karşı Çıkıyorlar

Yasal Partileşme Sürecinin
Dünü ve Bugünü Üzerine Notlar

Barış Savaşımı Üzerine

Ayrışma ve Kopma

Kuşak ve Kadrolar

Nerede Mavi Gezegen?

Tekellerin "Siyasal İstikrarsızlığı" ve
Devrimci Çözüm

Birlik ve Çeşitlilik

Demokrasi ve Sosyalizm

Geri Çekilmeyi Bilmek ya da
Demokrasi Mücadelesi ve Sosyalizm

Toplu Sözleşmeler İmzalanırken
Grevler Sonuçlandırılırken

"İşçi Sınıfı Mutlaka İktidar Mücadelesi
Yermelidir"

PKK'in Eleştirisi

Evrım Kuramı'nda Kadına Yer Yok Mu?

Çölde Basın ve Çöleşen

Hiroşima Vahşetini Anmadık

İsrafililerin İtirafı: Güzel Bir Başlangıç

Soğuk Savaş, Cumhuriyet ve
Sosyalizm Düşmanlığı

Kürt Sorunu ve Muhtemel Gelişmeler

Demokrasi Softalığına Hayır
Sınıf Savaşımı Aracı Olarak Demokrasi

Yaşamak Yasak

Milliyet'ten - Faiz Oyunu

Ho Şi Minh'in "Son Mesajı"

Çizgiler:
Nezih DANYAL
Nilgün DOĞA
Talip DİBER

Kapak Fotoğrafları:
İzzet KEZER
Hakan SÜREK
Etem NAYUM

NDT: Telefon numaramız PTT hatası
nedeniyle mükerrer verildiğinden
(9) (4) 125 93 78 olarak değiş-
miştir.

YORUMLARINIZI OLAYLAR

KORKAK KAHRAMAN ÖZAL KARŞI DARBE YEDİ

- Özal Anımlarında Erenus Özal Zehri Kaybetti
- TSE Hiyerarşisi İktidari Alınmaları Yağdı
- KKK'ya Strateji Özü Komünist Gelenekler Keşif
- Ergün'ün Tashih İçin Ümit Değildi
- Erenus'ten bu yana İlk Kez Ege Komünist Örg.
- Yemek KK Özü

SUÇSUZ CEZA OLMAZ AF DEĞİL, TÜM CEZALAR SİLİNSİN

Dünyamız birinci aşamada başlatılmıştır. İkinci aşamada ise sendikaların tanıtılmasıyla yönetici sorumluluğu sürdürü-
yoruz. Başlangıçta İşçilerin-İş Sendikası'nın rolü, bu kez Türk-İş üyesi Türkiye Dem-İş Sendikası'na
geçmiştir. Bir sendika, işçilerin haklarına de,
Devletle ilgili sorunların çözülmesi için bir araçtır. Türkiye Dem-İş Sendikası'nın Genel Başkanı
Yahya Şayan Mısır'ı FERGÜLEÇ'ten aldığımız yanıtta
sunuyoruz.

"EMER VE HİVASIYI AYRI AYRI ŞEYLER DEĞİLDİR."

"İŞÇİ SINIFI MUTLAKA İKTİDAR MÜCADELESİ VERMELİDİR."

EVİRİM KURAMI'NDA KADINA YER YOK MU?

Prof. Dr. Özgönül AKSOY

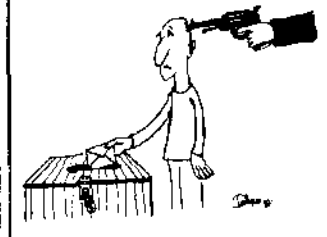
İKİNCİ LÂLE DEVRİ VEYA FESTİVALER ÜLKESİ TÜRKİYE

LÂLE DEVRİ

DEMOKRASI SOFTALIĞINA HAYIR SINIF SAVAŞIMI ARACI OLARAK DEMOKRASI

Rasih Nuri İLERİ

konuların kendisini aştığına inanıyor; bunları Evren ve Özal'ın bileceği önemli işler olarak görüyor

Eğer Öztörün'ü Genel Kurmay Başkanlığı'ndan atlatmak bir "sivil ihtilal" ise, Recep Ergun'u tasfiye etmek de bir karşı darbe olmalıdır; ancak böyle düşünmek Türkiye ile birlikte sığılağan fıkra yazarlarının işidir. Özal, değil ihtilal kendiliğinden hiçbir adım atamayacak bir politikacıdır; Recep Ergun'a güvenerek uygulamaya koyduğu Evren'in senaryosu nedeniyle aslı kayıplı çıkan yine Özal olmuştur. Turgut

Özal, tekelci yazarların amigoluğunda bir süre kabarmasını sündürmekle birlikte, hükümeti ile TSK arasında kuşku tohumları atmış ve Silahlı Kuvvetlerin kendi içine kapanması sürecini başlatmış oluyor.

Bunun için Necdet Öztörün'ü Genel Kurmay Başkanlığı kapısını kapattığı zaman Özal'ı demokrasi kahramanı ilan eden kalemler, son gelişmeler karşısında suskunluğu seçiyorlar. Bir daha övebilmek için pusuda bekliyorlar. ■

Suçsuz ceza olmaz.

İnsanoğlu hep kendi düzenini ileriye götürmek istiyor; ileriye götürmek, değiştirmek oluyor. Türkiye'nin devrimcilerinin, Türkiye'nin ilericilerinin, Türkiye'nin devrimci ilericilerinin bu düzeni değiştirmek istediklerinden kimsenin kuşku duymaması gerekir; af olsa da olmasa da, cezalar silinse de silinmese de, bunu sündürmek zorundadır. Ancak, hangi ülkenin devrimcileri, ilericileri ve ilericiler devrimcileri, Türkiye'deki kadar saf, masum ve bir anlamda çocuksudurlar? Düzeni değiştirmek istiyorlar, ancak, henüz iktidara gelmek için bir iradeyi ortaya koyamıyorlar.

Düzeni değiştirmenin bütün zahmetine, tüm eziğine katlanmak ve iktidara gelmeyi düşünmemek, son derece saf ve bazan da son derece safdül bir görünüm veriyor. Bu aynı. Ancak suçun ve suçsuz cezanın oluşumunda çok önemli bir yer tutuyor. Kapitalistin veya tekelcinin bu düzeni korumakta ve bunun için şiddet kullanmakta özel bir çıkarı var; özel ve tekelci mülkiyetini korumuş oluyor. Peki, bozulduğu bir yana artık kokuşmaya başlayan bu düzeni değiştirme iradesinden dönmeyen, ancak iktidara gelmeyi planlamayan Türkiye'nin devrimci ve ilericilerinin yapmış oldukları eylemlerden ne çıkarları olabilir? Hiçbir ama hiçbir kişisel ve özel çıkar peşinde koşmadan kokuşmuş bir düzeni değiştirmek isteyenlere ceza verilemeyeceği kesindir.

İktidar perspektifi yoktur; ancak büyük bir korku salındığı biliniyor. Bu kin, büyük korkudan doğuyor.

Af değil cezaların silinmesi rejimin korkudan kurtulduğunu göstermesi için gereklidir.

Af değil cezaların silinmesi, zindanlarda tutulanlardan daha çok zindanlarda tutanların kinden kurtulduklarını göstermeleri için gereklidir.

Suçsuz ceza olmaz.

Cezaların silinmesini istemek gereklidir; İstek, yalnızca karşı taraf için değil aynı zamanda "bizim" taraf için anlam ifade etmelidir. "Bizim" tarafta, af veya atıfet isteyecekler bulunabilir; önce "bizim" taraf bunun yanlışlığı konusunda ikna edilmelidir. Önce "bizim" taraf, cezaların silinmesi isteğinde birleşmelidir.

SUÇSUZ CEZA OLMAZ AF DEĞİL, TÜM CEZALAR SİLİNSİN

Kindarın affı olmaz.

Sınıf kinini sündürülenlerden af istenmez; sınıf kinini sündürülenlerle mücadele gerekir.

Ceza mantığı ile borçlar hukuku düzeni birbirinden çok ayrıyor; özel hukukta, bağış hukukunda, kanıt ve senet son derece önemli ve belirleyici oluyor. Ceza yargulamasında ise yargılayanların vicdani kanaati ve yargıçlar kurulunun takdiri ön plana çıkıyor. Bu, suçun tanımında ve oluşumunda niyetin çok önemli olmasından ileri geliyor.

Bir düzeni değiştirme niyeti her zaman iyi'dir ve her zaman doğru kabul ediliyor. İnsanlığı kendi düzenini değiştirmekten ve ileriye götürme istencinden kimse menedemez.

Suçun oluşumunda ve tanımında niyetin rolü ön plana çıkarılınca ve düzeni değiştirme niyetinin her zaman masum, her zaman güzel ve her zaman insana yakışır olduğu kabul edilince, düzeni değiştirmek için yola çıkanların suç işlediklerini söyleyebilmek imkansızlaşıyor. Siyasal suçun olmayacağı buradan doğuyor.

Bir slyasetçiyi, bir devrimciyi cezalandırmak hiçbir zaman hukuk düzeninde bir eylem olamaz; bir devrimciyi cezalandırmak, hukuk alanında değil, devrim ve karşı devrim mantığı içinde bir uygulamadır. Bugün cezaevlerini dolduran arkadaşlarımız, hukuk yaptırımının sonucunda değil, bir reaksiyon rejiminin egemenlik kazanması nedeniyle zindanlarda tutuluyorlar.

Eylülüst rejimin hapishanelerini, bir hukuk yaptırımının aşamaları olarak görmek mümkün görünmüyor; bir sınıf kininin acımasız uygulamasıdır ve sergilenmesidir. Diyarbakır ve diğer Doğu illerindeki cezaevlerinde sergilenen ise sadece sınıf kını değıldir.

Sona erdirilmesi gereken kin'dir; önce kindar uygulama sona erdirilmelidir. Bununla birlikte tüm cezalar silinmelidir. Kindar uygulamaların sona erdirilmesi esir kamplarını normal cezaevleri düzeyine çıkarmaya yarayacaktır. Tüm cezaların silinmesi ise, bir intikam mantığının yedi yılı ile yetinme sonucunu getirecektir; her ikisinin de aynı zamanda gerçekleştirilmesi gerekiyor.

BU SAYIMIZ

Dergimizin nicel durumuyla ilgili olarak ilk bilgileri henüz almış değiliz. Ancak ilk işaretlerin bizi son derecede sevindirdiğini söyleyebiliriz. Tirajların düştüğü, okuyucuların merkezden dağıldığı yaz sıcaklarında çıkmaya başladık ve sevindirici tepkiler alıyoruz. Bu tepkiler nitel içeriğimizle ilgili olunca daha da sevindirici oluyor.

Ancak biz henüz tatmin olmaktan çok uzağız. Hem biçim ve hem de içerik açısından hedefimizin çok gerisinde olduğumuzu açıklıkla söyleyebiliriz. Yazı, şiir, karikatür, desen, fotoğraflarıyla katkıda bulunan arkadaşlarımızdan katkılarını istediğimiz ölçüde değerlendiremediğimiz için, şimdilik, bizi bağışlamalarını diliyoruz.

Mücadelemizin hep yeniden başladığı ve hep yeni isimlerle doğduğu savlarının mücadelemizi zayıflattığına inanıyoruz. Bu nedenle Türkiye'de ve dünyada, sosyalizm mücadelesine katkıda bulunanları tanıtmayı ve anmayı bıkmadan sürdüreceğiz.

Rasih Nuri İleri'nin bu alandaki katkılarına güveniyoruz. Kendisi gibi 1940 yıllarından beri bu mücadele içinde olan Zihni Anadolu'dan da, yeni kuşaklara, bu yolun eski savaşçılarını tanıtmalarını ve bunu ısrarla sürdürmelerini istiyoruz. İleri bu sayımızda "demokrasi softlığı"nı eleştiriyor. Anadolu, Hasan Kıyafet'in romanını değerlendiriyor.

1940 yıllarında mücadeleye başlayanların yanında, Sema Okançay, Ata Yazıcıoğlu, Orhan Gökdemir, Ülkü Güner ilk imzalarını dergimize atıyorlar. Geçen sayıda Mine Berhtay ve Osman Güneş ile birlikte genç ve yeni imzaların sayısını sürekli arttırmayı umuyoruz. Bir derginin en önemli katkısının yeni imzalar olduğuna ve kazandırdığı yeni imzalarla ölünebileceğine inanıyoruz.

Çizdiğimiz açılar arasında çok kararlıyız. Kararlılık rahatlığı sağlıyor. Güvendiğimiz arkadaşlarımızın yazılarında son derece özgür davranıyoruz. Yazıları beğeni ile okunan Rasih Nuri İleri dostumuzun bu sayımızda yer alan yazısındaki "milli amaçlar için geniş bir milli cephe" ifadesini okuyunca, ben ve Mesut Odman, önce irkildik. Sonra hem bu ifadenin yazısının bütünlüğü içindeki yerini belirleyerek, hem de İleri'nin bunları yazma hakkı olduğunu düşünerek rahatladık. Bunu, kararlılığımızın ne büyük bir rahatlık getirdiğini vurgulamak için yazıyoruz.

Tartışmadan korkmuyoruz. Okuyucumuzun değerlendirme yeteneğine güveniyoruz. Bu güvence PKK'nın Türkiye sosyalistlerine yönelttiği sert eleştirileri yayımlıyoruz. Cumali Şatır, Cumhuriyet

Gazetesi'nde yayınlanan Küba Röportajı karşısında duyduğu rahatsızlığı ve tepkiyi dile getiriyor. Sert ifadelerinin bir bölümünü çıkardık; bizi anlayışla karşılayacağını umuyoruz.

Tartışma ve eleştiri sayfamıza önem veriyoruz ve canlı tutmaya çalışıyoruz.

Dostça Yazışmalar sayfamızı da ilgi ile okuyacağınızı umuyoruz. Emekli Vali Muavini Necat Yarımcı'nın İstanbul'dan, İplik İş Sendikası Genel Başkanı Mehmet Kellecioğlu'nun İsveç'ten, TÖB-DER'li Öğretmen Yüksel Er'in Almanya'dan ve okurumuz Adnan Turan'ın adres yazılmadığı için nereden gönderildiğini bilmediğimiz dostça mektuplarını yayımlıyoruz. Bunlar, bize ulaşanların küçük bir bölümü. Hepsinden katkı ve yazı bekliyoruz. Okuyan ile yazan arasındaki işbölümünü kaldırmak istiyoruz.

Savaş ile Barış'ı birbirinden ayırmıyoruz. Ağustos savaş, Eylül barış ayı sayılıyor; biz birleştiriyoruz. Geçen sayıda Yalçın Küçük'ün incelemesiyle başladık; Dr. İldeniz Kurtulan'ın Hiroşima yazısını, Sema Okançay'ın barış ve sosyalizm bağlantısını ön plana çıkaran yazısını ve Necmiye Alpay'ın kısa incelemesini yayımlıyoruz. Necmiye Alpay'ın yazısının Türkiye'de barış konusunda yeni ve sağlıklı arayışların başlangıcı olmasını diliyoruz.

Tutuklu ve hükümlüler ile yakınlarının olağanüstü direnişi sürüyor. Toplumsal Kurtuluş, bir yayın organı olarak değil, direnişi içinden duyanların dergisi olarak, bütün eylemlerin içinde yer aldı Çağdaş Yol, Yeni Çözüm ve Güneşe Doğru dergileriyle birlikte İstanbul'da cezaevlerinde açlık grevindeki yazgı arkadaşlarımıza desteklerimizi bildirmek üzere, basın toplantısı yaptık. Sahibimiz Bilgesu Erenus ile Genel Koordinatörümüz Mehmet Emin Sert, bu son ay içinde zamanlarının önemli bir bölümünde destek ve dayanışma çalışmalarına katıldılar. Ağustos ayının sonlarına doğru da bunları yazıya döktüler.

Dergimizi henüz istediğimiz yetkinliğe ulaştıramadık. Bu yüzden, çok fazla beğenmenizi beklemiyoruz. Sıcaklığımızı duymanız ve hedefimizi bilmeniz, şu anda yeterlidir.

Birbirimizden daha büyük beklentilerimizin olacağı günler uzak değildir.

Erhan Tezgor

KORKAK KAHRAMAN ÖZAL KARŞI DARBE YEDİ

- Ordu Atamalarında Evren-Özal Tarafı Kaybetti
- TSK Hiyerarşisi İstedikleri Atamaları Yaptı
- KKK'na Birinci Ordu Komutanı Getirilirken Recep Ergun'u Tasfiye İçin Usül Değişti
- Evren'den bu yana İlk Kez Ege Komutanı Org. Yamak KK Oldu.

İhtilal ve demokrasi sözcüklerinin tekelci ağızlarında son derecede ucuzlatıldığı 29 Haziran 1987 tarihinden bir ay bile geçmeden 25 Temmuz 1987 tarihinde Turgut Özal'a layık görülen sivil darbe tersine döndü ve Evren ile Özal devre dışı bırakılarak Silahlı Kuvvetler hiyerarşisi istediği atamaları yaptı. Devlet Başkanı Kenan Evren'in Genel Kurmay Başkanlığı'na getirmek istediği Ankara Sıkıyönetim eski Komutanı Orgeneral Recep Ergun, Silahlı Kuvvetler içinde yerleştirilmeye çahşılan tüm usüller altüst edilerek tasfiyeye uğradı.

Çankaya'da Kenan Evren ile Başbakanlık'ta Turgut Özal'ın Birinci Ordu Komutanı Recep Ergun'un desteğiyle elde ettikleri ilk sonucun tekelci basının büyük övgüleriyle "sivil ihtilal" ilân edilmesinden hemen sonra, Evren ve Özal ordu terfi ve atamalarının dışında tutuldu ve Genel Kurmay Başkanlığı'nda görmek istedikleri, sıkıyönetim komutanlığı sırasında MHP davasını açan Askeri Savcı Albay Nurettin Soyer üzerinde baskı yapan Recep Paşa'nın emekliliğine razı olmak durumunda kaldılar. Evren-Özal ikilisinin, Üruğ ve Öztörün'un beceriksizliği sonucunda kazandıkları ilk raund ters tepti ve Başbakan Özal, Recep Ergun'u MİT Müsteşarı yapmak projelerinden de vazgeçmeye zorlandı. Özal, Genel Kurmay ile MİT içiçe çalıştığı için, Silahlı Kuvvetler hiyerarşisinden söndürsü tepki üzerine Recep Ergun'u MİT müsteşarı yapmayacağını açıkladı.

Türkiye'de İstanbul sanayiinin önem kazanması ve tekellerin Türkiye siyasetinde etkilerinin kaba bir biçimde belirmesi, Kara Kuvvetleri Komutanları'nın seçiminde bir değişikliğe yol açtı. Daha önce Kara Kuvvetleri Komutanları, Ankara'ya yakın İkinci Ordu Komutanları arasında çıkarken, son yıllarda usül değişti ve Birinci Ordu Komutanları, giderek KKK oldular. Komutanlar, İstanbul'da Harbiye veya sıkıyönetim zamanlarında Selimiye'de İstanbul sermayesi ile tanıştılar ve bu tanışıklıklar KKK seçiminde önemli olmaya başladı.

Birinci Ordu Komutanı Adnan Ersöz'ün KKK olmasına zamanın Başbakanı Süleyman Demirel karşı koyunca, Demirel'in adayı tepkilerle karşılaşınca, henüz kuruluş aşamasındaki Ege Ordu Komutanı Kenan Evren'e yol açıldı. Ancak bunun dışında, Nurettin Ersin, Haydar Saltık, Necdet Üruğ, Necdet Öztörün, Necip Torumtay hep Birinci Ordu Komutanlığı'ndan yükselerek Kara Kuvvetleri karargahına geldiler.

Birinci Ordu Komutanı Recep Ergun, Ege Ordu Komutanı Kemal Yamak'tan kıdemli olmasına karşın, önce Evren'in adamı olduğu ve daha sonra da Özal ile yakınlık kurduğu için tasfiye edildi. TSK, eğer bazı fıkra yazarlarının büyük bir bilgicilikle ileri sürdükleri gibi "ikibin yılına uzanan plan" varsa, buna sahip çıktı.

Silahlı Kuvvetler içindeki atamaların abartılarak Türkiye'de

demokratik gelişmeler veya uzun yılları içine alan planlara bağlanması içinde yaşanan acıklı sığlaşmanın bir sonucudur; Öztörün'un yerine Torumtay'ın veya Torumtay'ın sınıf arkadaşı Ergun'un yerine Yamak'ın gelmesiyle demokrasinin bulunması veya kaybedilmesi kuş beyinlilerin kuş beyinliler için uydurdukları masallar olmalıdır. Adı geçen veya geçmeyen generallerin hepsi Eylülist uygulamaların içinde ve sıkıyönetim komutanları ya da yardımcıları arasında yer aldılar.

29 Haziran'da başlayan ve 25 Temmuz 1987 tarihinde tamamlanan gelişmeler, Devlet Başkanı Evren'in doğrudan doğruya kendisine yakın ve duygusal olarak bağlı, istediği zaman istediği demeçleri verecek ve ağırlığını koyacak bir general genel kurmay başkanı yapmak istemesinden doğdu. Üruğ-Öztörün-Torumtay, 12 Eylül'ün tahribatını yaşamış Silahlı Kuvvetlere yeniden prestij sağlayabilmek ve gerektiğinde yeniden hükümet etmek üzere hazırlayabilmek için artık Evren'den uzak tutmak gerektiğine inanıyorlar.

Orgeneral Ergun, Evren'e ve Özal'a bağlılığı kapitalist rejime bağlılık sayarken, Üruğ-Öztörün-Torumtay ekibi, burada bir ayırım yapmak gerektiğini duyuyorlar. Özellikle Öztörün ve Torumtay, rejimin korunmasında ABD ile ilişkilerin yakın ve içiçe tutulmasına büyük önem veriyorlar. Ergun ise böyle

YORUMLARIYLA OLAYLAR

Af istemek, düzeni değiştirme isteğinin suç olduğunu kabul etmek anlamına geliyor.

"Bizim" taraf, düzeni değiştirme isteğinden hiçbir zaman vazgeçmeyeceğini göstermelidir.

"Onlar" kazandılar. "Çoğumuza" yedi yılı aşkın bir süre için zindanlara kapadılar.

"Onlar" bununla yetinmek durumundalar.

"Onlar" yönettikleri süreç, cezaların silinmesi işleminin de, teknik anlamda bir "af" süreci sayılabıyorsa kuşku yoktur; parlamento böyle bir kararı bir "af yasası" sayıyor. Bu, yine böyle olacaktır; bu tartışılmıyor.

Kokuşmuş ve çürümeye yüz tutmuş bir toplumda "bizim" taraf da, bir tarafının nefes almadan yaşamasına alışıyor.

Hedefe doğru her adım, aynı zamanda "bizim" tarafı büyütme ve geliştirmeye doğru bir adım oluyor; bir "yanımız" zindanda yaşamaya alışmaktan kurtulmalıyız.

Devrimciler ve ilericiler, hiçbir zaman nitel olan yanı ihmal etmemek durumundalar; "çoğu gitti az kaldı" mantığıyla zindanlara bakmanın mümkün olmadığını kabul etmek zorundalar. Zindanlara, esnafın beş parmak hesabı ile bakılmaz.

Zindanlardaki devrimcileri unutmak, insanlığın onurunu unutmaktır.

Tüm cezaların silinmesi için her gün ve hep birlikte hareket etmek zorundayız.

**SUÇSUZ CEZA OLMAZ
AF DEĞİL, TÜM CEZALAR
SİLİNSİN! ■**

hüzün ile gülmek birbirini yok etmek için uğraşılıyor. Caz önce kaldırılıyor ve sonra oturtuyor; bir ataleti veriyor. Ayrıca kolay bir müziktir; kültürsüzlüğün ve kültürsüzleştirmenin bir tekel politikası olduğu bir dönemde, bir müzik birikimi olmadan da dinlenebiliyor.

Festivaller Devri'nde, tekelci devletin klasik müziğe ve görsel sanatlarda çağdaş gelişmelere arkasını döndüğü bir zamanda, tekel, önde gelen kültürün sahibi görüntüsünü elde ediyorlar. Türkiye, Kemal Paşa'nın Türkiye'si değildir; artık konserler, Devlet Konser Salonu'ndan Nejat Eczacıbaşı'nın özel salonu haline gelen Atatürk Kültür Merkezi'ne aktarılıyor. İktidar Ankara'dan İstanbul'a naklediliyor ve 1940 yılının resmi sanatçıları bugün 1980 yıllarında, İstanbul'da Eczacıbaşı'nın, uluslararası bankaların, Şarik Tara'nın, Rahmi Koç'un kültür faaliyetlerini övüyorlar.

İKİNCİ LALE DEVRİ VEYA FESTİVALLER ÜLKESİ TÜRKİYE

Kanserliler sona yaklaştıkları zaman bir kez canlanıyorlar ve bir neşeli dönem yaşıyorlar; vücutlarındaki iyileşmez yaraları örtmüştür oluyorlar. İstanbul Festivali'nin arkasından Türkiye'nin irili ufaklı bütün kentleri festivale kavuşuyor; Türkiye sanki bir İkinci Lale Devri'ni yaşıyor. İşsizlik arttıkça, intiharlar çoğaldıkça, fuhuş genişledikçe, evinin kirasını ödeyemediği için Avrupa trafiğinin aktığı karyolu üzerinde çıplak yürüyenlerin sayıları büyüdükçe, zindanlar doldukça, açlık ve işçi grevleri ülkeyi kapladıkça, festivaller artıyor; tekelciler, devlet ve öro-kömünist entelijansiya elele veriyor. İkinci Lale Devri'nde iltihapların üzerini konserlerle, gösterilerle, oyunlarla örtmeye çalışıyorlar.

Konserlerde çalışanlar nedir? Süleyman Çelebi'nin Mevlid'i mi, yöksay Chopin'in Cenaze Marşı mı, araştırmak ve karar vermek gerekiyor. İstanbul Festivali, arkasından

İzmir Festivali ve hazırlığı yapılan Ankara Festivali, bir doğuşu mu yoksa bir cenazeyi mi haber veriyor; okunan Mevlid midir, yoksa Cenaze Marşı mı?

Mevlid, Bizans müziğinin en güzel örneklerinden birisidir; Cenaze Marşı, ölülerini gömerken üzülmemeyi bir ahlak haline getiren hristiyanlar için çok uygundur, ancak, müslümanların bir cenazenin arkasından yürürken Chopin'i dinlediğinde bir tuhaf olması gerekiyor. Chopin'in Cenaze Marşı, bir müslüman cenazesinde tam bir ilkiyüzlülük oluyor; insanın ölüsünün arkasından yürürken arada bir içi kalıyor.

İki yüzlülük kapitalistlere ve tekelcilere uygun düşüyor; İstanbul Festivali'ni düzenleyenler caza ağırlıklı yer ayıyorlar. Bu da uygun düşüyor: Caz, Afrika'nın hıçkırıklarıyla Amerika'nın soysuzluğunu üstüste getiriyor. Caz'da başkaldırı ile boşvermişlik içiçe yatıyor ve

Kira protestosu

"Kahrolsun Oligarşi" sözlerinin inlediği İstanbul'da on yıl sonra, öro-kömünist olan Türkiye entelijansiyanın kültürsever kolları, Eczacıbaşı'nın düzenlediği festivallerde görev alabilmek için, Şarik Tara'nın düzenlediği yarışmalarda

YORUMLARIYLA OLAYLAR

jüri sayılabilmek için, Sakıp Sabancı'nın resim koleksiyonunu övebilmek için birbiriyle yarışıyorlar. Mutlaka "hiç de fena adamlar değilmiş, ne şeker insanlar" diyorlar. Birinci Lale Devri Şairi Nedim'in Sadrazam Damat Nevşehirli İbrahim Paşa'ya baktığı gibi bakıyorlar.

Festivaller Ülkesi Türkiye'de, hiçbir "olay", İstanbul Festivali kadar "genel" bir destek görmüyor. Devlet radyosu ve televizyonu ile bütün Bab-ı Ali basını, hiçbir olaya ayırmadıkları bir biçimde sayfalarını festival ile süslüyorlar; en küçük

konser veya gösteri bile çok geniş bir yayın imkanı buluyor.

Tam bir sansür oluyor; yayın, burada tam bir sansüre dönüşüyor. Devlet olanaklarının tekeldi basının imkanlarıyla birleşmesi çok geniş bir reklam imkanı doğurunca, örneğin sanatçılar, İstanbul Festivali'nde kendilerine bir yer ayırabilmek için Eczacıbaşı ve yardımcılarının kapısını çalıyorlar. Programlarını, İstanbul Festivali'ni düzenleyenlerin beğeneceği gibi düzenlemeye çalışıyorlar. Sansürü kabul ediyorlar. ■

nin festivaller ülkesi haline geldiği bir zamanda Ortaköy de bir kültür ve eğlence merkezine dönüştürüldü.

Bu, Ortaköy'ün ikinci şans oluyor. Birincisi Sadrazam Damat İbrahim Paşa zamanında gerçekleşti. Damat İbrahim Paşa, 1718 yılında Pasarofça Antlaşması ile Belgrad dahil Avrupa'daki toprakların önemli bir bölümünü Avusturya'ya kaybedince, Lale Devri'ni başlattı; gelir bölümünü hızla bozulurken, Hollanda'dan laleler getirerek İstanbul'u bir eğlence ve festivaller kenti haline getirdi.

Sadrazam Nevşehirli İbrahim Paşa, önce Kâğıthane Deresi'ne ağırlık verdi ve burayı Versailles'e benzetmeye çalıştı. Daha sonra Eyyüb ve Tersane bahçelerini süsledi, bunun arkasından ise Ortaköy, Kuru Çeşme ve Bebek'te kasırlar, yalılar, çeşmeler yaptırmaya başladı. Buralara Emnâbad, Neşâtabad, Hümayûnabâd, Feyzabâd türünden şairce isimler koydu.

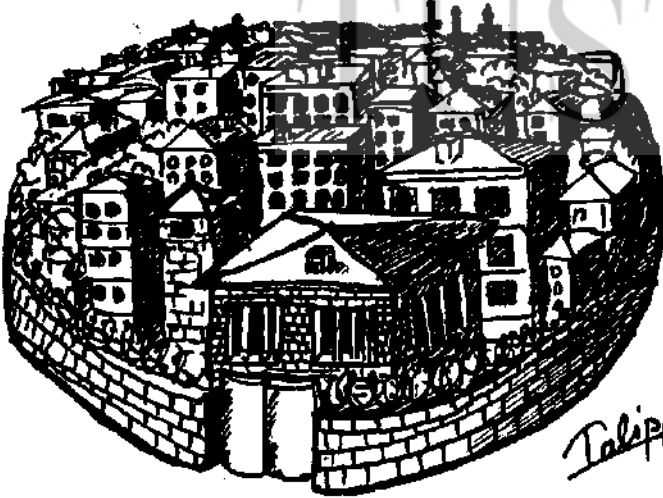
İbrahim Paşa'nın yıldızı Darüşsade Ağalığı ile başladı. Padişah'ın kadim sorunlarını çözmekle görevliydi; sonra kızını aldı ve damat oldu. Damatlıktan sadrazamlığa yükseldi. Başta Nedim olmak üzere şairleri ve eğlenmeyi seven aydınları kolladı, bunlara imkanlar hazırladı.

Halkı ve sefaleti görmezlikten geldi. Bunu gören ilericiler de yoktu. Sefalet üzerinde çalışmak yalnızca gericilere düştü. 1730 yılında Patrona Halil'in gerici ayaklanması başladı; gerici aydınların bir bölümü de Patrona Halil ile birleşti. İsyancılar Padişah'tan damadının idamını istediler; Üçüncü Ahmet, kendisini kurtarmak için Damadı, Birinci Lale Devri'nin kurucusu İbrahim'i idam ettirdi. Cesedini isyancılara verdi. İsyancılar önce cesedin Birinci Lale Devri'nin sadrazamı İbrahim'in olduğuna inanmak istemediler; sonra parça parça yaptılar. İbrahim'in yanına topladığı aydınlardan yalnızca Şair Şakir Bey, İbrahim'e sadık çıktı; karanlık basınca sokaklardan İbrahim'in cesedinin parçalarını toplamaya çalıştı. Topladıklarını gömdü. Bugün Nevşehirli İbrahim Paşa'nın mezar yerinde işte bu Şair Şakir Bey'in topladığı ceset parçaları var. ■

ORTAKÖY, BİRİNCİ LALE DEVRİNDE KEŞFEDİLDİ

*Çoktan ey saki gelip sinemde mihman olmadın
Derdime destindeki sağarla derman olmadın
Mahsan mehdin güzelsin belki amma neyleyeyim
Ah bir şeb burc-ı ağuşunda taban olmadın
Geldi mülk-i hüsnüne hatt-ı siyeh mushaf bedest
Sen dahi ey kafir-i hanvet müsülman olmadın
Kande buldun böyle dilkeş nazmi hayranım Nedim
Can-ı mey nuş etmedin hem bezm-i canan olmadın*

Şair NEDİM

Türkiye'nin zenginleri İstanbul'da Ortaköy'ü yeniden keşfettiler ve burada eski evleri alıp, restore ederek yerleşmeye başladılar. Türkiye'

TESLİM OLMAYANLAR ÖLMEZ

Ata YAZICIOĞLU

*"Mesele esir düşmekte değil,
Teslim olmamakta bütün mesele"*
N. HİKMET

Esir düşmek teslim olmak anlamına gelmiyor; teslim olmak yenilgiyi kabul etmek anlamına geliyor.

Bugün, cezaevleri esir düşmenin, teslimiyet olmadığının en güzel örneğini sergiliyor. Mücadele ediyorlar, sistemin dayattığı tek tipliğe karşı mücadele ediyorlar, insan olmanın onurunu korumak için mücadele ediyorlar.

12 Eylül, çaresizliğin "çare"siydi. Kapitalist sistem, kendi çözümsüzlüğünün suçunu; 12 Eylül'le birlikte, tüm emekçilerin ve gençliğin üzerine ykmaya çalıştı. Önce emekçi sınıfın öncü insanları cezaevlerine dolduruldu ve toplumun tüm devrimci demokrat güçleri büyük bir yıpratma ve sindirme hareketiyle karşı karşıya kaldı. Cezaevleri, baskının, işkencenin en yoğun yaşandığı yerler oldu.

Cezaevlerinin ötesinde, kapitalist sistem, insanları tektipleştirmek, düzene uygun kafalar haline getirmek ve kişiliksizleştirmek için, tüm kitle iletişim araçları ve baskı aygıtlarıyla yoğun bir ideolojik saldırıya geçti. Tüm anti-demokratik yasalar, insanlık onuruna karşı uygulamalar bu dönemde uygulamaya geçirildi, 82 belgesiyle meşrulaştı. İşkence meşrulaştı, yasaklar meşrulaştı.

Baskı toplumun tüm ilerici kesimlerine yönelikti ama, cezaevleri baskının en yoğun yaşandığı yerlerdi; mücadele cezaevlerinde de durmadı.

İşkencenin her türlü deneniyordu. İnsanlara elektrik vermek, cinsel organlarına cop sokmak, zincire bağlamak, lağım çukuruna atmak bu yöntemlerden sadece birkaçı.

İşkence, fiziksel yöntemlerle sınırlı değil. Amaç, insanları kişiliksizleştirmekse, beyinlerde tahribat yapmak gerek. Bu amaca yönelik "psikolojik işkence", tek tip elbiseye zorlamak, yemek yemeğe baş-

larken dua ettirmek, İstiklal Marşı söyletmek gibi yöntemlerle, kimi zaman da uzman psikologlar denetiminde sürdürülüyor. Bu dayatmaya karşı çıkan tutuklular ise havalandırmaya çıkartılmıyor, savunma yapmak için mahkemeye gidemiyor, hücre cezalarına çarptırılıyor.

Sağlık ise, cezaevlerinin ayrı bir sorunu. Hastalar aylarca doktora çıkamıyor, ilaç temin edemiyor, ailelerin gönderdiği ilaçlar cezaevine sokulmuyor.

21. yüzyıla yaklaşırken insanlarımız ortaçağı yaşarcasına sevk zincirleriyle mahkemeye çıkarılıyor. 6 Eylül'de referandum için sandık başına gidileceği; Türkiye'nin demokrasiye geçtiği çığlıkları atıldığı bir dönemde, cezaevleri ne kadar demokrasici olduğumuzun en iyi göstergesidir.

İnsanlık onuru için verilen mücadele, mücadelelerin en onurlusudur. Bugün, cezaevlerinde insanlar bunun savaşımını veriyorlar. İşkenceye karşı, baskılara karşı, tek tipleştirmeye karşı ölümlü bile göze alarak direnişe geçiyorlar, teslim olmuyorlar.

Direniş, cezaevlerinde kendini açlık grevleri biçiminde gösteriyor; ölüm pahasına açlık, direnişin yöntemi oluyor.

8 Temmuz 1987 günü, Sağmalcılar'daki siyasi tutuklular, aşağıdaki istemler doğrultusunda, süresiz açlık grevine başladılar :

"• Tek tip elbise kaldırılın • Sevk zinciri uygulamasına son verilsin • Sağlık hizmetlerine özen gösterilsin • Günlük işe bedeli artırılın • Haberleşme engellenmesine son verilsin • Siyasi temsilcilik kabul edilsin • Piyasada satılan her türlü yayın temin edilsin • Aynı davadan yargılananlar biraraya getirilsin • Görüş ve havalandırma saatleri uzatılın • "

Sağmalcılar'da, açlık grevi şeklinde başlayan direniş, bir süre sonra şu yedi kişi tarafından ölüm orucuna dönüştürüldü: Naif Çiftçi, Mehmet Aslan, Ali Asian, Ertuğrul Mavioğlu, Ahmet Yücel, Hürrem Yıldız, Recep Keleş.

Bu sırada Adalet Bakanı Sungurlu, ölüm orucuna giden tutuklular için, "ölürlerse ölsünler" diyebilecek kadar vurdumduymaz tavır takmıyor; iktidarın, cezaevleri konusundaki tutumunu ortaya koyuyordu. Siyasal iktidar, cezaevlerinde, kendi tabiriyle "taviz vermek" niyetinde değildi, ama direniş diğer cezaevlerine de yayılmaya başlamıştı.

Sağmalcılar'da başlayan direnişten beş gün sonra 13 Temmuz'da, Malatya ve Bursa E tipi cezaevlerinde, tutuklular aynı istemler doğrultusunda açlık grevine başladılar ve dışarıya gönderdikleri mesajla şunu haykurdular: "İnsanca yaşamak istiyoruz; bu amaçla başlattığımız eylemimize destek olun."

Ardından 24 Temmuz'da, Eskişehir Özel Tıp Cezaevinde, 87 tutuklu süresiz açlık grevine başlayan ve aynı isteği tekrarlıyorlardı: "Bizi destekleyin."

Bu çağrıya destek yine cezaevlerinden geldi. Önce Çanakkale, Aydın E tipi cezaevlerinde, ardından Erzincan 2 No'lu Cezaevinde destekleme açlık grevleri başladı.

Cezaevi dışında da içeriye destek amacıyla eylemler başladı. Önce bir grup tutuklu yakını, Ankara'da, Adalet Bakanlığı'nın önünde oturma eylemine geçti. Ardından 1 Ağustos'ta, yine bir grup tutuklu yakını Sağmalcılar Cezaevi önünde üç günlük açlık grevine başladı. Ancak; kendi korkusunu, toplum üzerinde korku yaratarak yenmeye çalışan iktidar, kendi yasalarını da hiçe sayarak, açlık grevindeki tutuklu yakınlarını, kimini coplularak, kimini saçlarından tutup yerlerde sürükleyerek dağıtmaya çalıştı ve 19 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınanlardan 14'ü DGM'nin kararıyla tutuklandı. Amaç yeni gelişecek hareketi kırmak, insanlara gözdağı vermektir.

Ama, iktidar bunda başarılı olamadı. Nitekim, destek sendikacı, yazar ve sanatçıların katılımıyla giderek büyüdü. 12 Ağustos günü Yaşar Kemal, Adalet Ağaoğlu, Müştak Erenus, Tarkan Akan, Zihni Ana-dık, Sadık Gürbüz, Dr. İdeniz Kurtulan, Rasih Nuri İleri ve Sebahat Türkler'in de aralarında bulunduğu bir grup Sağmalcılar Cezaevi önüne geldi. Sözcülüğünü Yaşar Kemal'in yaptığı grubun cezaevi önünde yaptığı açıklamada, Yaşar Kemal tüm dünyaya şöyle sesleniyordu: "*Demokratik bir ülkede politik tutuklu diye bir şey olamaz. Bu bizim ülkemizin yüz karasıdır. Bu gençlerin ölümüne göz yuman iktidar, katildir.*" Diğer yazar ve sanatçılar da direnişçilerin yanlarında olduklarını, çözüm sağlayacak her türlü mücadeleye hazır olduklarını bildiriyorlardı.

Baskı korkunun ürünü ve korku baskıyı yaratıyor. İktidar çözümünü baskı uygulamakta buluyor ama direnişlerin önüne geçemiyor. Bu satırların yazıldığı sırada, cezaevlerinde açlık grevleri ve ölüm orucu devam ediyor. Bu satırların okunduğu zaman ise belki de, ölüm orucuna gidenlerden aramızdan ayrılanlar olacak, ama insan olmanın onurunu korumak için verilen mücadele hep sürecek. ■

Bilgesu ERENUS

DİRENİŞ GÜNLERİ İZLENİMLERİ

TEK TİP ELBİSE

Bay ve bayan Demokrat işten eve dönerken, Güven Park'tan geçmeyi adet edinmişlerdi. Ne de olsa Güven Parkı kurtaranlar arasında kendileri de vardı. İmza kampanyasına katılım müthişti doğrusu. Bu nedenle son günlerde ayakları çok daha güvenli basıyordu parkın toprağına.

Anıtın önünde bir kalabalık gördüler birden. Ne o güvendikleri dağlara kar mı yağıyordu yeniden, üstelik de bu Ağustos sıcağında? Her ikisi de içinden "Yok canım öyle şey olur mu hiç?" dedi. Başarıyla sonuçlanmıştı o kampanya çoktan.

Bay Demokrat biraz yaklaşıp da anıtın önünde oturanları görünce, bu oturuşun parklarıyla ilgili olmadığını hemen kavradı. Aralarında modern görünümlü genç kızlar, sınıflarını hemen ele vermeyen blue jean'li genç erkekler varsa da, folklorik renklerin ve şekillerin kalabalığın giysilerinde ağır bastığı açıktı. Hem öyle davul zurna eşliğinde dans edilmek üzere giyilenlerden değil, giyile giyile kahırla eskitilen türden giysiler.

Bay Demokrat "Hadi gidelim" dedi. "Biliyorsun ben çok yorgunum."

Bayan Demokrat "Hayatta yalnız sen yorulursun zaten" diyecakti ama vazgeçti. "Şurda durup birazcık baksak n'olur sanki" dedi demokrat kocasının yorgunluğu karşısında. Bay Demokrat "Sen istersen dur bak" diyemedi, öfkesini soludu oturanlara yaklaşan karısının ardından.

Bayan Demokrat bu kez gerçekten de çok oyalanmadı. "Tutuklu ve hükümlü aileleri" dedi, döndüğünde. Rengi solmuştu biraz. "Türkü söylüyorlar."

Bay Demokrat "Sanki biz sağırız ne söylendiğini duymuyoruz" dedi içinden. "Ne kadın yarabdi.."

Karısının "Şurda birazcık biz de katılsak ne olur sanki" demesine fırsat vermeden, "Yürü" dedi, "Hadi.."

Bayan Demokrat, ailelerden duyduğu türküyü marketin karşı sokağına kadar ısrarla taşımıştı.

"Düştüm bir ormana yol belli değil...

Oy zulüm zulüm..

YORUMLARIYLA OLAYLAR

Kocası kaldırırma çekeledi onu. "Ezileceksin." Arabaların ardı ardına akmasını izlediler birlikte.

"Defterlerini filan imzalamadın ya" dedi Bay Demokrat.

"Ne defteri" dedi Bayan Demokrat, türküsünü aralamadan.. "İmzalamadım tabi."

Sonra öfkeyle baktı kocasının yüzüne. "Gördün mü, unutturdun işte."

"Oy zulüm zulüm başımda zulüm, gerisi neydi?"

Bay Demokrat karşıya geçiş fırsatı ararken mırıldandı, "Eskiden Ankara'nın trafiği böyle değildi, hatırlıyor musun?"

"Buldum" dedi Bayan Demokrat "Uzak dur ölüm"

Sonra karşıya geçene kadar hiç konuşmadılar. Markette "Her şey ne kadar da pahalılandı" dedi Bayan Demokrat. Aslında günde birkaç kez yineleliyordu bu cümle kendi aralarında. Söyleyen söylediğiyle kalıyordu sanki yanıtsız. Bay Demokrat macar salamına uzattığı elini ateşe değmiş gibi çekerken sordu.

"Tutuklu yakınları ne istiyorlarmış öğrenebilirdin mi?"

Bayan Demokrat bir paket makarna mı almalı yoksa bulgur mu kararsızlığında yanıtladı.

"Tek tip elbise meselesi filan işte."

Bay Demokrat ani bir kararla macar salamını da ekledi madeni sepete.

Karısı "Heyy" dedi korkuyla, "Ne yapıyorsun, kendine gel!"

Bay Demokrat çocuksu bir utangaçlık içinde, "Ne zamandır canım çekiyor" dedi. "Evde bira var değil mi?"

"Evde ne olup olmadığını bilemiyorum artık" diye yanıtladı Bayan Demokrat gizleyemediği can sıkıntısıyla.

"Onlar da hapishane kurallarına uyuversinler" dedi. Bay Demokrat tuvalet kağıdının sergilendiği rafa yönelirken.

"Ne diyorsun sen allahaşkına diye yetiştirdi arından Bayan Demokrat.

Eflatun renkte bir tuvalet kağıdını madeni sepete atarken Bay Demokrat sözlerini sürdürdü. "Tek tip elbise diye tutturmasalar, belki de şimdi çoktan dışarda olacaktı."

Bayan Demokrat eflatun renklinin yerine daha ucuz bir maviyi yeğledi. Kocasının seçimini yerine iade ederken konuştu.

"Bunun bu denli kolay olmadığını sen de biliyorsun.." Sonra daha öfkeli çıktı sesi. "Herkesin yanında da saçma sapan konuşma bir daha böyle."

"Canım sen herkes misin?" dedi Bay Demokrat. Neyse ki karısı salam paketini yerine iade etmemişti. Bu yüzden karısına yönelik gizli bir teşekkür taşıyordu sesi.

Eve gidene kadar hiç konuşmadılar. Her akşam birlikte girerlerdi mutfağa, salata yapma görevi Bay Demokrat'a aitti. Ama önce şöyle soğuk bir bira. Bayan Demokrat'ın elindeki poşeti mutfağın tezgahına bırakıp hızla uzaklaştığını farketmedi Bay Demokrat. O sırada "Allah kahretsin" diyordu. "Gördün mü bak, bira yokmuş evde." Karısını yanıbaşında göremeyince şaşırıldı. Eve her dönüşlerinde daha üzerindeki çıkarmadan bir kap yemeği ateşe kordu oysa. Canı yanımcasına bağırıyordu Bay Demokrat. "Ne cehennemdesin?"

Ses gelmeyince yeniden bağırıyordu, "Televizyon başlamadı ki daha." Tuvaletin ışığı yanmıyordu. Salonda da yoktu Bayan Demokrat. Yatak odasında ortak gardroplarının önünde buldu onu. Yüzü alabildiğine solgun, şaşkınlık içinde izliyordu giysilerini.

"Aklını mı kaçırdın?" dedi, "N'oluyorsun?"

Bayan Demokrat gözlerini dolaptaki giysilerden alamıyordu bir türlü.

"Bütün elbiselerim tek tip" diye mırıldandı hiç kırıklarla gelen bir ağlama öncesi.. "Görüyor musun, eteğim, jean'im, sabahlığım, hatta hatta gelinliğim tek tip, görüyor musun? Tek tip.."

Telaşla gardrobun kendi bölümüne ait kapaklarını açtı Bay Demokrat. Benimkiler de, diyemedi.

Hepsi birbirinin aynı mapusane renkli giysiler asılıydı askıda.

Sıkıntıyla sokak kapısına yöneldiğinde, karısının kendinden önce gelmiş olduğunu gördü. Bayan Demokrat ellerinin acısına aldırmadan kapıyı yumrukluyordu.

"Çıkarın bizi burdan, lütfen, lütfen çıkarın.."

"Kenara çekil" dedi Bay Demokrat. Kapıyı açıp çıkacaklarından hiçbir kuşku yoktu sanki. Başaramadı. Kapı üstlerinden sınıksız kilitlenmişti. Ağlayan Bayan Demokrat'ı bir şeyler söyleyerek avutması gerektiğini biliyordu.

"Üzülme" dedi. "Sabahleyin iş saatinden az önce açarlar.

"Her zaman öyle olmuyor mu?" ■

İHALEYE KATILAN İNSANLIK ONURU

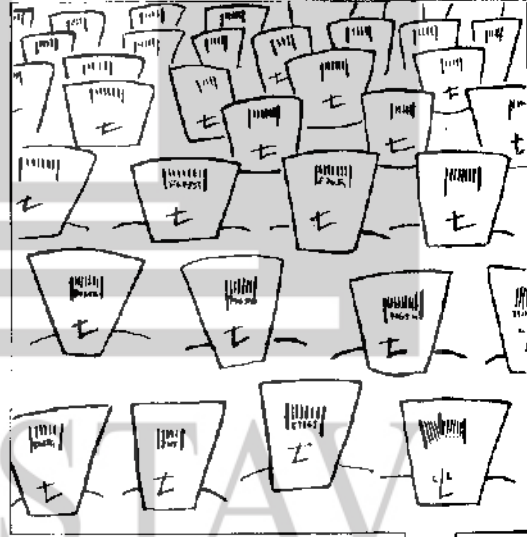
1980 sonrası baskı, korkutma, yıldırma mekanizmaları gereğince işletilmiş; ülkenin insanları insanlık onurunu anımsayabilmek için sözlüklere bakar duruma getirilmişti. Şimdilerde ise insanlık onuruna sahipliğin ve onu sonuna dek koruyabilmenin kavgası veriliyor. İnsanlık onurunun yitireceği son şey olduğunu kavramış görünmüyor ülkemiz insanı ve sonuna dek kararlı.

Yönetime kalsa bu deyim 1961 Anayasası gibi lüks ilan edip yanına insanlık onuru sağlığı zararlıdır kaydını da düşerek çoktan silerlerdi sözlüklerden. Ne var ki, "Demokrasiye geçiyoruz, geçtik, geçeceğiz" derkenki denetleyemediği çelişkiler arasında, onun yeniden can bulup yaygınlaşmasını önleyemedi. Zaman zaman dünyanın bakışlarını üzerinde toplaması umurunda bile olmayacaktı iktidarın ama, ekonomik yardım diye uzattığı elinin bu nedenle geri çevrilmesinden korkuyordu. İnsanlık onurunu, kamu yararı söz konusu olduğunda bildiği tek yöntemle ihaleye çıkardı. Filanca sayılı kanunla da düzenlenmiş ihale yönteminin iki önemli kuralı vardı: aleniyet ve serbest rekabet.

Aleniyet anlaşılır dilde açıklık anlamına geldiğinden, ceza ve tutuk evleriyle ilgili baskı ve işkence haberlerinin gazete, dergi ve kitaplar aracılığıyla sergilenmesine bir ölçüde göz yumdu. Kaldı ki, bu tür haberler kitlelere gözdağı vermede sonsuz yarar sağlıyordu. Serbest rekabet kuralını ise, şartlara en uygun teklifi yapana ihaleyi bırakmak için kapalı zarfla gerçekleştirecekti.

Bir ilkel kapitalist şirket benzeri yönetilen ülkenin, duyarlı insanların bir kesimi gene de Türkiye genelinde toplandılar. Her birinin elinde kapalı birer zarf.

İkinci zarf tutuklu ve hükümlülerin ana, baba, kardeş, eş ve sevgililerine aitti. Açlık Grevi. Sözleşmişcesine aynı. Kimileri saçlarından sürüklenip ihale alanından uzaklaş-

İsmail Cem Özkan

Kapalı zarflar gruplandırılıp usulü dairesince açıldı. İnsan onuruna talip olan ilk toplu teklif cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülerden geliyordu: Açlık Grevi. Bu öneri hemen ihale dışı tutulup, önerilere yönelik baskı uygulamaları çok daha fazla artırıldı.

tırdı. Haklarında zabıt varakası düzenlenip, takibat açıldı. Öndördü, halen tutuklu durumda.

Üçüncü zarf toplumcu dergi, kuruluş ve sendikalara aitti. Dayanışma öneriyordu.

Dördüncü zarf ülkenin aydın,

bilim adamı ve sanatçılarından geliyordu. Dayanışma.

Beşinci zarf daha önceden "Görölmüştür" damgası taşıdığından, ihale komisyonunca hasır altı edilme çabasındaydı. İhale yasası gereği aynı teklifi yapan, yani dayanışma öneren iki taraf yeniden kapalı zarfa yöneltildi. Bu kez aynı anlama gelen değişik bir sözcük yer almıştı her iki tarafın zarfında. Destek diyorlardı bu kez dayanışma yerine.

İhale kurallarına göre kur'a çekmekten başka çare kalmamıştı.

Sanatçı, bilim adamı ve sendikacılar, toplumcu dergi ve kuruluşlar kuraya karşı çıktılar ve beşinci zarfın mutlaka açılmasıyla ilgili bas-

kıda bulundular komisyona.

Hasır altı edilmeye çalışılan "Görölmüştür" damgalı zarf açıldığında Sağmalcılar cezaevinden yedi kişinin adını taşıyordu. İnsan onurunu korumak adına canlarını ihaleye koyuyordu bu yedi kişi. Ertuğrul Mavioğlu, Ahmet Yücel, Hürrem Yıldız, Naif Çiftçi, Mehmet Aslan, Recep Keleş. Ali Aslan ölüm orucuna yatmışlardı. Kırkıncı günü aştı yatışları.

Yönetim, demokrasiye geçiyorumuz, geçtik, geçeceğiz çelişkileri yüzünden gönülsüz girdiği bu ihalede "öneriler mesaj içeriyor" yaveleleriyle, hem gözdağı vermeyi sürdürüyor hem de içinden güç çıkılır bir telaş içinde. ■

iki bin yıldan fazla yaşayanları olacaktır aralarında. Kökleriyle tutumdukları toprak öylesine bereketli ve sağlam. Ölüm orucuna yatan yedi kişide bunu gözlemeniz, sizi şaşırtmışa benzer.

"Bunlar inatçı. Oysa dedik, bir kere geçin koğuşlara gönderelim sizi. Orada yeniden soyunursunuz. Onu da kabul etmiyorlar."

Sizi kutlamak gerek Bay Hipokrat. İnatçı sözcüğü gerçekten de yerinde bulunmuş bir sözcük. Sizin "Bunlar" dedikleriniz, besinlerini işte o güzel inatlarından alırlar. Üzerlerindeki sonsuz sayıda gözenek, inatlarını asırlar boyu besler, büyütür. Başları yukarıda trımanca bitkilerdir bunlar ve döllenmeleri rastlantılara bağlı değil. İnançlarını ve o sizin de yakından gözlediğiniz inatlarını beyinsel enerjiyle, tüm insanlığın mutlu ve güzel günlerine hazırlayıp çiçeklendirirler. Hem de kendilerini ısrarla çevreleyen milyonlarca bitki asalağı, bitlere karşın yaparlar bunu.

"Ben bunları muayene ettiğimde hep ne istersin diye soruyordum. İlaç mîlaç istemiyorlardı."

Mesleğiniz ve siz, bu görkemli örnekler karşısında her an şaşkınlığa düşmekten kurtulamayacaksınız Bay Hipokrat. Kitaplarınız size bitkisel hayatı zihni yeteneklerini kullanamama biçiminde öğretti. Oysa yedi kişinin ölüme yaklaşan yüzündeki, mutluluğa çok yakın izler, en az ölenin zihinsel yetenekleri olduğunu hissettirip dehşet veriyor size. Nereden bileceksiniz ki onlar, bu kırkıncı gün sonrası da tüm limanlarda, tüm fabrikalarda, tüm kuruluşlarda, dostlarıyla birlikte elele türkü söylüyorlar. Bilseniz sanki mutlular demezdiniz, evet mutlular...

Onlar yeryüzünün kutsal bilinen bitkilerine, bir peygamber çiçeği, bir kurlangıç otu, bir günebakana, zambağa, cezayır menekşesine, melise adaçayına dönüşürken, siz anlamaz görünmeyi sürdürüp,

"Biz de doktor olarak üzülüyorumuz, ama elimizden bir şey gelmiyor" diyeceksiniz yalnızca. Tümcelerinizdeki tutarazlık, ettiğiniz insanıcl yeminle aylığınız ve öteki bağlantılarınız güğellerinizden kaynaklanıyor. Bunu da anlamakta güçlük çekiyorsanız, boşuna, kimse inanmaz size. ■

KIRKINCI GÜNÜN SONRASI VE ANLAMAKTA GÜÇLÜK ÇEKEN BİR DOKTOR

Sağmalcılar ceza ve tutukevi doktoru Mehmet Bilgin "Niye yapıyorlar anlamıyorum" diyor. "Bir tek tip elbise tutturdular gidiyorlar?"

Hakkınız Bay Hipokrat. Anlayamazsınız. Bir giyside tüm insanlığa yönelik baskı ve zulümün reddedilişini kavrayabilmek güçtür. Sizler dünyada ve ülkemizde tek tip elbisenin klasik işkence yöntemlerinden biri olarak dayatıldığını bilerseniz bile, anlamazlıktan gelmeyi sürdürüreceksiniz. Yeminli bir tıp adamı da olsanız, emir kulusunuz sonuçta. Size hapishane doktoru olarak aylığınızın ödeyen iktidar, "Onlar zaten terörist, biz ölü demiyoruz, kendileri ölürlerse ölsünler" diyor. Bu tümceyi kavramada hiçbir sıkıntınız olmadığından eminiz, çünkü benzeri bir tümceyi kullanmada hiçbir sakınca görmüyorsunuz.

"Biz vazgeçirmek için elimizden geleni yapıyoruz. Tüm idare her an başlarında. Geçen gün, ben binbaşya kızdım. Bu çocuklara bu kadar yüz vermeyin diye."

Bizler için de çok net Bay Hipokrat, ettiğiniz yemin, maaşınızı ödeyen iktidardan ancak birkaç adım geri tutuyor sizi. Ölürlerse ölümler diyemiyorsunuz yalnızca. Hakkınızı yememek gerek, arada bir mesleğe ilk adım atarkenki insanıcl duygularınız baskın çıkmıyor değil. "Tabii" diyorsunuz söz gelimi. "Açık grevinin 40. güne yaklaşıyor olması tehlikeli.. Bu noktadan itibaren kişi bitkisel hayata girer ki, grevi bıraksa bile yaşam dönmesi mümkün olmayabilir."

İşte asıl anlayamadığınız nokta bu Bay Hipokrat. Onlar bir değişik türde bitkilerdir, dayanıklı. Çok kış atlattılar yeryüzünde. Kaliforniya sekoyaları gibi

AYDINLIK GÖLGE

Bilerek ya da sezgi yoluyla, toplumumuzda aydın kişi, resimdeki aydınlık gölge ya da ışık gölge sanatını yansıtan bir tablo örneği gözlenmekte. Zaman zaman topluca karşısına geçiyoruz aydının ve topluca gözlerimizi kısarak bakıyoruz ona. Gözlerimizi ne denli kısarsak kısalm, gene de en önemli öğeler ışık yoluyla birinci planda gelip buluyor bizi. Kapanmaya yakın bir bakışta bile, yitirdiğimiz yalnızca o isme yönelik bazı önemsiz ayrıntılar oluyor. Aydın ismiyle oluşturduğu bu tablonun gölge zemini üzerindeki yaygın ışık etkisini derceli olarak bize açması karşısında heyecan duymamak mümkün değil. Yeter ki, seyretmek için karşısına geçtiğimizde tümden kapatmayalım gözlerimizi.

Toplumsal muhalefetin ceza ve tutuklularındaki baskı ve işkencelerde odaklandığı açık grevlerinin yaygınlaştığı, politik inançları ve devrimci onurları için yedi gencin ölümü göze aldığı yaşadığımız şu günlerde, ülkemiz aydınları, teker teker ve hep birlikte etkileyici bir tablo oluşturdular.

9 Ağustos 1987 Pazar günü tutuklu yakınlarının destek çağrısı ile ilgili ilk telefonunu Bayan Tilda açıyordu. Sesindeki diri sevecenlik, iç rahatlatıcı. "Evet mutlaka bir şeyler yapmak gerek" diyordu Bayan Tilda. Sonra da kendi koşullarını telefondaki sestem çok kendine soraladı sanki. Yaşar Kemal evde yoktu. Yarı sabah da tatile çıkmak üzereydiler, sonra kendisine ait ufak bir özel sorun... Birden telefondaki sese yöneltti sesini. "Özel sorunum camı cebenneme. Yaşar Kemal döner dönmez sizi aratacağım."

Yaşar Kemal aynı gece saat 23.00 sonrası arayıp buluyordu tutuklu yakınlarını. Ve bir o kadar da kararlı, "Bu kepezelik bitsin artık. Çok önemli bir neden olmadan ölüm orucuna yatılmaz. Gerekirse hapishane müdürü ve savcı ile görüşürüm ben."

Evet, göz kamaştırıcı bir Yaşar Kemal tablosuydu oluşan ve hemen yanbaşıda Eşi Tilda. Tutuklu yakınları, "Beyinsel yorgunluğu biliriz, sizi tatilinizden etmek istemeyiz" diyecek oldu. Beklemenize gerek yok, tatile çıkmadan hemen önce bir basın toplantısı düzenlenebilir demek istiyorlardı. Yaşar Kemal konuşturmadı bile onları, "Gerekirse gider tekrar önerim. Bu kadar aceleye getirirsek etkisi olmaz. İki gün içinde iç ve dış basınla gerekli bağlantıyı kurun siz" diye noktalandı sözlerini. Bir yandan da gecenin ortasında dost ve arkadaşlarının isimlerini sıralıyordu "Söyleyin onlara, onlar da gelsin."

12 Ağustos '87 Çarşamba günü saat 10.00'da Taksim'de buluşma sözüyle kapandı telefon. Yaşar Kemal'in özellikle saydığı dostlardan biriydi Adalet Ağaoğlu. "Yaşar Kemal varsa geliyorum" diyordu o da. "Ben bu tür hareketleri kendi adıma kullanıyor olmaktan hoşlanmam. Beceremem de zaten" diye ekledi. Sonra da çok yakın bir uzaklıkta yüreği yarırcasına izlediği hapishane koşullarını bir kez daha anlattı tutuklu yakınlarına. Sonuna dek dinledikten sonra da Çarşamba günü saat 10.00'da dedi. Birlikte oluşturulacak tabloya Adalet Ağaoğlu'nun ışığı düşmüştü şimdi. Tüm sadeliği içinde bir o kadar da siddetli.

İldeniz Kurtulan iki aya yakın bir zamandır bacağı alçıda ve kol-tuk değnekleriyle yürüyebiliyor ancak. Üstüne üstlük dün geceyi çok kötü geçirmişti. Kırık ayağın yanlış kaynaması çok mümkün, şişmiş ve dehşetli sancı yapıyordu. Çağrıya verdiği yanıt ise çok net ve kısa oldu. "Tamam, Taksim'de.."

Tarik Akan'ın da yanıtı aynı ksalıktaydı. Üstelik de buluşma yerini ve saatini yineletmeden. "Geleceğim" dedi yalnızca.

Müştak Erenus buluşma yerlerine her zaman on dakika önce gider. O gün de ona on kala Taksim'deydi. Evinin Taksim'e çok yakın olduğundan değil.. İstanbul şehrine güvenemediğinden ve dostlarla bir an önce kavuşma isteğinden. Yaşar Kemal'in gidip döndüğü tatil yöresinden nasıl olup da elifi elifine tam saat onda Taksim'de olabildiği Müştak Erenus'u bir hayli şaşırttı. Sonra İldeniz Kurtulan, sonra Adalet Ağaoğlu.. Müştak Erenus tam onbirde Sağmalcılar'ın önünde olma-

YORUMLARIYLA OLAYLAR

nın en kestirme yolu yürütmek diyecek ama İldeniz dostun o güne has alçı üzerine taktığı demir topuk nedeniyle vazgeçiyor bu öneriden. Bu dört güzel insan, ışıklarını bir taksiye sığdırıp Sağmalcılar'a varıyorlar. Sağmalcılar'ın önünde Zihni Anadol, Rasih Nuri İleri, Tanık Akan, Sadık Gürbüz, Sabahat Türkler, Rasim Öz, Edip Akbayram, Zeki Öncü, Sırtı Öztürk ve diğerleri kendilerine has ışıklarını ekliyorlar bu tabloya. Sağmalcılar'ın taşı toprağı güne yaraşan bu aydınlığı kavrayıp ürperiyor.

Karşılarında ne denli gözlerimizi kıssak da gölge zemini üzerindeki yaygın ışık etkisini dereceli olarak bize açan bu tablo, ortak bir sese dönüşüyor sonra Yaşar Kemal'in sözcülüğünde:

"Savaşta esir olanın bile birtakım hakları vardır. O da insan haklarına tabidir. Hele politik tutukluların sonsuz hakları vardır. Kaldı ki, demokratik bir ülkede politik tutuklu diye bir şey olamaz. Bu bizim ülkemizin yüz karasıdır. Demokrasi var diyen en büyük yalanı söylüyor."

Sağmalcılar'ın taşı toprağı bu ortak sesin anlamını kavrayıp ürperdi.

Laserli show'u büyük mastafalara rağmen gerçekleştiremediği için hawaii fişeklerle yetinmek zorunda kalan iktidar ise, ülkemiz aydınlarının tek tek ve hep birlikte oluşturduğu bu tablonun ışığında kendisine yöneltilen tanyı, Yaşar Kemal'in dile getirdiği "katil" tanısını gün gelip elbet kavrayacak. ■

demirine yeniden zincirlemeniz gerekirdi. Tamam bu da oldu işte, mükemmel.. Şimdi sanırsınız kendinizi çok daha rahat hissediyorsunuzdur. Bu arada sallanmayı ihmal etmeyin. Evet müzik eşliğinde sallanmayı sürdürüyoruz. Canınız acıdığımda ah of sesleri çıkarmanıza gerek yok, müzik bu konuda yeterli fon oluşturuyor zaten. Evet şimdi egzersizimizin en can alıcı noktasına geldik. Dikkat. Eşinizle birbirinizi tırmalamaya çalışacaksınız. Eller arkada zincirli evet, ayaklarda zincir, ve orta demirine bağlıyken mapus arabasının.. Gayret ha gayret.. Biraz daha gayret, tırmalamaya çalışın birbirinizi.. Olmuyor tabii. Ama bir mucize sonucu oldurabilerseniz nasıl da harika olurdu. Resmi ağızları mahcup etmemek için bu zahmete girmek gerek. Hem de ulusca AT'a atlamayı düşlediğimiz bir anda resmi ağızları mahcup etmek bize yaraşmaz. Dalga geçmek yok! Çalışın çalışın hadi! Bir kez daha deneyin.. Görmeden bakan'ın biri "Dünya ve kamuoyu önünde bizi küçük düşürmek için birbirlerini tırmalıyorlar" demişti ya hani. Bir iki üç dörtte tırmala. Arabada ayaklarda ortak zincir tırmala, eller arkadan kelepçeli üstelik, tırmala, sarsuntıdan savrula savrula tırmala.

Mümkünü yok demek. Pekala. Siz gene de bütün bu olumsuzluğa karşın görmeden bakanın bu fantastik buluşunu günde en az beş vakit tekrarlamaya çalışın. Aerobik tarihine resmi makamların ağızları ara-

SABAH EGZERSİZLERİ

"Sağlıklı kafa sağlıklı bedende bulunur" diyenlerdenseniz, çok işinize yarayacağını sandığımız bir egzersizimiz var. En az iki kişiyle gerçekleştirilen bu egzersiz topluca uygulandığında çok daha iyi sonuç verir. Hiçbir aerobik kitabında ya da video kasetinde böylesi mükemmel bir egzersize rastlayamayacağınızı rahatlıkla söyleyebiliriz. Önemli olan sizin rahatlığınız.. Önce derin derin nefes alın. Nefesinizi müzik eşliğinde alıp almamanız sizin sorunuz. Yok illa da bize soruyorsanız arabesk iyi gidebilir. Bu arada unutmadan, eşinizi seçtiniz sanırsınız. Çok mümkün ki şu anda o da derin derin nefes alıp vermede. Evet, al ver, al ver.. Çok güzel. Şimdi en önemlisi tonlarca ağırlığında uzun bir zincir edinmeniz. Böylesi bir aksesuar yaşadığımız günlerde her eve lazımsa da, henüz her evde bulunmayabilir. O zaman fazla telaşa gerek yok. Bir pantomim sanatçısı gibi mükemmel bir konsantrasyonla bu tonlarca ağırlıktaki zinciri kendinizin ve eşinizin ayaklarına dolandığını hissedebilirsiniz. Harika.. Şimdi ellerinizi arkadan kelepçeyle sımsıkı bağlayın. Eşinizi de tabii. Sizde kelepçe de mi yok? Ama bu kadar tedbirsizlik de olmaz hani. Pekala bunu da pantomimle idare edeceğiz. Elleri arkada sıkı sıkıya kelepçeledik, çok güzel..

Şimdi bir cezaevi arabasındasınız. Duruşmaya gidiyorsunuz. Canım, tabii ki, çok önemli bir kaza sonucu dışında evde bir araba olmayacağını bizler de biliyoruz. Üstelik de cezaevi arabası. Farzedin ki, bir arabasınız, dedik. Yollar zaten malum çok bozuk. Sallanıyorsunuz, sallanıyorsunuz çok güzel. Bütün kaslarınızın gerildiğini duymalısınız bu sallantıda. Arada bir başınız arabanın

demirlerine çarpıyor. Oturmaya çalıştığımız yerden ikide bir düşmeniz de caba. Gerçekten güzel. Siz bu işi hemen kavradınız.. Ama bir dakika.. Zincirlerinizi arabanın orta-

lığıyla çok önemli bir katkıda bulunacağız böylece. Sağlam kafa sağlam vücutta bulunurdan öte hem bakarsanız bir gün size de lazım olabilir. ■

TUTUKLU YAKINLARININ EYLEMLERİ

Cezaevlerinde baskı ve kısıtlamalara karşı başlatılan direniş, cezaevlerin dışında tutuklu ve hükümlü yakınlarının çeşitli eylemlerle desteklendi.

Ankara'da, 31 Temmuz günü başlatılan Adalet Bakanlığı önündeki oturma eylemi, ikinci gününde polis tarafından dağıtıldı. Daha sonra, bir grup tutuklu ve hükümlü yakınının başlattığı açlık grevi, gündüz Güven Park'ta, gece Yalçın Küçük'ün evinde sürdü ve 12 Ağustos günü Mülkiyeliler Birliği Lokali'nde topluca yenen bir öğle yemeği ile sona erdirildi.

İstanbul'da, Sağmalcılar Cezaevindeki açlık grevinin 23. gününde Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Yardımlaşma Derneği'nden bir grup cezaevi önünde 3 günlük açlık grevine başladı. Polisin 1 Ağustos günü bu gruba karşı uyguladığı "dağıtma" yöntemi, günlük basında da tepkiyle karşılandı. Sonunda 19 grevci gözaltına alındı, bunlardan 14'ü DGM'ce tutuklandı.

Yine İstanbul'da, 18 Ağustos günü, Metris'teki çeşitli davalardan tutukluların aileleri bir oturma eylemine başladılar. Çeşitli kuruluşlar ve kişiler tarafından sürekli ziyaretlerle desteklenen eylemin ikinci günü akşamı polis baskısıyla karşılaşılmaya üzerine, gece Laspetkim-İş Sendikası'nda geçirildi. Üçüncü günün sabahı yeniden başlayan oturma eylemi, çelik kuvvetler eşliğinde

polisler tarafından dağıtılmak istendi. Dağılmayan aileler 1 saat sonra topluca Vilayete kadar bir yürüyüş yaparak valiliğe bir dilekçeyle başvurular.

Yazarlar Sendikası Genel Sekreteri Demirtaş Ceyhan, Av. Atilla Coşkun, Rasih Nuri İleri, Ali Sirmen, Zihni Anadol, Erol Toy, Ali Taygun, Arif Damar ile Dergimizin Genel Koordinatörü Mehmet Emin Sert'in de bulunduğu vilayete başvurudan sonra, aileler tutukluların sağlıklarıyla ilgilenilmesi için İstanbul Tabipler Odası'na dilekçeler verdiler.

DÖRT DERGINİN ORTAK BASIN TOPLANTISI

Toplumsal Kurtuluş, Çağdaş Yol, Güneşe Çağrı ve Yeni Çözüm dergileri, cezaevlerinde yaşanan açlık grevlerini ve cezaevlerinin sorunlarını kamuoyuna duyurmak için İstanbul'da ortak bir basın toplantısı düzenlediler.

13 Ağustos günü, saat 11'de, İstanbul Reklam Salonu'nda yapılan basın toplantısına, yukarıdaki dört derginin dışında çeşitli sendikalar, Av. Nebi Barlas, Av. Osman Ergin, TAYAD ve açlık grevindeki tutuklular adına Rezzan Mavioglu katıldı. Basın görevlilerinin yanı sıra, toplantıya, kalabalık bir işçi ve aydın topluluğu da izleyici olarak katıldı.

Basın toplantısında konuşmacılar cezaevlerindeki sorunlar hakkında açıklamalarda bulunarak yetkililerden sorunların bir an önce çözülmesi yolunda çaba harcanmasını istedikler.

Toplumsal Kurtuluş Dergisi adına bir konuşma yapan Mehmet Emin Sert, Sağmalcılar Cezaevindeki açlık grevinin 35. gününü doldurduğunu söyleyerek şöyle devam etti: "Hiçbir devrimcinin ölmesine göz yumamayız, seyirci kalamayız. Tüm devrimci, demokrat kurum ve kişiler, bu gençlerin yaşamaları için ortak hareket etmek zorundadır."

Daha sonra toplantıyı düzenleyen dört dergi yaptıkları ortak basın açıklamasında, cezaevlerindeki tüm baskı ve kısıtlamaların insanlık dışı olduğunu vurgulayarak, her türlü dayatmaya karşı tutukluların yanlarında olduklarını bildirdiler. Açlık grevindeki siyasi tutukluların ileri sürdükleri ve basın açıklamasında "haklı istemler" olarak nitelenen istemler de şöyle sıralandı: "Siyasi temsilcilik hakkının verilmesi, tek tip elbisenin kaldırılması, sevk zincirinin kaldırılması, genel cezaevi koşullarının düzeltilmesi." ■

EVET'TE BİRLEŞENLER

Mine BERKTAY

Taha Akyol, Nazlı Ilıcak, İnci Baba, İlhan Selçuk, Ali Sirmen, Rauf Tamer, Sakıp Sabancı, Alpaslan Türkeş, Erdal İnönü, Beşir Hamitoğulları, Murat Karayalçın, Nurullah Gezgin, Uğur Mumcu, Güngör Mengi, Mukbil Özyörük, Reşit Kurşun, Seda Sayan, Necmettin Erbakan, Halit Narin, Oktay Akbal, Abdülkerim Doğru, Ahmet Tekdal, Süleyman Demirel, Bülent Ecevit, Oktay Ekşi, Coşkun Kırca, Nejat Eczacıbaşı, Ayşegül Aldinç, Edip Akbayram...

"Referandumda niçin evet" sorusu, 'evetçiler' kampının renkliliği ile cevabını buluyor. Referandum ile Demirel'in başını çektiği "Evetçi" Parti ile Özal'ın lideri olduğu "Hayır" Partisi çarpışırken, Demirel kendi tarafına eski muhaliflerinin çoğunu toplamayı başardı. Cumhuriyet Gazetesi ile Tercüman, Evet'te birleştiler, Türkeş ile Ecevit oylarının renginde anlaştılar.

Gün, Görüş, Alınteri, Türk-İş, Odalar Birliği yöneticileri, Hürriyet ve Günaydın yazarları da "Evet" diyorlar. Eğer "Evet" diyenlerin iddia ettikleri gibi, "Evet" ile demokrasi gelecekte, büyük bir "Demokrasi Cephesi" kurulmuş oldu.

Çağdaş Yol, Çözüm, Yeni Aşama, Mayıs ve Gelenek dergileri referandumu katılmayı reddettiler veya "boş" oy verilmesini istediler. Las-Petkim-İş, Genel Hizmet İş Sendikaları, Deri-İş Sendikası'nın büyük kütlesi "boş" oy verilmesini kararlaştırdı.

"Evet" diyenler çeşitli, ancak birbirine yakın gerekçeler ileri sürüyorlar. Bunları sunuyorum.

İNCİ BABA'DAN BABIALI'YE

Yeraltı dünyasının ünlü isimlerinden İnci Baba "evet" demekle kalmadı ve bir kampanya başlattı. "Evet demeyen ölsün" yazılı kartlar bastıran Mehmet Nabi İnciler "evet kampanyası"nı açarken şöyle konuştu: "Kaderdir, birisi başbakan olur, birisi de bekçi olabilir. Zamanında Kenan Evren, benim cezaevi arkadaşım Bülent Ecevit'le beraber, birisi Başbakan birisi Genelkurmay Başkanı olarak çalıştılar. Siz de basından ekmeğe yiyen adamlarsınız. Bir yazıdan dolayı onu iki ay hapsedilmeyecekti. Affedecekti onu, affetmek büyüklüktür." İnci Baba bu kartları birçok devlet adamına gönderdiğini belirtti.

Fıkra yazarı İlhan Selçuk "Evet"te İnci Baba ile birleşiyor. Cumhuriyet Gazetesi'nde şöyle yazıyor: "İnsan haklarından yana iseniz 'evet' der haksız yasakları kaldırabilirsiniz. İnsan haklarına hiçbir saygınız yoksa, tepeden inme konulmuş siyasal yasakların beş yıl daha sürmesini sağlamak için 'hayır' oyu verirsiniz." Aynı gazetede

Hasan Cemal "referandumda 'evet' diyenler, ne Demirel'e ne Ecevit'e 'evet' demiş olurlar, sadece demokrasinin en temel gereğini yerine getirmiş olurlar" diyor. Ali Sirmen ise, SHP içinde bir grubun dirençle 'hayır' kampanyası yürüttüğünü belirterek bu tutumu utanç verici olarak niteliyor. Oktay Akbal "evet" oyu gerekçelerini şöyle açıklıyor: "Demokrasi yolunda yürümek gerekliliğine inanan halkımız 6 Eylül oylamasında 'evet' diyecektir. Bu bir demokrasi görevidir. Bu görevden kaçmak, demokrasiden ürkmek, dikta rejimlerinden yana olmaktır." Uğur Mumcu demokrasiye inancını şu şekilde belirliyor: "Kızabilirsiniz, evet. Bir daha bu liderlerin siyasete egemen olmalarını da istemeyebilirsiniz. Bu düşüncelerinizde haklı da olabilirsiniz. Ancak demokrasiden ve özgürlükten söz edip, bu yasaklardan yana olamazsınız. Çünkü bu bir ilke ve inanç sorunudur. Özgürlükten yana olan bütün yasaklara karşı çıkar. Demirel'inkine, Ecevit'inkine, Erbakan'ın ve Türkeş'inkine ... Hepsine."

Tercüman Gazetesi de demokrasi cephesinde yerini alıyor. Referandumda mavi oy istiyor. Birkaç örnek. Taha Akyol "Referandumda demokrasi için Evet, ondan sonra evli evine, köylü köyüne... Herkes kendi partisine". Nazlı Ilıcak'a göre ise referandumda hayır çıkarsa Batı dünyası Türkiye'yi bir kez daha ayıplayacak. Aynı korkuyu Mukbil Özyörük de paylaşıyor; "Hayır'lar Türkiye'yi Avrupa'dan koparır" diyor. Rauf Tamer "Demirel'i, Ecevit'i sevin sevmeyin. Özal'ı sevin sevmeyin, O iş başka. Kendi iradenize vurulan zinciri çözün önce." Ahmet Kabaklı ise tek cümleyle açıklıyor: "Demokrasi için Evet"

Milliyet Gazetesi önce genel görüşünü şöyle belirtiyor: "Demokrat olduğunu iddia edenler, referandum sorusuna evet cevabı vermek durumundadırlar. Hayır'ı böyle bir iddiası olmayanlar diyebilirler." Mümtaz Soysal "Hayır sonucu bütün Türkler için bir utanç konusu olacaktır." Öztin Akgüç "Hayır ne hukuk açısından ne de moral açısından savunulamaz" şeklinde görüşlerini bu gazetede dile getiriyorlar.

Günaydın Gazetesi'nde Osman Ferit "Türkiye'deki siyasal yasaklar, bir demokrasi ayıbıdır. Türk halkı gerçekten demokratik olmak istiyorsa önce referandum evet deyip bu ayıbı kaldırmak zorundadır" diyor. Aynı gazetede Necati Zincirkıran "Demokrasi için bir imtihandır. Türk demokrasisi için o gün mutlaka evet oyu vermeniz gereklidir" şeklinde yazıyor.

Sabah Gazetesi'nde ise Güngör Mengi SHP içindeki bir kesimin davranışlarını eleştiriyor. "Eski CHP'lilerin Ecevit'i cezalandırmak için Hayır oyu vereceklerinden korkmak ne kadar acı bir şey" diyerek bu tutumu büyük bir ayıp olarak niteliyor.

YORUMLARIYLA OLAYLAR

Hürriyet Gazetesi'nde Oktay Ekşi "Sandık başına Ecevit, Demirel, Türkeş ve Erbakan için değil, kendimizi hedef alan haksızlıklara ve yasaklara izin vermeyeceğimizi göstermek için gitmeliyiz" diye yazıyor.

PATRON VE İŞÇİ SENDİKALARI

Öte yandan işveren temsilcilerinden bir kısmı ANAP iktidarına ters düşmekten çekinerek görüş belirtmezken, bir kısmı hararetle demokrasiyi savundular. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) Başkanı Halit Narin, demokrasiye 'evet' oyunu şöyle savundu. "Tabii evet diyeceğim. Demokraside yasak olur mu? Yasanın arkasına saklanmış bir demokrasiyi anlamak mümkün değildir. Demokrasi varsa herkesin hakkı ve hürriyeti var demektir.

Kısıtlanmış hürriyetin demokrasi içinde yeri yoktur. Sanayici ancak hürriyet ve demokrasi içinde varlığını sürdüren ve üretime devam eden teşkilattir. Hürriyetin olduğu yerde sanayici de vardır. Hürriyetin kısıtlandığı yerde sanayici zaten yoktur." Bir diğer sanayici, İstanbul Sanayi Odası Başkanı Nurullah Gezgin de demokrasi istiyor. Evet oyu gerekçesini şöyle açıklıyor: "Yasakların kalkmasına evet diyorum. Hürriyetin kısıt olduğu bir ortamda huzur ve istikrar söz konusu olamaz. Huzur ve eşitliğin olmadığı yerde istikrarı aramakta yanlışlık vardır."

İşçi sendikaları, işverenlerle bu görüşü nasıl paylaşıyorlar? Görelim: Türk-İş Genel Merkezi, konfederasyona bağlı tüm sendika ve şubelere bir genelge göndererek 6 Eylül'de yapılacak halk oylamasında evet oyu kampanyasının başlatılmasını istedi. Genelgede sadece işçilerin değil, her birimde bulunabilen yurttaşların da bu konuda aydınlatılması önerilerek evet oyunun demokrasiye ilk adım olduğu vurgulandı.

Otomobil-İş Genel Başkanı İhsan Dalkılıç Referandumda konulan seçeneklerin eksik olduğunu belirterek "Referandum tüm yasakları kapsamalıdır. Yasaklar üç-beş liderin meselesi değildir. Türkiye'de demokrasi varsa düşüncelerinden ötürü kimse yasaklı olmamalıdır" dedi ve Evet oyu çıkmasını halkın 12 Eylül'ü tasvip etmemesi anlamına geleceğini söyleyerek referandumda evet oyu verilmesini istedi. Basın-İş İstanbul Şube Başkanı Hasan Tufan "Ben yasaksız Türkiye istiyorum. Çalışma hayatındaki özgürlüklerimizi kazanalım istiyorum. Bunun için de referandumda evet diyorum. Referandumda evet oyunun çıkması 12 Eylül'ün getirdiği yasaklara yönelik bir tepki olacaktır" derken; Çimse-İş İstanbul Şube Başkanı Mehmet Ali Çelik "Her türlü yasaklar kaldırılmalıdır. Halkın referandumda evet oyları 12 Eylül'e karşı demokrasi mücadelesinin yolunu açacaktır. Bu nedenle referandumda evet diyorum" şeklinde görüşlerini dile getiriyordu.

Demokrasi platformunda bazı işçi sendikalarıyla birlikte işadamlarını da birarada görüyoruz. Onlar da "Evet" diyorlar. Grevler başlayınca kadar işçi babalığı yapan şimdi ise vazgeçmiş görünen Sakıp Sabancı "6 Eylül'de evet diyeceğim ama oyunu Özal'a vereceğim. Müşterek pazara gireceğiz diyoruz ama müşterek pazar memleketteki ülkeler gibi demokrasiyi ve diğer müesseseleri işleteceğiz diyoruz. Bütün bunlar nedeniyle evet demek lazım. Ve yasakları kaldırmak lazım. Benim oyum referandumda evet olacaktır" diyor ve devam ediyor:

"Benim temennim beş yıl daha Özal'ın iktidarda kalmasıdır. Özal ve yanında kurduğu dinamik ekip Türkiye'nin yeni atılımlarında iyi gidiyorlar. Bu nedenle seçimlerde oyum Özal'ındır." ANAP iktidarının da gönlünü alıyor.

Bir başka işadamı Nejat Eczacıbaşı "Evet diyeceğim yasakların kalkması gerekiyor" şeklinde kısaca görüşünü belirtiyor. Sakıp Sabancı ve Nejat Eczacıbaşı ile birlikte Nokta Dergisi'nin "100 zengin Türk 87" listesine giren ve referandumda evet diyen bazı işadamları arasında Ali Rıza Çarmıklı (LIBAŞ), Aydın Bolak (Türk Petrol), Can Haş (Haş Otomotiv), Emin Hattat (Hema Holding), Kerim Kerimol (Beymen), Numan Esin (Esin Nakliyat), Saffet Ulusoy (Ulusoy Nakliyat), Şehmuz Tatlıcı (Şetat-Tatlıcı) gibi isimleri görebiliyoruz.

GÜN

Siyasi
Haber ve
Yorum
Dergisi

GÜN = Alintiden Görüş

Ankara Ticaret Odası Başkanı ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu Başkan Vekili Güngör Yener kişisel görüşünü ve izlenimlerini şöyle açıklıyor: "Ben evet diyeceğim. İşveren kesiminde aldığım izlenim çoğunlukla 'evet' şeklinde. Ama biz Türk-İş'in yaptığı gibi ülke çapında bir kampanya başlatmayı düşünmüyoruz. Çünkü yasalar bizi siyaset yapmaktan uzaklaştırmış durumda."

SOL DERGİLER

Sol siyasal çizgide yer alan dergilerden bir bölümü bu demokrasi platformunda 'evet' diyerek konumlarını belirlediler. Gün Dergisi şöyle yazıyor: "Oyun rengini belirleyecek olan kişiler değil, her zaman olduğu gibi siyasal nirengiler olmalıdır. Birincisi, konuya yaklaşımındaki demokratiklik ölçütüdür, yasaklar keyfidir ve anti-demokratiktir. Eğer hukukun üstünlüğü demokrasinin vazgeçilmez bir koşulu ise, böyle bir yasaklamanın olması gerekir. İkincisi ve daha önemlisi, halkoylamasının ardında yatan Özal'ın hesabıdır. Özal'ın hesabı galip çıkacağı bir genel seçimin koşullarını oluşturmaktır. Halkoylamasının sonucunda 7 Eylül, 6 Eylül'den farklı koşulları taşıyacaktır. Evet'le yenilmiş bir Özal genel seçim sancılarını daha fazla duyacak, kamuoyunda yaratmaya çalıştığı güçlülük izleniminden epey şey yitirmiş olacaktır." Bir başka yerde "12 Eylül'ün getirdiği keyfi bir yasağı tanınamak, 1982 Anayasası'nın tümünü reddetmek, tüm demokrat ve sosyalistlerin yasal siyasal haklarının alınması için savaşım vermek, referanduma "evet" diyen bir yol üzerinde gerçekleşecektir. Bunun için, yasak koyucuların oyunlarını bozacak demokratik bir adım olarak, referandumda "evet" diyor.

YORUMLARIYLA OLAYLAR

Yarı Dergisi adına Mustafa Okan, "Biz 6 Eylül'de yapılacak referandumda Anayasa'nın ikinci kez halkoyuna sunulması olarak bakıyoruz. Hayır demek özgürlüklerin gelişmesi açısından da belli sınırları çizecek. Biz 'evet'e inanıyoruz" şeklinde görüşlerini dile getiriyor.

Bilim ve Sanat'tan İlhan Alkan'ın söyledikleri şunlar: "Biz referandumu demokratikleşme sürecinde bir adım olarak görüyoruz, bu açıdan bakılınca, referandumda kullanılacak 'evet' oyunu aslında 'demokrasi için evet' anlamını taşımaktadır. Bu oy, 12 Eylül'e ve baskı rejimine hayır demektir. Bu nedenlerle biz 'evet' diyoruz." Saçak Dergisi adına İlhan Kırıntı ise şöyle diyor: "Referandum, demokratikleşme sürecinin bir parçasıdır. Olayı demokrasi güçleri ile militarizm arasında bir saflaşma olarak alınmalıdır. Demokrasi güçlerinin oyu evet olmalıdır." Yeni Öncü Dergisi için Nuran Ağan şunları söylüyor: "Biz sosyalistler ve işçi sınıfı, Anayasa'nın şu ya da bu maddesine değil tümüne karşıyız. Ancak bu referandum, toplumdaki genel bir değişimin ifadesi olacaktır. Bu referandum bize kolay manevra olanağı sağlayacaktır. Bu nedenlerle oyumuz 'evet'tir."

İşçiler ve Toplum Dergisi "Bu referandumla işçi sınıfı ve tüm toplumu sarmalamış olan politik yasaklar kalkmıyor; çıkabilecek bir hayır sonucu askeri dönemin mantığının ve eyleminin onaylanması anlamına gelecektir; tüm bu olaylara karşı protestocu bir 'evet' oyu gereklidir" diyor. Vardiya Dergisi adına Bülent Ongan "Evet oyu kullanmak 12 Eylül'ün koyduğu statüyü reddetmek ve Özal'ın güç kazanmasına engel olmak anlamına gelecektir" diyor. Gökyüzü Dergisi için Ayhan İlhan görüşlerini şöyle açıklıyor: "Bizce, 6 Eylül referandumu 'üç-beş burjuva politikacısını meşrulaştırma aldatmacası' değildir. Türkiye'nin aydınlık geleceğinden yana olanlar, verili yapıdan rahatsız bütün güçleri de yanına alarak '12 Eylül'e Hayır, referandumda Evet' mücadelesinin başına geçmelidirler."

Görüş Dergisi "Referandumda Ne Yapmalı" başlıklı yazısıyla şu çağırıyor: "Keyfilik, keyfiliktir ve kime karşı olursa olsun keyfiliğe karşı çıkmak şarttır. Öyleyse 6 Eylül referandumunda, 12 Eylül rejiminin keyfi bir yasağı reddetmek noktasından hareket edip, 1982 Anayasası'nın bütününe reddedilmesi için seslerini duyurmak, referandum kampanyasını 1982 Anayasası'nı toptan değiştirme kampanyasına dönüştürmek tüm demokrasi güçlerinin görevi oluyor." Alınları Dergisi "evet"li bir kapak hazırlayarak demokrasi dalgasının giderek büyüdüğünü, "şimdiki aşamanın temel görevi, önümüzdeki referandumda tüm demokrasi güçlerinin bir araya gelmesidir... Geniş bir demokrasi cephesi örnek için, referandumda etkin biçimde katılalım. Evet diyerek demokrasiyi, ekmeği ve birliği galip getirelim" şeklinde görüşünü bildiriyor.

POLİTİKACILAR, DERNEKLER VE DİĞERLERİ

Faşist ideolojinin Türkiye'deki temsilcisi Alpaslan Türkeş de demokrasi için referandumda "evet" diyor. Şöyle ifade ediyor özgürlük adına düşüncelerini: "Bu anayasa maddesi, demokrasinin yüzkarası bir maddedir.

Her gün bu söylenecek, her gün bu iktidarın sorumlularının yüzüne çarpılacak. Yurt dışında da Türkiye için Türkiye'deki demokratik rejim için bir leke olarak gösterilecektir." Devam ediyor: "Evet oylarının çok çıkacağı ve halkın yasakların kalkması için çoğunlukla oy vereceği kanaatindeyim. Vatandaşlar yasaklardan memnun değil, yasaklara karşıdır."

Refah Partisi Genel Başkanı Ahmet Tekdal referandumda partilerinin 'evet' diyeceğini "Biz siyasi yasakların temel haklara ters düştüğüne inanıyoruz" şeklinde belirtiyor. Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP) Genel Başkanı Abdülkerim Doğru ise teşkilatlarına bir tamim göndererek referandumda evet denilmesi için örgütün Türkiye çapında çalışmasını istiyor.

Eski liderlerden Necmettin Erbakan da evet çağrısı yapanlardan. Referandumda çıkacak 'evet' oyları ile Özal'ın sonunun geleceğini söyleyerek "AT'a hayır, referandumda evet" kampanyasını başlatıyor.

Sinema ve gazino dünyasının renkli isimleri de demokrasi cephesinde görüşlerini bildirdiler. Seda Sayan "evet" oyunun nedenini şöyle anlatıyor. "Bu adamlar daba önce birer liderdiler. Bize bir şeyler verdiler yazık değil mi o adamlara? Yasaklar kalkmalıdır." Ayşegül Aldinç ise "Demokrasi varsa yasaklar olmamalıdır. Ben bu nedenle referandumda evet diyeceğim" diyor. Edip Akbayram "evet" diyor. "En azından demokrasiye, insan haklarına yaklaşımın açısından."

İzmir Ticaret Odası Başkanlığı, Türkiye Parlamentariler Derneği İzmir Şube Başkanlığı ve iki dönem Danışma Meclisi üyeliği sıfatlarını üzerinde taşıyan Dündar Soyler "hepsinden önce bir vatandaş olarak 'evet' için çalışacağım" diyor.

SHP Genel Başkanı Erdal İnönü 'evet' gezileri yapıyor. Tunceli'de 'Demokrasilerde yasak olmaz. Mahkeme kararı olmadan kimseye ceza verilemez. Biz SHP'liler olarak yasakların kalkması için oy vereceğiz. Bütün halktan da evet demesini isteyeceğiz" derken iktidar partisinin bir grubuyla demokrasi adına aynı safları paylaşıyor. ANAP kurucu üyelerinden Muzaffer Bedranoğlu, Adana İl Teşkilatında hareketçi kanadı oluşturan onbine yakın ANAP'lı evet oyu kullanacağını belirterek "eski siyasilere uygulanan yasaklar demokrasimiz için bir lekedir. Bu lekenin silinmesi gerekir" diyor.

İnsan Hakları Derneği, Türkiye Ziraatçılar Derneği, Parlamento Muhabirleri Derneği, Çağdaş Gazeteciler Derneği, Mülkiyeliler Birliği de demokrasi adına referandumda evet çağrılarını yapıyorlar. ■

PARA CEZASI SEÇME HAKKININ REDDİDİR

Avukat Hüsnü ÖNDÜL

Yasa ile hukuk, yasallık ile meşruluk karıştırıyor. Özgürlük istisna, ceza ve yasaklar kural haline getiriliyor. Seçme hakkı, seçme görevi içinde eritilip, yok ediliyor.

Referanduma katılmamak suç mudur?

Ceza yasası açısından, yasada tanımlanmış bir fiil yok ortada. Ya para cezası? Para cezası, Anayasa Değişikliklerinin Halkoyuna Sunulması Hakkında Kanun'un (Kanun No: 3376, 28.5.1987 tarihli Resmi Gazete'de yayımlandı) 6'ncı maddesinin 2'inci fıkrasında düzenleniyor ve şöyle:

"Seçmen Kütüğünde ve sandık listesinde kaydı ve oy kullanma yeterliği bulunduğu halde halkoymasına, hukuki ve fiili mazereti olmaksızın katılmayanlar, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından oniki binbeşyüz lira para cezası ile cezalandırılırlar. (...) İlçe seçim kurulu başkanınca verilen para cezası ile ilgili kararlar kesindir."

Kaynağını Anayasa'dan alan bir hüküm bu. 18.5.1987 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Anayasa'nın 67, 75, ve 175'inci ve geçici 4'üncü maddelerinin yürürlükten kaldırılması hakkında Kanunun (kanun No: 3361) 3'üncü maddenin 8'inci fıkrasında;

"Halkoymasına, milletvekili genel ve ara seçimlerine ve mahalli genel seçimlere iştiraki temin için, kanunla para cezası dahil gerekli her türlü tedbir alınır" denmektedir. Böylece 10 gün önceki Anayasa değişikliği, para cezasına yasal dayanak olmaktadır.

67'inci maddede yapılan değişiklikte ise,

"... her Türk vatandaşı seçme ve halkoymasına katılma hakkına sahiptir" hükmü getiriliyor.

Bu değişiklikler kendi içinde çelişkilerle doludur. Ancak '82 Anayasası'nın özüne uygundur. Hukukun evrensel ilkelerine aykırı bu düzenlemeleri, burjuvazi, herkesin kabul etmesini istiyor. Ortaya koyduğu sandığa, düzenin ve yasalarının meşruluğunu teyid için koşarak gelmesini istiyor. İster "Evet", ister "Hayır" densen, kendisinin kazançlı olduğunu biliyor.

Siyasal katılım, seçimlerde ve halkoymasında oy kullanmaya; seçme hakkı, seçme görevine indirgeniyor. Siyasal katılım için düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün önündeki engellerin bulunmaması gerekiyor. Baştan sona yasaklarla dolu düzende referandum bir yönüyle aldatmaca, bir yönüyle dayatmadır. Konulan para cezası, yurttaşların seçme hakkına bir tecavüz; iradelerine baskıdır.

"Seçimlere iştiraki temin için... para cezası..." hak kavramı ile bağdaşmaz. Hak, hakka sahip olan kişi tarafından ya kullanılır ya da kullanılmaz. Hak sahibinin mutlak oy kullanma zorunluluğunda bırakılması, seçme hakkının görev olarak görüldüğünün kanıtıdır. Görevse meşruluğun teyidine, düzenin sağlanmasına, milyonlarca yurttaşın işbirlikçi tekeli burjuvazinin çıkarları doğrultusunda politize edilmesine (depolitizasyon değil), eğitilmesine ve seferber edilmesine hizmet eder. Referanduma katılma görevi ile yükümlendirilmiş yurttaş topluluğu, faşist bir dayatma ile karşı karşıya kalmış demektir. Seçimi, siyasal katılımın tek yolu olarak gören anlayış, faşist bir anlayıştır. Halkın dernek, sendika, meslek odaları gibi ekonomik demokratik ve sendikal örgütlenmelerde bulunması ve siyasetle uğraşması, bu faşist anlayış tarafından yasaklanır. Yalnızca egemen ideoloji doğrultusunda örgütlenmelere izin verilir, bizzat örgütlenmeye çalışılır. Hatırlamak gerekiyor; Hitler seçimle iktidara geldi. Meşru değildi iktidarı. Yasa çıkardı, yaptırım gücü vardı; ancak yasaları hukuka ve insan haklarına aykırı idi. Meşruluğunu teyid için milyonlarca insanı propaganda bombardımanına tuttu, zor ve işkence ile birlikte. Hitler için seçim ya da referanduma katılma, Alman yurttaşlarının görevi idi.

Bizim de aralarında bulunduğumuz bir milyonu aşkın yurttaş '82 Anayasası'nın oylamasına katılmadı; fiili ve hukuki mazeret bildirmede. Karşılığında 5 yıl seçme ve seçilme hakkından yoksun bırakıldı. Bu, seçme hakkının, seçme görevi olarak düşünüldüğünü gösteriyordu. "Görevini" yapmayan yurttaş böyle cezalandırılıyordu.

Para cezası yolu ile, halkoymasına katılma zorunluluğu getirilmesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin imzaladığı İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'nin,

"Her şahıs, ... memleketinin kamu işleri yönetimine katılmak hakkına haizdir."

hükümünü taşıyan 21'incimaddesinin1'inci fıkrasına aykırıdır. Halkoylamasına katılma hakkı, katılmama özgürlüğünü de içerir. Özgürlüğün olmadığı yerde "hak"tan söz etmenin anlamı var mı?

"Demokrasiye geçiş süreci" aldatmacası nasıl da sırtılmakta. '82'de sandığa gitmeyene 5 yıl seçme ve seçilme hakkından yoksunluk; '87'de sandığa gitme-

yene para cezası... İlkinde 5 generalin kararı, ikincisinde parlamentonun... Her iki anlayış da halk kitlelerini referandumla "iştirake" para cezası zoru ile çağırıyor. Hak yok, görev var anlayışı, 1987 Mayıs ayı Anayasa ve yasa değişikliklerine yerleşiyor.

Yasaklara karşı olduğunu söyleyenler ve yasakçılar, milyonlarca yurttaşın yasaklanmış haklarına, yeni yasaklar koymakta birleşiyorlar. ■

SOSYALİSTLER REFERANDUM ALDATMACASINA KARŞI ÇIKIYORLAR

6 Eylül'de yapılacak referandumu aldatmaca kabul eden sosyalistler, sendika yöneticileri, işçi sınıfının bağımsız tutumunun yaygınlaşması için beraberce mücadele etmektedirler.

Bu çalışmaların biri de, 15.8. 1987 günü İstanbul'da düzenlenen basın toplantısıydı. Toplumsal Kurtuluş ve Çağdaş Yol dergilerinin birlikte düzenlediği, sendika yöneticilerinin de konuşmacı olarak katıldığı bu basın toplantısı, çeşitli fabrika temsilcileri ve sendikacılar da izledi.

Toplantıya katılan dergimizin Genel Koordinatörü Mehmet Emin Sert "1982'deki onurumuzu, onurlu tutumumuzu sürdürmemiz çağrısı" yaparak, 1982 belgesinin içerdiği yasaklardan örnekler verdi. "Evet" veya "Hayır" demenin bu yasakları değiştirmeyeceğini, burjuvazinin iç kavgalarında taraf olmanın, işçi sınıfının sorunu olmadığını, tarihteki örnekleriyle anlattı.

Çağdaş Yol dergisinin temsilcisi Halit Fırat da yaptığı açıklamalarla referandumun nasıl bir aldatmaca olduğunu örneklerini verdi. Bütün yasaklara karşı çıkmak gerektiğini, bunun için referandumda "boş oy" vereceklerini açıkladı.

Deri-İş Beyoğlu Şube Başkanı Erdal Demirkan "işçi sınıfının devrimci bir tutumda birleşmesinin gerektiğini" söyleyerek, lokavt uygulamasıyla 3.200 işçinin açıklıkla tehdit edildiği deri işçilerinin, bu referandum oyununa gelmeyeceklerini açıkladı. İşçileri "Boş Oy" vermeye çağırdı.

Otomobil-İş Ümraniye Şube Sekreteri Gıyasettin Yıldız ise şunları söyledi: "Sendikamızın genel merkezinin tutumu farklı. Ama ben şahsım adına bu referandumda işçi sınıfının bağımsız bir tutum takınmasından yanayım. Boş oy vereceğim."

Genel-Hizmet-İş Başkan Vekili Mehmet Şenol da konuşmasında, "bu referandumun işçinin, emekçinin sorunlarına çare olmayacağına inandıklarını ve sendika olarak işçileri, boş oy vermeye çağırdıklarını" belirtti.

Laspetkim-İş İstanbul Şubesi Başkan Vekili Ahmet Oktay ve Yönetim Kurulu üyesi Rıza Aras da yaptıkları konuşmalarla "Sendika olarak, işçi haklarını yasaklayan, insan hak ve özgürlüklerini tanımayan 1982 Anayasası'nın tümünün değişmesinden yana olduklarını ve

bir oyun olan 6 Eylül Referandumunda tüm işçileri boş oy vermeye çağırdıklarını" açıkladılar.

Onbinlerce işçinin birleştiği bu sendikaların yöneticilerinin tutumlarının ve sosyalistlerin görüşlerinin kamuoyuna ulaşmasını önleme çabasında olan basın ise bu toplantıyı ya duyurmamayı ya da çok küçük vererek gözlerden saklamayı tercih etti.

Sol adına "evet" diyenlerin görüşleri tefrika yapılırken; 1982 belgesinin oylanmasında da yasakları kabul ederek "evet" demiş olan Türk-İş'in "evet" kampanyası her gün gazetelerde, dergilerde yer alırken; sosyalistlerin, işçi sınıfının gerçek temsilcilerinin görüşlerinin geniş kesimlere ulaşmaması için basın görüş ve tavır birliği içindeydi. ■

YASAL PARTİLEŞME SÜRECİNİN DÜNÜ VE BUGÜNÜ ÜZERİNE NOTLAR

Mehmet ERDEMİR

Türkiye'de 12 Eylül darbesine gerekli cevabın verilemediği ve direniş hattının korunamadığı bir gerçek. Ama gerçek olan bir nokta da, 12 Mart dönemine göre sosyalist ve işçi hareketinin daha örgütlü bir savunma çizgisini tutturmasıdır. Çeşitli siyasal hareketler, yurt içinde düzenli ve gelişen bir eylem birliğini sağlayamamış, bölgesel kalmış olsalar da yeni bir yapılanmanın adımlarını atmışlardır.

1982 Anayasası'nın yürürlüğe girmesinden sonra yeniden siyasal partilerin kurulması ve 1983 seçimleri, örgütlü mücadeleyi kesintisiz yürütmeye çalışan sosyalist güçlerin önüne yeni perspektifler ve yeni açılımlar koymayı getirdi. Toplumsal muhalefetin yasal kanallarda yükselme eğilimi göstermesi, sınırlı biçimde de olsa sendikal faaliyetin serbest bırakılmasıyla sendikal örgütlenmedeki canlanma ve legal olanakların değerlendirilmesindeki yeni olanaklar, 'Yasal Birleşik Devrimci Parti' sorununu gündeme getirdi. Sosyalist güçlerin, devrimci, demokrat aydınların ve işçilerin birlikte oluşturacakları devrimci bir yasal parti fikri işlenmeye başlandı. O günün şartlarında böyle bir partinin yapısı ve görevleri yeterince netleştirilmiş ve konu devrimci kamuoyunda önemli gündem maddesi haline getirilememiş olmasına rağmen, bu görev, ulaşılabilen sosyalist çevre ve öncü işçiler için de propagandif bir çalışma olarak yürütüldü.

1984 ortalarında M. Ali Aybar'ın "Somut" dergisinde yaptığı söyleşi, sosyalist parti sorununu daha geniş kesimlere iletiyor, öncelikle eski SDP'lilerin daha sonra TİKP'lilerin konuyu canlı tutma çabaları ile haftalık dergilerin ve günlük basının (Yeni Gündem - Nokta - Cumhuriyet vb.) konuya eğilmeleriyle yasal parti sorunu daha da yaygınlık kazanıyordu.

Sosyalist güçlerin, henüz yasal kürsüler elde etme aşamasında olduğu bu dönemde, işçi sınıfı hareketi içindeki belirli kesimlerin bu konuya "İşçi sınıfı partisi vardır" gibi kısır ve "yasal kısıtlamalar engeldir" gibi mücadeleyi mevcut sınırlara hapseden görüşlerle yaklaşmaları, bilimsel sosyalist güçlerin bu konudaki inisiyatif alma gücünü zaafa uğrattıyordu. Bu kesimler daha sonraları da sınıfsal saflaşmayı ve günün görevlerini yeterince değerlendirememekten kaynaklanan bir yaklaşımla, 'demokratik blok' partisi biçiminde görüşler ortaya atılsa da, sorunu yeterince ciddiye alıp, gerekli hassasiyeti ve çalışmaya kararlılığını göstermediler.

Bu şartlarda inisiyatif, ikisi de birbirinden çürük ideolojik - politik görüşlerin temsilcileri olan eski SDP ve TİKP'lilere: M. Ali Aybar ve Doğu Perinçek'e kaldı. Onlar da bunu, kendilerince iyi bir şekilde değerlendirecek, 'tüm sosyalist güçleri birleştirici' bir misyonda görünmeye çalıştılar. Burjuva basınının da desteğiyle geniş kamuoyuna Türkiye Sosyalist Hareketinin temsilcileri gibi sunuldu.

Yalçın Küçük'ün tartışmalara katılarak, bir yandan bilimsel sosyalizmin evrensel kaynaklarını ve devrimci geleneğimizi savunurken, öte yandan içinde bulunduğu zamanda Türkiye sol hareketinin yasal alanda ihtiyacı olan ve kurulması için çalışılacak partinin, bir proletarya partisi, "legal komünist partisi" değil, bir "emekçi", "halk" partisi olduğunu; ama sosyalizm mücadelesinin, iktidar mücadelesini temel görev kabul ettiğini açıklaması ve bu konudaki aktif tutumu tartışmaların seyrini etkiledi. Değişik çevrelerden sosyalist güçler tarafından da dile getirilen bu tutum, ayrı bir çekim merkezi olarak gelişmeye başladı.

"Saçak" dergisi, konunun daha geniş kesimlere götürülmesi için paneller başlatıyor, M. Ali Aybar, çağ-

rılı 100 sosyalistten 68'inin katıldığı bir toplantı düzenliyor ve toplantı sonunda Aybar tarafından sosyalist parti "İrtibat Komitesi" oluşturuluyordu. Bu toplantıya sosyalist güçlerin önemli bir kesiminin katılmaması, katılanların önemli bölümünün ise, Doğu Perinçek ve TİKP'liler için olumsuz düşünceler taşımaları ve Trotskistlerin de katılımıyla oluşturulan İrtibat komitesinin, sosyalist çevrelerde itibar görmemesi, giderek başlarda sağladıkları genişliğin bile tutturulamamasını ve sürekli daralmalarını getirdi.

YASAL PARTİ KONUSUNDA FARKLI EĞİLİMLER NETLEŞİYOR

Sosyalizm hedefli ve mücadeleci bir yasal parti oluşumu için çaba sarfeden sosyalist güçlerin tutumunu da yansıtan Yalçın Küçük'ün "Saçak" panellerindeki tutumu ve çeşitli söyleşilerdeki açıklamaları, sosyalist parti, sosyalistlerin partisi konusundaki farklı tutumun geniş kesimlere gitmesini ve bu yönde bir kadrolaşmayı getiriyordu.

Bu toplantılar, görüşmeler ve tartışmalar, yayın organlarında görüşlerin açıklanması, sosyalist çevrelerce ilgi ile izleniyor, belirli bir canlanmayı sağlıyordu. 1986 sonlarına doğru bu konuda çeşitli kişi ve sosyalist çevrelerce izlenen tutumlar netleşiyordu.

Bu tutumları şöyle özetleyebiliriz:

1- Yasal engeller nedeniyle bir işçi sınıfı partisi kurulamayacağını ve bu nedenle 141, 142. maddeler kalkmadan böyle bir parti kurulmamasını savunanlar. Bu fikrin doğal sonucu da, sosyal demokrasiyi desteklemek oluyordu.

"... sosyal demokrat parti ya da partilerin daha solundaki parti ya da partiler, Marksist işçi sınıfı partileridir. Bu iki tür parti arasında üçüncü tür bir sol parti sığmaz. Zaten bu tür partiye gerek de yoktur. (...) Ülkemizin bugünkü koşullarının benim anladığım türden bir sosyalist partinin yasal (legal) olarak kurulmasına engel olduğu kanısındayım. Bu bana o kadar apaçık geliyor ki, bazı kanıtlar getirerek bunu ispatlama gereğini duymuyorum.

"Sözünü ettiğim türden bir sosyalist partinin kurulmasına engel olan yasal ve resmi uygulamalar kaldırılınca kadar, sosyal demokrat partiler (SHP ve DSP'den hangisi güçlü ise, o) desteklenmelidir. Çünkü sosyal demokrat partiler, demokratik hak ve özgürlükleri genişleterek, sosyalist bir partinin kurulması için gerekli yasal ortamı oluşturmak gibi bir işlev de görürler. (...) Bu nedenle, sosyal-demokrasiyi destekleme konusunda kuşkuya düşülmemesi gerekir." (Sadun AREN, Sosyalist Parti Tartışması, Demokrasi Yayınevi, Ekim 1986, s. 48-50).

2- "Demokratik Blok" partisi olarak özetlenebilecek, mevcut durumda sosyalist mücadeleyi yasadışı mücadeleyi temel almış veya 'yasaklanmış' illegal partilerin yürütmesini, yasal alanda kurulacak partinin ise görevinin demokrasi mücadelesi olduğunu savunan görüşler, daha ziyade 12 Eylül yönetiminin 'yasaklanmış' TİP ve TSİP yöneticilerince savunuluyordu.

"Yasal partiler yelpazesinde solda en önemli yer açıktır; ve bugünkü koşullarda bu yer doldurulamayacaktır. Bir başka deyişle, kapitalizmden sosyalizme geçmeyi ve sosyalizmi kurmayı amaçlayan ve gerçekten bu hedefe yönelik geçerli bir ideolojik çizgi izleyecek işçi sınıfı partisi kurulamaz. (...) Emperyalizmin ve ortaklarının egemen güçlerin düzmece sosyalist parti, hatta partiler kurdurtmayı tezgahlayabilecekleri de unutulmamalıdır.

"Kanımca Türkiye İşçi Partisi gibi kapitalizmden sosyalizme geçmeyi ve sosyalizmi bilimsel sosyalist ilkelere göre kurmayı amaçlayan, işçi sınıfı partisi olduğunu açıklayan bir partinin kurulmasının yasal koşulları yoktur. Varsa eğer, o zaman sorun yeni bir parti kurmak değil, işçi sınıfının politik hareketinin bütününde yasallaşması sorunudur. (...)

"Belirttiğim anlamda 'sosyalist olmayıp da, sosyalist adını taşıyan bir parti' kurulabilir belki. (...) burjuvazi ve bugünkü iktidar böyle bir partinin kuruluşundan hoşnut dahi olabilir. (...) İşte böyle bir parti, esas bilimsel sosyalist hareketin önünü hiç değilse bir süre kapatabilir diye düşünülebilirler. (...) Böyle bir parti kurulmamalıdır, kurulması girişimlerine karşı çıkılmalıdır, desteklenmemelidir, derim.

"Sosyalizm iddiasında olmayan, ama çok yararlı olabilecek ve gerekli bir başka tür parti kurulabilir. Gerçek anlamda demokrat olan, yani demokrasiyi çok sayıda partiler, parlamento ve seçimlerden ibaret görmeyen, demokrasinin demokrasi olabilmesi için belirli sosyo-ekonomik dönüşümlerin yapılmasının zorunluluğuna inanan, ana hedefleri ve çizgisi anti-emperyalist, anti-tekel ve anti-şoven olan bir parti kurulabilir, nesnel koşulları varsa kurulmalıdır.

"Sözünü ettiğim türden partinin önemli bir işlevi de, bugünkü iktidara ve rejime karşı, demokrasiden yana olan bütün güçlerin olabildiğince belli konumlarda birlikteliğini sağlamaya yönelik olacaktır." (Behice Boran, aynı kaynak, s. 74-76).

TİP Genel Başkanı Behice Boran'ın Mayıs 1986'da Nokta Dergisi'nde, Ağustos 1986'da Cumhuriyet Gazetesi'nde yayımlanan görüşleriyle paralel düşünceleri TSİP yöneticisi Çağatay Anadol da ifade ediyordu.

"Bilimsel sosyalist alanda ise şimdilik üç siyasi parti bulunmaktadır.

"Bilimsel sosyalistler yurdumuzda eksikliği duyulan şeyin bir sosyalist parti değil, bir demokratik cephe olduğu kanaatindedir. (...) Demokrasi cephesi, adı üstünde demokrasi cephesidir. Orada kapitalizme karşı olanlar da, kapitalizmi savunanlar da bulunabilir. Zaten ancak bulunursa güçlü olur. Orada dindarlar da, dinsel inancı olmayanlar da yer alabilir. Orada bilimsel sosyalistler de, radikal, devrimci-demokrat akımlar da güçlerini birleştirebilir.

"(...) 'cephe partisi' gibi bir kavram ilk bakışta garip gelebilir. Ama cepheyi tirnak dışına yazarsak gariplik ortadan kalkar: Cephe 'partisi'. Cephenin, 'parti' tüzel kişiliği altında örgütlenmesi zorunluluğu, yasaların siyasi örgütlenme biçimi olarak sadece partilerin kurulmasına izin vermesinden ileri geliyor.

"Bu programın iki yönü bulunmalıdır. Bunlardan birincisini emekçi halkın, demokrasiden çıkarı olan herkesin yoksun bulunduğu hak ve özgürlüklerin derhal sağlanması oluşturuyor. (...) Ama asıl önemlisi demokrasinin karşılaştığı tehlike ve tehditlerin kaynağını zayıflatmak amacıyla ve aynı zamanda kitlelerin yaşam düzeyini yükseltmek için daha uzun vadeli tedbirlerin getirilmesidir." (Çağatay Anadol, aynı kaynak içinde).

3- "Birleşik Sosyalist Parti" şiarıyla, sözde bütün Türkiye Sosyalistlerini birleştirebilecek ve "öncü" yepyeni bir "parti" oluşturmaya soyunan eski SDP ve TİKP' liler veya M. Ali Aybar ve Doğu Perinçek tarafından temsil olunan görüşler.

"SDP kadrolarının, TİKP ile beraber olmaktan memnun olmadıkları bilinmekle birlikte; TİKP ve Doğu Perinçek'in etraflarındaki tecrit zincirini kırmak için izledikleri 'birleşiklik' politikası ve aynı mînderde güreşiyor olmaları, beraber davranmalarını getirmiştir.

Trostkist bir grup tarafından da 'İşçi Kitle Partisi' hedefi doğrultusunda bir adım olması niyetiyle desteklenen bu 'birliğin' ortak özelliğini yaşayan sosyalizme düşmanlık oluşturmaktaydı:

"Hangi 'asgari müşterekler?' Şu üç esasta anlaşabiliriz sanıyorum: Ulusal bağımsızlık, sömürîye son verme amacı, işçilerin ve emekçilerin parti yönetiminde ağırlıklı olmaları... Bunlar da elbet tartışmalara yol açacaktır. Özellikle ulusal bağımsızlık. Şimdiden itirazları duyuyor gibi oluyorum. Proletarya enternasyonalizmi; sanki bağımsızlık uluslararası dayanışmayı engellemiş gibi. Ama bu dayanışmanın ne olacağını, nasıl olacağını biz saptarız. Hiç kimsenin, bize hiçbir hususu dayatmasına izin vermeyiz. "Büyük Kardeş" tekerlemesinin sosyalizme bağdaşmadığına inanıyoruz. Her ülkenin işçi sınıfı, ülkesinin koşullarını yabancılardan iyi bilir. Hele hele, 'Sosyalizmi korumak gerekçesiyle' ülkelerin işgaline kesin karşıyız." (M. Ali Aybar, aynı kaynak, s. 59).

"Sovyetler Birliği deneyine ilişkin olarak çeşitli eleştirel teoriler ve yaklaşımlar var. 'Bürokrasi' tahliline katılan arkadaşlar var, 'Revizyonizm' diyen devrimciler var, 'kötü bir sosyalizm' diyenler var. Kanımca Sovyetler Birliği'ni en iyi tahlil eden kavramlaştırma 'devlet kapitalizmi'dir." (Doğu Perinçek, aynı kaynak, s. 160).

"Anti-Sovyet bir programa karşıyım. Pozitif bir programla, bir sosyalist parti çıkmalıdır. Kendisini bir şeye karşı değil, ne yapacağını söyleyerek tarif etmelidir. Ne yapacağımızı söylerken, Polonya'yı veya Bulgaristan'ı veya Sovyetler Birliği'ni eleştiriyoruz. Yoksa anti-Sovyetik bir program savunmuyoruz.

"Bu üç örnek; Bir, içte sömürü: Polonya. İkincisi Bulgaristan, içte millî baskı ve bunun ırkçılıkla payandalanması ve Sovyetler Birliği, dışa karşı saldırganlık." (Doğu Perinçek, Saçak - Demokrasi ve Sosyalist Parti Paneli, s. 21-37).

4- Sosyalist güçlerin bir kısmı ise, sosyalist birlik politikası doğrultusunda bir yandan işçi sınıfı müfrezelerinin bilimsel sosyalizm ilkeleri temelinde, sınıfın önderi konumuna yükselecek bir birleşikliğini gerçekleştirmeyi esas alırken, diğer yandan da yasal arenada sosyalist güçlerin beraberliğini sağlayacak mücadelecî bir 'işçi', 'emekçi' partisinin oluşturulmasını savunuyordu.

"İşçi sınıfı sosyalistlerinin birleşik gücünü temsil edebilecek, burjuvazinin her türden ideolojik-politik saldırılarına karşı, işçi sınıfını bilimin silahıyla donatacak, sınıfın örgütlü güçlerini tek bir yapıda birleştirecek, sosyalizmin savunuculuğunu yapacak, emekçi katmanları tekellerin azgın saldırısına karşı birleştirecek, emperyalist sistemden kopuşun, dünya sosyalist sistemiyle dayanışmanın önemini kavratacak, faşizmin temeli tekeli kapitalizmin tarihsel olarak zorunlu yerine yollarınması için çalışacak; ülkede tüm sosyalistlerin özlemini çektiği, ihtiyacını duyduğu sınıfın önderi niteliğindeki bir proletarya partisinin paralelinde, iktidar mücadelesi verecek bir partinin zorunluluğu tartışılmaz." (M. Emin Sert, 'Toplumsal Kurtuluş', Sayı 1, s. 8.).

"Bizim şu anda legal bir komünist partisi kurmak türünden bir gündem maddemiz olduğunu sanmıyorum." (Yalçın Küçük, Sosyalist Parti Tartışması, s. 134).

"Biz bu partileşme hareketini bir işçi sınıfı partisi çerçevesinde düşünmüyoruz. Türkiye'nin bugünkü somutunda bir emekçi partisi kurulabileceğini düşünmüyoruz, bir "halk partisi" düşünmüyoruz. Biz sosyalizme yönelen bir parti kurmak istiyoruz, doğrudan doğruya iktidarı hedefleyen bir parti kurmak istiyoruz." (Yalçın Küçük, 'Yankı', Sayı: 834, s. 15).

"Mücadelenin üç ayağı olmalıdır. Yurt dışında mücadelelerini sürdürmek zorunda kalanlar, bizim yasal yolumuzu beğenmeyenler ve yasal yolu sürdürülecek olanlar; sosyalist mücadelenin üç ayağını meydana getiriyorlar." (Yalçın Küçük, Sosyalist Parti Tartışması, s. 136).

GEÇMİŞ SÜRECİN ÇARPITILMASI ÜZERİNE

Yasal parti tartışma ve oluşumu için çalışma sürecinin geride kalan döneminin irdelenmesi ve dersler çıkarılması, geleceğin oluşturulması açısından önümüzdeki görevlerimizdir. Sosyalist güçlerin beraberce yaşadığı bu sürecin çarpıtılmak istendiğine de -ne yazık ki- tanık olmaktadır. Geçerken, bunların da cevaplanması gerekmektedir.

"Doğu Perinçek - Saçak Dergisi çevresi, Mehmet Ali Aybar çevresi ve Zemin Dergisi içinde yer alan ve sözcülüğünü Orhan Dilber ile Emin Tanrıyar'ın yaptığı çevre, bir an önce "sosyalist parti" kurmak üzere biraraya geliyordu. Yalçın Küçük de bu çalışmanın bileşenlerindendi." (Ali Sercan, Sol Parti ve Güncel Hedef, Gün, Sayı 29, s. 16).

Birinci olarak belirtmek gerekir ki, Yalçın Küçük'ün ya da yasal bir parti hedefinde -şu dönem- beraber olduğumuz herhangi bir arkadaşın ('Saçak Panellerine' katılmak dışında), ne M. Ali Aybar, ne Doğu Perinçek, ne de "Zemin" çevresiyle bir bağlantısı ve parti üzerine görüşme ve çalışması olmamıştır. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi, yasal bir devrimci partiye bakışımızdaki farklıktan ve yaşayan sosyalizme düşmanlıklarından ötürü bu çevrelerle beraber olunması hiçbir zaman düşünülmüştür.

Peki, Yalçın Küçük bu panellere niçin katılmıştı? Katılması doğru muydu? Bu konulara Yalçın Küçük'ün panellerdeki ve toplantılardaki konuşmalarından ve yazılı açıklamalarından bazı parçalarla açıklık getirelim.

"Sosyalist çevrelerden önce basında beliren bu görüş, Türkiye'de sosyalist partileşme sürecini başlattı.

"Kaynağı ne olursa olsun bu sürecin başlamasını olumlu karşılıyorum. Sosyalizmi ve sosyalist partiyi yeniden tartışmayı, bu tartışmanın canlı tutulmasını yararlı sayıyorum. Bu düşünce ile, başından itibaren bu sürecin içinde bulunmam gerektiğine inandım.

"Bu sürecin başında, ilk açıklamalarımın ardından itibaren böyle bir tartışma için mümkün olduğu kadar geniş bir biçimde biraraya gelmenin yararlı olduğunu; ancak bir parti çatısı altında toplanabilmenin küçük bir ihtimal sayılması gerektiğini belirtmekten geri kalmadım. Zaman böyle bir değerlendirmenin kötümserlik değil, gerçekçi bir yaklaşım olduğunu gösterdi." (Yalçın Küçük, 14 Aralık 1986 Toplantı konuşması).

"Hepimiz bağımsız bir sosyalist hareket, bağımsız bir Türkiye istiyoruz. Bağımsızlığımızı anlatmak için Sovyetler Birliği ile düşmanlığı reddediyorum. Türkiye'de sosyalizmi kuracağımız zaman, Dünya Sosyalist Sistemini bir gerçeklik olarak kabul etmek durumundayız."

Burada hemen işaret edilmelidir ki, sosyalist kadrolarca 'kimlikleri açığa çıkmış' bu unsurların, geniş kamuoyunda sosyalizmin temsilcileri olarak görünmesine razı olunamazdı. Burjuva basın bu iki kişi ve çevreyi, Türkiye'de sosyalizmin temsilcisi göstermesini kabullenmek de, bunların "birlikçilik" politikasıyla konuya ilgi duyan yeni ve genç insanlara bu kürsülerden hitap etmek de doğrudur.

Saçak Dergisi'nin iki paneline ve 14 Aralık 1986 toplantısına konuşmacı olarak katılan Yalçın Küçük'ün bu toplantılarda bulunması, kanımızca bilimsel sosyalist güçlerin yararına olmuştur.

"Sosyalist Particilerin" en belirgin ortak noktalarından birincisi, sosyalist partileri yok saymaları ya da yasaklanmış olmalarını içlerine sindirip benimsemeleri. Bu 'boşluğu doldurmak' gibi ulvi bir görev ve misyon üstlenmişlerdi." (Ali Sercan, aynı kaynak).

"Kimlerin bir sosyalist partileşme hareketinde ağırlığı olur, sözleri hesaba katılır? Bunları üç gruba ayırıyorum.

"12 Eylül'de şu veya bu nedenle birtakım ceza tehdidi ile veya başka nedenlerle bizim birçok arkadaşımız bu ülkeyi tektetmek durumunda kaldılar. Yurt dışındalar. Uzun müddet sosyalist mücadele içinde olmuş arkadaşlarımızı ve biz Türkiye'de bir sosyalist partileşme, bir hazırlık içinde olduğumuz zaman, 12 Eylül o arkadaşlarımızdan yurttaşlık haklarını aldı diye, onları ceza tehdidi içinde bırakıyor diye onları yok sayamayız. Bir: yurt dışındaki arkadaşlarımız mutlaka şu veya bu şekilde, yurttaşlık hakları ellerinden alınsa bile, Türkiye'de bir örgütlenmede sözü, sesi duyulacak, mutlaka yasalar ölçüsünde hesaba katılacaktır.

"Onlar da, Türkiye'de sosyalizm için mücadele eden insanlar. Onları yok sayarak, onların yurt dışında olmalarını bir gerekçe yaparak, onları, onların düşüncelerini hesaba katmadan bir sosyalist partileşme olmayacağını söylüyorum.

"İki: (...) şu salon içinde ya da başka yerde legal örgütlenmeyi reddedenler olabilir; ancak bizim onları reddetmemiz, yok saymamız için bir neden görmüyorum. Biz reddetsek de, reddetmesek de böylesi olacaktır. Gerçekliktir. (...) Bizim legal yolumuzu kabul etmeyenler, bizim yapabileceklerimizi etkileyebileceklerdir.

"Üç: Direnenler. Söz sahibi olanların üçüncü kategorisine direnenler, Amerikan emperyalizmine karşı olanlar giriyor." (Yalçın Küçük, Saçak I. Paneli, Saçak Dergisi, Sayı: 29, s. 33-34)

"Bu konuşmacıya göre, (Y. Küçük kastediliyor. Y.N.) partileşme sürecinin "dayanakları" da, "Marks'dan başlayıp, Engels'le devam eden" bir "evrensel kaynak" ve "dünya sosyalist sistemini bir gerçeklik olarak kabul etmek"ti." (Uğur Cankocak, Zemin Dergisi, Sayı: 1, s. 14)

"Ulusal bir geleneğimiz var, ikincisi bu kaynaktan ayrılamayız. Resmi görevliler için söylüyorum, organik anlamda değil, bilimsel anlamda ulusal kaynağımızdan ayrılamayız.

"Şimdi bu kaynağın örgütlerini sayıyorum: Osmanlı Sosyalist Fırkası, Türkiye Komünist Partisi, 1940 yıllarında kurulan partiler, Fikir Kulübü, Türkiye İşçi Partisi, Dev-Genç, THKP-C, THKO ve yakın zamanın örgütlü çatışmaları." (Yalçın Küçük, aynı kaynak, s. 35).

"Bugün yasal imkanları olanların demokratik mücadeleye yönelmeleri ve sosyalist mücadelenin de 12 Eylül ile yasaklanmış TIP ve TSİP ile 12 Eylül öncesinde yasallaşması sağlanamamış TKP'ne bırakılması isteniyor.

"Tüm ilerici sosyalist mücadelelerini saygıyla karşılıyorum.

"Herkesin, imkanları ölçüsünde sosyalist mücadeleyi artırmalarını diliyorum.

"(Bu düşünceleri savunanların Y.N.) Görüşlerini inandırıcı ve gerçekçi bulmuyorum. TKEP, TKP-B, TDKP örnekleri var. Her üçü de, TIP ve TSİP'in yasal olarak kurulup çalıştıkları bir zamanda ve TKP'nin yasallaşmasının siyasal bir hareket haline geldiği, bu yönde önemli adımların atıldığı bir dönemde, yasal yolun geçerli olmadığı düşüncesiyle ve yasal yolun ötesinde örgütler olarak ortaya çıktılar.

Alt katta her zaman bir veya daha çok hareket olabilir. 'Alt Kattakiler Partisi'nin varlığına dayanarak, sosyalist partinin kuruluşunu zamansız bulma düşüncesi zamansızdır. Her zaman ileri sürülebilir.

Her zaman ileri sürülebilir görüşlerin bir bölümü, her zaman geçersizdir." (Yalçın Küçük, 14 Aralık 1986 Konuşması).

"Bir dördüncü ortak nokta olması istenen program, platformunun öncülleri; yaşayan sosyalizme düşmanlık, anti-Sovyetizm ve bilimsel harekete karşıtlık ilkelerine dayanan bir "Türkiye Sosyalizmi" anlayışında beliriyordu." (Ali Sercan, aynı kaynak)

"Hepimiz bağımsız bir sosyalist hareket, bağımsız bir Türkiye istiyoruz. Bağımsızlığımızı anlatmak için Sovyetler Birliği ile düşmanlığı reddediyorum. Türkiye'de sosyalizmi kuracağımız zaman, Dünya Sosyalist Sistemini bir gerçeklik olarak kabul etmek durumundayız. Güçlükleri yok mu? Var. Ama kompleksli olmayacağız. Bizim işimiz, Polonya'ya, şuraya, buraya akıl vermek değil. İşimiz bu değil. Arkadaşlarım, bir Soljenitsin çıktı,

şimdi CIA bile sahip çıkamıyor. Lech Walessa'ya hiçbir saygım yok. Kapitalist restorasyonun adamıdır. Hiçbir saygım yok. Böyle bir sorunumuz yok." (Yalçın Küçük, Saçak I. Paneli, Saçak Dergisi).

"Başkan Mao'nun düşüncelerine dayalı anti-Sovyetizmin etkinliğinin azaldığı bir dönemde, Batı'da her zaman bir rezervuar olarak duran Trostkiy'in görüşlerine dayalı anti-Sovyetizm, çekici bulunabilir. Ancak pek çok sayıda sosyalist için çekici olmayacaktır, böyle bir perspektif benim dışımda kalıyor.

"Anti-Sovyetizme ve sosyalist sistem karşıtlığına dayalı bir parti içinde birçok işçi ve aydın arkadaşımın, hiç kuşkusuz benim, bulunabileceğimiz düşüncesi dayanaksız bir hayaldir. Türkiye'de anti-Sovyetizme dayalı ve sosyalist sistem karşıtlığını temel alanın, toplayıcı ve gelişmeye açık bir parti düşüncesinden vazgeçmek anlamına geldiğini düşünüyorum." (Yalçın Küçük, 14 Aralık 1986 Konuşması).

"Y. Küçük, son ana kadar çalışmanın içinde kalmakta sakınca görmedi ve tam dağılma noktasında, anti-Sovyetizme dayalı ortalama sosyalizm anlayışını paylaşmadığını açıklamakla sorunu halletmeye çalıştı." (Ali Sercan, aynı kaynak).

Gün Dergisi'nin, durumun böyle olmadığını bilmesine rağmen yazdığı bu satırlara cevap vermeye gerek yok. Sadece bu konuyla ilgili bütün sosyalistlerin bildiği gibi; Yalçın Küçük, 14 Aralık 1986'da yapılan ilk resmi sayılacak toplantıda konuşma yaparak, niçin beraber olunamayacağını açıklamıştır. Böylelikle geniş kamoyuna, yasal sosyalist parti kuruluşu konusunu M. Ali Aybar ve Doğu Perinçek çevreleri dışında ciddiye alan ve bu konuda faaliyet yürüten ayrı bir gücün varlığı açıklanmıştır. Bu toplantıdan sonra inisiyatif esas olarak bilimsel sosyalist güçlere geçmiştir (Bunun yeterince değerlendirilip, değerlendirilemediği ise ayrı bir konu olarak tartışılmalıdır).

1984 - 1986 ARASINDAKİ SÜRECİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE BAŞLICA NOKTALAR

Yasal bir partinin oluşturulması üzerine tartışmaların yapıldığı bu dönemi değerlendirdiğimizde, özet olarak şu sonuçların çıkarılabileceğini düşünüyoruz:

o Sürecin bu bölümü, kimilerinin sandığı ve sunmaya çalıştığı gibi, sosyalist partinin kuruluş dönemi değildir. Bu dönem, esas itibarıyla yasal bir devrimci parti fikrinin, sosyalist kadrolara kabul ettirildiği ve bunun bir görev olduğu bilincinin yerleştiği ve yasal sosyalist partinin 'nasılları'nın tartışıldığı bir dönemdir.

o Günlük basın ve dergiler yoluyla geniş bir ilerici-devrimci-sosyalist kesimin, yeniden sosyalizm sorunlarına ilgi duyması sağlanmıştır.

o Sosyalist Parti ve Sosyalizm fikirleri meşruiyetini sağlamsa, bu konuda geniş bir kesimin konuya aktif katılımı gerçekleştirilmiştir.

o Basının bir kesimince, sol parti tartışmalarında Türkiye sosyalistlerinin temsilcisi olarak M. Ali Aybar

ve Doğu Perinçek çevrelerini kamuoyuna lanse etme çabaları önlenmiş, değişik sosyalist çevrelerin görüşlerinin duyulması sağlanmıştır.

o Evrensel temellere dayanan, devrimci örgütlü geleneğin sürdürücüsü, yaşayan sosyalizmi savunan bir yasal sosyalist parti için mücadele eden, sosyalist güçlerin varlığı dosta düşmana kabul ettirilmiştir.

o Türkiye'nin yasal siyasal arenasında ihtiyacı hissedilen partinin mücadelesini, yalnızca demokrasi mücadelesi ile sınırlama eğilimleri zayıflatılmış ve sosyalistlerin "demokrat" bir parti oluşturmaları yerine, sosyalizm hedefini temel alan bir parti fikri yaygınlaşmıştır.

İÇİNE GİRDİĞİMİZ DÖNEM VE YAPILMASI GEREKENLER

Sosyalistlerin yasal bir parti ile siyasal sahnede yerini alması açısından sürecin ikinci aşamasına geçmek durumundayız; çünkü yasal partinin varlığına eleştiri getirilenler, artık bu konuyu gündeme getirememektedir. İşçi hareketindeki yükselme, toplumsal muhalefetin gelişmesi, sosyalist güçlerin bu tartışma ortamında kazandıkları deneyim, kendi kendimize sansür koyma eğilimlerini mahkum etmiştir.

SHP'nin beceriksiz ve basiresiz politika ve tutumları, DSP'nin toplumsal muhalefeti ciddiye almayan tutumu, 'bir dönem için' bunlara yönelmiş kesimlerin de "sosyalist parti" sorununu ciddi ve yakıcı olarak ele almalarını getirmiştir. Keza 1 Mayıs'a konulan yaşağın kırılması konusunda SHP'nin tavı ve sosyalist güçlerin ve sosyalist sendikacıların kararlılığı ve girişimciliği de, işçiler içinde yasal devrimci bir partiye ilgiyi artırmıştır.

"Demokratik Blok" şeklinde parti fikri zayıflamaktadır; dün bu tutumu izleyen sosyalistlerin bir kısmı bu konuda daha ileri konumlara gelmiş durumdadırlar. Bugün "Gün" dergisi çevresi dışında bu görüş savunulmaz duruma gelmiştir. Ayrıca dün bu konuda bekleme konumunda bulunan sosyalist unsurların bir kısmı ise, artık aktif bir tutum almakta, tartışmalara katılmakta, faaliyetlere girebilecek bir tavır göstermektedirler.

Artık sorun, çeşitli sosyalist unsur ve çevrelerde ortaya çıkan ortak noktaları, üzerinde anlaşmalara varılan hususları kalıcı bir konuma yükseltmek ve bu anlayışları bir program ve parti yapısı üzerinde netleştirmektir. Bu noktaya gelinmesi gerçekleştirildiğine göre, -'kişisel'lik' noktasına düşülmediği takdirde- bilimsel sosyalist çevrelerin önemli bir bölümünün bu konuda birlikte hareket etmesi sağlanabilir.

Şimdi atılması gereken adımlar içinse, şunlar söylenebilir: Birincisi, bu çalışmaların her geçen gün daha hareketli hale gelen toplumsal muhalefet ve bunun ortaya çıkardığı güçler üzerine oturtulabilmesi; ikincisi, mahalli kadroların, fabrikalar düzeyindeki önder işçilerin bu çalışmalarda aktif konum almalarının gerçekleştirilmesi; üçüncüsü, çalışmaların ortaklaşa yürütülmesini sağlayacak bir yapının oluşturulması; dördüncüsü ise, bu yolda somut işbirliklerinin geliştirilmesi (ortak bir yayın projesinin gündeme getirilmesi, vb.) ve elbirliğiyle başarılması gereklidir. ■

BARIŞ SAVAŞIMI ÜZERİNE

Necmiye ALPAY

SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, nükleer bir savaş tehlikesinin artık varolmadığını, çünkü dünyayı şu kadar kere yoketmeye yetecek kadar nükleer silahın birikmiş olduğu günümüzde hiç kimsenin, kendisini de yoketme tehlikesi taşıyan böyle bir maceraya girişmeye cesaret edemeyeceğini söylüyordu. Dünyada, fizik profesörü olan ve olmayan pek çok insan, tersini söylüyor; nükleer savaş tehlikesi, hiç olmadığı kadar artmıştır.

Çünkü, yine fizik profesörü olan ve olmayan, ama işin korkuncu, ABD emperyalizminin politikasında etkili olan, başta ABD Başkanı Reagan olmak üzere birileri, sınırlı nükleer savaşı, nükleer bir savaşta üstün gelmeyi olası görmek istiyorlar, bu konuda yoğun çaba ve kaynak harcıyorlar: Yıldız Savaşları, vb... 1984-1988 mali yıllarıyla ilgili *Savunma Yönergesi*, ABD politikasının resmi hedefini, sosyalizmin toplumsal bir sistem olarak yokedilmesi biçiminde tanımlıyor. Ciddiye almamak mı gerekiyor?

Barış, ideolojik bir kavramdır.

Silahlanma, silahlanma yarışı, nükleer savaş tehlikesi, militarizm, ulusçuluk, soğuk savaş, emperyalizm, anti-emperyalist mücadele, ulusal ve toplumsal kurtuluş, sömürü, demokrasi vb. pek çok kavram ve olgu, barış kavramı ile doğrudan ilgilidir. Toplumsal sınıfların barış konusunda nesnel ve özel yerleri var. Bunları görmeye çalışmadan barış yolunu bütün uzunluğunca görmek, barış savaşımının bütün gereklerini anlamak ve yerine getirmek olanaklı gözüküyor.

1980'li yılları soğuk savaş ve Reagan'lı olarak yaşıyorsak, bunun nedenlerini 1970'li yıllarda kapitalizmin yaşadığı bunalımda arayabiliriz.

Birinci bilimsel ve teknolojik devrim burjuvaziye ateşli silahları armağan etmiş ve feodalizme karşı üstün gelmesini sağlamıştı. Yaşamakta olduğumuz ikinci bilimsel ve teknolojik devrim, burjuvaziye bir yandan en gelişkin nükleer silahları sağlarken, öte yandan da kapitalizmin köklü çözümünü bulunmayan toplumsal sorunlar getiriyor. Emperyalizm, kendi toplumsal düzeni ve çıkarları tehlikeye girdiği ölçüde savaşı ve saldırganlığı çözüm yolu olarak kullanma eğilimini gösteriyor.

1945 yılının Ağustos ayının ilk günlerine kadar, iki bombayla yarım milyon insan öldürmeyi göze alacak birilerinin varlığına inancak insan sayısı herhalde çok azdı. Canavarın can çekişmesi uzun ve tehlikelerle dolu. Üstelik yalnızca sınıf içgüdüleriyle davranmıyor, insan beyninin olanaklarını kapitalizmin kurallarına göre kullanarak da yol alıyor. Militarizmi, yabancı emperyalistlere karşı rekabet aracı olarak, sömürülen ve ezilenlere karşı ise sınıf savaşı silahı olarak kullanıyor.*

1980'li yıllar, soğuk savaşın tırmandırılışının yanı sıra, nükleer savaş karşısı harekette görülmemiş bir gelişmeye de tanık oluyor. Barış hareketinde kitleselleşme söz konusu. Faşistlerin, militaristlerin, aşırı sağcıların dışında tüm toplumsal hareket ve akımlar, barış konusunda şu ya da bu ölçüde aktif tutum almaya başladılar. Nükleer silahlanma ve savaşa karşı eylemlere katılan insanların sayısı on milyonlarla ifade ediliyor.

Sovyetler Birliği, topyekun bir nükleer silahsızlanma için 2000 yılının hedef alınarak aşama aşama yol alınması için öneri üzerine öneri ortaya koyuyor. Devletler-arası görüşmeler yoluyla silahlanma yarışının durdurulması ve silahsızlanmanın başarılması için üzerine düşen görevi yerine getiriyor. Barış savaşımının kısa erimli biçimlerinden birisi bu. Nükleer bir savaşta toplan ağzında yer alan ve ABD emperyalizminin, Hiroşima ve Nagazaki örneği, kolayca gözden çıkarabileceği Avrupa ülkeleri devletleri üzerinde özellikle etkili olabiliyor.

ABD emperyalizminin ilk nükleer silahları geliştirip kullanmasından birkaç yıl sonra, Sovyetler Birliği de ilk nükleer silahını üretmek zorunda kaldı. Bugün dünyada pek çok insanın bozulacak diye tedirginlikle baktığı nükleer denge ile, caydırıcılığı sağladı.

Sosyalizmin toplumsal yapısı, sömürüyü ve dolayısıyla savaşı dışlıyor. Sosyalist devletlerin dış politikasını, iki ilke belirlemek durumunda: İki toplumsal sistemin barış içinde birarada yaşaması ilkesi ile, devrimin ihraç edilemeyeceği ilkesi. Sosyalizm, ancak haklı savaşlar için silahlanmak zorunda. Savaşın sosyalizm için yararlı olacağı, yeni bir dünya savaşının insanlığı yeni bir çağa götüreceği biçimindeki sapma bugün dünya sosyalizminde yenilgiye uğramış durumda. Engels doğrulanıyor: "Ve eğer burjuvalar şimdi, yıkılan 'iktisadi durumu' son çöküşten kurtarmak için zora başvuruyorlarsa, bu yalnızca onların da, Bay Dühring ile aynı hayalin peşinde koştuklarını; 'politik koşulların ekonomik durumun belirleyici nedeni olduğu' hayalinin peşinden koştuklarını gösterir..."* Sosyalizmin varlığıyla kendi geleceğini tehlikede gören emperyalizm, hegemonyasını yürütmek için militarizme, silahlanma yarışına, savaş kışkırtıcılığına, karşı-devrim ihracına başvuruyor.

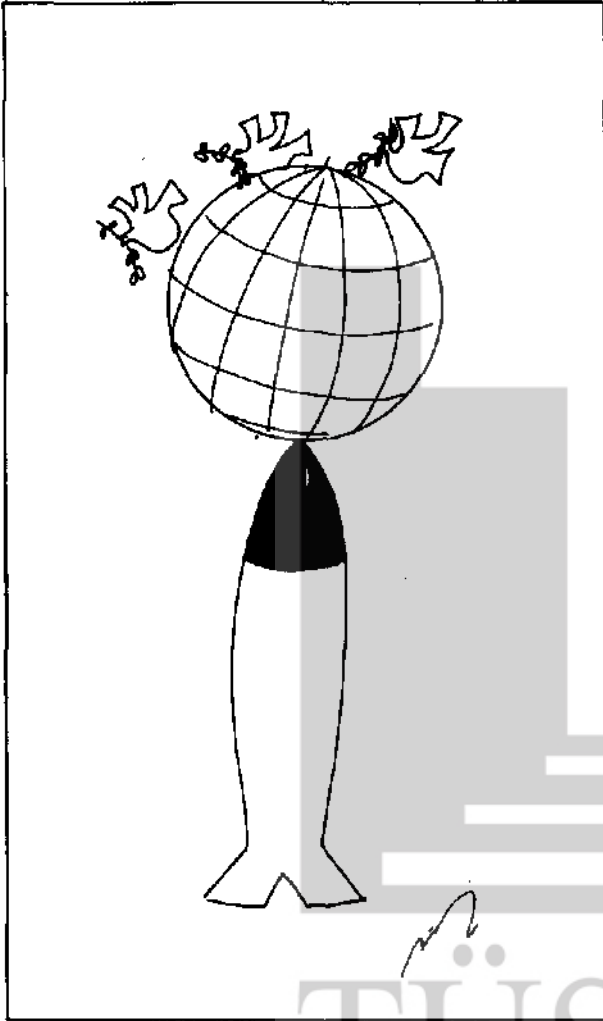
Bazı karşı güçleri, savaşımını nükleer silah dengesinin bozulmaması, psikolojik, siyasal, stratejik dengede istikrarın sağlanması yönünde yürütmekle yetiniyorlar. Varlıcak en son hedef olarak, tam bir nükleer silahsızlanmayı görüyorlar.

Bu hedef bir başına alındığında, dünyada kalıcı bir barışın sağlanması amacı gerçekleşmiş olacak mıdır? Nükleer silah yapmanın bilgisini ve maddi olanaklarını elinde bulunduran emperyalizmin, ilk fırsatta yeniden nükleer silah yapmayacağı konusunda kim garanti verebilir? Özellikle de bu silahların denetiminin, hatta konvansiyonel kitle kırım silahlarının denetiminin olanak-sıza yaklaştığı günümüzde?

(*) *Lenin, Collected Works, Cilt 15, s. 192.*

(*) *F. Engels, Tarihte Zorun Rolü, Sol Yayınları, 1979, Ankara, s. 36.*

Nükleer silahsızlanma, âcilen ve mutlaka gerçekleştirilmesine çalışılacak bir hedef. Ama başka hedeflerin yanı sıra. Aksi halde usturayı elinden aldığımız deliyi yeniden berber dükkânında bırakmış oluruz.

Barıştan yana güçlerin bir kısmının bu anlayışla ortaya koyabildiği "geniş halk yığınlarının nükleer savaş tehlikesini anlaması ve karşı hareketler oluşturması"**, bu bakımdan yüzeyde kalıyor. Gerçekten de, bu yüzeyellik karşısında, nedenlerine inilmeyen bir hastalığın sağaltılamayacağını söylemek zorunluluğu doğuyor. Nükleer savaş tehlikesinin duyurulmasında, somut durumun yansıtılmasında, kısacası barış savaşımındaki katkıları yadsınmayacak olan bazı aydınlarda ideolojiden kaçış biçiminde bir yansızlık fetişizmi görülüyor. İdeolojiyi, toplumsal sınıfların kendi çıkarları doğrultusundaki dünya görüşlerinden oluşan düşünce sistemleri olarak tanımlarsak, bilimsel olan ve olmayan ideolojiler ayrımı yapabiliriz. İşçi sınıfının ideolojisi, bilimsel bir ideolojidir. Nitekim, ideoloji karşıtlığını ilke edindiğimiz zaman, savaş ve barış dahil, toplumsal olayların nedenlerini,

yasallıklarını suskunlukla geçiştirmek zorundasınız. Yansızlık, bir yana haksızlık ederek öbürüne prim kazandırmak olan kaçınılmaz sonucunu veriyor. Örneğin, "dünyanın her yerinde, nükleer savaş yandaşları yoğun bir propaganda faaliyetine girişmişlerdir"*** dediğinizde böyle bir haksızlık yapılmış oluyor. Sosyalist ülkelerde ne nükleer savaş yandaşları ne de bunların propagandası söz konusu olabilir. Bunlar, bir türlü sosyalizmden yana olamamanın sıkıntılarıdır. Oysa savaş tehlikesi dünyadan, ancak bu tehlikenin kaynağı olan kapitalizmle, sömürü ile birlikte yok olabilir.

Emperyalist burjuvazi, savaş kışkırtıcılığını ideolojik bir araç olarak kullanıyor. Bu nokta son derece önemlidir. Bunu, doğrudan ve dolaylı olmak üzere, iki tür etki elde etmek üzere yapıyor. Birincisi, militarizm, ulusçuluk ve şovenizm gibi has burjuva idolojilerinin yaygınlaştırılması yoluyla yürütülüyor. Bunlar halkların kendi gerçek çıkarlarını görmelerini engelleyen birinci sınıf göz bağlarıdır ve işçi sınıfı üzerinde bile etkili olabilmektedir. Emperyalizmin ikinci, dolaylı ideolojik aracı ise, savaş tehdidi, nükleer şantaj yoluyla, sınıf savaşımında yaratabileceği sapmalardır. Nükleer şantaj, tüm insanlığın yok edilmesi ya da devasa kitle kıyımları tehdidini ortaya koyduğu zaman, insanlık böyle bir varolma ya da yokolma ikilemi ile karşı karşıya bırakıldığı zaman, bu durumun yalnızca bir sonuç olarak ele alınması, nedenlerinin gözardı edilebilmesi tehlikesi doğuyor. Yokolma tehlikesinde olan, patronlar dahil herkes olduğuna göre, bu bir sınıf sorunu değildir denilebilmiştir. Bunu, üstelik de dünya işçi sınıfı hareketinden kişiler, gruplar, örgütler söyleyebilmiştir ve söylemektedir. Bu kadar açık olmaya, "bu arada sınıf savaşları da vardır elbette" gibi tevilli bir sapmaya rastlanıyor. Sınıfsal kökenleri unutulduğunda, nükleer tehlikeye karşı savaşın deli güllübciliğine dönüşmesi işten bile değildir. Emperyalizmin, nükleer şantajla yürüttüğü ideolojik mücadeleye yenik düşmektir. İşte o zaman, nükleer silahlara harcanan parayla kaç okul, kaç hastahane yapıp ne kadar dış borcun silinebileceğini halklara söylerken, bunu ham hayallere, emperyalizmin kazanımlarına dönüştürmüş oluruz.

Emperyalist saldırganlığın kullandığı araçlara nükleer silahların eklenmesi, bu saldırganlığın kökenini ve nedenini değiştirmiyor. Değişen sonuçtur; emperyalizmin yarattığı tehlikenin niteliğidir. Bu tehlike artık yalnızca başta işçi sınıfı olmak üzere sömürülen ve ezilen halklara değil, tüm insanlığa yönelik ve bu da onun iç yüzünü sergileme olanaklarını, tek çözümün sosyalizm olduğunu anlatma ve gösterme olanaklarını artırıyor. Bu savaşım, son derece sorumlu ve herkesi ilgilendiren bir savaşım. Dünya işçi sınıfı hareketi, barış savaşımını öne almış durumda. Almak zorunda. İşçi sınıfının, çıkarları barış savaşımı ile en çok uyum içinde olan sınıf olduğu doğrusu ya, proletarya enternasyonalizmi, somut savaşım biçimlerine yeniden kavuşturulmak zorunda. Uluslararası dayanışma ile devrim ihracının sınırları tartışılıp belirlenleştirilmek zorunda, vb.

Bunlar, ideolojik savaşımı öne almak anlamına geliyor. ■

(*) Haluk Gerger, Nükleer Tehlike, Bilim ve Sanat Yayınları, 2. Baskı, 1984, s. 12.

(**) Haluk Gerger, a.g.y., s. 13.

AYRIŞMA VE KOPMA

Çelik BİLGİN

Geleceğimizin üzerimize gelişini görüyorum: Geleceğimiz, sosyalizm'dir.

Geleceğimizi yakın görüyorum.

Yakın geleceğimiz, son derece plebiyen görünüyor. Bunu birinci tez olarak yazıyorum.

Sosyalizmin plebiyen rengini bir olumsuzluk sayıyorum. Bunu ikinci tez olarak kaydediyorum.

Yakın geleceğimizin renklerinden birisi olumsuz da olsa, işimiz, geleceğimizi daha da yakınlaştırmak olmalıdır; bunu üçüncü tez olarak ileri sürüyorum.

Bu inceleme bu üç tez üzerinedir ve plebiyen olan en şiddetlidir. Şiddet'in zamanı geriye doğru işleten ve geleceği olduğu kadar geçmişi de değiştiren bir özelliği var. Buna güvenmek gerektiğine inanıyorum.

Plebiyen olan kopma'dır ve ne yazık, en çok plebiyen kopuyor. Entellektüel olan ise hep geçmiş'i kendinde taşıyor. Türkiye'de belki de tam seksen yıldır hem entellektüel çizgisi güçlü ve hem de plebiyen kopuşa gebe bir sosyalist hareket oluşturulmak isteniyor; her yenilgiden sonra "hareket" bir daha büyük hursla aydın'ın koşuyor. Fakat nafîle; 1980 yıllarının sonuna doğru sosyalist hareket entelijansiya'dan tam bir ayrışmanın eşiğine gelmiş görünüyor. Sosyalizm üzerimize gelirken, aydın'ımız, sosyalizmden hızla ayrışıyor.

Bunu, kurtuluş'u ve kuruluş'u zorlaştıran bir olumsuzluk olarak görüyorum.

Bu yazı, bu olumsuzluk üzerinedir.

Türkiye aydını ortalama olarak ve temel çizgileriyle artık ö-ro-komünist'tir; iki darbe, Martçı ve Eylülüst gerici, Türkiye aydınını, bir eğilim olarak, anti-jakoben ve anti-materyalist yaptı. Bu Martçılığın ve Eylülüstün büyük kazancıdır ve gizil sosyalizmin çok büyük kaybını oluşturuyor. Aslında Martçılığın ve Eylülüstün temel amaçlarından birisini, diğerleriyle birlikte, entelijansiya'yı ö-ro-komünist yapmak olarak anlıyorum.

Adını bilmiyorlardı; Mart Günleri'nde tekelciliğe adım atan ve Eylülüst Dönem'de tekelci kapitalizm, Martçı generaller ile Eylülüst yöneticileri öne sürerek, CIA-MIT planlaması içinde, ne yapmak istediklerini biliyorlardı. Yapmak istediklerinin adını ben koyuyorum.

İki yol var: Ya ö-ro-komünist entelijansiya'ya razı olmak ya da ayrışmak. Plebiyen kopmaya razı olarak ö-ro-komünist entelijansiya'yı kökten reddetmek gerektiğine inanıyorum. Reddetmeyi, kaçınmak anlamında kullanıyorum; ö-ro-komünist entelijansiya'dan vebadan kaçarcasına kaçınmak gerekiyor.

Stratejimiz, ö-ro-komünist entelijansiya'yı kazanmak değil kaybetmek olmalıdır. Plebiyen kopuşun olumsuzluğu, ö-ro-komünist entelijansiya'ya bulaşmanın yaratacağı hastalıkların yanında en büyük olumsuzluk olarak duruyor; seçimin buna göre yapılması gerektiğine inanıyorum. Plebiyen kopuş, içerdığı kopuş şiddetiyle birlikte, yeni yazımlara ve çizimlere gebedir; bir tabula rasa sağlıyor. Ö-ro-komünist bulaşıklık ise, bir iltilap yapı sağlıyor ve yalnızca mezarlığa çıkış veriyor.

Şimdi Profesör İdris Küçükömer'i ve Büyükkada Mezarlığı'na defnedileceğini haber veren ölüm ilanını düşünüyorum; iki kez titriyorum. Bu dürüst ve içten öğretim üyesi, 1960 yıllarının ilerici devrimci yaşamımızın renklerinden birisi oldu; Talat Aydemir'i askeri yöntemlerle iktidarı almaya yüreklendirenler arasında yer aldı ve Türkiye İşçi Partisi'ne katılarak toplantılarına ve kongrelerine düşün ile heyecan kattı. Şimdi ölümüne üzüldüğüm kadar, eşinin, çocuklarının ve dostlarının verdikleri ölüm ilanına da üzülüyorum; ikincisine ayrıca titriyorum. Tüm ilerici devrimcileri, yakınlarını böyle ilanlardan menedebilmeleri için şimdiden uyarılarını diliyorum. Eşi, çocukları ve dostları, çok zaman atak bu öğretim üyesini, Profesör Küçükömer'i, son yolculuğunu duyuran ilanda, "sivil toplum öncüsü" yapmışlar; pek büyük ölçüde yazık ediyorlar.

Plebiyen kopuşun şiddetinin, zamanı geriye doğru da işleterek, bir sonucu bir neden haline dönüştürebileceğine de inanmak istiyorum; ancak entelijansiya'mızdaki ö-ro-komünist dejenerasyonunu, hep tartışmalı ve tartışmacı, aynı ölçüde özgün eğilimli bir öğretim üyesinin geçmişini değiştirme çabalarına tepki duyuyorum. Ancak bir realite, bir gerçeklik olduğunu da görmemek mümkün değil; ilan var.

Gerçekliği çözebilmek ve somutu çözümleyebilmek için hep tepki ile bakmak gerekiyor.

Otuz yıl öncesinin parlak kariyer sahipleriydiler; akademik yaşamlarının en verimli bir döneminde Türkiye'nin sosyalist hareketine katılmaktan çekinmediler. Profesör İdris Küçükömer, Profesör Sencer Dıvıçioğlu İktisat mesleğinde, Profesör Burhan Cahit Unal, teorik fizikte, Profesör Suat Aksoy toprak hukukunda, Profesör Murat Sarıca Anayasa hukukunda, Profesör Çetin Özek ceza hukukunda, henüz genç doçentlik dönemlerinde, siyasal sosyalist örgüt içinde yerlerini aldılar. Doğru veya yanlış, ancak bütün bildiklerini, entellekt'lerinin tüm ürünlerini, Türkiye'de sosyalizmin kuruluşuna verdiler. İktisat Profesörü Korkut Boratav, Çalışma Ekonomisi Profesörü Alpaslan Işıklı, asistanlık dönemlerinde; Profesör Yakup Kepenek, öğrencilik yıllarında üye düzeyinde sosyalizm mücadelesine omuz verdiler. Hâlâ üniversitede Profesör Mümtaz Soysal, hâlâ üniversitede Profesör Gülten Kazgan, örgütlülüğünden uzak, ancak bütün aydın çabalarıyla sosyalist mücadeleyi güçlendirmeye çalıştılar.

Şimdi acı gerçeklik şudur: Artık bunların hiçbirisi sosyalist iktidar amaçlayan bir mücadelenin içinde yer almıyorlar. Bugün yaşamayanlar, yaşamlarını sosyalist mücadelenin dışında tamamladılar; Profesör İdris Küçükömer, ne yazık ki, SHP Adalar İlçe Örgütü üyesi olarak aramızdan ayrıldı. Bu acıdır; ancak çok olumsuz bulunmayabilir. Daha olumsuzları var; yenileri gelmiyor. Artık bir tek üniversite asistanı, bir tek üniversite doçenti, bir tek mücadele dergisinde, bir tek harekette, daha da olumsuzları, sudan konular dışında bir tek ama bir tek tartışmada bile yer almıyor.

Artık sosyalist mücadelenin akademik kanalları kurumuştur.

Sözlük Rusya'da doğru ve "legal Marksizm" vardı. Narodizm ile Bolşevizm arasında Marksizm, "legal Marksist" bir konumla, Rusya üniversitelerinin tümünü egemenliği altına aldı. Türkiye'de, diğer birçok aşamalar türünden legal Marksist aşama da son derece kısa sürdü; bir zamanlar yeşerdiği alanları kiraca çevirerek kaybolup gidiyor.

Bu bir görüntüdür; yaygın bir eğilimi görüntülüyor ve yalnızca bir yönüne işaret ediyor. Bugün artık ilerici devrimci hareket, kendi dışından kendisine açılan entelektüel kanallardan yoksundur; harekete girenlerin bu gerçekliği bilerek başlamaları gerekiyor.

Peki neredeler ve nereye gidiyorlar?

Kısaca bir transformasyon üzerinde durmam gerekiyor: Türkiye'de düzen, aydınını, tarihinin en büyük cömertliklerinden birisiyle doyuruyor. Öro-komünizm, ezilmiş ve bükülmüş olduğu kadar iyi doyurulmuş katmanların çizgisidir. Öro-komünizm'in doğuşunda sopa kadar havuç da var. Şimdi Türkiye düzeni, aydınının, bir ve önemli bölümüne, sanadığı sopalardan sonra bala bulanmış ve üzerine ceviz unu dökülmüş öğünler sunuyor.

1940 yıllarının resmi sanatçısı, daha geniş bir terminoloji ile, resmi yazıcısı, devlette çalışıyordu; en iyisi, Yahya Kemal türünden büyükelçi, Ahmet Hamdi Tanpınar türünden milletvekili, Oktay Akbal veya Orhan Veli türünden Milli Eğitim Bakanlığı'nda memurdular. Bugün Ankara'dan İstanbul'a naklettiler; bugünkü imkanlarını, 1940 yıllarıyla karşılaştırmak mümkün değil. Bugün gerçek bir cömertliğin içinde yüzüyorlar.

Cumhuriyet Gazetesi'nden iki genç gazeteci, Ufuk Güldemir ve Sedat Ergin, ilki kira hariç 2,500 ve ikincisi kira dahil 4,000 dolar aylıkla Washington'a akredite oldular ve Washington'da Cumhuriyet ve Hürriyet Gazeteleri'ni tensil etmeye başladılar. Bu aylıkların Türkiye ölçüsünde değil Washington ayarında bile yüksek bir ödünleme olduğuna işaret etmek durumundayım.

Cumhuriyet Gazetesi içinde şu sıralarda en çok tartışılan sorun, bu iki genç gazetecinin nakli olmuyor; Gazete'nin Ankara Büro Şefi'ne layık Çankaya sırtlarında ve dolar üzerinden ödenebilecek bir konutun aylık kirasının bir milyon olup olmaması önemli bir sorun olarak ortaya çıkıyor ve Cumhuriyet Gazetesi'nin koridorlarını aşarak ülkenin önemli tartışmalarından birisi haline gelebiliyor. Ankara Büro Şefi'nin konut kirasının şu anda ülkenin önemli sorunlarından birisi olduğuna inanıyorum; bir dönüşümü çok net ve dramatik bir biçimde ortaya koyuyor. Burada söylenebilecek olan kısa ve net olarak şudur: Aylık kira bir milyontuk konut, aynı bir konum'dur. Konum ve çevre, bireyin, bilincini ve düşüncesini belirliyor; Türkiye'de ilericilerin en çok okuduğu gazetenin Ankara Büro Şefi aylık kirası bir milyon olan bir konuta yerleştiği andan itibaren, dünyasını değiştirmek durumundadır. İlerici devrimci olaylar, artık, bu yeni konut ve konumda, haber olmaktan çıkar. Aylık kira bir milyon lira olan bir konuta kim konarsa konsun, ne kadar heyecanlı ve ne kadar iyi niyetli olursa olsun, artık böyle bir konumdaki insan için, ilerici devrimci olaylar sonsuz plebiyen ve sonsuz kaba görünümlü; bunu anlatmaya çalışıyorum.

Türkiye'de ilericilerin en çok okuduğu gazetenin imkanlarını, diğerlerinin anlaşılmasına ipucu olarak yazıyorum. Diğerlerinin imkanları çok daha fazla görünüyor ve Bab-ı Ali, artık Uğur Mumcu'nun ilk kez ve ısrarla ortaya koyduğu sorunu aşmış olduğu izlenimini veriyor. Eski solcu Hakkı Ücal'ın Tercüman Gazetesi'ndeki yöneticiliğini Mumcu, ısrarla ve haklı olarak ön plana çıkarıyordu. Bab-ı Ali, kadrolarını, artık büyük bir bilinçle eski solculardan çıkarıyor; konumun, bilinci ve bakışı etkilediğinden kuşku duymuyor.

Dünyada ve Türkiye'de tekelci düzenin en büyük mütefiki, eski solculardır; ezilmiş ve bükülmüş olanlardan çıkıyor. Martçı ve Eylülüst darbelerden sonra Türkiye entelijansiyasını, eski sol kadroları, öro-komünist yapmada, Bab-ı Ali önemli bir işlevi üstlenmiş görünüyor. İstihdam imkanlarını büyük ölçüde, aydına öro-komünist transformasyonu uygulanmaya ayrılmış görünüyor.

Sedat Simavi Ödülü, yalnızca yüksek sesle soruyorum, acaba toplumsal mücadeleyi braçkanların jübileleri niyetiyle mi konuldu ve kuruldu? Hep anti-jakoben ve anti-materyalist kimselere veriliyor.

Pek çok sanat seviyorlar ve sanata düşkünlükleri rönesansın mesenlerini hatırlatıyor. Büyük yayın şirketlerinin, sanat söz konusu olduğunda, her türlü maliyet ve kâr kaygılarından uzaklaşmalarını sevinçle karşılayıyorum. Büyük yayın şirketleri, tirajlarından çok daha fazla yazıcıyı, kadrolarına alarak sanat yayınları yapıyorlar; öro-komünist entelijansiyaya iş imkanları açmayı en büyük görev biliyorlar.

Ansiklopediciliğe geliyorum ve bir parantez açmam zorunlu oluyor. Bilim, tipoloji ve eğilimler ile ilgilidir; kişiler, eğilimleri gösterebildikleri ölçüde anlatıma ve yazıma giriyorlar. Bir makam olarak Cumhuriyet Gazetesi'nin Ankara Büro Şefi'nin konutunu, bir dönemden bir döneme geçişte bir eğilimi çok çarpıcı bir biçimde gösterdiği için ele almak zorunluluğunu duyuyorum. Bundan sonra yine eğilimlerden söz etmek durumundayım; elbette, birer soyutlama olan bu eğilimlerin dışında kalanlar var. Öro-komünist entelijansiya yığınakları olarak gördüğüm ansiklopedicilik ve reklamcılık alanlarında ilerici devrimciler bulunduğunu biliyorum; ancak bunların varlığı, eğilimleri değiştirmiyor.

Sermayenin uluslararasılaşması süreci içinde, Türkiye entelijansiyanın uluslararasılaşmasında çeviri ansiklopedicilik ve reklamcılık önemli bir rol oynuyor. Ansiklopedicilik, Türkiye aydınına güvenli bir iş kapısı yaratmasının yanında, bütün yaratıcılığını elinden alıyor ve kendisini toplumsal mücadelede yabancılaştırıyor. Fıkra yazarlığının hapçılığına bir yeni ve çok daha yaygın hapçi kütesi ekliyor; ansiklopedi çeviriciliğiyle yaşamını sürdürenlerin kendilerine ve bilime güvenlerini yitirdiklerini sanıyorum.

Dünyanın başka koşullar içinde ortaçağı ve Arapların dönemini yeniden yaşadığına inanıyorum. Ortaçağ ve aynı anlama gelmek üzere Arap Çağı, üretmekten çok satmanın ön plana çıktığı bir tarih kesitini anlatıyor; bezirganlık en önemli meslektir. Türkiye'de sanayileşme ülküsünün unutturulduğu son on yıl içinde ticaret ön plana çıkarıldı ve Türkiye, Avrupa'ya açılma propagandasıyla kapitalist dünyanın tüketim mallarına pazar olma-ya başladı.

Tekeller, ne trajik bir yazıdır, 1960 ve 1970 yıllarında toplumsal muhalefet içinde yer alan, NATO'ya ve AET'ye başkaldıran entelijansiyanın önemli bir bölümünden büyük bir intikam alıyorlar: Bezirganlıklarını, entelijansiya yaptırıyorlar. Ne acıdır, Türkiye entelijansiyanının önemli bir bölümü, şimdi, büyük ölçüde bezirganlık yaparak ve oldukça iyi sayılabilen bir yaşam sürdürebiliyor. Önemli bir bölümü, reklam şirketlerinde çalışıyor. Enerjisini, yaratıcılığının çok büyük bir bölümünü, bir metanın cazibesini ve dolayısıyla satışını artırmaya ayırıyor.

Robert Luis Stevenson'un romanıdır; Dr. Jekyll and Mr. Hyde'i okumasalar bile çok kimse filmi görmüştür. Bir insanın iki kişiliği üzerine kurulu bir korku filmidir; gündüz insan ve gece canavar oluyor. Daha çok Eylülüst rejimle birlikte Türkiye pazarlarının emperyalizmin tüketim mallarına açılmasıyla reklamcılık büyük bir iş alanı oldu ve Türkiye entelijansiya bu alana konarak, bir boşluğu doldurmaya başladı. Buradan toplumsal muhalefete devam edebilmek için Dr. Jekyll ile Mr. Hyde benzeri bir yaşam tutturmak zorunlu oluyor; gündüz tekelere bezirganlık yapıp geceleri sosyalizm için mücadele etmeyi yıpratıcı bir yaşam sayıyorum.

Ayrıca ne kadar sürebilir? Asıl önemli olan burada yatıyor. Rahat bir geçim ve yaşam sağladığı düşünülebilir ve üstelik, bezirganlık ilkesizliği yaşam türü yapmayı zorluyor. Konum kadar yapılan iş de yapanı etkiliyor. Çekiç orak gibi, orakı çekiç gibi düşünmük mümkün

mü? Reklamcılık hep yavaş yavaş ve hissettirmeden nüfuz etme yollarını arayan bir meslektir; böyle bir mesleği devrimcilik ile bağdaştırmak mümkün mü? Ancak öro-komünizm ile bağdaştırmak mümkündür; öro-komünist bakış açısı ilkesel ve kökten çıkışların hepsinin reddiyle başlıyor. NATO'ya veya AET'ye ilkesel bir karşılıktan daha çok pratik bir geçerlilik olarak bakıyor ve her bakışında teknokrat veya bürokratin marjinalist ve pazarlıkçı damgası kendisini okutuyor. İngiltere'nin büyük iktisatçısı Alfred Marshall'ın, iktisatçıyı, her soruya "arz ve talebe bağlıdır, efendim" cevabını veren papağana benzetmesi türünden öro-komünist de her soruna "şartlara bağlıdır, efendim" yaklaşımıyla eğilen bir bürokrati hatırlatıyor.

Düzen, devlet kurumlarından alıp İstanbul'a naklettiği aydınını çok iyi besliyor. Beslediği aydın, belki Türkiye sermayesinden de fazla, Avrupa ile bütünleşmiş görünüyor. Çok kısa bir zaman öncesine kadar yalnızca diplomatlarla öğretim üyeleri ve seçkin bürokratların tekelinde olan yılda birkaç kez Avrupa'ya gitmek artık Bab-ı Ali aydınının elinden akıyor. Gazeteler büyükelçi maaşıyla genç muhabirleri yurt dışı görevlerine gönderebiliyorlar. Avrupa dillerinden ansiklopedileri Türkçe'ye çevirmek, Türkiye entelijansiyanın bir önemli bölümüne yeni bir kariyer sağlıyor. Avrupa tekellerinin tüketim mallarının reklamını yapmak, daha büyük bir aydın kesimine rahat geçimlik sağlıyor. Martçı ve Eylülüst darbeler, falakalar, henüz izleri silinmeden duruyor. Bütün bu etkilerle, bir önemli transformasyon gerçekleşiyor: Türkiye aydını, önemli kütlesiyle, bir eğilim olarak ve temel çizgisiyle, öro-komünist oluyor. Pazarlıkçılık; anti-jakoben ve anti-materyalist çizgileri belirleyicidir.

Artık "NATO'ya Hayır" kampanyaları, öro-komünist aydın için, tatsız bir anıdır. Artık "Kurtuluş" sözcüğü tatsız bir hatırlatmadır. Artık, AET'yi emperyalist sömürü olarak görmek, bir türlü anlamadığı ve geçmişine ait bir yanılıdır.

Bundan sonra öro-komünist Türkiye aydınını kazanmak değil kaybetmek zorunludur.

Toplumsal protestosuna cinsel hayatın kabullerine tepki ile başlayan, sosyalist mücadeleye katılımlar olabilir. Çalışmak ve açık olmak gerektiğine inanıyorum. Kişisel sorunlarını feminist çıkışlarla çözebileceğini sananlardan da sosyalist mücadeleye katılanlar olacaktır; kuşku duymamak gerekiyor. Bir baskı döneminde doğup büyüdükten sonra ilk kaygılarını tehlikesiz yeşillerde ifade edenler de olgunlaşabilirler ve sosyalist olabilirler. Bunlara hepsi mümkündür ve sosyalist hareket bunların hepsine ilgile bakmak durumundadır.

Fakat öro-komünist entelijansiya vebadan kaçarcasına uzak durmak gerekiyor; hastalıktır. Öro-komünizm bir ihtiyarlık hastalığıdır; gençliğinde "NATO'ya Hayır" diye bağırıldıktan sonra Martçı ve Eylülüst darbelerle birlikte NATO'nun faziletlerine inananlar ideolojik platformda ideolojik fahişeliği temsil ediyorlar. Sosyalist mücadeleyi bunlardan korumanın zorunluluğuna inanıyorum.

Plebiyen olabilir; olumsuzluğu olumluluğa çevirmenin ipuçları içindedir.

Öro-komünist olamaz. Öro-komünizm, başlı başına bir hastalık sayılması gereken kötürümlüktür. Her türlü gelişmenin sonunu gösteriyor. ■

Bir Gönül Yazısı

KUŞAK VE KADROLAR

Onur ERK

1

k + k = K

"Kuşaklar" gibi, adeta sihirle yıkanmış bir sözcüktür dolaşiyor ortada. Takılıp, etrafında fırtınalar kopartacak değilim. Eğer "sorun" yapıyorsa -ki öyle seziyorum- bu da oldukça anlamsız. Keza, "Bilim, problematiğini yapay olarak almaz. (...) Bilim, sorunlarını toplumun hareketinden alır;..." Laboratuvara her madde, her element yeni bir sentez amacıyla girer. Tersi de doğru, yani her analiz, başka bir sentezin öncesidir. Kuşakları ameliyat masasına yatırmak, böyle bir yarar gütmelidir. Hemen belirtiyim ki, toplumun ilerletilmesi perspektifinde, kuşaklar türünden bir engel görmüyorum. Ancak, üzerinde düşünenler çoğaldıkça ve doğrusu güncelleştirme anlamına uygun bir tamamlama yazısı yazmak gereğini duydum.

Şöyle bir başlangıca ne dersiniz? Lenin'in Plekhanov için, Kautsky için seçtiği üslup ile söylersek; ... hiç bir "fraksiyonculuk" biraz 'fiziki aklı' olan kişiyi..." bilmem nerede "hatalı" diye yakın geçmişimizin birikimine büyük ölçüde katkı sunmuş başka bir kişiyi veya "biz" olmuş eğilimi bir kaleme, (güya) silip atılmakla yine Lenin'in ifadesi ile "... kâr edemez..." Bunu, bir uyarı kabul etmek mümkün, ondan önce de ahlaki bir ilke olarak benimsemek gerek. Umarım, ucuz yollardan karalama, çamur atma alışkanlığına itilen Türkiye Solcusu ayrılığın ya da tasfiye edilmişinin vebalini daha ciddi alanlarda arar. Kimi ipuçlarına işaret ederek geçiyorum: Tasfiyecilik; insanları, "lider"le ilgili tavri hazmetmiş olmalarına göre değerlendirenlerin, başka ifade ile, kendisi için örgütlenecek insan avına çıkmış zavallı avcılarının çırpınışları olarak gündeme geliyor, imajının geleceğini garanti altına almak isteyen "yetkinlikler", çoğu kere "cihaz"ı bir baskı aracı gibi kullanarak "yetenekleri"

dışlıyor, sindiriyor, "tek ses" olmayı geçici bir süre de olsa başarıyor. Pirus zaferleri ile kimi "ego"lar tatmin olsa bile, ortak iradenin ve öngörü gelişkinliğinin üzerine bina edilmesi gereken "siyasal lider"lik ya da kültürel ve ahlaki birikim üzerine bina edilmesi gereken "kültürel otorite" ikame edilemiyor. Çünkü ilkel rekabet güdüsü, bir çeşit eğik düzlemi zorluyor. Bu, Türkiye'deki — çok başlı- kadroların sık sık karşılaştıkları ve üzerinde düşünceleri gereken bir nokta.

Genellikle bir sonra "doğan" bir öncekinden farkını, yüzeysel ve basit alaya alma kişisel saldırı ve yıpratma argümanları türeterek, artı, teorik kılıf içerisine tarihi/bilimsel değere sahip kavramları yerleştirip kolayca mahkum etme kurnazlığına saparak açıklar. Bunu yapmayacak kadar "olgun" olanlar ise, duygularını bastırıp bir çeşit pusuda bekler; ve "evet, fazla teorik ayrılığımız yok, ama olmayacağı anlamına gelmez" türünden fal açarlar. İzleyenlerin, "geleceğin bilmecesi" adına "siyaset" tezkiye'si böyle doldurulur. "Öyle ya, coşku ve bilinci ile kavganın zigzaglı yollarında durmaksızın ilerleme çabası gösterenlerin olası "yanlışlıkları" belki de bir gün beklenen malzemeyi sunacaktır. Artık "polis", "provakatör", "satılmış", "korkak", "ahmak", "deli" gibi geçmişin tartışmalarını kirleten demode edebiyatın hortlatılmamasını dilemek elde değil.

KURGUSAL SORULAR DEMETİ

Bir görüş, kaba bir çizgi ile ilericiler, gericiler ayrımı yaparsa, ve ayrıca bunlara "kuşak" adı takarsa, haksız mıdır? Herhalde haksız diyemeyiz, çünkü insanlığın maddi ve manevi tüm birikimini hem ayrıştıran, hem kucaklayan bir sarmal tanımını vermiştir. Devam edelim. Acaba Osmanlı'dan kopuş atılımı gösteren her halkaya bir kuşak tekabül ettirmek doğru mudur? Örneğin, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar uzanan sürece damgasını

vurmuş nihai olayın niteliği, o sürecin "Toplumsal Marangoz"larının asgari müşteregi olmaz mı? Sorulardan da anlaşılacağı üzere "kuşak" burada üst ve soyut ama başlangıcı ve bitişi açık, kalıcı özelliği olan bir sarmaldır. Sarmalın alt yapısında çeşitli tarihi kesitlere bağlı kadrolar vardır. Kadro göreceliği, somutu, yani belli nesnel koşullarda politik ve teorik olarak yüklendiği misyonun gerçekliğe dönüştürülmesi pratiğini ifade eder. Bu bağlamda, her pratik, o tarihi dönemeyle sınırlı farklılıklar gösterebileceği gibi, aynı tarihi kesit içinde de farklı farklı kümelenmeler gösterebilir. Bugünden bakıldığında, birincisinin nesnel dayalı, ikincisinin bireyin özel konumuna bağlı olumlanıp, olumlanmaması mümkün. Sözelimi, bir dönem en azından global tavır ile, sosyalist kadrolar arasında bulunan bir kişi (diyelim, Ş. Süreyya Aydemir), zamanla saf değiştirmişse, o tarihi koşullardaki kadro niteliğini ortadan kaldırır mı? Kaldırmaya çağrı kanısındayım. Zira kadro, kuşak açılımının öne mi burada. Kuşağımız içinden gelip geçen kadrolar hep olacaktır. Onlar "ilericilik"leri ile sınırlı bizim kuşağımız'ın kadroları arasında anılırlar. Süregen öge, kuşak'ta içkindir.

Tarihin sahnesinde, bir zamanlar ilerici/devrimci rol oynayanlar toplumsal dinamiğe ayak uyduramayıp (ya da başka sebeple) tutucu/gerici konuma düşebilirler. Bu durumda, mirası sahiplenmek, ilerici-devrimci geçişle bütünleşmek nasıl mümkün olacaktır? Elbette sıradan bir yansıtma işlevini üstlenmek değildir söz konusu olan. "Miras", tarih bilincinin prizmasında kırılarak yeniden harmanlanmak suretiyle korunur. *Kuşak; rejim yönelişine uygun biçimde, tarihin imbiğinden süzülüp devreden ilericiliği, ilgili kadronun özel değişikliklerine teğet geçerek iktidar doruğuna bağlamakla yaşatılabilen bir olaydır* diye tanımlanabilir. Aslıolan rejim pusulasıdır. Buna göre, geçmişten geleceğe uzanan köprü kurulur.

Varsayılan anlamda bir Cumhuriyet Kuşağı vardır; bir de devrimci/sosyalist kadrolar ya da kuşaklar. Cumhuriyet Kuşağı'nın tarih içinde ilerici/devrimci bir rol oynaması, geleceğin aday kuşağının devrimci/sosyalist tanımını zedelemes. Onlara kadro değişiminin nedeni, henüz, kendi tarihlerini yazamamış olmalarıdır. Dolayısıyla ideolojik, politik ve pratik kopuşu tam anlamıyla başaran "Kadro" kendisini de aşmış olacak, soyuna damgasını vuracak ve kuşak beratını alacaktır.

HER KUŞAK KENDİ "KÖRDÜĞÜM"ÜNÜ ÇÖZER!

Bu kapsamda, 1830-1900 (tarih, biraz ileriye-geriye oynatılabilir) yılları arasında doğanları toptan Cumhuriyet Kuşağı diye adlandırmak pekâlâ mümkündür. Anılan nesil yaşayanları ile, ölenleri ile, Cumhuriyet'i kurdu. Türkiye'nin "ilk"lerinin birçoğu bu kuşağın eseri. 19. yy.'ın birinci yarısına doğru başlayıp, 20. yy.'ın başlarında niteliksel sıçramaya dönüşen sosyal ilerleme çizgisinde, sözü edilen neslin, tıpkı parça-bütün ilişkisinde olduğu gibi bir etkisi var. Gerçi 1830-1840, 1880-1900 doğumlular biçiminde kataloglaştırmak mümkün ise de, esasında her biri aynı yapıya tuğla koymuştur.

Cumhuriyet, tarihi bir dönemeç sayılırsa, Türkiye toplumu ulaştığı tüm hedefleri harn ve cılızlığına karşın, nüve olarak hazır buldu. İlk tiyatro, ilk meclis, ilk anayasa, ilk ihtilâlcî örgüt, ilk yerel yönetim, Lâtin harfleri ve "Enveriye" denilen şapka denemesi vb. ... Görüldüğü gibi burjuva-demokrat dalgaların ilk büyüklük ve ciddisi olan "Tanzimat, Cumhuriyet'i önceliyor. Medeni Kanun bunların en çok ve açık, bilinenidir." Aynı kaynak bir başka yerde de şöyle diyor: "Tanzimat tarih içinde Kemalizmden çok daha köktenci bir akımdır. Batı kurumlarının transplantasyonunu amaç ediniyor."¹

Saniyorum, bu nesle doğrudan Cumhuriyet Kuşağı adı takmanın, yanlış yok. Belki Tanzimatçılar aleyhine kantarın topuzu, biraz kaçırılmaktadır. Fakat o da kendi doğal mecrasında zirveye Cumhuriyet'le ulaşabilmiştir. O halde buraya şunu eklemek gerek: "Her kuşak, kendi sorusunu sorar." Doğru. Ancak eksik. Çünkü "sorumuz" halen boşlukta, ya da sorusu aslı kalan nice "kuşak" boşlukta. Sorarak başlar. Ve şöyle tamamlar: Her kuşak, kendi "kördüğüm"ünü kendi çözer. Tarihe ancak böyle tescil'ini yaptırır, tarihi meşru'iyetini kazanır.

II

BİR İÇ SAVAŞ TAKVİMİ

Bunun dışında, Türkiye'nin devrimci/sosyalist kadrolarına dönüldüğünde M. Suphi ile başlayan bir ayrışma günümüze dek sürüp gelmektedir. Ne var ki, kuşak bağlamında bir adlandırma yerinde değildir. Hem gereksiz kırgınlık ve sürtüşmelere yol açabilmektedir, hem de daha önemlisi, *tamamlanmamış bir sürecin erizeceği finalde vermesi gereken hüküm, subjektivizme boğulmaktadır*. Uygun olanı, Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı'ndan sonra (öncesi de var) 1960'ların ikinci yarısından itibaren tekrar girdiği iç savaşın, takvimlenmesini yapmaktır. Bu, yönetsel bir açıklık sağladığı ölçüde o toplumsal mücadele bantlarına tekabül edenlerin konumlarına da kesinlik getiren bir kategorileştirme olur. Sözü "ayrışma" ile sürdürüyorum:

"Sosyalist Fikir Klüpleri Federasyonu, Dev-Genç'e dönüşürken, Milli Demokratik Devrim tezi de, Türk aydınları içinde, pek küçük bir istisna dışında egemenliğini kuruyor. Milli Demokratik Devrim, burjuva demokrasisinde eksik kalanları tamamlamayı programına alıyor." Devam ediyor. "27 Mayıs'ın eksik kalanlarını,

Kemalizm'in ihmal ettiği ekonomik kalkınmayı tamamlamayı ve burjuva-demokratik reformları bütünlemeyi hedef kabul ederek biraraya gelen 27 Mayıs'cı, Yön çevresi ve Milli Demokratik Devrim Tezi yanlılarının kurmuş oldukları ittifak, 9 Mart 1971 tarihinde başarısızlığa uğruyor."²

Bir parantez açıyorum. Erdal Öz, yer yer haklı eleştiriler alan "Gülünün Solduğu Akşam" adlı kitabında 47'lilerin bayrak isimlerinin ölüm hücrelerinden, bu radikal umutlanışa/kırıklığa ilişkin alacalı ışıklar vermektedir.

E. Kürkçü, Dev-Genç'in oluşumunu şöyle belirtiyor: "Öncü öğrenciler ve işçiler kendilerini biraraya getirecek tek bir sosyalist hareketin gerekliliğine inanmaya başladılar. Öğrencilerin bütün bu inanç ve eylemleri ifadesini Dev-Genç'te buldu."³ Açıklayıcı bir eklemeye de M. Çulhaoğlu'ndan; "... 68 kuşağını belirleyen temel ideolojik öge yurtseverlik sınırları içerisinde kaldı."⁴ Bu alıntılardan çıkarılacak sonuçlardan biri şu: Türkiye'nin çağdaş kadrolarının Kemalist ideoloji ve pratikten kopuşu müte-reddid, sisli adımlarla başladı. Güzel söyleniş ile, "...eskinin gölgesi yeninin üzerine düşüyor." Yani kopuş, "... bir anda ve topyekün gerçekleşen bir şey değildir."⁵

Şimdi çok ötelere gitmeden 61-80 aynası içinde "kuşaklar"ı yansıtmaya çalışacağım. Yalnız, hoşgörünüze sığınarak bir hatırlatmayı not edeceğim. Burada bilimsel anlamı ile kuşak nitelemesinden çok, belli bir semalaştırma yapıldığı için ben de aynısını kullanacağım.

"Eski devrimciler kuşağı, kırk yıldır yaşamak zorunda bırakıldıkları yeraltından çıkarak, biricik bilimsel ve sonuna kadar tutarlı öğretiyi açıkça dile getirmeye başlamışlardı. Ülke kırk yıllık entellektüel kısırlığını tek bir atılımla aşmak ister gibiydi." (...) "Türkiye 'aydınlanma' ya başlamak üzereydi. Öğrenciler bu kaynaktan besleniyorlardı."⁶ E. Kürkçü, kuşağın gözlerini açtığı ortama böyle bir gözlem getiriyor. Ondan bir önceki kuşak'tan Y. Küçük'ün tesbiti ise şu: "... bu kuşak (1930'lular, o.e.) 1960 yıllarının sol mücadelesinde önde değil destekte (a.b.ç.) bir yer aldı." (...) "Sol mücadele ise 1920 ve hatta 1910 doğumlularla bir sembol rakamla, 47'lilere kaldı. 1970 yıllarında ise aynı mücadele bir yandan 1910 veya 1920 doğumlularla, yine bir sembol rakamla 57'li-lerle sürdürüldü."⁷

1930 (37'liler), 47'liler, 57'liler... Bu kronolojik sıralanıştan sonra Y. Küçük, "kuşak"ların morfolojik yapıları üzerine de şu bilgileri veriyor. Öncelikle 1930'lu kuşağın (kendi kuşağı o.e.) "kitabî kuşak" olduğunu belirtiyor ve felsefede "eksistansiyalizm'e daldıklarını, şiirde İkinci Yeni'yi, tiyatrodan Ionesco'yu izlediklerini, romanda "Yabancı" vb.'ni okuduklarını söylüyor." Ancak sol kitaplar okumadılar. Çünkü daha önceki kuşakların bir kısmı işlerde bir kısmı sessizlikteydi. Dünya ise bütün sıcaklığı ile soğuk savaşı yaşıyordu."⁸ Görülüyor ki, serzeniş içinde, ama nesnellığı de teslim eden tutumuyla ve herhalde 1910, 1920'ileri kastederek kendisine devrolan koşulları böyle çiziyor, Y. Küçük, 47'li-leri ise şöyle resmediyor: "47 yıllarında doğan, soğuk savaş döneminde ilkokulu bitiren ve yirmi yaşında büyük sıklıkla dağlara çıkan ve telef olan bu özverili kuşağın romanı yazılmaz. Ancak destanı yazılır."⁸ Ve İanna Kaçuradı'den aldığı bir kavramla, bunlara "yüzleri" silinmiş diyor." 57'lilere gelince, umutlanmak için çok daha az neden var. Bunlar orta ve yüksek öğrenimlerini Türkiye'nin kültür devrimi (1969-1979. o.e.) içinde yaptılar."

(...) Büyük kentlerde yaşamalarına rağmen yüzlerinde bir taşra sığılığı, politikada dar pratikçilik, düşünce ve davranışta amprizm bunların temel özelliği. Şu anda, kendilerini kanıtlayabilecekleri dar siyasal pratik bir duraksamaya uğrayınca kafkaesk sürecin girdabı içine düştüler. Kültür devrimi içinde insanla ilgili tarifler erozyona uğradığı için de, bu kuşak içinden kurtuluşu 'bunalmımda' veya 1907 sonrasında Gorkiy'in 'utanılması on yıl' dediği dönemlerde olduğu gibi erotizmde bulanları çoğalıyor."⁹

Hemen farkedileceği üzere 47'li ve 57'li "kuşak"lar olumsuzlanıyor. Olumsuzlamanın doğal neticesi olarak da, 37'li "kuşağa" tarihin "özne'si olma misyonu biçiliyor. Nitekim, "En ümitsiz görünen bir zamanda bu kuşağın Türkiye'de yeni dönüşümlerin sürükleyicisi olacağına inanıyorum" hükmü yazılıyor. Ancak eksistansiyalizm'le (varoluşçuluk) yetişen, ikinci yeniyi izleyen bir "kuşağa" böylesi bir politika yüklemek gerçekçi değil. Daha hiç mücadelede olmamış, "destekte" kalmış, üstelik 50 yaşın belini bükmüş bir "kuşağın" dönüşü, imkansız değilse bile çok zor. İstisnaları ayrı.

47'lilerin temsilcilerini dinleyelim: "Öğrencilerin hareketi kendinden önceki hiçbir hazır modeli taklit etmiyordu. Çünkü böyle bir model yoktu. Her şeyi kendi çabasıyla keşfetmeye çalışıyor, hareket biçimlerini (a.b.ç.) kendisi yaratıyordu."¹⁰ "Bu kuruluk (teorik sıklık, o.e.) 68 kuşağına (47'lilere, o.e.), geçmişte ve o günlerde aldıkları saf ne olursa olsun, eski tüfeklerin tümünün hediyesidir. Sonunda kitlesel değil ama daha daha dar anlamda bir kopuş gerçekten yaşandı. 68 kuşağı, ararış ve yaratıcılık özlemlerinin karşısına çıkarılan 'millî güçler' edebiyatına ve siyasal oyunlarda piyon olarak kullanılmaya isyan etti."¹¹ Bu iki alıntı arasındaki vurgu farkına rağmen ortak bir nokta var. Kendisine ait (6) numaralı pasajı buraya eklemişsek görürüz ki, E. Kürkçü vurgusunu (dövüşme, tartışma, çalışma, iş yapma, bağımsız girişkenlik ve düşünme gibi) 47'lilerin eylem planındaki özgünlüğüne yöneltirken; M. Çulhaoğlu'da "... tarihin onlara arama, tartışma, model kurma, kopma ve eyleme geçme görevi..." ni vermiş olduğu yargısından dolayı, 47'lileri özgünlüğü daha bütüncül bir platforma çıkarıyor. Ayrıca Y. Küçük'ün kendi kuşağına ilişkin tesbitini dikkate alırsak M. Çulhaoğlu'nun, "kuru"luğa 1910, 1920 doğumluları adres gösterdiğini rahatlıkla çikarsayabiliriz.

III

SENFONİK DUYUŞ

Buraya kadar "kuşak" temsilcilerini, okuru sıkma pahasına, kendi değerlendirmelerinden sunduk. Ve gördük ki, her "kuşak" genellikle kendisinden önceki "kuşağa" kesiyor faturayı.

Şimdi zaman tüneline girerek kısa bir gezinti yapalım. 12 Mart'ta çirak, aynı anlama gelmek üzere "pratisyen", 12 Eylül'de usta, aynı anlama gelmek üzere "teorisyen" olarak sosyal mücadeleyi yönlendirenlerden-etkileyenlerden il sekreteri ya da dergi müdürü ya da kitle örgütü başkanı biçiminde kristalize olan "İ. Kuşağın" -yoğun ölçüde 47'lilerin- kavgaya, genel hatları ile demokrat birikim, demokrat bilinç savaşçıları olarak

damgalarını vurduklarının altı çizilmelidir." 'Çıraklar', zorunluluğun bir aracı olarak hareket ederler ve toplumsal konumları ile bu konum tarafından belirlenen kafa yapıları ve kişilikleri yüzünden böyle yapamamazlık edemezler."¹² Dahası, "... evrensel momenti belli bir tarihsel konjonktüre yerleştirme..." başka türlü sağlanamaz. "Eğer bir 'moment' zihnin tarihte nesnelleşmesi'ni temsil ederse, diğer 'moment' tarihin zihinde temellüğünü (kendine mal edilmesi) temsil eder."¹³ Olay ve olgular birinci tekil şahsa (özne anlamında) indirgeniğinde çifte yazgı bu oluyor.

Ayrıca, kavgaya o ana dek görülmemiş çapta kitlelilik ve enerji katmışlardır. Ama aynı oranda olmasa bile yaklaşık oranda derinlik katabilmişler midir? Devrimci durumun telâffuz edildiği 71-80 döneminde nereye bassan "sol" diye fıskıran, neyi tutsan "sol" diye kopan ortamın varlığında "iktidar"ın gözden irak tutulmasının tahlilini yaparken yönetici "kuşağın" formasyonu hesaba katılmayacak mı? Cevabı, M. Çulhaoglu'nun mantık yürütmesinden bulabiliriz. "... Başka türlü olsaydı, başta türlü olurdu.' Eğer Türkiye'deki düşünsel-kültürel birikim farklı ve geçmişe bakıldığında daha dolu bir içerik taşıyaydı, ... (971-80, o.e.) döneminde ortaya çıkan nesnellüğün gerçek kahramanlarının... (47'liler, o.e.) olması gerekirdi. Başka kimse değil, ... (47'liler, o.e.) Neden?... (1980'in, o.e.) nesnellığı karşısında, ... (57'liler, o.e.) çok genç, ... (47'liler, o.e.) den öncekiler ise yaşlı idiler."¹⁴ Acaba, 47'liler en azından "teorik olarak" önlerinde duran bir fırsatı kaçırdılar mı?

47'li kuşağı biraz daha yakından tanıyabilmek için 61-71 görkemli döneminden bir projektör tutmakta yarar var. Şöyle; "Ekim seçimleri, iktidar sorununu tartışma masasına getirdi. Türkiye ilerici hareketi hiçbir ideolojik ve teorik hazırlığı olmadığı bir zamanda iktidar sorununu tartışmak zorunda kaldı. Dağıtıcı darbe buradan geldi. Yön, açıkça cuntacığa geçti. TİP seçimle iktidara gelinebileceğini ciddi ciddi ortaya attı."¹⁵ 961-71 döneminde iktidar perspektifi, Türkiye sosyalist hareketinin belki de hiçbir döneminde duyulmadığı kadar sıcak duyuldu. Kuşkusuz, bunda 1965 seçimlerinde TİP'in 15 parlamenterlik kazanmasının etkisi oldu. İktidar trenini yakalama telaşı içinde Yön çevresî cuntacı, TİP parlamenterist strateji geliştirmeye başladı. Kimilerinin sabrı taşıtı dağa çıktı. "Başa güreşme", "horlanma teorisi", "öncü savaş", "asker-sivil aydın zinde güçler" bu zamanda imal edildi. Ve hatta "Türkiye Sosyalizmi", "İkinci Kurtuluş Savaşı", "kapitalist olmayan kalkınma yolu" gibi sosyalizmin özü verine çeşitli sonuçlarından sadece birisi olabilecek tezler, popülizmle malul, ön plana çıkartıldı. Sonuçta "her ikisi de (Yön ve TİP, o.e.) sosyalistlerin milliyetçiliği üzerine aşırı vurgu ihtiyacı duydu."¹⁶ Baskın organik karakterleri işçi ve aydın hareketi olan fakat ayrı ayrı kanallardan akan TİP ve Yön'e biraz da tepkisel başkaldıran, yine baskın organik karakteri ile öğrenci hareketi; bu ideolojik koşulların altında daha doğumunda Kemalizm'le lekeliydi. Bu, devrimci-demokrat literatürde oldukça net. Bununla birlikte Türkiye Sol'una sarılık hastalığı gibi sızan Kemalizm'in tarihi oluş koşullarından doğan iki özelliğinin sınıfsal bulanıklığa kaynaklık ettiği belirtilmelidir: Bir; Kurtuluş Savaşı'nın kampyalist işgal koşullarında vücut bulması. İki; Anadolu ihtilalcilerine ilk sosyalist ülkenin doğrudan destek ve yardım yapmış olması.

Pek tabii, E. Kürkçü'nün deyişi ile 47'li kuşağın ilk olmaktan gelen gizemi vardır. İtiraz yok. Ancak, 12 Eylül öncesinin toplumsal örgütlerinin "ekonomizm" batağına yuvarlanmalarını iç yapılarında yozluk üretmelerini, dışa doğru habire antileşmelerini "kuşak"lar bazında öznel etken yanı ile düşünmekten geri durulmamalı. Eylemde "demeç devrimciliği"nin, politikada "burjuva demokrasiciliği"nin "kuşak"lara içkin sebebi yok mudur? Geri "malzeme"den sağlıklı yapılar kumak ne derece mümkün?

HER ŞEYİN SONUNU KADROLAR BELİRLEYECEKTİR !

Toparlıyorum; sahnede rolü olanlardan -47'lilerden-geride bilinç adına mücadelenin değişik yanlarından elde edilen amprik bilgiler, dramatik kahramanlıklar ve "usta" tutuculuğu mirasın ağırlıklı parçası olarak kalmıştır. 37'liler hiç olmamıştır. Olmadığını o kuşağın bizzat kendisi söylemektedir. "Olma" ihtimali var mıdır?... Ne ki, olmadığı zamanlar için tartışmak gölge boksu yapmak olur. Kimilerine uygun bir yol, deşarj...

Usta tutuculuğu (siz, sekterlik diye okuyun) "eşyanın tabiatına" uygundur. Usta-çırağ ilişkisi diyalektik evrimini sürdürürken bir noktadan sonra usta, "öncelikle iç-güdüsel olarak savunma mekanizmalarını çalıştıracak, "piyasa"ı bırakmak istemeyecektir. A. Gramsci'nin diliyle, "... sektercilik kişisel bir 'müşteriler' topluluğuna sahip olmak biçimidir;..." Çanların usta için çaldığı gün gelip çattığında tutuculuk, sonun başlangıcı belirler. Usta, asırlık gururuna yediremeyebilir bu durumu. Çoğu kez de bundan dolayı sapma gösterir.

Biz baştaki ahlaki ilkemize dönersek, kavga ustanın "usta"lığı ile değildir. Kavga ustanın "usta"lığını teslim etmeyi içerir. Kavga, ustanın toplumsal konum ve fonksiyonuna yöneliktir. Keza demokrat talepçilikle sosyalist kavgaya soyunmanın bedeli acı olmuştur. Yine de "soyunmak"ta direnenlerin yolu açık olsun. Türkiye sosyalist hareketi 61-71 çocukluk, 71-80 gençlik çağlarının dersleri ile dolu...

Her devrimci dönem ile birlikte o dönemin kuşağının veya kadrosunun yıldızı ya sömüyor, ya da parlıyor. "Söz konusu olan her yenilginin hangi nedenlerden dolayı meydana geldiği sorulmalı: bu yenilgi, kitlelerdeki dizginlenmez mücadele enerjisinin tarihsel ön koşullarının olgunlaşmamış olması gibi bir engelle çarpmasından dolayı mı, yoksa bizzat devrimci eylemin güdüklükleri, kararsızlıkları ve iç zaafı yüzünden felce uğramasından mı meydana gelmiştir."¹⁷

Özetle bitiriyorum. Burada "kuşak"tan belli mücadele bandına sıkışmış eş doğumlular kastedildi. Kaldı ki; bilimsel anlamı ile 37'lilere de, 47'lilere de, 57'lilere de Kuşak denebilir mi?.. Kuşak, tarihi meşruluk kazanmaya paralel bir olgudur. Meşruluk, icazet anlamına gelmemelidir. Meşruluk, toplumsal hareketin götürücülerinin düşünce ve davranışlarının, yerleşik sistemce onaylanmasından tamamen bağımsız bir şeydir. Takviye söylenişi ile Kuşak bir kopuşu, bir dönüşümü en başta potansiyel

olarak içermektedir. Yani ideolojik, politik, pratik sacayağı içinde başka bir sistem alternatifini gerçek yapabilmektir. Bu cümleden olmak üzere, Türkiye'de bir Cumhuriyet Kuşağı'ndan bir de, yer yer nüve halinde de olsa, çokcası bir çığırın açılması anlamında, devrimci/sosyalist Kuşak'tan söz edilebilir. Cumhuriyet Kuşağı, hiç kuşkusuz, bir toplumsal değişimi/dönemeci tanımlıyor.

Çağdaş Türkiye'nin devrimci/sosyalist Kuşağı'nın uzunca bir süre ve halen Kemalizm'e bulaşık izler taşıması, kitlesel boyutlarda kopuşunu gerçekleştirememesi öyle gözüküyor ki, bir "iktidarsızlık" hastalığı olarak devam edecek. 37'liler, 47'liler, 57'liler çoğunlukla, bu mecrada akıp giden, kendilerine has köklü silkinişleri, birbirlerine üstünlükleri olmayan ırmaklara benziyorlar. Biz'im olan "kusurumuz" ile birlikte 1910, 20 doğumlulardan kalanlar da dahil, aynı "denize" akıyoruz. Denize ulaşacağımız yerde delta gibi büyütürüz. Bu bakımdan 37'liler, 47'liler, 57'liler, öyle her on yıla eşit ve bu periyoda devam edecek türedi nitelermeler olarak görülmemeli. O büyük akışın, hiç değilse ara veya ardıl kolu kalmayı onura çevirmiş değerlerde kadrosudurlar. Her biri, belli mücadele kesitlerinin "toplumsal marangozları" sıfatı ile saygın bir öze sahiptir. Açıkcası, eylemli kalkışmalarla belirgin bir iç savaş takvimini farklı yoğunluklarda içeriyor, anılan doğumlular.

SÜTTEN ÇIKMIŞ AK KAŞIK ARAMAK, BİR KAÇIŞ YOLU...

Türkiye'nin devrimci süreci, senfonik bir müzik duyusu içinde yörgülacaktır. Tam da bu nedenle, hiçbir "kuşağın" öbürüne önceliği yoktur. Herhangi birini kuşak payesi ile kuvvetlendirmek, yeni "Mitos"lara doğru iyi niyet taşları döşemektir. Eğer gelecek kuşakların bize salt "bataklık" kaldı demelerini istemiyor isek, yenilerini eklemekten de kaçınalım. Masabaşı teorisyenliği, felsefi ideolojilik gibi... Rağbet gören, yakın tehlikeli eğilim bu. Sanıyorum, bunalım dönemlerinin hediyesi oluyor.

Burada bir parantez açarak, yaklaşımımıza amprizm şerhi düşecek olanlar için, ya da teorik süreçlerdeki gelişkinlik ve zenginliğin birebir pratik süreçlerle çakışmayacağını ileri sürenler için bir çift sözüm var. Birincisi; teori, pratik kopukluğu mutdakaştırılıyor. İkincisi; yap-

tuğımız ve yapılmadan bıraktığımız herşey ortak sorumluluk kabul edilerek, eleştirel bir gözle sergilendi. Yoksa, bir "kuşağı" suçlayıp öbürünü aklamak değildir amaç. Geçmişe uzanan her irdeleme yeni bir itici güç kazandırdığı ölçüde, daha ileri atılımların, daha derin kavrayışların başlangıcı olabildiği ölçüde, kişisel düzeyde burukluklar yaratsa da, yararlıdır. Bunun da yolu, "Anlamak için, amprik olarak anlamaya girişmek, incelemek ve amprizmden evrensel ulaşmak(tan)..." geçer. Aynı zamanda algısalı akla uygunluğa dönüştürmenin de yoludur, bu. Parantezi kapatıyorum.

Doğru; "tartışan kuşak", "çözen kuşak" ayrımı, eşitsiz gelişim yasası içinde bir dinamizme gebedir. Ama "tartışan" ve "çözen" ayrımı, egemen sürecin içiçe geçmiş birer katmanı şeklinde anlaşılacak şartıyla. Öncelik, sürecin devrimci özünü doğru kavramaktır. O halde mekanik bir kopuşma değil, aktivist bir bütünleşmeyi "tartışan" ve "çözen" bazında dölleyen, her daim, sürecin temel karakterini kavrayıştır. Birey açısından bu, iradi bir tutku anlamına gelir. Galiba, "bazılarının yetiştilme koşullarından doğan güçlü bir eylemsizlik eğilimi var." Rosa, tüm inceliği ve ateşi ile yıllar öncesinden böyle sesleniyor.

Elbette 57'liler de sorgulanacaktır. Sorgularken 37'lilerde yeşeren entellektüelizme, 47'lilerde yeşeren fococu mücadele anlayışına belki de tepkisel ve fakat işçi sınıfına güven, enternasyonalizme sadakât, parti inancı gibi "olmazsa olmaz" doğruların, 57'lilerin bünyesinde yer ettiği gözden kaçırılmamalıdır.

Tarihin garip bir cilvesi; yeni nesnelliklerin eşğinde (eğer "nesnellik" deyip dudak bükmezsek) geleceğe doğru uzanan "kuşak"ların ucunda -en azından fizik güc avantajlarıyla- ustalarından sadece "pratikte emirlere itaat, ideolojide şartlanmışlığı" öğrenmeyen kuşağımız duruyor.

Şans mı?...

Tarihin garip bir cilvesi; iç savaşını biçip de tüketemediği, hapishanelerine binlercesini, ölüm sehpalarına yüzlercesini gönderdiği, "çöle bırakılan bir günah keçisi" gibi Eylülist rejimin mengenesine düşen, özcesi açlığın, yalnızlığın mayın tarlalarından solğunu yitirmeden çıkan kuşağımız yeni olgu ve gelişmelere koşuyor.

Kadroları, Kuşak'a terfi ettirmek, kolektif sorumluluğumuz.

Ustalara selam olsun.

- (1) Yalçın Küçük; Aydın Üzerine Tezler, Tekin Yayınevi, 1. Baskı, 1984, C: 2, S: 251-418.
- (2) Y. Küçük; a.g.e., Tekin Yay., 1. Baskı, 1985, C: 3, S: 133.
- (3) Ertuğrul Kürkçü; "1968 Yılı" Yeni Gündem Dergisi, 16-22 Kasım 1986, Sayı: 33, S: 41.
- (4) Metin Culhaoğlu; "68 Kuşağı Üzerine" Gelenek Kitap Dizisi 3, Ocak 1987, S: 74.
- (5) E. Kürkçü; a.g.y., s: 40.
- (6) E. Kürkçü; a.g.y., S: 40.
- (7) Y. Küçük; "Bir Ahlak Dersi", Bilim ve Edebiyat'ın İçinde, Tekin Yay., 1. Baskı, 1985, S: 327.
- (8) Y. Küçük; a.g.y., S: 320.

- (9) Y. Küçük; a.g.y., S: 320-321.
- (10) E. Kürkçü; a.g.y., S: 41.
- (11) M. Culhaoğlu; a.g.y., S: 75.
- (12) G.V. Plekhanov; Tarihte Bireyin Rolü, Kaynak Yat., 1. Baskı, S: 15.
- (13) Stuart Hall vd.; İdeoloji Üzerine, Kuram Yay., 1. Baskı, S: 73.
- (14) M. Culhaoğlu; a.g.y., S: 77.
- (15) Y. Küçük; Türkiye Üzerine Tezler, Tekin Yay., 1. Baskı, 1979, C: 2, S: 565-566.
- (16) Y. Küçük, a.g.y., S: 560.
- (17) Rosa Luxemburg; Spartakistler Ne İstiyor? Belge Yay., 1. Baskı, S: 171.

DISASTER AREA...

NEREDE MAVİ GEZEĞEN?

Sema OKANÇAY

Yazımın genel başlığını seçerken çok zorlandığımı söylemeliyim. Öylesine kapsamlı ve önemli bir konu ki barış... Sonunda "disaster area" yani "felaket bölgesi" olmasına karar verdim. Yeryüzünü böyle tanımlamak, ilk anda çok sert gibi gelebilir ve ben yanıltmış olabilemeyi canı gönülden isterdim; ama yeryüzünü artık felaket bölgesi diye ilan etmek bile az olmaktadır. Nedeni, nükleer tehlikenin boyutlarının artık bütün düş gücü sınırlarını aşmış olmasıdır. Aslında dünyayı günümüzde "fireball" diye algılamak da uygun düşebilir. Dünyanın bir ateştopu olduğunu düşünmek, pek de kötümserlik sayılmaz. Ben burada fireball (ateştopu) sözcüğünü, atom bombası patladığında oluşan ateştopu anlamında kullanıyorum.

Hepimiz biliyoruz, bizim varlığımız, geçmişin varlığıyla var; ve geleceğin varlığı, bizim varlığımızla varolacaktır. Fakat barut fıçısı haline dönüştürülen mavi gezegenimizin geleceği, güvenilir olmaktan çıkmıştır. Evrensel dünya barışı, hiçbir zaman günümüzde olduğu kadar tehlikede olmamıştır. Silah deposu haline getirilen dünyamız, şaşkındır. Günümüzde bilim ve teknoloji, anarşist sistemler nedeniyle ister istemez yaşama, yaşar kalmaya ve insanın özgürlük tutkusuna ters düşmektedir. Artık insanlar barışı düşündükleri ya da kendilerine barıştan söz edildiği zaman, akıllarına gelen ikincil sözcükler, nükleer silah, nükleer tehdit olmaktadır. Artık barışın çağrıştırdığı sözcükler, nükleer silahlar ve savaştır. Bir de barışın yaratıcı, üretici güzelliğini düşününce, savaşın, nükleer silahların iğrençliği daha bir belirginleşiyor.

Özgür ve barış içinde bir geleceği kurma özlemi duyan her bilinçli insan, her ilerici öncelikle varolmanın ve yaşar kalmanın yolunu açmalıdır, bu uğurda uğraş vermelidir; çünkü geleceğin varlığının garantisi, bizim varolmamızla özdeştir. Bütün dünya sosyalistleri, sınıfsız toplumların yaratacağı evrensel dünya barışı ortamında biçimlenecek bir özgürlük istemekte ve bu nedenle onurlu mücadelesini sürdürmektedir. Bugün nükleer silahların toplam gücü 13.500 megaton olarak biliniyor. Bu Hiroşima'ya atılan bombanın 1 milyon katıdır.

OLABİLİR BİR DÜNYA

"Barış" derken, barış için savaş vermek gerçeği yadsınıyormuş gibi bir hava oluşmakta; bu tamamen yanlıştır. Barış gökten zembille inmeyecektir. Onu kazanmak için zorlu bir uğraş verilmesi gerekmektedir. "Daha fazla silah, daha fazla barışın güvencesidir" demek, kapitalist ülkelerin çıkarlarına uygun düşmektedir. Aldanmayalım. Silah üretmek, emek israfıdır. Uzay, enerji ve maden israfıdır. Dünya halkları ve emekçileri, silahlanma işine pek önem vermez görünüyorlar; bu yanlıştır. Silah üretiminin

engellenmesi gerekir. Kapitalizmin akli başında(!) temsilcilerinin, insanlığı artık pek de uzak olmayan bir yıkıma, yok olmaya sürüklemekte olduklarını bilmek zorundayız. Patates eker gibi füze ekenlere, tüm sağduyu sahibi insanlar "dur" demek, silahlanmaya karşı çıkmak zorundadırlar. Bugün dünyamızda canlı olan her şeyi defalarca yok etmeye yetecek kadar nükleer başlık ve nükleer bomba birikmiştir. Bunların yanı sıra kimyasal, biyolojik, uzay-sal vb. gibi silahlar da geliştirilmiş ve geliştirilmektedir. Bu insanlık uygarlığının, son derece korkunç bir biçimde yokedilme tehdidinden başka bir şey değildir. Sağduyu böyle bir gelişmeye karşıdır.

Bu konudaki tek etkin engelleyici girişim, günümüzde daha da yaygınlık kazanan "nükleer silahsız bölgelerin" kurulması düşüncesinin temeli, 27 Mart 1956'da Sovyetler Birliği tarafından atılmıştır. Gerçekten de geniş anlamda dünya, bizim evimizdir ve özellikle çocuklar, şiddetten, savaştan arınmış daha iyi bir dünya istemektedirler. Bu, onların tartışılmaz haklarıdır. Çocuklara evrensel dostluk duygusuyla hep beraber olabilecekleri bir dünya bırakmak zorundayız. Bu olabilir bir dünyadır. Bu olabilir dünyanın kurulmasına katkıda bulunmak için, ilkel ve savaş kundakçısı sistemlerden olabildiğince çabuk çıkılmasıdır. Bu olabilir dünyanın kurulabilmesi, barışı desteklemekle ve barış için savaşmakla mümkündür. Bu savaşa zorunluyuz; çünkü nükleer uzay çağı sürecinde, nükleer savaşlar kaçınılmaz olacaktır. Ve yine hepimiz biliyoruz ki, nükleer savaştan galip çıkmak olanaksızdır. Nükleer savaşta "kazanan taraf" diye bir şey olmayacaktır...

KILIÇLARI SAPAN YAPALIM

New-York'taki Birleşmiş Milletler Örgütü karargâhını çevreleyen parkta, SSCB Halk Sanatçısı Yevgeni Vuçetiç'in "Kılıçları Sapan Yapalım" heykeli bulunmaktadır. Bu heykel, şimdiki ve gelecek kuşakları, savaşın tehlike ve tehdidinden kurtarmayı simgelemektedir. Üye devletlerin ortak iradelerini dile getiren BM Anayasasında, barış ve işbirliğini sağlayan yol şöyle açıklanmıştır: "Uluslararası güvenliğin maddi, politik, hukuki ve diğer garantilerini sağlamlaştırmak, barışa karşı olan tehditleri önlemek ve ortadan kaldırmak, saldırgan faaliyetlere veya barışı bozucu diğer eylemlere son vermek, ulusların hak eşitliği ilkelerine ve kendi kaderlerini kendilerinin belirleme haklarına saygı; yani bütün şekil ve belirtilerle sömürgecilğe son vermek, sosyal gelişmeye ve yaşam koşullarının iyileştirilmesine yardımcı olmak, Anayasa'nın bütün hükümlerine noktası noktasına riayet etmek temeli üzerinde BM'in otorite ve etkinliğini artırmak." (Barışın Etkin Aracı, Vladimir Petrovski, s. 4).

Birleşmiş Milletler Anayasası, özgür bir barış içinde yanyana yaşama belgesidir. Çok gerekli bir belgedir. Günümüzde fikir çatışmalarını, askeri çatışmaya çevirmek, bütün insanlığa çok pahalıya mal olur. Nükleer çağda bu çok saçma, tehlikeli ve kabul edilmezdir. BMO'nün temel görevi, nükleer savaşı önlemektir. Dünyamızdaki yaşamın varlığı bu soruna bağlıdır. Herkesin bilmesi gerekir ki, nükleer savaşın olabirliği gerçeği, nükleer uzay çağın en önemli gerçeğiyle özdeştir. Nükleer silah üretmek, nükleer silah denemeleri yaparak, nükleer savaş planlayan devletler, milyonlarca insanı korkunç bir biçimde öldürmeyi planlıyorlar demektir; ve bunun aklı alıcı bir mazereti olamaz.

ÇOCUKLARA KIYMAYIN EFENDİLER

1945'te Hiroşima'ya sabah 8.15'te atılan atom bombasının yıkımı, yıkıcı etkileri günümüze kadar uzanmaktadır. Nesiller boyu süren sakat bebek doğumları, insanlık adına utançtır. 6 Ağustos'ta Hiroşima'da, üç gün sonra Nagasaki'de işlenen suç, yüzbinlerce insanı bir anda, göz göre göre soğukkanlılıkla öldürmenin de ötesindedir. Nagasaki'ye atom bombası atan "block's car" adlı uçağın uçuş mühendisinin 40 yıl sonra intihar etmesi de oldukça anlamlıdır.

1978'de yapımına başlanan, Amerikalı ve Fransız bilim adamlarının buluşu, nötron bombasını ne adına kutlayacağız? En küçüğünden nezlenin virüslerine bir çare bulamayan bu bilim adamları, insanı yok etmenin en etkili yolunu bulmuşlardır. Bu bomba, insanı yok etmeyi amaçlar. Bu bomba, kapitalist sistemin gerisindeki felsefenin silaha dönüşmüş biçimidir. Bu nükleer bombanın patlaması, bir radyasyon dalgası yaymakta ve en kalın çelik blokları bile geçebilmektedir. Yıkıcı etkisi yoktur, bu nedenle araçlar, binalar ve canlı olmayan mal varlığına zararı dokunmaz. Sadece insana yöneliktir. Bazı Pentagon yetkilileri, bu silaha "temiz bomba" adını takmışlardır. Yalnızca insanları öldüren bu silah, salt bu niteliği nedeniyle yeryüzünün en pis silahıdır.

GELECEĞE SÖZÜMÜZ VAR

Bizler, sosyalistler geleceğe sözlüyoruz. Ölümü, yok etmeyi değil, yaşamı ve yaşatmayı üstlendik. Savaşa ve nükleer silahlara "hayır" diyoruz; çünkü insanın ve insanlığın yok edilmesini kabul etmiyoruz. İnsanı seviyoruz. Zengin kapitalist ülkeler maliye dengelerini sağlayacak-

lar diye, dünyanın dört bir yanına silah satılmasını onaylamıyoruz. Yeryüzü, zenginlerin ve devletlerin tekelindeki bir mal değil, bütün insanların ortak malıdır. Korunmasını, silahlardan arındırılmasını istiyoruz. Geri bırakılmış Hindistan, Pakistan, Mısır, Peru, Fas, Cezayir, Türkiye vb. gibi birçok ülke, gelişmelerini, başka nedenlerin yanı sıra, askeri giderlerin süper çokluğu nedeniyle de tamamlayamamışlardır. NATO'ya bağlılık yemini edip durarak üstlenilen sorumlulukların yerine getirilmesi, Türkiye halklarının ekonomik refahından kısıtlama yapmasıyla değil; ama sefaleti ile mümkün olmaktadır. Silahlanmaya harcanan paralar, bağımlı ülkelerde eğitime ve sağlığa ayrılan ödeneklerden öylesine fazladır ki, halkın sefilliğine neden olmaktadır. Sosyalistlerin varoluş nedeni, gelişmeyi önleyici böylesi etkileri, baskıları yok etmektir. Bu baskıları yok eden sistemi kurmaktır.

SOSYALİZME ZORUNLUYUZ

Geleceğe sözlüyoruz; bu nedenle sosyalizme zorunlu- yuz. Silahlanma yarışını, sosyalizm durdurabilir. Hem nükleer hem konvansiyonel. Geleceğimizi gün güne daha ağır baskılar altına alan tehlikelerden, gelişmiş dediğimiz; ama bencil ve zorba demekle daha iyi tanımlamış olacağımız devletlerin baskısından, nasıl kurtulabileceğimizi bilmek ve derhal uygulamak zorundayız. Kapitalist sistemlerin kendi içinde barındırdığı çelişkilerden yararlanarak, iktidarı mutlu ve aptal azınlığın elinden almak, iktidar takımını değiştirmek zorundayız. Çünkü bizler, barış yılı ilan etmekle, barışın gelmediğini gördük. Üstelik de bugünkü savaş tehlikesi, çok büyük boyutlardadır. Yaşarkalma hakkımızın karşısına dikilen en büyük engel, nükleer silahlardır.

Sonuçta, barış için sıkı bir savaş vermek gerektiğini bilmeliyiz. Barışı elde etmek için, savaşı körükleyenlere, savaş kundakçılarına isteklerine karşı çıkmak ve mücadele vermek zorundayız. Bütün dünya halkları, bunun için mücadele vermek zorundadır. Neyse ki, günümüzde sosyalizmin değerini anlayanlar gündün güne çoğalıyor. Bu insanlığın genel iyiliği için olduğu kadar, barış güven- cesi için de olumlu bir durumdur. Barışı kazanabilmek, dünya çapında yani uluslararası bir işbirliğini ve çaba harcamayı gerektirmektedir. Geri kafalı yöneticiler gibi şovenizme saplanıp her işi ulusal sınırlar içinde çözmeye kalkmanın anlamı yoktur. Tehlike geneldir, tüm insanlığı kapsamaktadır.

Bütün bu tehditkar durumlara, baskılara son vermenin yolu sosyalizmden geçmektedir. Çünkü kapitalist dünya, barut kokmakta ve yılda silahlanmaya ayırdığı para, 800 milyar doları geçmektedir.

500 milyon insanın açlığı,
500 milyon insanın işsizliği,
700 milyon insanın sağlık hizmetinden yoksunluğu,

815 milyon insanın okuma-yazma bilmezliği ve günde 40 bin çocuğun açlıktan ve bakımsızlıktan ölmesi pahasına...

Sosyalistler, bu çelişkilere son vermenin savaşını vermekten vazgeçmezler. Sonuçta zafer, insanlığı savunanların olacaktır. Kesin olan yalnızca budur. O zaman, mavi gezegenimizde barışın üretken, yaratıcı hükmü geçecektir.

1 Eylül Dünya Barış Günü hepimize kutlu olsun. ■

TEKELLERİN "SİYASAL İSTİKRARSIZLIĞI" VE DEVRİMCİ ÇÖZÜM

Abdullah KILIÇASLAN

12 Eylül askeri yönetimi döneminde de izlenen politikalar, ne ekonomik bir düzelme ya da rahatlama doğurdu: ne de siyasi "istikrar"ı sağlayabildi. Geline aşamada, ekonomi yine bunalımlar içinde kıvrılıyor, siyasal istikrarsızlık sürüyor ve giderek daha da derinleşiyor.

12 Eylül yönetiminin ve onun bugünkü sürdürücülerinin ekonomik politikaları; geniş toplum kesitleri açısından bir yıkım, tekeller açısından da günü kurtarma politikasıdır. Bunun sonuçları ise çok somut olarak ortadadır: İşçi sınıfı ve çalışan kitleler açısından mutlak yoksullaşma; küçük üretimde yaygın mülksüzleşme; yatırımlarda ölü durumun devam etmesi; ihracatta gerileme; ithalatın sürekli artması; dış borcun 36 milyar dolara ulaşması; sürekli artırılan iç borçlanma; yüksek enflasyon vb.

12 Eylül öncesinde "gemi azya almış" olan siyasal istikrarsızlığın önlenemediği ve önlenemeyeceği giderek açığa çıkıyor. Geçtiğimiz yıllarda tekeldi egemenlik açısından "istikrar" gibi gözükten dönemin, gerçekte bir "istikrar" dönemi değil, tersine daha köklü istikrarsızlıkların temellerinin atıldığı bir dönem olduğu artık iyice açığa çıkmıştır.

12 Eylül yönetiminin 1982 Anayasası'yla, partileriyile, parlamentosuyla ve diğer anayasal kurumlaşmalarıyla yarattığı siyasal rejim iyice sıkışmaya başladı. Demagojilerle sağlanmış olan toplumsal destek yitirildi. Anayasal kurumlaşmalar toplumun çoğunluğu tarafından benimsenmedi. Anayasa geniş toplum kesimlerinde sürekli büyüyen hoşnutsuzluğun kaynaklarından biri haline geldi ve iyice yıprandı. 12 Eylül'ün diğer partileri dağıldı, ANAP ise iktidar olmanın avantajlarıyla ayakta durabiliyor. YÖK, YHK gibi kurumlar toplumun nefretini ve tepkisini artırmaktan başka bir sonuç doğurmuyor. Terör, baskı, yasaklarla sağlanmış olan ve 12 Eylül yönetiminin en önemli dayanağı olan "korku", buradan kaynaklanan suskunluk ve hareketsizlik önemli ölçüde aşıldı.

REJİME YENİ DESTEK VE MÜTTEFİKLER ARAYIŞI

Yükselme sürecine girmiş bulunan toplumsal muhalefet hareketi, tekellerin ve siyasal rejimin temel korkusudur. Bu gelişimin karşısında oluşturdukları, yeni devlet yapısını korumak, pekiştirmek tekellerin ve rejimin başlıca politikaları durumuna geldi.

Bu amaçla mevcut anayasal rejime yeni müttetikler, yeni destekler aramaya yöneldiler. İlk dönemde karşıya alınan, parlamentonun dışında tutulan burjuva muhalefet partilerine başta parlamentonun yolunu açtılar. Burjuva liderler üzerindeki "yasak"ların fiiliyatta işlememesine imkan tanıdılar ve yasal olarak da "yasak"ları kaldırılmaya yöneldiler. Burada hedef burjuva liderleri ve muhalefet partilerini sınırlarını 12 Eylül yönetiminin çizdiği, mevcut anayasal rejimin bir parçası durumuna getirmekti. Sonuçta 12 Eylül yönetimi ile burjuva muhalefet kendi iç sorunlarını erâ planda tutarak uzlaşma sürecine girdi-

ler ve uzlaştılar. Tekeller ve siyasal iktidar, burjuva muhalefetle bütünleşmeyi, onları rejimin bir parçası durumuna getirmeyi, rejimin tabanını genişletme ve yükselen toplumsal muhalefeti bu parti ve liderleri aracılığıyla rejimin sınırları içinde tutmada bir "çözüm" olarak görüyorlar.

"MİLLİ UZLAŞMA" POLİTİKASI

Tekeldi egemenliğin sürdürülmesi temel sorununda, mevcut siyasal rejimle hiçbir nitel farkları bulunmayan burjuva muhalefet güçleri de bu uzlaşma sürecine seve seve girdiler. Katılımlarının engellendiği 1983 genel seçimleriyle oluşmuş bulunan parlamentonun dışında tutulmuş olmaları, onların esas sorunu durumundaydı. DYP, SHP, DSP gibi partiler 1983 seçimlerini anti-demokratik, oluşan parlamentoyu da "12 Eylül'ün parlamentosu", "milli iradeye ters" diye karşıya almışlardı. Ancak, toplumsal muhalefet hareketinde ortaya çıkan canlanma karşısında; tekellerin, cumhurbaşkanlığının ve ordu'nun kendilerine yeşil ışık yakmalarıyla bu iddialarından vazgeçtiler. Mevcut rejimin bir parçası durumuna gelmeyi kabullenerek parlamentoda transferlerle yerlerini aldılar. Uzlaşma sürecinin tek pürüzü olarak kalan "yasaklı liderlerin", partilerinin başına ve parlamentoya gelmelerinin de yolları açıldı. Böylece siyasal rejimle, burjuva muhalefetin "milli uzlaşması"nda önemli bir adım atılmış oldu.

Bu "milli uzlaşma"nın güçlendirilmesinde ve toplumsal muhalefet tehlikesinin önlenmesinde bir diğer araç olarak şovenizm körükleniyor. Tüm komşu ülkelerle yaratılan sorun ve düşmanlıklar, İran-Irak Savaşı'nın muhtemel sonuçlarının yaratacağı tehlikeler, Musul-Kerkük bölgesi üzerinde yoğunlaşan "milli menfaatler", Irak ve İran'da boyutlanan Kürt ulusal kurtuluş hareketinin Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yarattığı ve yaratacağı "tehlike"ler, Doğu'da bir türlü "bastıramadıkları" Gerilla Hareketi; vb., tüm burjuva güçler arasında "milli uzlaşma ve birleşme" için önemli bir zemin olarak görülüyor ve değerlendiriliyor. Şovenizm, düşmanlık, savaş kıskırtıcılığı dış politikanın temelini oluşturulup sürekli diri tutulan bu sorunlar temelinde yükseltilen propagandalarla, toplumda şoven bir dalgalanma yaratılmak isteniyor. Milliyetçi ve şoven duygular kabartılarak toplumsal kurtuluş mücadelesinin güçlenmesi, gelişmesi önlenmek isteniyor.

TEKELLERİN YENİ ALTERNATİF ARAYIŞLARI

Öte yandan tekeller, iyice yıpranan, toplumun büyük çoğunluğunun tepkisini kazanan ANAP iktidarına karşı şimdiden alternatif arayışına yöneldi.

Bugün için, buldukları ve tercih ettikleri alternatif sosyal-demokrasi değildir. Sistem, sosyal-demokrat iktidar eliyle, kitlelerin ekonomik ve sosyal sorunlarında en ufak bir taviz bile verebilecek durumda değildir. Baskıcı

rejimin sürdürülmesi tek seçenekleri durumundadır. Tekelci sistemin bu sorunlarından hareketle, sosyal-demokrasi; kitlelerin yakıcı sorunlarına çözümler sunuyor. Bu durumuyla da sosyal-demokrasi iktidara aday olmak bir yana sürekli güç kaybediyor. En güncel sorunlarına dahi çözüm sunamayan sosyal-demokrasiye karşı kitlelerin tepkisi de yükseliyor ve ondan yaygın bir şekilde kopuyorlar.

Demirel ve partisi DYP ise gerek sınıfsal ve siyasal karakteri gereği ANAP'tan temelde bir farkı olmayışı, tek seçenek olan baskıcı rejimi sürdürebilecek yapıda olmasından ve gerekse yaptığı çıkışlarla sağ kitle potansiyelini safında topluyor olmasından tekellerin alternatif olarak gördükleri tek güç durumundadır. Ve desteklerini oraya kaydırıyorlar. DYP'nin daha da güçlenmesi, kitle potansiyelinin önemli bir kesimini peşine takması için çalışıyorlar. DYP'nin tek başına iktidara gelebilecek kadar güçlenmediğini gördüklerinden erken seçimi gündemlerine almıyorlar. Ayrıca ülke ekonomisinin, emperyalist mali çevrelerin, işbirlikçi tekelcilerin bir seçim ekonomisine bugün tahammülleri olmadığı için de istemiyorlar. Ertelenemez ekonomik tedbirleri hükümetin gündeminde tutuyorlar ve uygulatıyorlar. Sonuçta iyice yıpranan ANAP'ın karşısında, referandum ortamından da yararlanarak daha güçlenmiş bir DYP'yi oluşturan seçimlerle iktidara getirmek esas seçenekleri oluyor.

"SİYASİ İSTIKRAR" SAĞLANAMAYACAKTIR

Ne anayasayı referandum oyunuyla "meşrulaştırma" taktiği ve "siyasi yasakların kaldırılması" demagojisi; ne Demirel ve DYP'nin alternatif olarak öne çıkarılması, ne de ANAP hükümetinin yerine kitle desteğine "sahip" bir başka hükümetin kurulması siyasi istikrarın sağlanmasına yetmeyecektir. Çünkü, tekellerin önünde duran hiçbir çözüm seçeneği işçi sınıfının, emekçilerin ve toplumun geniş kesimlerinin yükselen mücadelesini durduramamaktadır.

Tekelci egemenliğin ve emperyalizmin istediği "siyasi istikrar"ın sağlanamamasının en temel sebebi toplumsal muhalefet potansiyeli ve yükselen mücadelesidir. Bunun temelinde yatan gerçek ise, toplumun tüm ezilen, baskı altında tutulan kesimlerinin çıkarlarıyla, tekelci sistemin çıkarlarının uzlaşmazlığıdır. Kitlelerin en yakıcı günlük sorunlarının çözülmemesi bu çelişkinin daha da keskinleşmesini doğuruyor.

Başlı başına demokrasinin inkarı olan, her türlü yasak ve hak kaybının temelini teşkil eden 1982 belgesi yürürlükteyken; işçi sınıfının, emekçi halkın politik güçleri ve temsilcileri üzerindeki yasaklar, baskı ve terör sürüyor; söz, düşünce, örgütlenme ve eylem özgürlüğü üzerindeki yasak ve kısıtlamalar kaldırılmamışken; kapatılan ilerici, sosyalist partiler ve demokratik kitle örgütleri açılmamışken; binlerce siyasi tutuklu ve hükümlü zindanlarda tutulurken; işkence ve siyasi cinayetler sürdürülürken; binlerce insan düşüncelerinden dolayı sürgünde ve vatan dışı haklı ellerinden alınmışken; emekçi kitleler için yoksulluk ve açlık getiren sömürünün azgınlaştırılması politikaları devam ettiriliyor; toplumsal muhalefetin tekelci ekonomik ve politik egemenliğe karşı mücadelesinin yükselişi durdurulamaz. Toplumun geniş katmanları tüm bu sorunların ağırlığı altında eziliyor, bu sorunların çözümünde en ufak

tavizlere bile tahammül edilemezken, ülkede siyasi istikrar aramak hayaldir.

İktidara kim getirilirse getirilsin, ne kadar demagojiye başvurulursa vurulsun, toplumun ekonomik, demokratik ve siyasi taleplerine cevap verilmediği sürece mücadeleden daha da boyutlanarak ve sertleşerek yükselmesi engellenemez. Siyasal istikrarsızlığın çalkantıları içinde bunalımlı bir sürecin yaşanması önlenemez.

TOPLUMSAL MUHALEFETİN GELİŞİM YÖNÜ VE DEVRİMCİ HAREKETİN GÖREVİ

Toplumsal muhalefet hareketi yükselme sürecine girmiştir. Grev ve grevci sayısının sürekli artması; grevlerle dayanışma eylemlerinin yükselmesi; kitlesel toplantıların yaygınlaşması; her kitlesel eylemin siyasal bir gösteriye dönüşmesi; YÖK'e ve hükümete geri adım attıracak kadar boyutlanan öğrenci eylemleri; sosyalist ve ilerici aydınların çıkışları; tutuklu ve tutuklu yakınlarıyla dayanışma hareketi bu yükseliş sürecinin somut göstergeleridir.

12 Eylül yönetimiyle birlikte kaldırılan tüm hak ve özgürlüklerin yeniden kazanılması en acil sorunlar olarak gündemde duruyor. Ekonomik içerikli taleplerle, siyasal içerikli talepler her zamankinden çok daha fazla iç içe geçmiştir. Her türlü ekonomik-demokratik hakkın kazanılması, siyasal özgürlüklerin kazanılması mücadelesinden geçiyor. Siyasi iktidar kitlelerin siyasal özgürlükleri kazanma mücadelesinin karşısına yasaklar, baskı ve terörle çıkıyor. Toplumsal muhalefeti reformcu kanallara akıtarak eritme imkanlarına sahip değil ve zor yoluyla önleme (!) önünde tek seçenek olarak duruyor. Yalan ve demagojilerle toplumsal muhalefet potansiyelini kendi peşine takmak ve söndürmek mümkün değildir.

Bu koşullar ise yığın mücadelelerinin daha da boyutlanmasını ve kitleselliği yönünde gelişmesinin zeminlerini oluşturuyor.

Tüm bu gelişmeler, sosyalist ve devrimci güçlerin önüne zor ama başarılması şart olan görevler dikiyor.

Sosyalist ve devrimci güçlerin en temel sorunu, gelişen toplumsal muhalefet hareketinin önüne, devrimci alternatifin çıkarılmasıdır. Bu alternatif tartışmasız bir biçimde işçi sınıfının, emekçilerin devrimci iktidardır. Mevcut tekelci kapitalist sistemin sınırlarının dışına çıkmadan kitlelerin en yakıcı temel ekonomik, demokratik, sosyal ve siyasal sorunlarına çözüm getirebilecek herhangi bir iktidar alternatifinin nesnel zeminleri yoktur. Tek alternatif, emperyalist sistemden kopuşu gerçekleştirecek tekelci kapitalizmin ekonomik, politik egemenliğine son verecek, işçi sınıfı ve emekçilerin temel hak ve özgürlüklerini sağlayacak, çalışanların kendi örgütleriyle katılımı yolu ile toplumsal hayatı demokratikleştirerek toplumsal kurtuluşu gerçekleştirecek olan bir düzendir. Bunun dışında ve sistemin sınırları içinde kalacak olan hiçbir iktidar alternatifi gerçekçi bir çözüm olamayacaktır. Artık sosyalizm için mücadele etmeden, siyasal demokrasi de kazanılamayacaktır. İşçi sınıfı saflarındaki reformcu eğilimlerle aramızdaki temel ayrım, burada ortaya çıkmaktadır.

Bu alternatifin, burjuvaziden giderek bağımsızlaşan, yeni ve köktenci çözüm alternatifi arayışı içinde olan kitlelere net ve somut bir biçimde gösterilmesi sosyalist ve devrimci güçlerin en temel sorunudur. ■

**Değişen Bir Dünyada Komünist Hareket:
Yeni Gizilgüçlülükler**

BİRLİK VE ÇEŞİTLİLİK

Günümüz komünist hareketindeki bazı sorunlar konusunda World Marxist Review Dergisi tarafından düzenlenmiş olan bir toplantının, bu derginin Ekim 1986 tarihli 10. sayısında yayınlanan raporunu, Nihal Akad'ın çevirisinden dergiimiz olanaklarına göre bölümler halinde özetlenmiş olarak sunuyoruz.

WMR Parti Deneyimi Değiş-Tokuş Komisyonu, günümüz komünist hareketindeki bazı önemli sorunları tartışmak üzere Prag'da bir toplantı yaptı. Toplantıya kardeş partilerin dergideki temsilcileri ile, SBKP MK'ya bağlı Bilimler Akademisi'nden bir grup araştırmacı katıldı: Akademi Rektör Yardımcısı Yuri Krassin, Bölüm Başkanı Grigori Vodolazov (Tarih Doktoru), Mikhail Basmanov (Tarih Doktoru) ve Alexander Volkov (Tarih Doktoru).

Toplantının açılış konuşmasını WMR Baş Yayıncısı Sergei Tsukassov (SBKP) yaptı. Jose Maria Lanao (Arjantin KP), Bert Kamelson (Büyük Britanya KP), Duong Ngok Ky (Vietnam KP), Donald Ramotar (Guyana Hal-

kım İlerici Partisi), Ronald Bauer (Almanya Sosyalist Birlik Partisi), Zenon Zorzovilis (Yunanistan KP), Kamel Magdi (Mısır KP), Kadhim Habib (Irak KP), William Stewart (Kanada KP), Alvaro Oviedo (Kolombiya KP), Francisco Gamboa (Kosta Rika Halkının Öncü Partisi), Antonio Diaz Ruis (Küba KP), Gunnar Wahl (Norveç KP), Felix Dixon (Panama Halk Partisi), Cesar Jimenez (Peru KP), Domingos Lopez (Portekiz KP), Jaime Barrios (El Salvador KP), Ali Almed el Tayeb (Sudan KP), Ali İleri (Türkiye KP), Georg Kwiatovski (Almanya KP), Oriel Viciani (Şili KP), Rodni Ohman (İsveç Komünistleri-Sol Kanat), Raja Collure (Sri Lanka KP) ve Elean Thomas (Jamaika Çalışanlar Partisi).

Günümüzün, teorinin daha da geliştirilmesi ve komünist güçlerin savaşımının pratiğinde yenilenme ihtiyacını dayatan somut gerçeklikleri nelerdir?

Tartışmaya katılanlar herşeyden önce, emperyalist nükleer tehdit karşısındaki, yalnızca savaşı bertaraf etmeyi değil, insan uygarlığını yıkımdan kurtarmayı da amaçlayan barış savaşımının içeriğinde nitel değişiklik olduğunu, bunun, barışın savunulması ile toplumsal ilerleme arasındaki karşılıklı bağıntının da daha derinlemesine anlaşılmasını gerektiren bir olgu olduğunu söylediler.

Bundan başka, varolan sosyalizmin gelişmesindeki, yeni toplumun kuruluşunda en yüksek düzeyde yoğunlaşılması ve dünyadaki gelişmeler üzerindeki etkisinin artırılması görevini ortaya koyan dinamik süreçlerden;

Üretici güçlerin gelişmesinde radikal bir kopuş anlamına gelen, ve ardısıra nüfus yapısında ve özellikle sanayileşmiş kapitalist ülkelerde olmak üzere komünist partilerin toplumsal tabanında derin değişiklikler getiren teknolojik devrimden;

Üçüncü Dünya Komünistlerinin içinde savaşmak zorunda oldukları, bir yandan emperyalizmin ve iç gericiğin politikasının yof açtığı tırmanan bunalım eğilimleri, öte yandan da kurtuluş hareketinin yaygınlaşması ve derinleşmesiyle değişen koşullar ve bu olgunun kurtuluş hareketinin topyekün önemini artırışından;

Son olarak, eskinin bazı ulusal ve bölgesel sorunlarının insan türünün sorunlarına dönüşmekte olduğu, bu olgunun, komünist partilerinin ve tüm diğer ilerici ve barışsever güçlerin uluslararası işbirliğine büyük ölçüde yeni bir ışık tutmakta olduğundan söz ettiler.

Barış: Önde Gelen Görev

Pek çok konuşmacı, işçi sınıfı ve komünist partilerin nükleer çağdaki tarihsel görevlerinin, nesnel olarak daha geniş bir boyut gerektirdiğini vurguladılar: Bu görev insan uygarlığının yalnızca devrimci bir biçimde dönüştürülmesi değil, aynı zamanda da korunması ve nükleer bir felaketin önlenmesidir. Bu tezin gerçekte komünist hareket içerisinde tartışmalı bir tez olmadığı söylendi. Tartışma, bu tez devrimci mücadeledeki strateji ve taktiklerin formülasyonu ile ilgili olarak ele alındığı zaman ortaya çıkmakta ve şöyle sorunlarda somutlaşmaktadır: Komünistler, barışı koruma görevine öncelik vererek, nihai amaçlarına varmak için fiilen nasıl yol alabilirler? Acaba burada, devrimin çıkarlarının kısmen bile olsa "feda" edilmesi zorunluluğunu getirecek bir tür toplumsal statüko kurma tehlikesi yok mudur?

George Kwiatowski, dünyanın her yanında barışın sağlanması ve dolayısıyla yeryüzünde yaşamın korunmasının, diğer tüm sorunların çözümlenmesi ve sosyalizmin ülkülerinin zaferi için temel ön koşul olduğunu söyledi: Bu görev, sınıfsal, ideolojik, partisel, politik ya da ulusal sınırlara bakılmaksızın insanları birleştiren bir görevdir. Halklarla, emperyalizmin en saldırgan güçleri arasındaki çelişki, insan türünün "olmak ya da olmamak" sorunuyla yüzyüze olduğu zamanımızın ana politik çelişkisi haline gelmiştir.

SAVAŞ TEHLİKESİ EMPERYALİZMİN ÖZÜNDEN, TEKELLERİN KARLARINI MAKSİMUMA ÇIKARMA VE EGEMENLİK ALANLARINI GENİŞLETME PEŞİNDE KOŞMALARINDAN İLERİ GELMEKTEDİR. DİĞER ÖNEMLİ BİR YÖN DE, VAROLAN SOSYALİZMİN BAŞ BARIŞ GÜCÜ OLUŞU VE İŞÇİ SINIFI İLE ÖRGÜTLERİNİN KAPİTALİST ÜLKELERDEKİ BARIŞ HAREKETLERİNDE OYNAYACAK HATIRI SAYILIR BİR ROLLERİ OLMASIDIR.

Kwiatowski bunun, toplumun uzlaşmaz çelişkilerinin yarattığı zıtlıkların ve iki toplumsal sistemin varlığının önemini hiçbir biçimde azaltmadığını söyledi: Bunların nesnel temelleri vardır ve kaçınılmaz niteliktedirler. Bu nedenledir ki örneğin, işçilerle "iyi kapitalistler" arasında, barışın savunulması konusunda sağduyulu bir tavır takınan sahipleri olan işletmelerde daha yüksek ücret ve işin korunması için olan mücadelenin terkedilmesi anlamını içeren bir "sivil barış"tan söz etmek kesinlikle yanlıştır. Yine, bir başka noktanın da akılda tutulması gerekiyor. Barış insan türünü bir bütün olarak ilgilendiren bir konu olabilirse de, bazı sınıfsal yönleri yine de vardır. Savaş tehlikesi emperyalizmin özünden, tekellerin karlarını maksimuma çıkarma ve egemenlik alanlarını genişletme peşinde koşmalarından ileri gelmektedir. Diğer önemli bir yön de, varolan sosyalizmin baş barış gücü oluşu ve işçi sınıfı ile örgütlerinin, kapitalist ülkelerdeki barış hareketlerinde oynayacak hatırı sayılır bir rolleri olmasıdır.

Roland Bauer, nükleer tehdidin, barış ve toplumsal ilerlemenin diyalektiği ile ilgili sorunların, hepsi değilse bile, çoğuna yeni bir ışık tuttuğunu söyledi: Yeni durumun, Komünistlerin savaş ve barış konusundaki teorik konularından, strateji ve taktiklerinden bazılarının daha derinleşmesine anlaşılmasını ve giderek yeniden değerlendirilmesini zorunlu kıldığını ve öncelikler kavramında hatırı sayılır bir değişiklik getirdiğini hissediyoruz.

SINIF SAVAŞIMININ DENEYİMLERİ ŞUNU GÖSTERİYOR: BARIŞ DURUMU TOPLUMSAL İLERLEME ÜZERİNDE HİÇBİR ZAMAN FREN ETKİSİ YAPMAMAKTA VE BUNUN TERSİNE OLARAK DA, TOPLUMSAL İLERLEME YOLUNDA KAZANILAN HER BAŞARI BARIŞI GÜÇLENDİRMEYE YARAMAKTADIR.

Nitekim, Birinci Dünya Savaşı sırasında kalıcı bir barışın gerçekçi tek yolu, sosyalist devrimden geçiyordu. Bugün, nükleer bir felâketin önlenmesi, yeryüzünde barışın korunması ve bölgesel anlaşmazlıkların barışçı yoldan çözümlenmesi, toplumsal ilerlemenin en önemli ön gerekleridir. Nükleer savaş, geçmişteki savaşlardan farklı olarak, politikanın başka araçlarla sürdürülmesi olmayıp, her tür politikanın ve doğallıkla her tür ilerlemenin sonu olacaktır. Lenin ve Karl Liebknecht tarafından dile getirilen ve bu yüzyılın ilk yılları için tümüyle geçerli olan emperyalist savaşın iç savaşa dönüştürülmesi sloganı, bu koşullarda kesinlikle düşünülmez. Ayrıca, devrimci gücün toplumsal ilerlemenin esesi olduğu, savaşların haklı ve haksız oldukları, sosyalist silah sistemlerinin üstünlüğü diğer bazı geleneksel görüşlerin özlü bir biçimde düzeltilmesi gerektiğine de inanıyoruz.

Konuşmacı, şöyle devam etti: Bu ve daha az inandırıcı bir biçimde dile getirilen diğer pek çok yaklaşım bazen, sınıf ilkelerinden ayrılma gibi görülebilir. Bu gibi suçlamaların temeli yoktur. Sınıf savaşımının deneyimleri şunu gösteriyor: barış durumu toplumsal ilerleme üzerinde hiçbir zaman fren etkisi yapmamakta ve bunun tersine olarak da, toplumsal ilerleme yolunda kazanılan her başarı barışı güçlendirmeye yaramaktadır. Sınıf çıkarlarımız ve nihai hedeflerimiz açısından şimdiki durumun özelliği, en başta, emperyalizmin ortaya koyduğu nükleer tehdidin insan türünün yok edilmesi anlamıyla yüklü olması ve insan türünün hayatta kalmasının, toplumsal ilerlemenin gerekli ön koşulunu oluşturması nedeniyle, barışa ve daha sağlam bir barış için olan mücadeleye temel taşı olarak bakılmasından başka bir seçici bırakılmamaktadır. Barış ile toplumsal ilerleme arasındaki -gerek genel, gerekse özel- diyalektik bağların temelini oluşturan çelişkilerin çeşitli gelişme koşullarının analizi, barışın ve toplumsal ilerlemenin anlaşılması için önemli bir ipucu vermektedir. Toplumsal kökleri aynıdır ve özü itibarıyla düşmanları da bir ve aynıdır; emperyalizm. Bununla birlikte, barış savaşımı ile toplumsal ilerleme savaşımının farklı ile çelişki tipinden kaynaklandığı ve bu nedenle farklı alanlarda gelişme gösterip farklı itici güçleri harekete geçirdiği inancındayız. Dolayısıyla, bu çelişkilerin çözümü de farklı yollar, araçlar ve yöntemler gerektirmektedir.

Konuşmacı, şöyle devam etti: Barış savaşını başlıca, dış politika, uluslararası hukuk ve devletler ve halklar arasındaki ilişkilerin tabii olduğu norm ve kurallar alanında yürümektedir. Herşeye karşın, savaş tehdidi ve bu tehdit karşısındaki mücadele herşeyden önce kendisini sözü geçen ilişkiler alanında gösteren sınıf çelişkileri ve diğer çelişkilerden kaynaklanmaktadır. Toplumsal ilerleme ve bu ilerlemenin en yüksek biçimi -sosyalist devrim-, öncelikle toplumun iç çelişkilerinden doğmaları nedeniyle, başka sorunlardır. Bu sorunların gelişiminin çatısını devletlerarası ilişkiler değil, verili bir ülkedeki iç, toplumsal, politik ve diğer koşullar oluşturur. Ulaşılan toplumsal ilerleme düzeyi, öncelikle ulusal düzeydeki sınıf güçlerinin karşılıklı ilişkilerine ve tek tek ülkelerdeki halk yığınlarının savaşımının yoğunluğuna bağlıdır.

GERÇEKTE DE, MİLİTARİZME, ASKERİ-SİNAİ KOMPLEKS VE ONUN AJANLARINA İKTİDARDAN UZAKLAŞTIRILMASI İÇİN VERİLEN SAVAŞIM BÖYLE BİR ÖNKOŞUL OLUŞTURMAKTA VE BARIŞIN SAVUNULMASI İLE ÇAKIŞMAKTA DEĞİL MİDİR? BUNLAR DAHA ÇOK, TEK BİR SURECİN İKİ YÖNÜNÜ OLUŞTURMAKTADIR.

Sınıf Yaklaşımının Akılda Tutulması

Donald Ramotar, az gelişmiş ülkelerdeki nesnel koşulların, yığınları barışı savunma sorunlarının tüm önemini ve karmaşıklığını kavramaktan alıkoyduğunu deneyimlerin gösterdiğini söyledi: Bu durum, yalnızca bu ülkeler için geçerli de değildir. Örneğin bazı kapitalist ülkelerde seçmenler niçin barış için tehdit oluşturan tutucu partilere oy veriyor? Buralarda ilerici güçlerin, işçi sınıfının ekonomik ve toplumsal görevleriyle savaş karşıtı mücadeleyi gereğince bağlamayı başaramamış oldukları anlaşılıyor; aksi halde, örneğin Reagan'ın başkanlığa iki kez seçilmesi olgusu nasıl açıklanabilir? Bunun anlamı, henüz herkesin, barışın en yüce şey olduğu konusunda bizimle aynı düşüncede olmadığıdır. Aynı durum İngiltere, FAC ve Fransa'daki pek çok seçmenin tavrıyla da kanıtlanmaktadır. Komünistlerin, barış ile toplumsal ilerleme arasındaki, barış ile çalışan insanların doğrudan çıkarları arasındaki yakın bağlantıyı göstermek konusunda daha aktif olmaları gerektiği açıktır.

Grigori Vodolazov, barış savaşımının, toplumsal ilerlemenin ön koşulu olduğu tezinde bir miktar tek yanlılık olduğunu söyledi. Herşeye karşın, toplumsal ilerleme için olan savaşımın barışın güçlendirilmesi için bir ön koşul olduğu da aynı ölçüde doğrudur. Gerçekten de, militarizme, askeri-sınai kompleks ve onun ajanlarına iktidardan uzaklaştırılması için verilen savaşım böyle bir ön koşul oluşturmakta ve barışın savunulması ile çakışmakta değil midir? Bunlar daha çok, tek bir sürecin iki yönünü oluşturmaktadır.

Bu fikri geliştiren Yuri Krassin, bu sorunların karmaşıklığının, kalıcı bir barışa giden yoldaki hareketle, toplumsal-sınıfsal çıkarlar arasında otomatik bir bağlantı

bulunmaması olgusunda yattığını söyledi: Her şeyi tek bir denkte bağlamak için zihinsel çabaya ve daha çok politik çalışmaya ihtiyaç vardır. Sosyal Demokratlar, bugün hayli yaygın olan "Barış olmazsa her şey hiçbir şeydir" formülünün ortaya atılmasında hizmet gördüler. Bu formül doğru olmakla birlikte, mevcut durumu bütün karmaşıklığı ile dile getirmiyor. Buna şu diğer tezin de eklenmesi gerekiyor: Barış ana sorundur, ama yine de her şey değildir. İşçi sınıfının ve Komünistlerin önünde duran devrimci hedefler dahil, diğer değerlerin geçertiliğini ortadan kaldırmaz. Fakat, bu bile yeterli değildir: çağın ana içeriğinin bağlamı dışında, başka bir deyişle, toplumsal ilerlemenin, dünya sosyalizmini, komünist ve işçi sınıfı hareketini, ulusal kurtuluş güçlerini ve demokratik yığın hareketlerini kapsayan temel güçlerin gelişmesi dışında, barışın güçlendirilmesi olanaksızdır.

Konuşmacı şöyle devam etti: Barış savaşımı konusundaki çelişkiler, günümüzün temel çelişkinin, iki toplumsal sistem arasındaki çelişkinin gerilim alanı içerisinde açınlanma eğilimi göstermektedir, başka bir deyişle, burada mutlaka bir toplumsal-sınıfsal yön vardır. Devrimci süreç, kendi açısından hiç de yalnızca ulusal alandaki çelişkilere bağlı değildir. Örneğin, SBKP'nin ekonomik ve toplumsal gelişmeyi hızlandırma programının devrimci özünü ele alınız; bu öz, programın yerine getirilmesinin, dünyadaki gelişmelerin bütününe ve çağımızın temel çelişkilerinin çözümünü etkileyecek olması ve bunun da, çeşitli ülkelerdeki iç durum üzerinde -kuşkusuz mekanik olarak değil, ulusal koşulların karmaşık prizması yoluyla- etkiye bulunmasının muhakkak olmasıdır.

Antonio Diaz Ruis, barışın uluslararası, aynı anda da adamakıllı ulusal bir fenomen olduğunu, çünkü güçlendirilmesinin şu ya da bu ülke, ulusal topraklar üzerinde çalışan şu ya da bu toplumsal güç veya parti tarafından neler yapıldığına bağlı olduğunu söyledi: Öte yandan, toplumsal ilerlemenin, uluslararası süreçlerle yakından bağlı olmasına karşın daima ulusal kökleri vardır. Bu bakımdan Küba devrimi, iç etkilerinin elverişli dış etkenler tarafından artırılışı olgusu olmasaydı, olanaksızlaşırdı. Bugün, barış ve toplumsal ilerleme için olan savaşımın ulusal ve uluslararası yönleri arasında artan bir iç bağlantı vardır. Bunun ışığında Küba KP'si, emperyalizmin devrimin kazanımlarına el uzatmaya cüret etmesi halinde bu kazanımları elde silah savunması için her Kübalıyı hazırlamaya çalışırken, aynı zamanda da Nikaragua'daki Sandinist Devrimi ve Salvadorlu yurtseverleri desteklemek için her şeyi yapmaktadır. Bu şekilde, barış için olan savaşımın toplumsal ve ulusal kurtuluş için savaşım arasındaki karşılıklı bağlantı, Latin Amerika bölgesindeki somut pratik biçimde kendisini göstermiştir.

Alvaro Oviedo, şöyle devam etti: Bugünkü durumda, işçi sınıfının çıkarlarının ve tarihsel görevinin dar yorumlanması kabul edilemez. Bununla birlikte, diğer aşırı ucun, yani barışın korunması sorunlarına olan yaklaşımda sınıf faktörünün aşındırılması tehlikesinin de ele alınması gerekmektedir. İşçi sınıfı hareketinin çeşitli kesimlerinde ve Komünistlere yakın çevrelerde böyle bir tehlike vardır. Lenin'in, işçi sınıfı ve öncülerinin, toplumsal harekete proleter önderlik sağlarken, yığınları toparlama amacıyla barış ve demokratik talepler bayrağını yüksek tutmaları gereğine ilişkin söyledikleri daima hatırdta tutulmalıdır.

Lenin, barış savaşının toplumsal yönlerini sürekli olarak görüş alanı içerisinde tutmak ve bu savaşın yöneltildiği karşıt güçlerin netliğini sergilemek için gösterilecek çaba üzerinde ısrar etmiştir. Önemli olan nokta, savaşın esas kaynağının, ki bu kaynak emperyalizmdir, sınıfsal içeriğini ve gerçek savaş kısırtıcıları olan askeri-sınai komplekslerin oynadığı gerici rolü göstermektir. Biz şöyle diyoruz: Başta gelen, barış için ve barışı korumak için mücadeledir, ama bu hiçbir biçimde, barışı bozmayalım diye en iyisi emperyalistleri rahat bırakalım anlamına gelmez. Barışa ihtiyacımız var, ama emperyalizmi yerle bir etmek fikrini içeren toplumsal değişiklik ve demokratik ve devrimci dönüşümleri terketmemek zorundayız.

Kadhim Habib, ilkesel olarak savaş karşıtı olan Komünistlerin, haklı ve haksız savaşların varlığını unutmalarının bugün bile mümkün olamayacağını söyledi. Komünistler, ülkeleri saldırıya uğradığında onu savunmakla görevlidirler. Emperyalist saldırıya direnmek, bağımsızlık ve toplumsal ilerleme için silahlı savaş meşru ve haklıdır. Bu nokta, çözümü tek tek her ülkedeki somut koşulların ve Komünistlerle diğer barıştan yana ve antiemperyalist güçlerin önünde duran görevlerin bölgesel ve ulusal özgül yanlarının titizlikle ele alınmasını gerektiren, nükleer savaş ve evrensel barış sorunlarına olan yaklaşımımızın genel ilkelere de ters düşmez.

Raja Collure, bugünkü durumun gerçekten de Komünistlerin barış sorununa yeni bir yaklaşımda bulunmalarını gerektirdiğini, ama emperyalizmin niteliği konusundaki anlayışın yeniden değerlendirilmesi için böyle bir gereğin söz konusu olmadığını söyledi: Toplumsal ve ulusal kurtuluş için olan savaşın bazı koşullarda emperyalizmle, dar boğazlarda sonuna kadar gitme riski taşıyan bir çatışmaya götürebileceğinin gözden kaçırılmaması gerektiği kuşkusuzdur. Bundan, devrimci mücadelenin terkedilmesi gereği mi çıkmaktadır? Hayır, değil. Bununla birlikte, dünyanın yazgısı karşısındaki devasa sorumluluğu sürekli olarak akıldan tutmak ve emperyalizmi her tür delice karardan alıkoyacak biçimde davranmak gerekmektedir.

Açlık, Bağımlılık ve Nükleer Tehdit

Tartışma sırasında, nükleer bir felâket tehdidine bazı bölgelerde en can alıcı sorun olarak bakılır ve savaş karşıtı hareket, boyutları bakımından diğer tüm protesto biçimlerini aşarken, başka yerlerde toplumsal felâketler, yoksulluk ve ırkçılığın sıklıkla, yığınların bilinç ve davranışları üzerinde, her zaman elle tutulur olmayan savaş tehlikesinden daha doğrudan bir etkide bulunduğu belirtilir.

Ali Ahmed el Tayeb, pek çok azgelişmiş ülkenin halklarının herşeyden çok, her gün binlerce insanın yaşamına malolan açlık gibi, tıbbi bakım ve eğitimsizlik gibi yakıcı sorunlarla ilgili olduklarını söyledi: Bu sorunlar, emperyalizmin yeni sömürgecilik politikası ile ağırlaştırılmaktadır. Ekonomik bağımsızlık ve daha güçlü bir ulusal egemenlik için olan savaşın, azgelişmiş ülkelerdeki devrimci ve diğer tüm ilerici güçlerin faaliyetlerinin ana hattı haline gelmiş olması doğaldır. Bu savaşın yalnızca ulusal kurtuluş ve toplumsal ilerleme davasına değil, aynı zamanda barışın güçlendirilmesine de hizmet

ettiği inancındayız. Böylelikle ki, Sudan'daki dikta-törlük rejiminin alaşağı edilmesi, ABD emperyalizminin militarist çevrelerinin konumlarını zayıflatmak yönünde büyük etkide bulunmuş ve bölgede savaş tehlikesinin azalmasına yardımcı olmuştur.

Kamel Magdi, barış sorununun gerçekten de azgelişmiş ülkelerde, örneğin Batı Avrupa'da olduğu ölçüde can alıcı bir biçimde algılanmadığını söyledi: Oysa, en patlayıcı gerilim vuvaları Üçüncü Dünyada yer almaktadır. Nükleer bir savaşın ilk kıvılcımının parlayabileceği yer buralardır. Böyle bir savaşın hazırlıkları, özellikle İsrail'in "yıldız savaşları" programına katılmış olduğu ve nükleer silah donanımı ABD savaş gemilerinin Süveyş Kanalı kullanmalarına izin verilen Ortadoğu'da yürütülmektedir. Fakat geniş yığınlar en çok toplumsal durumlardaki bozukluklarla ve demokratik hakları ve özgürlükleri için savaşıma gereği ile ilgilendiklerinden, savaş tehlikesinin anlaşılması yavaş olmaktadır.

BAZILARI, BİR DÜNYA SAVAŞI TEHLİKESİNİ BİLE KABULLENEREK, ÖNCELİĞİN ULUSAL KURTULUŞ HAREKETİNE VERİLMESİ GEREKTİĞİNİ SÖYLEMEKTEDİR. BAZILARI İSE ULUSAL KURTULUŞUN TÜMÜYLE, BARIŞI KORUMA ÇABALARINA TABİ KILINMASI GEREKTİĞİNE İNANMAKTADIR. NİHAYET, EN YAYGIN OLAN TAVIR DA, BUNLARIN ARASINDA YER ALAN BİR TAVIR OLARAK NİTELENEBİLİR.

Jose Maria Lanao, şunları söyledi: Arjantin'de sırf savaş karşıtı sloganlara bağlı yığın eylemleri enderdir. Bölgenin diğer ülkelerinde olduğu gibi bu ülkede de yürütülmekte olan güçlü demokratik hareket, nesnel olarak barış güçlendirmektedir. Fakat doğrudan emperyalizme ve savaşa karşı yöneltilmiş eylemler geliştirmek, ulusal taleplerle sınırlı kalmamak önem taşımaktadır. Oysa, milyonlarca insanın nükleer bir felâketten değil, kronik açıktan gelen ölüme yüzyüze olduğu bir ülkede bunu yapmak son derece güçtür.

Konuşmacı sözlerini şöyle sürdürdü: Azgelişmiş ülkelerde, barış sorunu konusunda üç hatalı anlayış vardır. Bazıları, bir dünya savaş tehlikesini bile kabullenerek, önceliğin ulusal kurtuluş hareketine verilmesi gerektiğini söylemektedir. Bazıları ise ulusal kurtuluşun tümüyle, barışı koruma çabalarına tabi kılınması gerektiğine inanmaktadır. Nihayet, en yaygın olan tavır da, bunların arasında yer alan bir tavır olarak nitelenebilir: bu tavrın savunucuları savaş mahkum etmekle birlikte, barış için mücadele etmenin halkların kurtuluş hareketleri üzerindeki olumlu etkisini pratikte gözardı etmekte ya da azımsamaktadır.

Komünistler açısından, bu eğilimlere karşı durmak ve bu bölgelerde savaş karşıtı protestoları harekete geçirmek için, öncelikle geniş halk çevrelerinin yaşamsal sorunları ile uluslararası gelişmeler arasında mevcut bağlantının bu çevreler tarafından anlaşılması için çalışmak önem taşımaktadır.

Orel Viciani bu sonucu destekleyerek, yığınları barış savaşını için harekete geçirmek üzere çeşitli propaganda araçlarının ve örgütsel etkinin kullanılması gereğini vurguladı. Yığınlar esas olarak kendi deneyimlerinden öğrenirler ve kavgaya hiçbir zaman, yalnızca genel sloganlara bağlı olarak katılmayacaklardır. Mücadelenin yığınların önüne koyduğu somut görevlerin analizinin yapılmasına gerek duyulmasının nedeni budur. Latin Amerika'da barış için savaşım demek, önce El Salvador ve Nikaragua halklarıyla dayanışma, ikinci olarak da dış borç sorununun çözümü demektir. Batıdaki savaş karşıtı hareket, borç sorununu emperyalizm tarafından kamçılanmakta olan silahlanma yarışına harcama yapılması ile birbirine bağlamanın önemini anlarsa bu, Üçüncü Dünyadaki barış güçleri kuvvetli bir itici güç olacaktır. Felix Dixon, Ali İleri ve Kamel Mağdi, Panama, Türkiye ve Mısır'daki ABD askeri üslerinin kaldırılması için halkların kendi ülkelerinde verdikleri savaşımın, savaş karşıtı hareketlerle ulusal kurtuluş hareketlerinin uyum halindeki hedeflerinin somut bir göstergesi olduğunu söylediler.

Mikhail Basmanov ise bu hususu tartışmaya katılanların dikkatini dünya silah ithalatının dörtte üçünün az gelişmiş ülkelere düştüğü olgusuna çekerek somut terimlerle dile getirdi: Silahlanma yarışına son verilmesi, az gelişmiş ülkeleri bu yükten kurtaracaktır. Silahsızlanma yönünde ilerleme kaydedilmesi, genç devletlere yapılacak ekonomik yardım için kaynak sağlayacaktır. ABD'nin SDI projesine harcamayı planladığı para tek başına, az gelişmiş dünyanın trilyon dolarlık borçlarını silmeye yarayabilecek bir paradır. Ve asıl nokta: barış içinde birarada yaşama ilkelerine dayalı istikrarlı bir uluslararası düzenin, sorunların çözümü yönünde uluslararası işbirliği ve yeni sömürgeci bağımlılık sisteminin dağıtılmasına elverişli bir ortam yaratarak, insan çabasının ağırlığını nükleer tehdit sorunundan kalkınma sorunlarına kaydıracağıdır.

Gerilim Etkisi

Konuşmacılar, yükselen savaş karşıtı protestoların, bu protestolara katılan güçlerin yamalı yapısına karşın komünist partilerin gizli güçlerini (potansiyel) nesnel olarak genişlettiğini belirttiler. Çok çeşitli tabakalara mensup insanları içeren en geniş halk yığınları, barış savaşını yoluyla aktif politikaya katılmaktadır. İnsanların hayatta kalma dürtüleri, sık sık sınıfsal eğilimleri farklılık gösteren ve giderek bazen de karşıt olanları birleştirmektedir. Bu durum, yalnızca farklı değil, aynı zamanda çatışma halinde olan çıkarları da hesaba katan bir savaş karşıtı politikanın formüle edilmesini gerektirmektedir.

(...)

Öncü Nasıl Davranmalıdır?

(...)

Komünist partiler, mülksüzlerden yana çıkar ve onları politik savaşına katarken, ilerlemenin taşıyıcısı olan ve önderinde bir geleceklere olan toplumsal güçlere, uzun erimli dayanakları olarak bakmaktadırlar.

Alexander Volkov, başta yüksek teknoloji sistemi ile en sağlam bir biçimde bütünleşmiş olan işçi sınıfı grupları olmak üzere, bu güçlerin günümüz kapitalizminin sinir merkezi olduğunu söyledi: Komünistlerin bu "yeni"

işçilere yönelik programatik talepleri, yaratıcı emek için gerekli koşulların, işletme faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olma hakkının, karar üretmeye katılım ve demokratik kontrol ile, çevre korumasının sağlanmasına daha da büyük bir önem verildiğini göstermektedir. Tüm bunlar yeni işçi tabakalarına sosyalist anlayışın tanıtılması ve bu tabakaların, işçi sınıfının militan saflarıyla ideolojik ve örgütsel bütünleşmesine yardımcı olacaktır.

(...)

Ali İleri, baskı rejimiyle yönetilen bir ülkede çalışmak zorunda olan Türk Komünistlerinin bugün birincil hedeflerinin, kapitalist toplumsal ilişkiler çerçevesi içinde burjuva demokrasininin tam olarak gerçekleştirilmesi olduğunu belirtti.

Domingos Lopez, Portekiz komünistlerinin bugünkü aşamadaki görevlerinden söz ederek, bunlar arasında 1974 Nisan Devrimi'nin kazanımlarının ve daha da şiddetli bir sömürüye tabi tutulmakta olan işçi sınıfının çıkarlarının savunulmasını özel olarak belirtti. Portekiz'in çalışan halkı, diğer tüm Batı Avrupa ülkelerinininki gibi, demokrasiyi koruma ve güçlendirme gibi yaşamsal bir sorunla yüz yüzedir diyen Lopez, bütün bunlar için, propagandanın ana noktası olan sosyalist perspektifin göz ardı edilmesi ya da dışlanmaması gerektiğini vurguladı.

Latin Amerika ve Karibler'den birkaç partinin temsilcileri, kapitalizmdeki bazı sınırlı demokratik dönüşümler için olan savaşımın stratejik bir hedef olarak konulamayacağı görüşünü dile getirdiler. Antonio Diaz Ruis, sosyalizme ilerlemenin, artan çelişkiler, yerel oligarşi ile emperyalizm arasındaki sıkı iç bağlantı, Latin Amerika burjuvazisinin zayıflığı ve tabi konumu ve halk yığınlarının devrimci bilinç düzeyinin, sosyalizme ilerlemeyi gündeme ana hedef olarak getirdiğini vurguladı.

Bu sonuç, Elean Thomas tarafından da desteklendi: Jamaika'nın ekonomik ve toplumsal sorunları, temel üretim araçlarının sosyalleştirilmesi ve üretim ilişkilerinde derin değişiklikler olmaksızın çözümlenemez; yeni sömürgecilik çerçevesi içerisindeki reform yolu gittikçe daralmaktadır. Jaime Barrios, kapitalizmde toplumsal ilerleme ummak, soruna tipik bir Batı Avrupa bakışıyla bakmaktır, dedi. El Salvador'da, ulusal burjuvazi adı verilen tabakanın bugün artık hiçbir ulusal yanı olmayıp, ABD emperyalizmini beslemektedir. Bu nedenledir ki, sosyalizme giden yolun birinci adımı olarak demokratik bir devrime ihtiyaç vardır.

(...)

Fazla Basitleştirilmiş Şemalardan Kaçınmak

(...)

Tartışmaya katılanlar, bazı ülkelere iki ya da daha fazla komünist partisinin varlığının üzücü bir durum olduğunu söylediler. Bunun nedenlerinden birisinin işçi sınıfındaki, özellikle sanayileşmiş kapitalizmde partilerin toplumsal tabanında önemli değişiklikler getiren farklılaşmalarda yattığı düşünülmüştür.

Konuşmacıların pek çoğu bu varsayımı ele alarak, komünist hareketin ulusal düzeyde yer yer parçalara ayrılmış olmasını açıklamakta bu varsayımın pek yardımcı olmadığını vurguladılar. Yaşam, bilimsel ve teknik devrimle bu devrimin doğurduğu toplumsal süreç içerisinde çalışan çoğu partinin, saflarında sağlam bir birliği korumuş olduğunu göstermektedir. ■

DEMOKRASİ VE SOSYALİZM

Orhan GÖKDEMİR

1960'lı yılların başından itibaren Türkiye Solunda ilk önemli bölünmeye yol açan devrim tezleri tartışması, son zamanlarda yeniden gündeme geldi. Taraflardan birinde daha çok vurgulanıyor olsa da, önemlice bir katkının yapılmadığı ve geçmiş tartışmaların yinelenildiği yerde, geleneğe sahip çıkma çabası daha başında geleneğin sorgusuz savunusuna dönüşüverdi. Böylece, ilk bakışta birbirine bütünüyle karşıt, daha derinde ise tarihin idealistçe yorumunda aynılaştan iki tez yeniden ortaya atıldı. Bu idealistçe yoruma göre, bir yanda milli demokratik devrimci, devrimci-demokrat hareket, diğer yanda, hangi devrim stratejisini savunduğu pek belirginleştirilmeyen, "bilimsel sosyalist" hareket vardı. Tarihin bu idealistçe yorumuyla "bilimsel sosyalist" sol olarak TKP-TİP çizgisini bir yana koyarsak, geriye milli demokratik devrimci ve devrimci-demokrat Parti/Cephe hareketi kalıyor. Oysa Türkiye tarihine bakıldığında milli demokratik devrim tezini yalnızca Parti/Cephe hareketine bağlamak oldukça güç görünüyor. Türkiye Solu 1961-1971 döneminde büyük ölçüde, 1971-1981 döneminde ise bütünüyle milli demokratik devrim tezini kabul ediyor.

İlki ortaya çıkış ve yükseliş dönemidir. 1960'lı yılların başında hızlı bir yükseliş geçen milli demokratik devrim hareketi, 1970'den sonra küteselleşti. "Türkiye'de Türkiye İşçi Partisi ile başlayan "sosyalist devrim" çizgisi entelektüel çekiciliğini yitirirken, sol, teorik sığlığa yönelmenin karşılığında kütesel bir kavgacılık kazanıyordu. Sosyalizm adına, tarihsel olarak geri ve Kemalizm ile 27 Mayıs'ın eksikliklerini tamamlamayı amaç edinmiş bir milli demokratik devrim programı, Türkiye topraklarını sallıyordu.¹ Milli demokratik devrim programının küteselleşmesinde hiç kuşkusuz gençlik hareketlerinin önemlice bir etkisi var. Gençlik hareketleri ilk eylemleri ile ortaya çıkmaya başladığında, sosyalist devrim çizgisi, yasal sınırlar içinde kalma kararlılıkları ile böyle bir hareketin önünde olmaktan çok uzaktı. Milli demokratik devrim hareketi ise bir yandan gençliğin bu eylemlerini destekleyerek ona sahip çıkarken, bir yandan da milli bir özü olan devrim programıyla, sosyalist olmaktan daha çok, milliyetçi olan o günkü gençliğe daha uygun bir ideolojik platform sundu. Küteselleşti. Küteselleşirken başlangıçtaki bütünlüğünü koruyamadı. 1969'a doğru, gençlik, milli demokratik devrim hareketi ile organik ilişkisini koparmaya başlamıştı. Ardından 1970 yılı Haziran'ında gelişen işçi kalkışması milli demokratik devrim anlayışının temellerini sarstı. Parti/Cephe çizgisi 1973 sonrası yeniden oluşması sırasında artık işçi sınıfını da hesaba katmak ihtiyacı hisseden bir bölümü ile milli demokratik devrimden uzaklaşmaya başladı. Ancak tam bir kopuşma ortaya çıkmadı. Parti/Cephe geleneğinden gelen hareketler bu dönemin izlerini hep taşıdılar. Ancak yeni dönemde ortaya çıkan yeni gelişmeler; örneğin işçi

sınıfının öncülüğü sorunu bu gelenek içinde de daha yakıcı bir sorun haline geldi. Bu gelenek içinde uvrियerizmle suçlananlar olduğu hatırlanırsa bu konuda bir fikir edinilebilir.

Sosyalist devrim ise yine 1960'lı yılların ortalarında, Türkiye solunun bir bölümünün kendini iktidara çok yakın hissettiği bir zamanda, teorik olmaktan daha ziyade pratik gerekçelerle ortaya atıldı. Yukarıda da belirttiğimiz gibi 1970 başlarında entelektüel çekiciliğini yitirdi. Türkiye İşçi Partisi 1970 sonrasında da sosyalist devrimin sessiz bir savunucusu oldu, sonra vazgeçti, ardından milli demokratik devrimci oldu.

Bir de Türkiye Komünist Partisi var. Türkiye Komünist Partisi, Türkiye'de her iki dönemde de milli demokratik devrim tezinin en kararlı ve en kısıkanç savunucusu olma onuruna sahiptir.

Buraya kadar anlatılanlardan söylenmek istenen şu: Türkiye'de birileri sosyalist değil de, demokrat olmakla suçlanacaksa, herhangi bir ayırım yapmanın hiçbir madde temeli yok. Üstelik, devrimci-demokrat tanımına devrim tezinden yola çıkarak varmaya çalışmak, en az bunun kadar temelsiz bir çabadır. Bu konuda daha bütünsel bir bakış çok çeşitli belirleyiciler ortaya çıkaracaktır. Örneğin, işçi sınıfının devrim stratejisi içinde nereye oturtulduğu, bunun ne ölçüde pratiğe geçirildiği, vb.. Bütün bu nedenlerle bilimsel sosyalizmin belirleyicisi olarak devrim tezini koymak, her ikisini de zorlamak olacaktır. Bizim tarihimizden de güzel bir örnek var: "Sosyalist Devrim, Türkiye'nin kapitalist niteliğini belirtmek için mantık sınırlarını çok aştı. Bunun ötesinde ve daha önemlisi, kapitalizmin geliştiği tezi, giderek kapitalizme övgüye dönüştü."²

Durum böyle olunca, ikinci cephede daha farklı yönde bir dönüşüm kaçınılmaz oldu. "MDD, işçi sınıfı öncülüğünü ortadan kaldırabilme ve devrim stratejisi için anti-kapitalist eğilimlerin girmesini önlemek için, feodalite savına, giderek daha kiskançlıkla bağlandı."³

Böylesine dengesiz bir ayrışmanın bir yerde birleşmesi kaçınılmazdır. Milli demokratik devrim anlayışı feodal kalıntılar sorununu abartarak, burjuva demokratik taleplerin çözümlenmesi sorununu sosyalizmin önüne aldı. Demokrasici oldu. Karşıtları da sürüklenmekten kurtulamadılar. "MDD ile mücadele Türkiye'de, kendini geriye itmek isteyenler için, bir set işlevi gördü. Sosyalizmden liberal burjuvaziyle bir kayma oldu."⁴

Her iki durumda da demokrasi sorununa bir ters bakış ortaya çıkıyor.

Tarih "tekerrür" ediyor ve komediye dönüşmesi kaçınılmaz görünüyor. Komedi menşeviklere tekabül ediyor. Tamamlamak için eklemek gerek, karşı uç da var: Trotskizm.

Türkiye'de aktörler, her durumda da klasik teoriye dayandıklarını ileri sürüyorlar. Örneğin, yarı feodal yapı tezine dayanan burjuva demokratik devrim tezleri Lenin'in yazdıklarında kendine dayanak bulabildiğini sanıyor. Gerçekten de başlangıçta Bolşevik teorisyenler de burjuva demokratik devrimin savunuculuğunu üstleniyorlar. Yazılanlarda, tarihsel boyutu ihmal edildiğinde, çağdaş demokratik devrim tezlerine dayanak bulmak her zaman mümkün. Tarihsel boyutu düşünüldüğünde ise pek mümkün görünmüyor. Burjuva demokratik devrimi, Ekim Devrimi öncesinde, bütün demokratik devrim tezleri gibi bir tutarsızlığı içinde taşıyarak ama bir gereklilik ile birlikte ortaya atıldı. Gereklilik bir konjonktürden doğuyordu. Rusya'da, kapitalizmin daha yeni gelişmeye başladığı aşamada burjuva devrimi ile birlikte kapitalizmin önünü açmak, bunun özellikle narodnik hareketçe, rastlantısal, önlenmesi gereken bir gelişme olduğunun söylendiği yerde devrimcilere haklı bir gerekçe sağlıyordu.

Bu nedenle başlangıçta, daha çok 'Nisan Tezleri'ne kadar kapitalizmin geliştirici, uygarlaştırıcı etkisi fazlasıyla vurgulandı. 'Narodnikler, mujiği Rusya'da geleceğin adamı olarak düşünüyorlardı. Bu görüş kaçınılmaz olarak onların köylü komününün sosyalist niteliğine olan sonsuz güvenlerinden ve kapitalizmin geleceği konusundaki güvensizliklerinden doğmaktadır. Marxistlere göre Rusya'da geleceğin adamı işçiydi ve kapitalizmin gerek sanayi gerekse tarım alanındaki gelişmesi onların görüşlerinin gittikçe daha fazla doğrulanmasını sağlıyordu.'⁵

Bolşevikler kapitalist ilişkilerin yaygınlaşmasının kendilerini daha güçlü kılacağını düşünüyorlardı. Öyleyse bunun hızlanması sağlanmalıydı. Burjuva demokratik devrimin ilk formülasyonu bu temelde oluştu. "Bu iktisadi temelle Rusya'da devrim kuşkusuz, kaçınılmaz olarak bir burjuva devrimi olacaktır. Bu Marxist önerme hiçbir zaman çürütülemez. Bu asla unutulmamalı. Her zaman Rus Devriminin bütün iktisadi ve siyasi sorunlarına uygulanmalıdır."⁶ Ancak bu kesin yargıya rağmen Bolşeviklerin bir büyük "tutarsızlıkları" vardı. Bolşevikler 'Nisan Tezleri' ne kadar Burjuva demokratik devrimi savundular. "Tutarsızlıkları" ise burjuva demokratik devrimi içinde işçi sınıfının yerinin gittikçe artan oranda vurgulanması idi. Bu durum Bolşevik-Menşevik ayrışmasından sonra, Menşeviklerle tartışmalarda, Bolşevikleri oldukça güç durumlarda bırakmıştı. Her şeye rağmen işçi sınıfının yeri vurgulandıkça, burjuvazinin karşı devrimci tutumu daha çok ön plana çıkarıldı.

Başlangıçta devrimci bir misyon yüklenen burjuvazinin yerini 1905'e doğru köylülük, 1917'ye doğru ise asker üniforması altındaki köylülük aldı. Burjuva demokratik devrimi karşısında Proleter Devrimini savunmanın bir zorunluluk haline geldiği 'Nisan Tezleri'nde hâlâ demokratik devrimde ısrar eden eski Bolşeviklere şu hatırlatmayı yapmak gerekli oldu: "Dünyadaki her şey gibi, proletaryanın ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğünün de bir geçmişi bir de geleceği vardır. Bunun geçmişi otokrasidir, serflikler, monarşidir ve ayrıcalıktır. Geleceği ise, özel mülkiyete karşı savaşımdır, ücretli işçilerin işverene karşı savaşımdır, sosyalizm için savaşımdır."⁷ 'Nisan Tezleri' taktik açısından bir dönüm noktası oldu. Burjuva demokratik devrimi kesin bir dille reddedildi. "Eskiden yapıldığı gibi, burjuva devrimini tamamlama sorununu ortaya atmak, canlı Marxizmi ölü metinlere feda etmektir."⁸

En baştan başlamak, bu birikimi görememek, yararlanamamak anlamına geliyor. Demokratik devrim sorunu ortaya atıldığı konjonktürden soyutlanıp alındığında yalnızca tutarsızlık kalıyor. Türkiye'de uzunca bir süre yalnızca tutarsızlığı devrim programı olarak sunmak mümkün değildir. Türkiye'de teorik tartışmalardan daha fazla yaşanan pratikler tutarsız programları zorluyor. Türk solu büyük bir bölümüyle işçi sınıfının yeterince varolup-olmadığını tartıştığı bir zamanda 15-16 Haziran kalkışması ortaya çıkıyor. Bütün tartışmaları anlamsızlaştırıyor. Yine aynı zamanda ortaya çıkan gelişmeler yarı-feodal yapı tezini büyük ölçüde zorluyor. Yarı feodal yapı tezi demokratik devrimi tamamlama sorununa cılız dayanak arama çabalarından doğuyor. İnanırlığını yitirince, burjuvazinin yerine köylülükle işbirliği öneriliyor. Türkiye'de Türkiye'nin düzeni üzerine oluşturulan tezler değişiyor, milli demokratik devrim hep kalıyor.

Türkiye solunun büyük bir bölümünün demokrasi programı ve bu soruna bakışları tarihsel devrimler hayal kırıklığıdır. Tarihsiz bir bakışla bütün burjuva devrimlerinin demokrat olması gerektiğini düşünüyorlar. Türkiye'de demokrasinin kalıcı olarak kurulamayışından yola çıkarak burjuva devriminin tamamlanmamış olduğunu düşünüyorlar. Burjuvazinin demokratik devrimi, işçi sınıfının onun iktidarını henüz tehdit etmediği bir zamana tekabül ediyor. İşçi sınıfının iktidara alternatif olarak ortaya çıkmasından sonra burjuvazi, devrimini, işçi sınıfını yanına değil karşısına alarak yapıyor. Türk Devrimi de buradaki demokrat olmayan devrimler içinde yer alıyor. Bir zorunluluk ortaya çıkıyor: Türkiye'de demokrasiyi eğer bir sınıf kuracaksa, o sınıf artık, bütün sınıfları ortadan kaldırmak için ortaya çıkan sınıf olmak durumundadır. Proletarya burjuva demokratik talepleri mantıklı sonucuna ulaştırabilecek tek sınıftır artık.

Sosyalistlerin demokrasi sorununa bakışları ana hatlarıyla budur. Bu bakış, sosyalistlerin demokrasi mücadelesine biçimsiz bir demokrat olarak değil, sosyalist olarak katılmasını gerektirir. Demokratik mücadeleye sosyalistçe katılım ise, demokrasi mücadelesini desteklemekle birlikte bunun yetersizliğini, çözümsüzlüğünü anlatmakla mümkündür. Bu farklı bir perspektiftir. Bu zamana kadar, Türkiye solu büyük bir bölümüyle, demokrasi sorunundan yola çıkarak sosyalizme varmaya çalıştı. Oysa, asıl sorun tam tersine, sosyalizmden yola çıkarak demokratik taleplerin tanımlanmasıdır. Sosyalistçe bir program, sorunu böyle yakalamak ve koymak zorundadır.

Demokrat bakış pasif bakıştır. Sosyalist yaklaşım hep aktiviteyi içermek durumundadır. Demokratlar hep söylüyorlar: Yığınların ve devrimcilerin demokrasi mücadelesinden öğreneceği çok şey var. Kabul etmemek mümkün değil. Sosyalistler için sorun daha başka. Onlar için önemli olan, onların demokrasi mücadelesine öğretecek bir şeylerinin olup olmamasıdır. ■

NOTLAR

- (1) Y. Kılıç, Türkiye Üzerine Tezler - III, Tekin Yayınları, 47.
- (2) ibid., s. 308.
- (3) ibid., s. 307.
- (4) ibid., s. 308.
- (5) V.I. Lenin, Tarım Sorunları, Sol Yayınları, s. 344.
- (6) V.I. Lenin, Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, Sol Yayınları, S. 22.
- (7) V.I. Lenin, Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi, Sol Yayınları, S. 33.
- (8) ibid., s. 25.

GERİ ÇEKİLMİYİ BİLMEK YA DA DEMOKRASİ MÜCADELESİ VE SOSYALİZM

Servat ULUSOY

Sosyalizme ulaşmamış ülkelerde işçi sınıfı hareketi denilince kavramın ilk çağrıştırdığı; işçi sınıfının iktidara yönelen örgütlü politik mücadelesi oluyor. Yalın bir ifadeyle vurgularsak anti-kapitalist, anti-demokrat bir mücadeleyle işçi sınıfı iktidarının hedeflenmesini somutluyor. Ne var ki bu durum, işçi sınıfının kavgasında, mücadele perspektiflerinin her zaman, her koşul ve her somutta aynı olduğu anlamına gelmiyor. Farklı zaman ve somut koşullarda yer yer anti-kapitalist, -sosyalist-kavga, kazanılan mevzilerin korunması hedefine, demokrasi mücadelesine dönüşebiliyor. Özünde, geri çekilme ya da kazanılan mevzilerin korunması politikası olarak demokrasi mücadelesinin genel geçer bir politika olmadığı da açıktır. Belirli bir tarihsel kesit ve zamanda belirli bir ülke somutunda demokrasinin savunulması, işçi sınıfı hareketleri tarihinde bir deney olarak karşımızdadır. Politika sanatının ilkeleri arasında yadsıyamayacağımız bir gerçeklik olarak duruyor.

İşçi sınıfı hareketleri tarihinde ortaya çıkan bu politikanın, ülkemiz somutunda da görülebileceği gibi, hemen hemen her hal ve koşulda savunulduğu, bu nedenle bir bütün olarak burjuvazi ve ideolojisini, her türlü kurumlarını hedef alarak karşısına konulmadığını gözlemleyebiliyoruz. Belirli somut koşulların varlığına bağlı olarak izlenmesi gereken bu politikanın sürekli kılınması, işçi sınıfı hareketi içinde demokratlaşma eğilimlerini doğurmaktadır. Demokrasinin bir fetiş, soyut bir ereğe dönüştürülerek savunulması işçi ve emekçi yığınların düzene doğan tepkilerini boşaltan bir işlev kazanması sonucunu da beraberinde getirmektedir. Oldukça tehlikeli görünen bu eğilimlerle mücadeleye yardımcı olabilmek bakımından bu politikanın varlık ve izlenme koşullarını değerlendirmek zorunlu görünüyor:

Öncelikle işçi sınıfının "kendiliğinden hareketi" olarak adlandırılan pratik, sendikal örgütlenmeye dayalı olarak ve demokrasi mücadelesi biçiminde, kapitalizmin doğuşuyla birlikte ortaya çıkmaktadır. İşçi hareketinin ilk doğduğu İngiltere'de Trade Unionlar mesleki örgütlenmeler olarak 17. yüzyılın ikinci yarısında manifaktür döneminin, Çartizm gibi güçlü hareketler ise sanayi devrimine koşut olarak Rönesans ve Aydınlanma Çağ'ının

hazırladığı demokrat mücadele pratikleridir. Bu tür pratikler, üretim biçim ve ilişkilerinin nesnel gelişme eğilimlerinin üst yapısal değişimleri zorunlu olarak dayattığı bir kesitte, işçi sınıfının aydınlanma bilinciyle demokrasi mücadelesine yedek güç olarak doğumudur. Bu pratik, burjuva demokrasisi ve onun kurumlarını gerçekleştirme hedefi ile örtüşen bir toplumsal bilince dayandığı için mücadele demokrattır. İşçi sınıfının kendiliğinden mücadelesi, demokrat bilince bağlı demokrat eylemdir. "Kendisi için sınıf" niteliğini kazanması; sosyalizmin bir bilim olarak doğmasıyla, demokrat bilinç yerine sosyalist bilinci kazanmasıyla, demokrasi yerine sosyalizmin hedeflenmesiyle ortaya çıkar. İşçi hareketinin "kendiliğindenliğini" demokrat, "kendisi için sınıf" oluşunu sosyalist nitelikli eylemleri ile ayırtlayabiliyorsak, bu aşamaya gelişi de kuşkusuz birdenbire olmamıştır. Belirli bir mücadele, deney ve birikimi gerektirmiştir. 19. yüzyılda ortaya çıkan ütopyik sosyalizmi, "kendisi için sınıf" olma başlangıcında bir çocukluk dönemi olarak kavramak gerekir. İngiltere'de Owenizm, Fransa'da Proudhonculuk, Blanquizm, Almanya'da Lassalle, Rusya'da Bakuninizm vb. tümüyle aynı kuramsal ve siyasal önermeleri paylaşmış olmasalar da yeni bir "toplum biçimi" önermektedirler. Önerdikleri "toplum biçimi"ni kavrayıp hedeflerken siyasal tutum ve eylemleriyle ve bunların ütopyik nitelikleriyle devrimci-demokrat bir mücadele geleneğinin kökenlerini oluştururlar. Anarşizm, anarko-sendikalizm olarak adlandırılan pratik, işçi sınıfının "kendisi için sınıf" haline gelişinin başlangıcında çocuk-
su bir başkaldırı olarak ilk doğumudur.

"Kendisi için sınıf" olma niteliğini kazanmak bakımından önemli görülen bu pratikler anarşisttir, anarko-sendikalisttir suçlamasıyla geçiştirilmek yerine, kendi tarihsel konumuna oturtularak değerlendirilmek zorundadır. Özellikle, II. Enternasyonal'de başgösteren ve mücadeleyi burjuvazinin kuyruğuna takmakla beliren oportunist eğilim karşısında, bunları daha onurlu bir pratik olarak kavramak gerekir. İşçi sınıfının mücadelesini demokrat kimlikten kurtardığı, devrimci-demokrat bir kimliğe büründüğü için kişiliktir de.

İşçi sınıfı hareketi tarihinde bir başlangıç, bir aşama olduğu, sosyalizmin doğumunda bir öncül olarak önemli bir birikim ve deney taşıdığı yadsınmaz. Ancak, işçi sınıfı "kendisi için sınıf" niteliğini kazanırken, aynı zamanda mücadelenin bu "çocuk kimliği"ne karşı bir kavgayı da sürdürmüştür. I. ve II. Enternasyonal tarihi, aynı zamanda devrimci-demokrat mücadele karşısında sosyalizmin egemen olma çabasının, egemen oluşunun tarihidir.

İşçi sınıfı hareketinin, "kendiliğinden hareket" olarak tanımlanan ve doğumuyla ortaya çıkan demokrat mücadelesinden ve bir çocuksu başkaldırı olan devrimci-demokrat kimlikten kurtulması, bir dizi tarihsel eylemler, yenilgiler ve deneyler sonucu gerçekleşmiştir. Özlü bir ifadeyle vurgularsak, işçi sınıfı hareketi bizzatıhi hareket halinde bir oluşturdur. Aynı anlamda, bilimi de hareket halinde bir gelişmeyi içerir.

İşçi sınıfı hareketleri içinde demokratlaşma eğilimi ciddi bir tehlike olarak karşımızdadır. Bu nedenle, sınıf niteliği kazanmaya başlayan harekette, "demokrasi" mücadelesi olgusunu somut tarihsel konularına oturtarak değerlendirmek gerekli oluyor.

Bu nedenle işçi sınıfı hareketi ve biliminin süreç içinde gelişimini kavramadan, geçirdiği deney ve aşamaları algılamadan ileriye doğru atabileceğimiz tek adım dahi yoktur. Bugün de, gerek ülkemiz somutunda gerekse sosyalizme ulaşmamız ülkelerde işçi sınıfı hareketinin tarihini net kavrayamamanın sancıları yaşanmaktadır. Konumuzla direkt ilgili bakımdan vurgularsak, işçi sınıfı hareketleri içinde demokratlaşma eğilimi ciddi bir tehlike olarak karşımızdadır. Bu nedenle, sınıf niteliği kazanmaya başlayan harekette, "demokrasi" mücadelesi olgusunu somut tarihsel konularına oturtarak değerlendirmek gerekli oluyor.

Her doğumda belirttiği gibi "yeni" olan her şeyin geçmiştten izler taşıyacağı tartışılmaz bir olgudur. İşçi sınıfı hareketi de 1848 Avrupa devrimleri deneyine kadar demokrasi yükklüdür. Burjuva devrimleri çağı, birikimi ve deneyinden kesin izler taşımaktadır. Ancak 1848 devrimleri deneylerinden, yenilgilerinden aldığı dersle, geçmiş deneyin hayaletinden, onun ölü elinden kurtulmaya başlar. Özet bir ifadeyle, 1848 deneyine kadar harekette demokrasinin koparılması temel bir perspektiftir. Feodalizmden kapitalizme geçiş sürecinin temel karakteristikleri sosyalizme geçiş süreci için de esas alınır.

AVRUPA'DA 1848-51 DENEYİ

"Bütün devrimler, şimdiye kadar, belirli bir sınıfın egemenliğinin yerini, onun ayağını kaydıran başka bir sınıfın egemenliğinin alması ile sonuçlanmıştır; ama bütün egemen sınıflar, şimdiye kadar baskı altında tutulan halk kütlesine göre, küçük azınlık idiler. Böylelikle ki, egemen azınlık devriliyordu, başka bir azınlık onun yerine devlet dümenini eline geçiriyordu. (...)

"İlk büyük başarıdan sonra, zaferi kazanan azınlığın devrilmesi kuraldı. Yanlardan biri elde edilen sonuçtan hoşnuttu, doygundu, ötekisi ise daha ileri gitmek istiyordu. (...) Birinci zaferin başarılarını daha köktenci (radikal) olan partinin ikinci zaferi sağlamaştırıyordu. (...)

"Modern zamanların bütün devrimleri, 17. yüzyılın büyük İngiliz devrimi ile başlamak üzere, bu özellikleri gösterdiler; bunlar, her türlü devrimci savaşın ayrılmaz özellikleri gibi görünüyordular. Bunun gibi, proletaryanın kendi kurtuluşu uğruna savaşımına da uygulanabilir göründüler..."¹

Engels'in Fransa'da sınıf savaşımına yazdığı önsözden yaptığımız alıntı, sosyalizme geçiş sürecine ilişkin 1848-51 deneyine kadar süren yanlışları dile getiriyor. Hiç kuşkusuz bu yanlış, proletarya diktatörlüğü kavramında ifadesini bulduğu üzere, işçi sınıfının iktidar sorununun farklı bir içerikle yeniden algılanmasına kadar yaşanmıştır. Bir adım daha atarsak Marx'ın Ekonomi-Politğin Eleştirisine Katkı'da çözemediği devrim kuramının netlik kazanmasına kadar sürmüştür. Manifesto'da formüle edilen "toplumsal altüst oluşlar" Katkı ve Kapital'de derinliklerini bulmuştur. Bu nedenle geçiş sürecine ilişkin, önce feodal unsurların tasfiyesi, sonra ve sırasıyla demokrat, radikal burjuvazi, ilerici küçük burjuvazi ve son olarak proletaryanın iktidarı eline alacağı sürekli devrim tezi, yerini yeni bir devrim kuramına bırakmıştır. Manifesto'da, "Burjuvazinin, üretim araçlarını ve böylelikle üretim ilişkilerinin tümünü sürekli devrimleştirmeksizin varola..."² mayacağı varsayımıyla, öncelikle büyük burjuva kesimler sonra ilerici küçük burjuvazi ile işçi sınıfı arasında gerçekleştirilecek ittifaklar manzumesine dayalı geçiş süreci, farklı bir içerik kazanmıştır. Yine Engels'in deyişiyle, "1848 Şubatı'nda ilân edilen 'toplumsal' devrimin niteliği ve gidişi hakkındaki fikirlerimiz 1789 ve 1830 modellerinin, anılarının damgasını taşımaya apaçık, aynı zamanda kaçınılmaz bir şeydi."³ "Tarihsel tablo bu çeşitten kuruntulara kesinlikle son ver..."⁴ miştir.

Özetlemeye çalışırsak, 1848-51 deneyine kadar, demokrasi mücadelesine dayalı geçiş süreci işçi sınıfı hareketlerinin temel perspektifidir. Genel ve devamlı bir ekonomik, sosyal ve politik bunalıma dayalı sürekli devrim tezidir. Sözü edilen deney, burjuvazinin iktidarında devrimi götürebileceği sınırları, iktidarıyla birlikte bir bütün olarak ilerici niteliğini kaybedişini, savaşın işçi sınıfına karşı dönüşünü gösterir. Aynı zamanda temel çatışma odağının işçi sınıfı ile burjuvazi arasında bir savaşa dönüşmesi karşısında burjuvazinin feodal unsurları tümünden tasfiyesi değil, bu kesimlerle ittifakları gündeme gelir. Deney, küçük burjuvazi için de sosyalizme yönelmek açısından olumlu sonuçlar doğurmuştur. Fransa'da 1848 Haziran günlerinde savaş, bir bütün olarak işçi sınıfına karşı dönerken, küçük burjuvazinin de karşısında yer aldığı kavgaya yenilgiyle sonuçlanmıştı. Ancak, izleyen günler, küçük burjuvazi için yaşayarak öğrendiği bir birikimi, bilinci de ortaya çıkarmıştır. 1849'da Burjuva Cumhuriyetçilerinin diktatörlük dönemlerinde, küçük burjuvazi "demokrat" güvencelerinin ve çıkarlarının tehdidi karşısında işçi sınıfı ile ittifakı politik, pratik ve sosyal bir sorun olarak kavramaya başlayabilmiştir. Henüz bu günler küçük burjuvazinin işçi sınıfını arkasında destek bir güç olarak kavradığı bir dönemdir. Aynı zamanda, küçük burjuva hareketin politik mücadelesinin sosyal bir içerik kazanmaya başladığının da göstergesidir. Bu durum, küçük burjuva kesimlerin sosyalizme yönelişi olarak sonuçlanan bir sürecin başlangıcıdır. Ancak bu süreç, başlangıçta, küçük burjuvazinin tarihsel ve politik açıdan sosyalizme direkt bir yönelişi değil de bir uzlaşma programıyla ortaya çıkarak gelişir.

Marx 18 Brummaire'de bu başlangıcı çarpıcı bir biçimde şöyle aktarmaktadır:

Küçük burjuvazi "... 1849 Şubatı'nda barışma ziyafetleri ile sosyalist liderlerle ittifakını kutladılar. Ortak bir program yapıldı, ortak seçim listeleri hazırlandı ve ortak adaylar öne sürüldü. Proletaryanın sosyal istekleri ihtilalci noktasını kaybetti ve demokratik bir yön kazandı. Küçük burjuvazinin istekleri ise saf politik biçimlerden uzaklaştı ve sosyalist yönleri ortaya çıktı. Böylece sosyal demokrasi kuruldu. (...) Sosyal demokrasinin özelliği şu şekilde özetlenebilir: Demokratik Cumhuriyetçi kuruluşlar, kapital ile emeğin iki ucu arasındaki çatışmayı yumuşatmak, onları ezme için değil de aralarında bir uyum sağlamak için bir araç olarak gereklidir. Bu amaca varmak için önerilen ölçüler ne denli çeşitli olursa olsun, ihtilalci kavramlarla ne denli düzeltilirse düzeltilsin içeriği aynı kalacaktır. Bu içerik, toplumun demokratik araçlarla düzeltilmesidir. Ancak bu düzeltme küçük burjuvazinin koyduğu sınırlar içinde olacaktır..."⁵ Marx hem küçük burjuvazinin sosyalizme yönelişini hem de bu yönelişte somutlanan yaklaşımı eleştirel bir tutumla ele almaktadır. İşçi sınıfı hareketinin yeterince olgunluğa erişememiş olduğu bu koşullarda ittifak ve içeriği tarihsel açıdan kaçınılmaz bir durum olarak belirlemiştir. Daha sonrasında bilim ve eylem adamı olarak Marx, Jakobin deneyinden hareketle, proletarya diktatörlüğü kavramına ulaşırken işçi sınıfının iktidar sorununa açıklık kazanıyor ve 1848 perspektifinden vazgeçiyordu hiç kuşkusuz. Ancak, işçi sınıfı hareketi için deneme-yanılma yoluyla kavranabilmiştir bu durum. Komün günlerinde olduğu gibi, Paris işçi ve emekçi halkının halk demokrasisini gerçekleştirebilmek amacıyla devlet aygıtını parçalayıp dağıtmadan iktidarı ele geçirmeye çalışmaları tekrar acı bir deney olarak yaşanmıştır. Marx, 12 Nisan 1871'de Kugelmann'a yazdığı mektupta: "... 18 Brummaire'nin son bölümünde, eğer yeniden okursan göreceğin gibi, Fransa'daki gelecek devrim girişiminin, şimdiye değin olduğu gibi, artık bürokratik ve askeri makineyi başka ellere geçirtmeye değil, ama onu yıkmaya dayanağını belirtiyorum. Kıta üzerinde gerçekten halkçı her devrimin ilk koşuludur bu..."⁶ diyordu. Yine Engels, Fransa'da sınıf savaşımına yazdığı önsözde komün günlerini değerlendirirken, "Fransa'nın 1789'dan bu yana iktisadi ve siyasi gelişimi sayesinde Paris elli yıldır öyle bir durumdadır ki, burada proleter niteliğine sahip olmayan bir ihtilalin patlak vermesi söz konusu değildir. Yani, zaferi kaniyla satın almış olan ve zaferden sonra kendi isteklerini öne süren proletarya olmadan bir ihtilalin olamaya..."⁷ çağını kesin bir ifadeyle vurguluyordu.

İŞÇİ SINIFI HAREKETİ: SOSYALİZM MÜCADELESİ

Bunları belirttikten sonra ortaya çıkan kimi açıklıkları tekrarlıyorum: İlk olarak, demokrasi mücadelesine dayalı bir geçiş süreci reddedilmiştir. Buna bağlı bir şekilde, ittifaklar manzumesinin uzlaşma programı olarak kabul gören demokrat dönüşüm, demokrasi programı geride kalmıştır. En azından bu nedenle sosyalizm mücadelesinin politik, pratik hedefi, bir bütün olarak burjuvaziye, onun her türlü kurumlarını karşısına alarak gelişir. Sosyalizm mücadelesi, anti-kapitalist, demokrat olmayan bir kavga. Bu kavgada işçi sınıfının, küçük burjuva emekçi kesimler karşısında demokrat görevleri ortaya

çıkıyor. Bu görevler işçi sınıfının iktidar mücadelesinde politik bir söylem olarak belirir, bu iktidar sorununun ittifak düğümüdür. İşçi sınıfı iktidarında, devletin politik bir alet olarak tüm sınıfları ve onların maddi koşullarını yoketmeye yönelik bir işlev kazanması ve giderek devletin de sönmeye yüz tutması sonucuyla birlikte yok olur.

İktidar mücadelesinde aslanan, "sosyalist bir toplum biçimi"nin sınıf ve emekçi halk nezdinde talebe dönüşmesidir. Bu da hem önerilen toplum biçiminin sınıf ve diğer kesimler bilincinde açığa çıkartılmasıyla hem de mevcut düzenin tümünden hedef alınmasıyla sağlanabilir. Bu arada sınıf savaşımı, sınıf ve emekçi halkın fizik ve fiili bir güç olarak, parti ve diğer örgütler elinde organize olmasını gerektirir. Bu şekilde disipline edilen mücadele, ekonomik, politik vb. biçimler ve bu biçimlerin bütünlüğü içinde kendini gösterir. Bir boyutuyla örgütlenme ve örgütlü hazırlıkların yani öznel koşulların hazırlanması süreci olarak kavrayabileceğimiz faaliyetler, öznel koşulların, kendini nesnel bir koşul haline getirmesiyle sonuçlanır. Bu durum diğer nesnel koşulların varlığı ile bütünlendiğinde toplumsal devrimler ortaya çıkar. Avrupa'da 1848 devrimlerinin açığa koyduğu bir başka açıklık da şudur: Burjuva demokrat devrimlerinin, burjuvazinin götürebileceği en gelişkin biçimlere ulaşmış olduğunu, esas olarak tamamlandığını, burjuvazinin tarihsel olarak ilerici niteliğini yitirdiğini gösterir.

İktidar mücadelesinde aslanan, "sosyalist bir toplum biçimi"nin sınıf ve emekçi halk nezdinde talebe dönüşmesidir. Bu da hem önerilen toplum biçiminin sınıf ve diğer kesimler bilincinde açığa çıkartılmasıyla hem de mevcut düzenin tümünden hedef alınmasıyla sağlanabilir.

İşçi sınıfı mücadelesi günümüze dek uzanan deneyin gösterdiği gibi, zigzaglarla, ileri atılımlar, patlamalar ya da geri çekilmelerle doludur. Bu mücadelede reformlar, ya bir patlamanın burjuva iktidarlarını tehdit etmesini önlemek ya da bir patlamanın ardından yeni bir patlamaya dönüşecek bir birikimi emebilmek amacıyla gerçekleştirilir. Veyahut da işçi ve emekçi yığınlarla verilecek kimi tavizlerle iktidarlarını sürdürebilmek, onları kendi tabanları kılabilmek, karşılarını politik bir güce dönüşmesini önlemek, vb. nedenler sonucu ortaya çıkar.

Demokrasinin sınırlarının genişlemesini de beraberinde getiren bu durum, hiç kuşkusuz, işçi sınıfının bir dayatmasından ileri geldiği kadar burjuvazinin işçi ve emekçi sınıflar mücadelesini yumuşatıp kırmaya, saptırmaya yönelik olarak da ortaya çıkabilir. Bu nedenle sınıf ilişkileri, karşılıklı güç dengeleri vb. gibi bir yığın karmaşık ilişkiler sonucu yapılan reformlar karşı cephe tarafından amaci, yol açabileceği sonuçları kestirilmeden her hal ve koşulda savunulamaz. Çok genel bir yaklaşımla vurgulanırsa, demokrasinin sınırlarının genişlemesi, kimi demokratik hakların uygulanabilir olması, sınıf mücadelesinin daha güçlü açığa çıkmasını beraberinde getirir. Mücadele biçim ve yöntemlerine zenginlik katar. Ne var ki, demokrasi sınırlarının genişletilmesini başlı başına bir hedef olarak mutlaklaştıramayız.

Unutulmaması, hiç akıldan çıkarılmaması gereken bir nokta da şudur: Demokrasi sınırlarının genişletilmesi başlı başına bir amaca dönüştürerek, parlamenter mücadele biçim ve yöntemlerini mutlaklaştırma eğilimi, II. Enternasyonalde bir sapma olarak doğmuştur. Söz konusu eğilime karşı sosyalistler amansız bir mücadeleye girişerek mahkum etmeye çabalamışlardır.

III. ENTERNASYONAL: AYRIŞMA

"Oportünizm" olarak adlandırılan ve II. Enternasyonal'e egemen olan bu eğilime karşı, Ekim Devrimi akabinde Bolşevik Parti öncülüğünde III. Enternasyonal örgütlenmiştir. II. Enternasyonal'in I. Savaş yıllarında dağılmasından sonra tekrar ortaya çıkan bu sapmaya karşı yoğun bir mücadele başlatılmıştır. III. Enternasyonal'in 1. Kongresinde Lenin, söz konusu sapma için şunları dile getiriyordu: "Bütün ülkelerde proletarya ihtilali hareketinin yükselmesi burjuvazinin ve sömürücülerin kendi egemenliklerini savunmaya yarayabilecek ideolojik dayanaklar bulabilmek için, işçi örgütlerinde sahip oldukları ajanların sürekli çabalarını doğurmaktadır. Bu dayanaklar arasında diktatoryanın mahkumiyeti demokrasinin savunulması başta gelmektedir..."⁸ "Her şeyden önce bu kanıt sınıf sorununa değinmeden, 'genelde demokrasi' ve 'genelde diktatorya' kavramları üzerine dayanmaktadır..."⁹ "Burjuva uygarlığının burjuva parlamenterizminin sınıfsal niteliğini açığa çıkararak tüm sosyalistler, Marx ve Engels'in kesin bilimsel doğrulukla gösterdikleri gibi burjuva cumhuriyetlerinin en demokratik olanının bile bir avuç kapitalistin elinde işçi ve emekçi kitlelerini ezmekten başka bir şey olamayacağı"¹⁰ (...) "demokrasi ne kadar gelişmiş ve ne kadar 'saf-sa' sınıf mücadelesi de o kadar keskin ve acımasızdır. Ve o anda sermayenin ve burjuva diktatoryasının gerçek tahakkümünün ortaya çık..."¹¹ uğunu gerçekliğin bir parçası olarak ileri sürüyordu.

"Oportünizm" olarak adlandırılan bu eğilim, sosyalizmin en temel ilkelerine karşı ihaneti ile işçi sınıfı içinden, burjuva ideolojisine bağlanma, toplantı, basın vb. özgürlükler adına burjuva reformizminin savunulmasıydı.

III. Enternasyonal, daha oluşurken, "... II. Enternasyonal ideolojisinden kesin olarak ayrılmayan ve yarı gönüllü olduklarını belli eden kararsız ögeler tarafından sulandırma tehlikesiyle karşı karşıya"¹² kalmamak için tedbirlerini alıyordu. Bu nedenle, en yakın deney olarak, Macar Sovyetleri deneyinden alınması gereken dersle, sosyalistlerin "... sosyal demokratlarla kaynaştırılmasının Macar proletaryasına pahalıya maloluşu..."¹³ nu göz önüne alarak Enternasyonale katılmanın 21 koşulunu ileri sürüyordu. Bugün de bu koşullar tüm berraklığını koruyor.

III. Enternasyonelin, oportünizm karşısında ödünsüz saldırıları 30'lu yılların ortalarına kadar sürmüştür. Ancak, daha sonra, yeni bir politika değişikliğinin ortaya çıkmasıyla birlikte bu kesimlerle ittifak gündeme gelmiş, ileri sürdükleri kimi görüşlerle, (örneğin, burjuva demokrasilerinin savunulması gibi) çakışmıştı. III. Enternasyonal'de savunulan kimi görüşlerin, kendi tarihsel konumlarına oturtulup doğru kavranılamaması sonucu bugün işçi sınıfı hareketi önünde ciddi bulanıklıklar doğabildiği açıktır. Bu nedenle, söz konusu politika değişikliğinin ortaya çıkışını doğru kavramak ve o tarihsel kesitte ileri sürülen görüşlerin olduğu gibi günümüze

taşınmasını önlemek, işçi sınıfı hareketi önündeki bulanıklıkları gidermek bakımından gerekli oluyor:

Tarih hiçbir zaman düz bir çizgi izlemiyor. Zigzaglarla, dönemeçlerle, ileri atılım ya da geri çekilmelerle dolu. Saldırmak ya da ricat; tarihi değiştirmek, ileri götürmek isteyen politika sanatının ilkeleri arasında.

Eşitsiz gelişme yasasının tarih içinde gelişimi, çatışmaların odağını kara Avrupa'sından çarlık Rusya'sına doğru kaydırıyor ve Ekim Devrimi ortaya çıkıyor. Eşitsiz gelişme yasası bilinci tek ülkede sosyalizmin kurulup yaşayabileceğinin de bilinci oldu. 'Yasa', daha otuzların başından emperyalist sistemin pek yakında ve yeni bir paylaşım savaşının başlayacağını kaçınılmaz oluşunu sezmeyi de olanaklı kıldı. Söz konusu politika değişikliğinin bu nedenle ve hazırlıkların buna göre yapıldığından hiç kuşku duyulmamalı.

Daha otuzların başında Stalin'in "... ileri ülkelerin elli ya da yüz yıl gerisindeyiz. On yılda kapatmalıyız arayı. Ya bunu yaparız ya da bizi ezerler..."¹⁴ görüşü böyle bir sezginin ürünü. Otuzlu yıllar Sovyetler Birliği'nde içte restorasyonun başlatılıp 'yakalayıp-geçme' yarışına girilen yıllar oluyor. Devrimci sürecin tek kalesinin korunup yaşatılmasının sanayileşme yarışında emperyalist sistemi yakalamadan mümkün olmayacağı bilinciyle, içteki atılımla yarışın sürdürüldüğü bir dönemdir. Aynı zamanda otuzlu yıllar, Hitler'in Almanya'da iktidara geldiği, faşizmin diğer ülkelerde de işçi sınıfı hareketi üzerinde baskılarının en yoğun olduğu, tek ülkede sosyalizmin tehdit edildiği yıllar oluyor.

TEK ÜLKEDE SOSYALİZMİ YAŞATMA POLİTİKASI: ANTI-FAŞİST MÜCADELE

Sorun, burada, otuzlu yılların bir panoramasını vermek değil. Sorun, emperyalist sistemde, sosyalizm güneşine karşı faşizmin ortaya çıkarak işçi sınıfı hareketi üzerinde baskılarını yoğunlaştırması, tek ülkedeki sosyalizmi tehdidi. Sorun, bir bütün olarak emperyalizmin Sovyetler Birliği'ni yok etmesini önlemek.

Politika, kavga sanatı. Kavradan galip çıkabilme sanatı. Bu yüzden nerede ne zaman saldırıya geçileceğini, nerede ne zaman durulacağını, nerede ne zaman geri çekileceğini bilme sanatıdır. Nasıl, "NEP ileri atılmak için bir toplanma..."¹⁵ ve "...belli bir geri çekiliş ile birlikte kazanılan mevzilerin koruma operasyonu..."¹⁶ idiye III. Enternasyonalde çizilen perspektif de, özünde, tek ülkede sosyalizmi koruma, yaklaşan paylaşım savaşında galip ve güçlü çıkabilme politikasıydı. Bunun için, yeni doğan durum karşısında, içte 5-6 yıl öncesinden atılım başlatılarak sürdürülürken, dışta geri çekilmeye başlamak kaçınılmaz oluyordu. Bu nedenle Komintern'in 7. Kongresinde faşizm çözümlerine başlanarak, ideolojik temellerine büründürülüp politikası oluşturuluyordu. Aynı kongreye Dimitrov'un sunduğu raporda:

"Alman faşizminin uluslararası karşı devrimin baskı unsuru, dünya faşist gericiliğinin başlıca gücü, ikinci bir emperyalist savaşın ana kıskırtıcısı ve Sovyetler Birliği'nin ölümcül düşmanı..."¹⁷ olarak değerlendirilmişti. Hiç kuşkusuz amaç, yaklaşan paylaşım savaşında "ölümcül düşman"ın ilk hedefi olmamak, kuşatma altındaki 'kale'ye karşı emperyalist sistemin olası bir topyekün saldırısını engelleyebilmektir. Kuşatmayı kırmak, kırabilmek

için de faşist olarak nitelenenlerle diğerleri arasında çelişkileri körükleyebilmektir. Aynı zamanda, burjuva demokrasisi olarak nitelenen ülkeler ile bir yumuşama ortamı hazırlayabilmek için bir süre de olsa bu ülkelerde iktidar mücadelesinden, iktidardan vazgeçmektir. Ancak bu şekilde bu ülkelerin de ilk hedefi olmaktan sakınılabılır, bu ülkelerle birlikte Nazi tehdidi yok edilebilirdi. Bu yüzden anılan tarihsel kesitte beliren, dünya konjonktürü karşısında: "kesin bir tercih yapmak ve bunu bugün proletarya diktatörlüğü ile burjuva demokrasisi arasında değil, burjuva demokrasisi ile faşizm arasında bir tercih yapmak zorunluluğu ile karşı karşıya"¹⁸ kalıştı.

Öngörülen politika değişikliği, ilk olarak 11 Haziran 1934'de KEYK'e sunulan FKP'nin mektubuyla, burjuva demokrasisine karşı bir tavır değişikliği gündeme getiriliyor, "... basında ya da başka yerlerde parti'nin burjuva demokrasisini ortadan kaldıracığı yolundaki sözlerine hemen bir son vermesi gerektiği..."¹⁹ ileri sürülüyordu. Hemen ardından 14 Haziran 1934 tarihli Komintern toplantısında Manuilski: "... proletarya diktatörlüğü değil, sosyalizm değil, kitlelere onu anlatan bir programımız olması gerektiği..."²⁰ ni önerdiğinde yeni politika değişiklikleri şekillenmeye başlamış ve 7. Kongrede bilinen kuramlar ortaya çıkmıştı.

GERİ ÇEKİLME POLİTİKASI OLARAK DEMOKRASİ MÜCADELESİ

Gerçekleşen, cephede olduğu gibi birliklerin mevzilerindirilmesine benzemiyor. Sınıf mücadelesinde geri çekilmek, duruma göre belirli bir ideolojik söylem, politik tutum ve eylemleri içeren taktik bir manevrayı gerekli kılıyor. Geriye çekilmek; çatışmak, çatışarak mücadeleyi kızıştırıp ayırışmak değil, kütle bilincinde ayırışmayı hazırlayarak düzenin karşısına dikmek yerine, çatışmayı yumuşatarak kütle bilincine doğru bir geri adımdır, kütleleşme eğilimidir. Durulması, asgari direnme noktası oluşturulması gereken bir yerde ve sınırdaki kütle bilinci ile ve onun şekillendireceği bir eylem ile çatışmaktır. Politik bir manevra, ideolojik bir ödündür. Kütleleşmiş eğilimlerle hesaplaşma ve mücadele yerine bunlarla bir birliklik için atılmış bir geri adımdır.

Geriyeye çekilmek bilinçli, örgütlü bir tutumdur. Örgütte, örgütlü mücadeleyi geriye çeken öncü kadrolarda "kararlı bir öz"ün oluşturulmasını gerektirir. Bu yoksa esnemek mümkün olmaz, yoksa ricat politikası içinde erimek kaçınılmaz olur. Lenin, 1. Büyük Savaş başındaki tutum ve sloganları ile 1917 Mart ayı sonrası tutum ve sloganları arasındaki farkı izah ederken; "bizim harbin başlangıcındaki tutumumuz doğrudur; o zaman kesin ve kararlı öz oluşturmamız önemliydi. Sonraki tutumumuz da doğrudur, kitleleri kazanma varsayımından kaynaklanarak gelişti..."²¹ * diyor.

III. Enternasyonal de, otuzlu yılların ortalarına kadar tüm örgüt ve kadrolarında "kesin ve kararlı öz" oluşturmuştu. "...Egemen burjuvazinin emekçilere karşı olağanüstü yağmacı önlemler almak ve emperyalist bir yağma savaşı için hazırlanmak amacıyla... ve tüm bu araçlarla devrimi önlemek için faşizme giderek daha fazla çıkış yolu arama..."²² çabaları karşısında esnek bir tutum alınmaya başlanmış, ricat politikası oluşturulmuştu.

Gelişmelerin doğrultusu böyle kavranılınca, sözü edilen politika değişikliği, 'devrimci sürecin kalesi'nin savunulması, korunması özünde, aynı zamanda burjuva demokrasisinin korunması asgari direnme noktasında, bir savunma savaşına dönüşmüştü. "Halk cephesi" formülasyonu ve örgütlemeleri, burjuvazinin öncülüğüne ve onun çıkarlarına hizmet etmek de olsa, tarihsel açıdan kaçınılmaz savunma örgütleri olarak ortaya çıkmıştı. İlk deney olan Fransız deneyinin başarısı, bu yeni ricat politikasının da başarısıydı şüphesiz.

III. Enternasyonal'de 1934'ler sonrasında ortaya atılan faşizm çözümlerini, örneğin; "burjuvazinin sınıf egemenliğinin devlet biçimlerinden olan burjuva demokrasisi'nin yerini 'açık terörist diktatörlük' biçimine geçiş olarak değerlendiren yaklaşımları, kuramları yukarıda vurgulamaya çalıştığımız özden ayrı ele alamayız. Bunu dünya konjonktürünün dayattığı koşullar karşısında ortaya çıkan bir geri çekilme politikası içinde kavramak durumundayız. Burada oluşan kuramları "genel doğru" adına olduğu gibi günümüze taşınmanın yanlış tutumlar ve tehlikeli sonuçlar doğuracağı açıktır.

Tekrar vurgularsak, geri çekilmek bir sistemlilik, bir örgütlülüğe dayanır. Ve belirli ideolojik, politik söylemleri gerektirir; taktik bir manevradır. Bu politikanın 2. safaşa sosyalizmin bir sistem haline gelmesindeki önemi de yadsınmaz. Ancak bu politikanın kazanımlar yanında kayıplara da yol açtığı söylenebilir mi? Kuşkusuz söylenebilir, tartışılabilir. Sonraki dönemlerde kesin ve kararlı öz"ünü koruyarak esnemesini bilmeyen kimi örgütler, sosyalistler demokratlaşma sürecine girmişlerdir. Üstelik Komintern kendi içinde sık sık ve sürekli uyarılarını yapmış olduğu halde, "... aynı zamanda bilimsel sosyalistlerin bir birleşik işçi cephesi politikası izlerken bir an bile kendi bağımsız siyasal konumlarını, burjuvaziyle sınıfsal bütünleşme ideolojisi ve pratiğiyle mücadele etme gereğini unutmamalarını..."²³ vurgulanmış olduğu halde.*

AYIKLAMAK AMA NASIL?

Çok yakın bir geçmişte bir yenilgi yaşandı. Kazanması bilinmediği için kaybedilen bir kavga var. Kavga, anti-faşist -demokrasi- kavgası. Sosyalistler bu kavgada hep demokrasiyi korumayı düşündüler. Bol bol cephe çağrıları yapıldı. Sonra da, dincisinden bilmem kime kadar herkesi müttefik kabul edip, demokrasi adına, "Türkiye'yi eşikten döndürme" kahramanının kuyruğuna takıldık. Eşiğe geldiğimizi bile göremedik. Türkiye sosyalizme ulaşamadı; "eşik"ten döndü. Eşiğe gelişimizi görenlerimizi -tek tük de olsa- "genel doğru"lar adına bir bir "mahkum" ettik. Hangi doğrular?!

(*) Lenin, 1. Savaş başındaki tutum ve sloganları ile 1917 Mart'ı sonrası tutum ve sloganları arasındaki farkı işaret ediyor. Başlangıçta iç savaşı destekleyen herkese hain damgası vururlarken, sonradan "dürüst savunuculuk" adına verdikleri taviz ve esnekliği kastediyor. Geçici hükümetin devrilmesine karşı çıkmakla, bunun öncesi arasındaki tavır değişikliklerini dile getiriyor.

(*) Kaldı ki, birleşik işçi cephesi politikası "sınıfa karşı sınıf" özünden ayrı düşünülemez.

Hangi doğru belirli bir somut ve zamanın dışında yaşıyor ki? Yaşayanı var mı? Var: Hindistan'da ineğe tapanların "doğru"sü hep "genel doğru"dur, hiç değişmez. Bunun dışında yok.

Bilimsel bilgi, belirli bir zaman ve mekânda belirli bir "somut"un bilgisidir. Zamanla ve "somut"u ile sınırlı kalır. "Somut" değişip de ileriye taşındığında yanlış dönuşür. Bakışımız böyle olmak zorunda. Aksi halde bilimsel bilgi üretebilmemiz, onun ortaya koyduğu "veri"lerden kalkarak dönüştürebilmemiz, politika yapabilmemiz mümkün değil. III. Enternasyonal'de oluşturulan "kuram"lara da böyle bakmak, olduğu gibi günümüze taşımamak durumundayız.

"Sosyalizmin zengin dünya pratiğinde zaman zaman son derece gerekli, tarihsel açıdan inkar edilmez pratikler olmuştur. Bunlar sosyalizm tarihinin zenginlikleridir. Ancak sosyalistler için ilk sosyalist iktidarı savunmak ve yaşatmanın en temel olduğu zamanlarda bu tekil pratiklerin bazıları "teori" sayılmıştır. Bu da, tekil pratiklerin 'teori' sayılması da inkar edilemez, değeri küçülmüştür, bu tarihsel zorunluluktur. Bunda kuşku yok. Fakat bu pratiğin, tekil pratiklerin bazıları 'teori' katına yükseltme pratiğinin, sosyalist teori üzerinde yoksullaştırıcı bir etki yaptığında da bir kuşku yoktur."24

20. yüzyılın sonlarına yaklaşmış iken 1935-45 koşulları ile bugünün somutu çok farklı. Sosyalizm, sistem haline gelişiyle birlikte ve bugün başa-baş bir güce ulaştı. Öte yanda, uluslararası tekelleşen sermaye; emperyalistlerarası pazar paylaşımına dayalı bir sıcak savaş koşullarını yok etti. En basit ve somut görüntü bu. III. Enternasyonal'in faşizme karşı mücadele "kuram"larını olduğu gibi günümüze taşımaya çalışanlar için söylüyorum: Artık faşizm, kitle tabanı yaratarak, aşağıdan iktidara gelemiyor. Hitler'in sonu, faşizmin kitle tabanının da sonu oldu. Direkt devlet örgütü, cuntalar aracılığı ile geliyor. Cuntaların iktidara gelişlerine ortam hazırlamak için kullanılmak üzere "tabancık"lar yaratmak, artık günümüz devlet politikası. Rezerv, ırkçılar

ya da dinciler olabilir. Ya da her ikisi. Önemli olan olay yaratıp "devlet'i kurtarmak". İşçi sınıfı hareketi karşısında baskıları süreklileştirmek yetmiyor; Karşlarına dikilerek harekete geçirilen "tabancıklar"la olaylar yaratıp, yaratılan olaylar manüple edilerek ortam hazırlanıyor. "Tabancık"lar arasındaki sivil faşist kadrolar daha çok, "kullanılmak" için gerekli. Asıl kadrolar "resmi" ve aygıt içinde örgütleniliyor. Bu işin uluslararası kurulmuş örgütleri var. Çok daha sinsi ve profesyonel bir çalışma yürütüyorlar.

En azından bu nedenlerle, burjuvazinin sınıf egemenliğinin devlet biçimlerinden olan "burjuva demokrasisi" ile "açık terörist diktatörlük" biçimlerinden birinden diğerine geçiş değil, bunların sürekli bir birliği var. Baskılar sürekli, süreklileşmiştir. Mücadele kızıştıkça yoğunlaşacaktır. Baskıların sınıfsal olduğunu kabul ediyorsak bu böyle. Sıkıp geriletmek, gerilediğinde gevşetmek yöntemleri arasında. Başka türlü yönetemezler.

Bu yüzden faşizme karşı mücadele, demokrasiye dayalı olarak değil, sosyalizme dayandırılarak yürütülmek zorunda. Ve iktidar olunmadıkça kalıcı hiçbir çözümlü yok. Dönem dönem, yumuşamalar, gevşemeler bizi yanıltmamalı. Bir geri çekilme politikası olarak ortaya koymaya çalıştığımız demokrasi mücadelesi yöntemleri ile iktidar mücadelesi yöntemlerinin aynı olduğunu kabul etmek geriliktir. Bunun için örgütlenme, örgütlü mücadele biçim ve yöntemleri gözden geçirilip yeniden düzenlenmek zorunda. Sorun artık "demokrasi"yi meşrulaştırmak değil, sosyalizmi gündeme getirmek. Kafası bulanık olanlar için söylüyorum: Söylediklerim, hiçbir demokrat talebe sahip çıkılmaması anlamına gelmiyor. Demokrat taleplerin, demokrat çözümün kalıcı olamayacağına bilinmesi yanında, demokrat tepki ve talepler, sosyalizm mücadelesine tabi kılınarak ortaya çıkılmalı. Demokrat tepki, talep ve bilinçle yola çıkanlar, sosyalist bilinç veriterek sosyalizm mücadelesine kazanımalıdır. ■

NOTLAR

- (1) K. Marx, Fransa'da Sınıf Savaşlarını, Marx, Engels Seçme Yapıtlar içinde, Sol Yayınları, I. Cilt S. 231-232.
- (2) K. Marx, Komünist Manifesto, Marx, Engels Seçme Yapıtlar içinde, Sol Yayınları, I. Cilt, S. 135.
- (3) K. Marx, Fransa'da Sınıf Savaşlarını, Marx, Engels Seçme Yapıtlar İçinde, Sol Yayınları, I. Cilt S. 230.
- (4) ibid. S. 231.
- (5) K. Marx, I. Bonaparte'nin 18 Brumaire'i Köz Yayınları S. 44.
- (6) Marx, Engels, Seçme Yapıtlar, S. 502.
- (7) K. Marx, Fransa'da İç Savaş, Köz Yayınları, S. 9.
- (8) V. I. Lenin, Enternasyonal Konuşmaları, Koral Yayınları S. 14.
- (9) İbid., S. 16.
- (10) İbid., S. 16.
- (11) İbid., S. 20.
- (12) III. Enternasyonal Belgeleri, Belge Yayınları, S. 29.

(13) İbid., S. 29.

(14) Aktaran, İsaac Deutscher, Stalin Ağaoğlu Yayınları S. 54.

(15) Y. Küçük, Planlama Kalkınma ve Türkiye, Tekin Yayınları, S. 171.

(16) Y. Küçük, Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Kuruluşu, Haziran Yayınları, S. 25.

(17) A. Sobolev, III. Enternasyonal'in Kısa Tarihi, Bilim Yayınları, S. 465.

(18) İbid., S. 467.

(19) İbid., S. 443.

(20) İbid., S. 444.

(21) V.I. Lenin, Enternasyonal Konuşmaları, Koral Yayınları, S. 173.

(22) A. Sobolev, III. Enternasyonal'in Kısa Tarihi, Bilim Yayınları, S. 464.

(23) İbid., S. 471.

(24) Y. Küçük, Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Kuruluşu, Haziran Yayınları, S. 32.

TOPLU SÖZLEŞMELER İMZALANIRKEN GREVLER SONUÇLANDIRILIRKEN İŞÇİLERİN ONAYINA SUNULMALIDIR

Mehmet Emin SERT

1947 Sendikacılığı, Türkiye İşçi Sendikacılığına, pek çok konuda olumsuz gelenekler getirmiştir. Bunların en başında, da sendikacıyı işçinin avukatı, sendikaları da işçi avukat büroları gibi gören anlayış gelmektedir. Bu sakat anlayış, sendikaların çözmesi gereken konularda, işçinin yerine kararları sendikacının, yani vekilinin vermesini, bütün çalışmalarında temel almaktadır.

Bu anlayış 1980'lere kadar belirli ölçülere kadar kırılmakla beraber her zaman varlığını sürdürmüştür. Pek çok "devrimci" sendikacı bu hastalıktan kendisini tümüyle kurtaramamış, faaliyetlerinde bu anlayışın etkileri içinde hatalı davranışlara girmiştir. Bunun en önemli örneklerinden biri toplu iş sözleşmeleri ve grevlerde izlenen tutumda kendini göstermektedir. Toplu sözleşmelerin yürütülmesi aşamasında olsun, sonuçlandırılmasında olsun son söz daima kendilerinde olmuştur. Uzmanlara dayanan bir çalışma tarzıyla pazarlıklar yürütülmüş, sözleşme imzalamaya karar vermek veya grev yolunu tercih etmek yahut grevlerin sonuçlandırılması, hemen hemen büyük çoğunlukla sendikacıların tekelinde kalmıştır.

Gelişen sosyalist hareketin, sosyalist sendikacıların ve bilinçli mücadele ile sendikal harekete ağırlığını koyabilen işçi hareketinin bu konudaki etkileri, sendikacıların insiyatifini zaman zaman kırmasa da, bu uygulamaların değiştirilmesi esas olarak mümkün olamamıştır. Artan bilinçlenmenin ve tabandan zorlamanın sonucu, toplu sözleşme öncesi işçilerin görüşlerinin alınması, toplu sözleşme komitelerinin oluşturulması ve temsilcilerinin de zaman zaman sözleşme görüşmelerini sendika yöneticileri ile birlikte katılması sağlanmış; ama esas olarak sözleşmelerin imzalanmasında son söz sendika yöneticilerinde olmuştur. Aynı şekilde grevlerin sonuçlandırılması da sendikalarca yapılmıştır.

Günümüzde de, çok az örnek dışında, eski uygulamalar hüküm sürmektedir. Tabanın baskısı karşısında pek çok sendika yöneticisince bu fikirler sözde kabul edilmesine rağmen, uygulamada yine eski yöntemler sürmektedir.

Geçtiğimiz aylarda, işçi hareketinin gelişiminde önemli yer tutabilecek pek çok grevde yine bu eski yöntemlerle, grevler bitirilmiştir. Türkiye çapında bir dayanışmaya sahne olan NETAŞ grevi sendikacılarca bitirilmiş; hatta grevi bitirecek sözleşme için anlaşmanın sağlandığı günlük gazetelerde açıklanmış, sendika yönetiminin açıklaması daha sonra olmuştur.

Otomobil-İş Sendikası'nca yürütülen ve grev kararı işçilerin katılımıyla yapılan büyük bir toplantıda, geniş bir coşkuyla alınan İstanbul'daki KALE KİLİT grevi de, sendika yönetiminin grev komitesinden habersiz anlaşma yapılmayacağı sözü verilmesine rağmen, komiteye danışılmadan anlaşma imzalanarak bitirilmiştir.

Aynı şekilde onbine yakın işçinin 60'ı aşkın işyerinde üç aydır uyguladığı grevin sonuçlandırılmasında, grevcilerin görüşleri alınmamıştır.

Bunun doğurduğu sonuçlar nelerdir? Yapılan anlaşmalarla sağlanan haklar ne kadar yeterli olursa olsun, bu sonuçlar işçilerin sendikalarına karşı ilgilerinin azalmasını ve mücadele içinde oluşan kavgacılıklarının ve sendika ile bütünleşerek örgütlü mücadeleye güvenlerinin azalmasına yol açmaktadır. Bu tepkilerini de zaman zaman yüksek sesle dile getirmektedirler.

"Petrol-İş Genel Başkanı Cevdet Selvi, Türkiye Köşullarında en iyi toplu sözleşmeleri yaptıklarını savunurken, protestocu işçiler, grev sırasında çalışanların da toplu sözleşmeden yararlandırılmalarını ve görüşmelerin "gece yaraları gizlice" sonuçlandırılmasını eleştirdiler. Protestocu işçilerin aleyhte gösterisi üzerine gözyaşlarını tutamayan Cevdet Selvi, "istifa edeceğimi" söyledi." (Cumhuriyet, 19.6.1987).

Aynı şekilde Kale Kilit grevinin, grev komitesinden habersiz imzalanmasının yarattığı huzursuzluklar da bilinmektedir. Grevin bitirilmesinin sabahında işyerinde yapılan toplantıda işçiler, sendika yöneticilerine tepki göstermişlerdir. Yine genel merkeze giden grev komitesi ve bir grup işçi, sendika yöneticilerinin uygulamalarına karşı tutumlarını oldukça sert olarak bildirmişlerdir.

Bütün bunlar, yukarıda da belirttiğimiz gibi, işçilerin örgütlü mücadeleye güven ve ilgilerinin azalmasına yol açmaktadır. Bu durum, imzalanan sözleşmenin iyiliği veya kötülüğü sorunundan çok, işçilerin kendileri hakkındaki kararları kendilerinin almak istemesiyle ilgilidir.

Artık sözleşmelerin hazırlanış ve yürütülüşü kadar sözleşmenin sonuçlandırılmasında, grev kararının alınması ve bitirilmesinde işçilerin onayının alınması ve son sözün işçilerde olması ilkesi, sendika yönetimlerine kabul edilmelidir. Aksi halde, eski yöntemlerde ayak direyen sendika yöneticileri, iyi niyetli olsalar dahi, gelişen sınıfsal sendikal dalga tarafından aşılacaklarını bilmedirler. ■

rasih nuri ileri
artıya işçi partisine
oportünist
merkezizetçilik
1986-1988

RASİH NURİ İLERİ
TÜRKİYE
İŞÇİ PARTİSİNE
OPORTÜNİST
MERKEZİYETÇİLİK

YALÇIN
YAYINLARI

FİYATI: 3.150.- TL

"Çözüm, savaşımın içinde, sıkı bir disiplin ve eğitim okulundan geçerek, taban kadrolarının yetiştirilmesindeki başarıya ve aynı süreç içinde de, demokratik, güçlü, bir Genel Merkez'in oluşturulabilmesindeki başarıya bağlıdır."

Dergimizin birinci sayısında başlattığımız işkolları ile sendikaların tanıtılmasına yönelik soruşturmayı sürdürüyoruz. Bağımsız Laspetkim-İş Sendikası'ndan sonra, bu kez Türk-İş üyesi Türkiye Deri-İş Sendikası soruşturmamızda yer alıyor. Bir siredir, İstanbul Kazlıçeşme'de, Dergimizin geçen sayısında anlattığımız zorlu bir grevi sürdüren Türkiye Deri-İş Sendikası'nın Genel Başkan Vekili Sayın Munzür PEKGÜLEÇ'ten aldığımız yanıtları sunuyoruz.

"EKMEK VE SİYASET AYRI AYRI ŞEYLER DEĞİLDİR."

"İŞÇİ SINIFI MUTLAKA İKTİDAR MÜCADELESİ VERMELİDİR."

1- İŞKOLU İLE İLGİLİ BİLGİLER:

- *İşkolunun kapsadığı sanayi dalları hangileridir?*
İşkolumuzun kapsadığı sanayi dalları: Deri, Ayakkabı, Bağırşak ve Deri Konfeksiyon.
- *İşkolundaki sigortalı sayısı ve gerçek çalışan sayısı nedir?*
İşkolumuzda gerçek çalışan sayısı istatistiklere göre, 38 bin civarında. Gerçek anlamda 150 bin veya 200 bin civarındadır. Sigortalı olarak çalışanların ise, istatistiklerdeki 38 binin çok altında olduğu kanaatindeyiz. Yalnızca bir örnek verilirse, İstanbul Gedikpaşa'da 70 bin kundura esnafının bulunduğu, Kundura Esnafları Derneği Başkanı Temel ÇORUH tarafından açıklanmıştır. Demek ki, bu atölyelerde sigortasız işçi çalıştırılmaktadır.
- *İşkolunuzda 12 Eylül öncesi örgütü bulunan sendikaları ve üye sayılarını belirtir misiniz?*
12 Eylül öncesi DİSK'e bağlı İlerici Deri-İş Sendikası ve MİSK'e bağlı Türk Deri-İş Sendikaları bulunuyordu.

İlerici Deri-İş Sendikası'nın 1500 civarında, Türk Deri-İş Sendikası'nın da 300-400 civarında üyesi bulunuyor idi.

- *İşkolunuzdaki sendikalar ve üye sayıları nedir?*
12 Eylül sonrası, İlerici Deri-İş Sendikası DİSK'e bağlı olduğundan mahkemeleri devam etmekte, MİSK'e bağlı Türk Deri-İş Sendikası faaliyette olmakla beraber, üyesi bulunmamaktadır.

- *İşçi sayısı bakımından en büyük 10 işyeri ve buralarda yetkili sendikalar hangileridir?*

En büyük 10 işyeri:

1- Sümerbank Beykoz Deri ve Kundura Sanayii Müessesesi, 2- Sümerbank Van Deri ve Kundura Sanayii Müessesesi, 3- Tercan Ayakkabı Fabrikası, 4- Sarıkamış Ayakkabı Fabrikası, 5- Çanakkale Sentetik Deri Fabrikası, 6- Derkon Deri konfeksiyon, 7- Omurtak Deri Konf. 8- Kampana Deri ve Kösele Fabrikası, 9- Koşar A.Ş., 10- Cihaner Deri Konfeksiyon tüm bu işyerlerinde, tek yetkili sendika, Türkiye Deri-İş Sendikası'dır.

II-SENDİKA VE ÇALIŞMALARI

• Yönetim Kurulu Üyelerinin Tanıtımı:

- isimleri
- doğum yılı
- işyeri
- profesyonel mi, kaç yıldır?
- aldığı ücret

Yener KAYA. Genel Başkan. Profesyonel. 12 yıldır sendikacı. Doğum Yılı: 1942. İşyeri: Sümerbank Beykoz Deri ve Kundura San. Müessesesi. Aldığı ücret 180.000.- TL.

Munzur PEKGÜLEÇ. Genel Başkan Yardımcısı. Profesyonel. 10 yıldır sendikacı. Doğum Yılı: 1950. İşyeri: Cemal Ahmet Sepiciler Deri Fabrikası (Kazlıçeşme'de). Aldığı ücret: 170.000.- TL.

Nevzat YAZGAN. Genel Sekreter. Profesyonel. 1 yıldır sendikacı. Doğum Yılı: 1942. İşyeri: Sümerbank Beykoz Deri ve Kundura Sanayii Müessesesi. Aldığı ücret: 170.000.- TL.

İbrahim KIZILTAN. Genel Mali Sekreter. Profesyonel. 1.5 yıldır sendikacı. Doğum Yılı: 1948. İşyeri: Cihaner Deri San. (Kazlıçeşme'de). Aldığı ücret: 170.000.- TL.

Memet KILINÇASLAN. Genel Eğitim ve Teşkilatlandırma Sekreteri. Profesyonel. 10 yıldır sendikacı. Doğum Yılı: 1950. İşyeri: Alboy Beymen Ayakkabı Fabrikası. Aldığı ücret: 170.000.- TL.

Ali KARABULUT. Yönetim Kurulu Üyesi. Amatör. 1 yıldır sendikacı. Doğum Yılı: 1951. İşyeri: Münir Çağlar Deri Fab. (Kazlıçeşme'de).

Yusuf GÖKDUMAN. Yönetim Kurulu Üyesi. Amatör. 1 yıldır sendikacı. Doğum Yılı: 1954. İşyeri: Alcan Dericilik San. (Kazlıçeşme'de).

Ümit BİLGİN. Yönetim Kurulu Üyesi. Amatör. 1 yıldır sendikacı. Doğum Yılı: 1954. İşyeri: Sümerbank Beykoz Deri ve Kundura Sanayii Müessesesi.

Rasim ASLAN. Yönetim Kurulu Üyesi. Amatör. 1 yıldır sendikacı. İşyeri: Sümerbank Van Deri ve Kundura Sanayii Müessesesi.

- Sendikanızın kuruluş tarihçesi ve geçirdiği evrim hakkında kısa bilgi verir misiniz?

Deri-İş'in kuruluş tarihi 1948'dir. Aynı ayı sendikalar olarak kurulan Deri, Debbag Kazlıçeşme İşçileri Sendikası, Beykoz Deri Debbag İşçileri Sendikası, İzmir Deri Debbag ve Bursa Deri Debbag Sendikaları, 4 ayrı sendika olarak faaliyetlerini sürdürüyorlardı. 1964 yılında, Kazlıçeşme Deri Debbag İşçileri Sendikası ile birleşme kararı alınmış ve bu tarihten sonra Türkiye Deri-İş Sendikası adı altında, milli bir sendika olarak faaliyetler devam etmiştir.

- Sınıf sendikacılığının vazgeçilmez ilkeleri, diğer bir deyişle olmazsa olmaz koşulları olarak neleri görüyorsunuz?

Sendika içi demokrasinin eksiksiz uygulanması derken, sendikal organların çalışma hayatı ve sendikal politikanın belirlenmesi ve uygulanmasında kolektif davranmadan vazgeçilmemeli, tasfiyeci anlayışlar mutlak mahkum edilmeli, çoğunluğun almış olduğu kararlar uygulanmalıdır. Karar alma organları olarak Sendika Yönetim Kurulu, Temsilciler Meclisi ve İşçi Konseyleri toplanarak karar alınmalıdır.

Tabanın söz ve karar sahibi olması ilkesi, yukarıda belirttiğimiz organların aktif olarak çalıştırılmasına bağlıdır.

Sınıf sendikacılığında gözardı edilmemesi gereken diğer bir konu ise, ekonomik mücadelenin siyasal mücadeleden ayrı bir olgu olmadığını vurgulamaktan ve siyasal mücadeleyi öne çıkarmaktan vazgeçilmemesidir.

- Üyesi bulunduğunuz Türk-İş'i bu açıdan nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türk-İş Konfederasyonu'nun sendikal politikası yukarıda belirttiğimiz ilkelerden hiçbirinin uygulanmadığı bir sendikal yapı içinde olduğundan, sınıfa yararlı olduğunu söylemek mümkün değildir.

- Türk-İş'in son kongresinde tutumunuz ve savduğunuz ilkeler nelerdi?

Bu konudaki görüşümüzü ekte sunuyoruz.

- Genel olarak DİSK'i nasıl değerlendiriyorsunuz? DİSK'in faaliyette bulunduğu dönemde, işkolunuzdaki DİSK sendikası ile ilişkileriniz nasıldı?

Genel anlamda DİSK'in uygulamış olduğu, sendikal politikayı olumlu bulmakla beraber, DİSK'e egemen olan sendikal anlam ekonomidir. İşçileri ekonomik taleplerini öne çıkararak siyasal talepler ise hep gözardı edilmiştir. O nedenle ki, DİSK gerçek anlamda sınıf sendikası otamamıştır. 12 Eylül'deki gerek sendikaların tavrı, gerekse işçilerin tavrı bu anlayışın somut yansımasıdır. Ekonomik talepler karşısında, tutarlı olan işçilerde; siyasal bir olay karşısında, vurdum duymaz ve teslimiyetçi bir anlayış egemen oldu. İstisnai birkaç insan dışında.

İşkolümüzdeki DİSK'e bağlı İlerici Deri-İş Sendikası ile ilişkilerimiz farklı sendikal anlayışı içinde olmadığımızdan, olumlu ilişkiler içinde olduğumuzu söylemek, abartma olmayacağı kanaatindeyim.

- 12 Eylül dönemi boyunca işçilerin yeterli bir sendikal muhalefet yürütememesinin nedenleri nelerdir? Böyle durumlara düşmemek için neler yapılmalıdır?

12 Eylül dönemi boyunca işçilerin yeterli sendikal faaliyette bulunmalarının nedeni, belirleyici anlamda Türkiye'nin içinde bulunmuş olduğu olumsuz koşullar, baskı ve sindirme politikasının egemen oluşu. Demokratik tüm kurum ve kuruluşların kapatılması.

12 Eylül öncesi yapılanmaların eksikliği, bu olumsuzluklardan kalkarak, yeni sendikal politikalar, sınıf çıkarlarını yalnız ekonomik olarak değil, politik olarak sınıf çıkarlarını köreltmeyen bir anlayış egemen duruma getirilmeli, sınıf ve kitle sendikacılığı laf olmaktan çıkarılıp, pratik yaşama uygulanmalıdır. Sendika içi demokraside, tabanın gerçek anlamda söz ve karar sahibi olma ilkesi eksiksiz uygulanmalı.

Sendikal politikaların belirlenmesinde, taban insiyatif ve karar sahibi olmalıdır. Gerçek sendikal yapılanmalar, ancak böyle işçi sınıfı çıkarlarına hizmet edebilir. Aksi takdirde, her karşı saldırıda dağılmaya mahkumdur. Bu durum Türkiye'deki sınıf mücadelesinde ayrı bir olay değildir. Sınıf içindeki örgütlenmelerinde, zaaf ve hatalarını ortaya çıkaran dönemler olmuştur.

- Sendikal birlik ve bunun yolları konusunda ne düşünüyorsunuz?

Sendikal birlik günümüzde en çok konuşulan konu durumunda. Sendikal birliğin varolan sendikaların birinde yanyana gelme olmadığını bilmemiz gerekmektedir. İşçi sınıfının birlikteliğini savunmak, işçilerin tabandaki gelişmelerini sınıf zemininde, ilkeli bir birlik olarak anlamalı. Bugün Türk-İŞ'te birlik tezini savunanlar, 1967'de DİSK'in kuruluşunu nasıl izah edebilirler? Bu olay birkaç sendikacının kendiliğinden ayrılması olarak mı görülüyor? İşçi sınıfı içindeki sarı gangster ve Amerikancı politikaya tepki duyan sınıfın çıkarlarını savunan bir anlayış zemininden kopuşma söz konusudur. Daha sonraki yıllarda, DİSK'in gelişmesi bu ayrılıktan kaynaklanmaktadır. Ancak, gerek DİSK, gerekse TÜRK-İŞ Konfe-

derasyon'larının izlemiş oldukları sendikal politika sınıf zeminlerini doğru değerlendirmediklerinden, sağlıklı bir sendikal yapılanma sağlamak mümkün değildir.

DİSK'e egemen olan sendikalizm, işçi sınıfı mücadelesini, ekonomizm zemininde tutarak, burjuva politikalarının kuyruğuna takmıştır. TÜRK-İŞ'te ise, egemen olan sendikal politika, uzlaşma, sarı, Amerikancı bir anlayıştır ve işçi sınıfı çıkarlarını bir avuç parababasının çıkarlarına peşkeş çekme durumundadır. Bu temel iki anlayışın dışında bir yapılanma mutlak sağlanmalıdır.

Şöyle ki:

a) Tabanın söz ve karar sahibi olma ilkesi, yalnız toplu iş sözleşmesi ve kongreler döneminde gündeme gelmemelidir. Hayatın her alanında, çalışma hayatını ilgilendiren tüm kararlarda işçilerin söz sahibi olmaları organlar mutlak çalıştırılmalıdır. Yönetim Kurulları, Temsilciler Meclisleri ve İşçi Konseyleri işletilmeli.

b) Sendika içi demokrasi, sendikaya egemen olan anlayışın savunulması olarak anlaşılmalıdır, tüm farklı düşünceler, özgürce tartışılmalı, tasfiyecilik anlayışlar mahkum edilmelidir.

- Yetkili bulunduğunuz işyerlerinde seçimle gelmeyen temsilciler var mı? Toplu sözleşmelerin imzalanmadan önce işçilerin onayına sunulması konusunda sendika olarak tutumunuz nedir ve uygulamalarda nasıl bir işleyiş var?

Sendikamızda temsilcilerin seçimi ve değişiminde hakim olan düşünce, işçilerin kendi temsilcilerini kendilerinin seçmesi ve değiştirmesidir. Ancak, sendikamızın bazı işyerlerinde, özellikle kamu sektörü işyerlerimizde temsilci seçimi ve tayini, sendika tarafından yapılmaktadır. Bu yanlış uygulamayı düzeltme yönünde çalışmalarımız devam etmektedir.

Toplu iş sözleşme görüşmelerinde ve imzalanmasında, mutlak işçilerin onay ve tasvibinin alınma yönünde, işçi toplantıları yapılmaktadır. Sözleşmenin hazırlanmasında da aynı yol izlenmektedir.

- Üyelerinizin, sendikanızın politika ve faaliyetlerine ilişkin katılımını nasıl sağlıyorsunuz?

Üyelerimizin sendikal politikaya katılımını, temsilciler toplantısı ve işçi toplantıları yaparak sağlamaya çalışmaktayız. Ayrıca, dergi ve sendikal yayımlar yoluyla yapmaya uğraşıyoruz.

- Eğitim ve yayın çalışmalarınız hakkında bilgi verir misiniz?

Günümüz koşullarına, tam anlamıyla cevap verecek bir yoğunlukta bir eğitim politikası izlediğimizi söylemek fazlaca mümkün değil. Ancak dergi, seminer, panel ve konferanslar yoluyla işçilerin eğitimini sağlamaya çalışıyoruz. Bugünkü yasaların elverdiği ölçülerini zorlayarak.

- "Partilerüstü-Politika" ve seçimlerde tavır alma konusundaki yaklaşımlarınız nedir?

Partilerüstü politika, bize göre safsata olmaktan başka bir şey değildir. Aynı zamanda, işveren sınıfının çıkarlarını savunmaktır. Ekmek ve siyaset ayrı ayrı şeyler değildir. Bugün iktidarı elinde bulunduranlar işverenler sınıfının çıkarlarını savunmaktadırlar. İşçi sınıfı mutlak iktidar mücadelesi vermelidir. Tüm yaşam koşullarını belirleyen araç iktidardır. İşçi sınıfının aleyhine yapılan tüm uygulamalar, siyasi iktidar tarafından belirlenmektedir. ■

TÜRK-İŞ KONGRESİ YAKLAŞIRKEN

TURKIYE DERİ-İŞ SENDİKASI

Türk-İş 14. Genel Kurulu, bütün emekçi halk örgütlerinin dağıldığı bir dönemde toplanmaktadır. Türk-İş Genel Kurulu, sadece işçi sınıfının değil, tüm değer yaratan insanların davasına sahip çıkacak bir örgüt olma onuruna erişebilir. Ülke çapındaki tüm işçilerin, tüm emekçilerin gözleri, genel kurulumuzun üstünde olacaktır. Ve 14. Genel Kurul, işçi sınıfı dışındaki emekçilere de örgütlenme bilinci ve mücadele azmi verebilir.

14. Genel Kurula giderken Türk-İş'in başta üyelerimiz olmak üzere, işçi sınıfı ve diğer emekçiler nezdinde hiçbir prestiji kalmamıştır. Bu Genel Kurul, Türk-İş'i gerçekten işçi sendikaları birliği haline getirmek için, ilk adım olmalıdır. Türk-İş'in demokratik bir yapıya kavuşması ve mücadelecî bir örgüt olabilmesinin asgari şartları, kanaatimizce şunlardır:

1- Türk-İş kuruluşundan bugüne kadar izlediği politika ile işçi sınıfına uzak, işverenlere ve siyasi iktidara yakın olmuştur. Ekmek ve siyaseti birbirinden ayıran, her vesile ile izlediği partilerüstü politika anlayışı ile övünen Türk-İş, en sonunda üyelerini ekmeğe muhtaç hale getirmiştir. İzlenen politika tümünden iflas etmiş, siyasi iktidarı elinde tutan işverenler, ekmeğin kırıntısını dahi işçilere çok görür hale gelmişlerdir.

2- 14. Genel Kurul bu politikayı mahkum etmeli, işçilerin sendikaları kanalıyla, örgütlü olarak politika yapabilmesini vazgeçilmez hak ve görev olarak kabul etmelidir. İşçilere örgütlü politikayı yasaklayan, 1982 Anayasası, 2821 ve 2822 sayılı yasaların değiştirilip, demokratik bir hukuksal çerçeveye oluşturulması için, sonuna dek mücadele edileceğini açıklamalıdır.

Türk-İş'in izlediği partilerüstü politika anlayışının akıl hocalığını yapan, ABD güdümlü ve CIA tarafından yönlendirilen Afrika, Asya Hür Çalışma Teşkilatı ile olan ilişkilerinin tüm kesileceğini ilan etmelidir.

Türk-İş'e bağlı sendikaların yapısının demokratikleştirilmesi ve sendikacılığın meslek olmaktan çıkarılması için asgari ilkeler saptanmalı, bunları yerine getirmeyen sendikalar, Türk-İş'ten çıkarılmalıdır. Sendikaların yapılanmasında, şu hükümler esas alınmalıdır:

A) Sendikamızın amacı, açık ve anlaşılır hale getirilmelidir.

B) Yetki ve sorumluluklar Genel Başkan'dan başlayarak, sıra ile üyeye dek yaygınlaştırılmalı, yasaların elverişsizliği gerekçesi ile bu görevden kaçılmamalıdır. Bunun için en az şu düzenlemeler esas alınmalıdır:

1. Sendika temsilcilerinin her hal ve şartta, seçimle göreve gelmesi ve yöneticilerin işçinin onayı olmaksızın görevden alma, yeniden seçime gitme hakkının olmaması,

2. En az iki ayda bir Şube Temsilciler Meclisi'nin, kongre gündemi ile (seçim hariç) toplanması,

3. En az 6 ayda bir Genel Temsilciler Meclisi'nin yukarıdaki aynı gündemle toplanması,

4. Kongrelerin en az 2 yılda bir yapılması,

5. Toplu sözleşme görüşmelerinde işçi onayının esas alınması, sözleşme görüşmelerine işçi temsilcilerinin, ya da oluşturulacak toplu sözleşme komitelerinin katılması,

6. Sendika bütçesinin asgari, % 15'inin eğitim amaçları için kullanılması, eğitim programlarının işçi temsilcileri ile birlikte hazırlanması.

7. Sendika ve Konfederasyon yöneticilerinin yaşam düzeyinin, işçilerin ortalamasına yaklaştırılması, her türlü ödentide ortalama işçi harcamasının esas alınması, bunun dışındaki harcamaların ödenmemesi.

Önümüzdeki zorlukların aşılmasında, hükümetlerden ve işverenlerden şefaat dilenme politikasından vazgeçilip, işçi sınıfının ve emekçi halkın gücüne güvenmenin esas alınacağı açıklanmalıdır. Yapılacak eylemlerde, İstanbul merkez alınarak, bütün Anadolu'ya yayılan bir planlama yapılmalıdır.

14. Genel Kurul, otel lobilerinde yürütülen pazarlıkların sonucunu oylayan zavallılığa düşmemelidir. Şu ya da bu insanın pazarlıklar sonucu yürütme kuruluna gelmesinin, hiçbir şeyi değiştirmeyeceğini ve aksine olumsuzlukları artıracığına inanıyoruz.

Yukarıda saydığımız prensipleri, demokratik olmanın asgari şartı olarak kabul ediyoruz. Bu prensipleri kongre salonunda açıkça dönüştüren kim olursa olsun, onlarla birlikte olacağız. Bunları pazarlıkları baltalayıcı olur savıyla erteleyenler, bize yakın olsalar da, onlara karşı mücadele edeceğimizi ilan ederiz. ■

PKK, Türkiye sosyalistlerini sert bir biçimde eleştiriyor; Türkiye sosyalistlerinin eleştiriye açık ve dayanıklı olduğuna inanıyoruz. Sağlıklı tartışma ve büyüme amacıyla PKK eleştirisini yayıyoruz.

PKK'NIN ELEŞTİRİSİ

**“Türk Solunun Tarihi
Örgütsüzlük, Eylemsizlik
ve Tasfiyecilik Tarihidir.”**

Altmış yılı aşkın, küçümsenemeyecek bir tarihi geçmişe sahip olan Türkiye sol hareketinin günümüzde içinde bulunduğu içler acısı durumu izah edebilmek, bunca yıldır neden bir arpa boyu yol alamadığına açıklık getirebilmek ancak ve ancak bu hareketin bazı tipik özelliklerini ortaya koymakla mümkün olacaktır.

Eğer benzeri aranırsa, Türkiye solu kadar örgütsüz ve eylemsiz bir sol hareket tarihine rastlamak mümkün değildir. Tarihinin hangi aşamasına bakılırsa bakılsın bu sol, bol laf kalabalığı yapmış ama hiçbir zaman örgütlenememiş ve kitleleri de örgütlenememiştir. Bunun da ötesinde her dönemde, burjuvazinin kendi üzerine biraz yürümesi durumunda mevcut konumunu bile korumakta her zaman aciz kalmış, boyun eğmiş, uzlaşmış ve tasfiye olmuştur. En belirgin özellikleri demagoji, örgütsüzlük, eylemsizlik ve tasfiyecilik olan bu solun durumuna TKP, Dev-Yol ve en son olarak da Sol Birlik pratikleri en somut örnekleri oluşturmaktadır. Bunlar ve bir yığın grubun durumundan da anlaşılıyor ki, bu "sol" aslında Türk burjuvazisinin yükseliş ve daha sonra iktidara hakim olma ve bugün de tekeli-işbirlikçi iktidarının çürüme aşamasında, önemli bir rol oynamıştır ve oynamaktadır. Bu rol, kendi emekçi halkını veya adına konuştuğunu iddia ettiği proletaryayı, en kritik anlarda, özellikle de direnmenin ve eylemin en amansızca geliştirilmesi anında bırakıp kaçmak ve burjuvazi ile en tehlikeli ve kirli tasfiyecili ittifaklara girmektir.

Konu biraz daha açılacak olursa, ortam sınırlı bazı demokratik hakların kullanılmasına müsait bir ortam olduğunda bunların ne yapması gerekirdi? Belli ki yapılması gereken, doğru bir devrimci anlayış, program, taktik tespit etmek ve bu ortamı kitlelerin örgütlenmesi ve demokratik gösteriler için kullanmaktı. Elbette sürekli bir barış ortamı olmadığına veya devrim barışçıl bir mücadele temelinde gelişmeyeceğine göre, yine, faşizm de Türk burjuva devletinin kuruluşunun daha ilk aşamasında bünyesinde gizli ve zaman zaman da açığa çıkan bir özelliği olduğuna göre, hazırlıkları buna göre yapmak şarttır. Diğer bir deyişle, faşist teröre karşı devrimi geliştirmek ve örgütlemek, devrimin şiddetini ortaya çıkararak örgütlenmeyi bu konuda derinleştirmek gerekmektedir. Bu temelde, faşizm daha açık ve her yönüyle topluma hakim olmaya başladığında, sonuna kadar devrimci örgütlenme, eylem ve direnmeyi esas almak bir devrim görevidir. Gerçek böyle olmasına rağmen, Türkiye solu ne yapmıştır? Bu sol, sınırlı bir demokratizm veya bazı icazetli adımlar atma olanağı ortaya atıldığında tümü ile gevşemiş, burjuvazinin çağrılarına cevap vermiş ve koşar adımlarla onunla dostluk kurmaya çalışmıştır. İşte bir M. Suphiler olayı; Kemalist burjuvaziden medet uman ve çağrılarına koşarak gelen Onlar katledildiler. İşte 12 Mart gerçeği; 12 Mart öncesinde 27 Mayıs anayasası vardır. Bu anayasa sınırlı bazı haklar tanır, bunlar esas alınarak devrimcilik yürütülür ve sonunda yine katliama uğranılır. 12 Eylül öncesi ve sonrası durum ise daha yakından bilin-

mektedir. Bütün bu olaylarla ortaya çıkan nedir? Birincisi, devrimin kurbanları; ikincisi ise, geriye kalanların tasfiyeciliğidir. Kısacası bu sol çok kuru gürlüğü çıkarır, demagoji yapar, ama asıl olan bir şeyi asla yapmaz, bu da devrimci örgütlenme ve eylemi geliştirmedir. O, vebadan kaçır gibi devrimin bu canalıcı sorunundan kaçır, bunun pratik çalışması içine girmez. Bu sol, iş devrimci örgütlenme ve eyleme geldiğinde durur. Burjuvazinin saldırı hamlesinde, o, örgütlenme ve eylemden daha da uzak durur. Bunun yerine işin lafına dalar; geçmişini inkar eder, sağ bir şekilde yorumlar ve geçmişin devrimci özelliklerini suçlar. Bu konuda özellikle 12 Eylül sonrası pratikler daha da belirgindir. Bunlar devrimci olana "maceracı" derler; her türlü demagoji ve sağ yorumla direnmeçilik kaba ve ince biçimler altında inkar edilir. Bunların yerine olumsuzluk, tasfiyecilik ve burjuvazi ile uzlaşma yanları öne çıkarılır. Bu konuda işte TKP tarihi, 12 Mart sonrası devrimci gençlik hareketi ve özellikle Dev-Yol pratiği... Ve işte bugün de aynı hareketlerin daha karikatürünün karikatürü olmuş türlerinin yaşadığı gerçekler... Kısacası Kemalizm bu solun elinden politika ve örgütlenmeyi almış ama ağzına kocaman bir dil takarak, ona bol bol demagojik tahribatlar yaptırmış ve yaptırmaktadır.

Konunun daha da somutlaşması açısından bu solun yarattığı kişilik özelliklerine de değinmek gerekmektedir. Bu kişilik her şeyden önce, göbekten burjuvazisine bağlı, onunla tümden bağlarını koparmaktan korkan, gıdasını Kemalizmin fikir artıklarından almış, şoven, örgütsüz ve yarı aydın veya aydın görüntüyle hareket eden bir tiptir. Bu tip, sosyalizmin lafında ustadır, iyi bir laf kalabalığı yapar. Dünyanın her ülkesine ve olayına tahlil getirir, şu veya bu ülkedeki küçük bir olayı bile nedenleri ile ortaya koymaya çalışır; ama hiçbir zaman Türkiye devriminin sorunlarına gerçekçi bir tarzda ele almaz, örgütlenme ve eylem görevlerini net bir şekilde ortaya koymaz. Bu tip, burjuvazisi karşısında korkak; örgütsüz ve bilinçsiz, kitleler karşısında sahte bir pehlivan veya önder taslağı geçinmeye çalışır. Sahtelik, ikiyüzlülük ve kişisel çıkar endişesini devamlı yaşama; ve hatta bir grubun, bir örgütün kaderini buna göre biçimlendirme bu tipin önemli özelliklerindedir.

Bu tip, aydın özelliklere sahiptir, o nedenle bazı kişisel yazar veya iyi bir konuşmacıdır; ve onun en çok güvendiği de bu bireysel yetenekleridir. Bunun için de bireycilik, kolektif olamama, kendi bildiğini okuma bu tipin adeta bir fobisi durumundadır. Bu aydın bireycilik ve belirtilen bazı yeteneklere sahip olması onu birçok konuda kurnaz yapmıştır. Özellikle devrimin canalıcı sorunlarına girmeme, buna teğet geçmede gerçekten usta bir yeteneğe sahiptir. Dönem örgütlenme ve eylemi dayatır, o, ideolojik tartışma ve çalışma yürütür. Dönem, direnme, direnmenin çeşitli biçimlerini geliştirmeyi dayatır, o, sosyalizmin teorisini tartışır; doğrular ve artık ilkesel olmuş gerçekler üzerinde demagojiyi yürüterek zaman geçirmeye, somut ve güncel devrimci pratik görevleri talfye düşürmeye çalışır. Bu tipin en önemli özelliklerinden biri budur. O, günün acil görevlerini talfye alır, aldırmaaya çalışır, bunun yerine ya geçmiş süreci geçirmeye ya da sahte tartışma platformları koymaya çalışır. Onun gündeminde güncellik ve güncel devrimci pratik görevler, bunun yürütülüş biçimi, planı, programı yoktur. O, ısrarla bundan uzak durur. Ya artık ilkesel olmuş doğruları tartışarak, ya da, çok uzakta bulunan, örneğin komünizm aşamasına ait sorunları gündeme

alarak, proletaryanın güncel devrim, örgütlenme ve eylem görevlerini unutturmaya, bunları gözden kaçırtmaya veya üzerini örtbas etmeye çalışır. Bu tip, süreci hep geriden, hep sağdan izler; açtığı demagojik tartışmalarla bunu yapar. Onun için her sürecin temel çalışması değil, adeta bütün süreçlerin tek bir çalışması varmış gibi hareket eder. Bu da ağırlıkta araştırma-inceleme, ideolojik tartışmadır. O, bulunduğu her ortamda, tartışma açar, tartışmaya çeker. ama niçin? Çünkü, elinde ve dilinde yetenekleri vardır ve ancak bununla varlığını hissettirebilir. Fakat bu tartışması eylem ve örgütlenmeyi de yaratmaz. Bir tatmin aracı, aydın-seçkin özelliği konuşurma ve tasfiye pratiğidir bu tartışmalar. Bu nedenle, açtığı her tartışma, pratiği durduran, kaosu daha da derinleştiren, bölünme ve ayrılmalar yaratan bir pratik ortaya çıkarmıştır. Özellikle 12 Eylül sonrası, bu tipin tartışma, gözden geçirme adı altında devrim potansiyelini nasıl erittiği, nasıl örgüt dağıtıp tasfiyecilik geliştirdiği, özellikle Dev-Yol örneğinde çok somut biçimde görülmüştür.

Bu teğetçi, canalıcı olana gözardı ettirmeye çalışıcı Türk sol kişiliğinin manevracı özellikleri de vardır. Bu manevracılığı burjuvaziye, onun taktiklerini boşa çıkarmaya yönelik değil, devrimin canalıcı taktiğine, örgütlenmeye ve eylemliliğine girmemek içindir. Her şeyi yapar; konuşur, tartışır, slogan atar, söz verir; sağından solundan geçer, önünden arkasından gider, ama hiçbir zaman örgütlenmeye girişmez. Dünyada belki de bu tip kadar devrimci örgütlenme hattından korkan, örgütlenme yeteneklerinden yoksun başka bir sol tip yoktur. Kemalizm, özellikle örgütlenmede, onu çok yoksul bir duruma sokmuştur. Örgütlendiğinde ise, her zaman ya sağ reformist, ya da sol sekte bir çizgi tutturmuş, sonuçta işbirlikçi-uzlaşıcı bir örgütlenmeye dönüşmüştür. Zaten bu tip, hiçbir zaman özgüce güvenmemiş, bağımsız bir örgütlenmeye gitmemiştir. Ya Türk liberal burjuvazisine bağlı örgütlenmeler, ya da dünyada şu veya bu merkeze bağlı örgütsel yapılara yönelmiştir. Kemalizm onu, aslında çok güçsüz-halsiz bırakmış, bu nedenle o, hiçbir zaman kendi ayakları üzerinde yürüme gücü ve cesaretini kendinde görmemiş, dış desteklere dört elle sarılmış, onların bir uzantısı ve papağanı durumuna gelmiştir. Bu anlamda bu tip ya Moskova'ya, ya Pekin'e, ya Tiran'a, ya da liberalizme yaslanmış, bunların hayranı ve propagandacısı olmuştur.

Gerçekten bu tip, halkına ve kendi proletaryasının devrim yapabileceğine hiçbir zaman inanmamıştır. Aslında devrime köklü bir inancı yoktur. Sınıf mücadelesi onu biraz devrime bulaştırmış, o, bol laf öğrenerek, demagoji üstüne demagoji yaparak, solculuk yürütmeye çalışmıştır. Propaganda ve dış görünüşünde halkçı, proleter devrime tutkun gibi görünür. Kendisine böyle bir süs vermede bu tip ustalaşmıştır. Yıllardır, bu usta yanıltıcı ve demagojik görüntüsü ile halkını ve proletaryayı aldatmıştır. Halkın sorunlarına hep sahip çıkar görünmüştür, ama gerçekte, halkın sorunlarını ve acılarını bilmemektedir. Halkçılık edebiyatı kuvvetli ama, halk devrimciliği özellikleri çok zayıftır. Bunun içindir ki, halkın gerçek öncü örgütünü ve eylemini değil, seçkin aydınların tartışma kulüpleri niteliğindeki örgütler, gruplar ve grupçuklar oluşturur. Seçkin aydın özellikleriyle, yaşam, propaganda ve örgütlenme tarzıyla aslında halktan kopuktur. Halk saflarından çıkan olsa da, halkla birleşemediği aydın özellikleriyle ondan uzaklaşır, seçkin küçük bir grup yaşamını aşmayan bir yaşam tarzı tutturur.

Bugün, geçmişi reddeden ve tarihi kendinden başlatan Türk sol tipine bakıldığında, özellikle adı sanı çıkmış ünlülerinin her biri Türkiye proletaryasını ve sol hareketini kendine mal eder, kendisi ile başlatır, merkezine kendini koyar. Evet, bu tip ukala ve her zaman kendini dünyanın merkezine koyan bir kişiliktir. Basitlik ve hafiflik bu tipin demagojisi ile birleştiğinde, dışa çok şey bilen, çok şey vaadeden bir görüntü yansıtır. Konuştuğunda büyük iddialarda bulunur, derin bir felsefik olur ama pratiği ve örgütlenmesi bir hiçtir. Evet bu tip, örgütlenmede bir hiçlik yaşar, bu yeteneği yoktur. İddiaları, lafları, üslubu çok tımturaktır, ama direnme, eylem ve örgütlenmede bunun kadar yeteneksiz ve cüce başka bir tip bulmak olanaklı değildir. Pratiği böyle olmasına, örgüt, eylem ve direnmede bir yoksul durumunda bulunmasına rağmen, büyük iddialardan ve özellikle proletaryanın öncüsü olduğu, olacağı iddiasından asla vazgeçmez. Gerçeği yoksul, sefil ama iddiası büyüktür. İşte bu tipin tehlikesi burdan gelir. O, küçük-burjuva aydın ve özellikle Kemalizmin etkisi ve kültürü ile büyümüş olmasına rağmen, kendi adına konuşmaz, proletarya adına konuşur. Yani, proletaryayı önderlikte çarpıtır. Türk sol tipinin en büyük günahı budur. O, her dönem ve fırsatta proletaryanın bilincini ve özellikle örgütlenme ve eylemini çarpıtmış, bunu gözden düşürmeye çalışmıştır. Halka ve proletaryaya sahte bir umut vererek, aslında onu aldatma, bu tipin adeta sanatıdır. Bu tip aldatır, kurnazdır, dilini bunun için iyi kullanır, umut bağlatır, kurnaz hareket yapar, fakat kendine bağlanan umutlarını karşılığını vermez. Ya tasfiyeyi getirip dayatır, ya bırakıp kaçar, ya da hareketi kendi yaşamına göre biçimlendirip varolan olanakların üzerine oturur.

Türkiye halkı ve proletaryası yıllardır bu tipin sahtekarca yansıttığı görünüme umut bağlamış, ama hiçbir zaman umudunun karşılığını alamamıştır. Bu tip, gerilik ve bilinçsizliklerden de ustaca yararlanarak sürekli kendi cüce gerçeğini gizlemeye çalışır, korkaktır, kendine cesur bir görüntü verir. Bireycidir, kolektivizme çok açılmış gibi davranır ama aslında bir jandarmadır. Örgütsüz ve plansızdır, ama çok örgütlü ve planlı hareket ediyormuş gibi görünür. Halkçılık propagandası, proletaryanın mücadelesi açısından eksik olmaz, ama aslında halka ve proletaryaya çok yabancı ve bunların gerçek taleplerinden, yaşamlarından habersizdir. Çok ağırbaşlı gibi görünür, aslında devrim sorunları karşısında hafif ve alaycıdır. Çok bilen gibi hareket eder, ama sürekli bir kafakarışıklığı yaşar. Bu tip, bastırmacı, kariyeristtir; ne yapar ne de yapılmasına müsaade eder. Yapılmaya çalışıldı mı, demagoji ve kafakarışıklığı ile bozmaya, ilerleyeni ayakoyalılarıyla durdurmaya, karşıdakini yöntem hatasına düşürmeye çalışır. Örgütlenme ve yönetimde iktidarsızdır, ama kendine sevdalidir. Dil gücüne, kalem yeteneğine ve demagoji sanatına güvenerek öne çıkmaya, hakim olmaya çalışır. İnsanların, emekçilerin, işçilerin beynine okur, elini tutar, ayaklarını bağlar, kişiyi, örgütü ve bir halkı olduğu yerde tutma, gelişmelerin sel gibi akıp-gitmesini engelleme, bu tipin büyük bir tahrifatıdır.

Bu tip, tarihi boyunca, proletaryanın gizli örgüt ve legal mücadele biçimlerini, yani illegalizmle legalizmi sürekli birbirine karıştırmış, devrimciler örgütünü, kitlenin örgütüyle birleştirip koordineli bir yürütülüşünü sağlayamamış, özellikle legalizm ve kitle örgütü içinde erimiştir. Aslında, nasıl bir örgüt anlayışına sahip olduğu da belirgin değildir. Ancak o, kısmi legal olanakları her zaman abartarak ve burjuvazinin "demokrasısından"

medet umarak, kendisini ve örgütünü, legalleştirmeyi bunun için gizli örgütü tümü ile burjuvazinin denetimine açık hale getirmeyi hedef almıştır. Niyeti ne olursa olsun, bu tipin örgütsel alanda pratiği, gizli devrimciler örgütünü legalleştirme, düşmanın denetim ve sızmasına açık hale getirme pratiğidir. Bu onun bir hastalığıdır. Türk solu kadar kendi gerçek koşullarını görmek istemeyen, bu nedenle legal olma, legalleşme hastalığını taşıyan bir sol yoktur. O ve onun yarattığı tip, legalleşme uğruna, biraz rahat çalışma ve hareket etme uğruna her şeyini satmaya her zaman hazırdır. Günümüzde bazı sol partilerin ve "lider" kesimin bu yönlü çabalarının nasıl bir fütursuzlukla sürdürüldüğü çok iyi bilinmektedir.

Sosyalizmin teorisi, pratiği ve örgütlenmesinde dogmatik olan bu tipin elinde sosyalizm, devrimci bir eylem kılavuzu değil, donmuş, katılaşmış, üretmeyen bir dogmalar yığınına dönüşür. Bu tip, kurutucu, durdurucu, devrimci gelişmeyi kesici ve güdükleştiricidir. Adeta, proletarya fazla bir şey anlamaması diye, eklektik, felsefik konuşur ve yazar. Onun bu üslubu beyni durduran, ortama karışıklık yayan, sorunları adeta içinden çıkılmaz bir duruma sokan bir üsluptur. Üslubu çarpıtmacı, yanıltmacı ve kurnazcadır. Sen günün can alıcı sorununu gündeme korsun, o, üslubuyla hikaye anlatır, başka bir sorunu gündeme getirerek karışıklık yaratır, sorunu anlaşılmaz kılar. Sen pratiğin canlı gerçeğini ve çözüm yollarını dayatırsın; o, dogmaları, genel doğruları tartışarak senin önüne şemalar, planlar, projeler sürmeye çalışır. Şematiktir, onun hastalığıdır bu. O, hiçbir zaman canlı eylemin, canlı yaşamın gerçeğiyle bütünleşmez. Şemalarla, ütopyalarla işlerin hallolacağını zanneder.

Tüm bu özellikleri örgütsel yönetime çok fena bir biçimde yansıyan bu tipin tarihi boyunca doğru bir yönetim uygulaması geliştirdiği görülmemiştir. O, bu konuda çok büyük bir yeteneksizlik, netsizlik ve karışıklık yaratmıştır ve yaşamaktadır. O, yönetimi altındaki örgütü ve kitleyi ya kurutur, ya uçuruma yuvarlar, ya da burjuvaziye teslim eder. Ama hiçbir zaman örgütü doğru bir hat üzerinde yürütemez, işletemez, işlettirmez. Aydın bireycilik o denli ruhuna işlemedi ki, bunun için gerektiğinde örgütü parçalar, koca bir halk hareketini durdurur; fakat, kişisel hirsından, düşkünlüğünden vazgeçmez. Bu tipin devrimci sorumluluk duygusu çok zayıf olduğundan çabuk sapıtır. Kendini devrime vermez, kişisel özellik ve endişelerini, kariyerizm ve kurnazlıklarını önde tutar. Bu kişisel hırs ve özellikler onu hep grupçuluğa, fraksiyonculuğa götürür. Kendi gerçekliğini görerek, Kemalizm ve küçük-burjuva sınıf kökenine yönelerek büyümeyi, büyük örgüt ve eylem ortaya çıkarmayı değil, gerçeğini görmezlikten gelerek, hatta çok görkemli gibi göstermeye de özel bir dikkat sarfederek, kişisel endişeler için örgütü ve eylemi dar tutmaya, etrafında döndürmeye çalışır. Onun için proletaryanın eylem tarlası değil, küçük-burjuvazinin başını sokacağı tartışma kulübü önemlidir, o burada daha rahat eder ve kişiliğini konuşur.

Bu tip, büyük bir ortayolcudur. Bu onun sınıfsal konumundan kaynaklanır. O, sınıf olarak, işbirlikçi-tekelci burjuvazi ile, proletarya arasında sıkışıp kalmıştır. Yani, bir eliyle halka bulaşmış, bir eliyle de burjuvaziye; bir ayağı burjuva saflarındadır, bir ayağı halk saflarında. Propagandada halktan yana konuşur veya böyle konuşmayı tercih eder, legal ve rahat koşullarda halk için çalışır; burjuvazinin baskı ve terör koşullarında burjuvaziye

teslim olur, onunla uzlaşır ve ona hizmete koşar. Bir kulağı ile proletaryanın gür sesine diğer kulağı ile burjuvazinin sert sesine dikkatini verir. Rahat koşullarda ve masa başında en keskin eylemci gözükür, zor koşullarda eylem yapmaz ve kaçar. Halkçı gözükür, halkı tanımaz; biçimde halka benzemeye çalışır, yaşam ve pratikte seçkin bir bürokrat olmaya kendini adar. Kısacası, onun politika, örgütlenme ve eylemde sürekli karışık bir durumda olması, bu orta yolculuğundan kaynaklanmaktadır.

Bu tipin bir de Kürdistan gerçekliğine nasıl baktığına kısa da olsa değinmek gerekir. Bu tip, Kemalizmin kültürüyle yetiştiğinden ve bu kültüre, ideolojiye yönelmediğinden veya köklü bir yönelim sağlayamadığından; tersine, buna da "üstün, seçkin kültür" diye bir de etiket taktığından dolayı, açık ki şovenist ve en azından da sosyal-şovenisttir. Bu tip, bizim halk gerçekliğimizi, bağımsızlık talebimizin doğal bir hakkımız olduğunu reddetmekte ve buna her zaman karşı çıkmaktadır. Gerçi son yıllarda biz dayattıkça bu tip, ince şoven ve sosyal-şoven manevralara başvurdu; bu sefer ağzına Kürt, Kürdistan sözcüklerini aldı, ama içinden boşaltmak, edebiyat üslubu haline getirmek için. Ve o hiçbir zaman halkımızı hor gören tutumundan vazgeçmedi. Kendisine "devrimci", "sosyalist" ve hatta "komünist" sıfatlarını takmasına rağmen, aslında büyük Türk şovenizmi, ruhuna ve beynine sinmiş olarak hareket eder; halkımızı ve halkımızın mücadelesini küçük görür, bunlara hor bakar. Evet, bu tip, büyük ulus şovenizmini üzerinden atmamıştır. Onun gözünde halkımız yine beceriksiz, iş yapamaz ve herkesin kolayca kandırabileceği bir varlıktır. Bu bayların bazı ünlülerinin halka yaklaşımı böyledir. Kendine Kürt halkının dostu diyen bu bayların gözünde, halkımız ve onun öncü örgütü yine kandırılabilir, küçümse-

nebilecek bir gerçek olarak görülmektedir. Bunlara sorulacak olursa kendileri, "seçkin, ileri kültürdendir." Gerçek bu mudur? Kültür, hem de seçkin kültür, ileri kültür dedikleri Türk milliyetçiliği, büyük ulus şovenizmi ve bunun dayandığı kirli tarihtir. Başkalarının emeğini gaspetme, halklar üzerinde en barbar baskıları uygulama mı seçkin kültürdür? Yoksa, 60 yıldır örgütlenmeme, eylemsiz ve pratiksiz yaşama mı kültürdür? Eğer belirtmek gerekirse, aslında ortada kültür adına bir şey yok; ve varolanı da, çalınmış-toplanmış, binbir kurnazlık ve demagoji ile biraraya getirilip birbirine yapııştırılmış bir çöplük yığındır. Bu yığın kültür, ileri kültür diye yansıtılmak, ancak kişinin büyük ulus şovenizmi ile ilişkilerine kadar dolmuş olması veya solcu da geçinse bunun etkileri altında yaşaması ile olanaklıdır.

Durumu her yönüyle bu kadar fukara, bu kadar çürük olan bu tip, bizim halkımızı beğenmiyor, hor görüyor ve beceriksiz buluyor. Sormak gerekir, kimdir beceriksiz, kimdir kültürsüz? 60 yıldır burjuvazinin kulu bir sol ve solculuk mu kültürlüdür, yoksa 1000 yıldır her türlü baskıya karşı ulusal varlığını koruyan ve bugün de dev gibi bir ulusal kurtuluş hareketi geliştiren Kürdistan halkı mı? 60 yıldır bir arpa boyu yol gitmeyen demagoglar ve tasfiyeciler yığını mı beceriksizdir, yoksa yüzyılların katliam, terör ve baskısına rağmen bütün bunları seçkin bir modern direnişle yırtan ve modern proleter öncü örgüt kurarak, bugün eylemini, örgütlenmesini dünyanın dörtbir tarafına yayan bir halk ve bunun seçkin militan evlatları mı beceriksizdir? Bunlar bugüne kadar demagoji ve kurnazlıklarıyla kendi halkını ve halkımızı kandırmıştır. Ama artık şapka düşmüş kel görünmüştür. Bu tipin, dünyanın en beceriksiz, uşak, demagog ve karmakarışık bir tipi olduğu, bir enkaz yığını olarak ortada durduğu açıktır. ■

Çağdaş Gazeteciler Derneği Başkanı Toplumsal Kurtuluş'a Kızıdı

Geçen sayımızda yer alan ve İnsan Hakları Derneği ile Çağdaş Gazeteciler Derneği Başkanları'nın Pınarcık Olayı'nu takbih ettiklerini içeren ve Çağdaş Gazeteciler Derneği Başkanı Ahmet Abakay'ın açıklamasının televizyonda yayınlanmasına dayanan yazımız Ahmet Abakay'ın kızgınlığına yol açtı. Abakay, Dergimize gönderdiği bir yazıyla kızgınlığını çok sert sözcüklerle dile getirdi.

Çağdaş Gazeteciler Derneği Başkanı, açıklamasını gönderirken Dergimizin sahibini veya genel yayın yönetmenini veya yazı işleri müdürünü muhatap kabul etmiyor ve yazarlarımızdan birisine hitap etmeyi tercih ediyor. Bunu basın

mesleğinin çağdaş olmayan bir usulü sayıyor ve Ahmet Abakay'ın Toplumsal Kurtuluş'a gönderdiği açıklamanın küfürlü olmayan bölümlerini yayımlıyoruz.

"1. Ne ÇGD'nin ne de benim bugüne dek PKK ile ilgili hiçbir açıklamam olmamıştır. PKK'nın eylemleri bizi ilgilendirmemektedir.

2. Radyo ve televizyon haber bültenlerinde 23 Haziran günü yayınlanan sözünü ettiğiniz demeç, Ahmet Abakay'ın değil, benim de onayımından geçen yönetim kurulumuzun açıklamasıdır. Bu açıklama radyo ve TV'de benim adımla değil, "yönetim kurulu" açıklaması olarak yayınlanmıştır.

3. ÇGD yönetim kurulunun söz konusu açıklamasında Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye aleyhine 19 Haziran'da aldığı Ermeni soykırım konusundaki kararı eleştirilmektedir. Zaten eğer gazeteleri okuyorsanız, 15 maddelik Avrupa

Parlamentosu kararının 14.5 (Öndörtbuçuk) maddesi Ermeni soykırımını iddialarıyla ilgilidir. Buçuk olan madde de (4'üncü madde) Yunanistan, Kıbrıs sorunları ve Kürtlerin varlığı ile ilgilidir. PKK ile de bir ilişkisi yoktur."

Ahmet Abakay, Dergimize gönderdiği açıklamada, daha sonra, radyo ve televizyondan yayınlanan demecinde "Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye aleyhine aldığı ve Türkiye'nin ve halkının geleceğini ipotek altına alan kararını kınıyoruz" dediklerini tekrarlıyor. Abakay'ın açıklamasından Avrupa Parlamentosu'nun almış olduğu kararın öndörtbuçuğunu kınadığı ve buçuğu hakkında ise tarafsız kaldığını andırıyor.

Ahmet Abakay'a ve Çağdaş Gazeteciler Derneği yöneticilerine açıklamaları ve Dergimizin yayınlarını titizlikle izlemeleri nedeniyle teşekkür ediyoruz. ■

EVİRİM KURAMI'NDA KADINA YER YOK MU?

Prof. Dr. Özgönül AKSOY

Benden "Yazıyla-Çiziyile Darwin ve Evrim Kuramı" kitabının eleştirisi istenince nicedir aklımın bir köşesinde doğum bekleyen 'Maymunlar artık neden insan olmuyorlar' konulu yazı taslağı su yüzüne -beyin söz konusu olduğunda ne demeli- çıkıverdi. Doğrusu ya kitabı sevinçle elime aldım bu yüzden. Gerçekten de insanın her işi bir kenara bırakıp bir nefeste okuyacağı kitaplardan biri bu kitap -doktorlar ne yetenekli insanlar, şaşmamak elde değil-. Ancak okudukça fena halde iğnelendiğim duygusuna kapılmaya başladım. Ne de olsa serde Havvalık var, ve erkek baskısı altında, kitabın bir yerinde iyi kadından anladığı belirtilen Darwin bile rahat okunmuyor. Yazarlar hakkımızda iki çift laf etmedikleri gibi, çizimlerde de bizim cinse pek yüz vermemişler. Bir sürü erkek ve hayvan resmi arasında kadınlar bir iki kez görünüp papağan görevi yapıyor ve erkeklerle birlikte oldukları üç resimde de ağızlarını açmıyorlar. -Çizer nedense kadınlara birer düşünce balonunu uygun görmemiş-. Anlaşılan şu maymundan evrilen yaratık yalnız erkekmiş diye düşünüp bir yandan kendimi avuturken, bir yandan da acaba kadınların evrime hiç mi katkısı olmadı diye meraklanmaya başladım. Kitabı bitirip "Kim Kimdir?" bölümünde de hiçbir kadına rastlamayınca -ne bilim adamı olarak, ne de onların yaşamında herhangi bir değinme olarak- biz kadınların bu adamlarla aynı ortak atayı paylaşmadığımız sonucunu keşinleştirdim -zaten oldum olası maymun deneni şu taklitçi yaratıktan hoşlanmamışım- ve kendime daha uygun bir ata aramaya koyuldum. -Ana mı deseydim acaba?- Bu arada bir de yardımcı bulmaya karar verip, doğru en yakın kitapçıya giderek Virginia Woolf'un "Kendine Ait Bir Oda" kitabını aldım ve her iki kitabı paralel okumaya başladım.

Darwin, "Erkekler dişileri elde etmek için kendi çaplarında savaşım verir. İçlerinden en güçlü olan savaş kazanır, böylece neslini üretmeyi başarır. Dişiler de erkeklerin en yakışıklı ve güçlü olanını seçer" demiş. İnsan ırkının gelişme nedeni de buymuş. Virginia da şöyle yazıyor: "Erkekler kadınların kendilerinden daha üstün bir rakip olduklarını bildiklerinden, en güçsüz ve bilgisiz olanını seçerler." Seçmeye ilişkin bu iki yargıyı okuyunca insan yakışksız ve güçsüz erkeklerle, bilgili ve güçlü kadınlara ne olduğunu merak ediyor, değil mi?

Bu arada Virginia'yı hakkıyla okumak epey vakit aldığından Darwin'e yeniden yeniden başlıyordum. Bu

başlangıçlardan birinde İlhan Selçuk'un sunu yazısını da yadırgamaya başladım. Selçuk acaba neden ilk ayağa kalkın varlığı tek bir kişi olarak düşünüyordu? "Bir toplum içinde bir kez bir tek kişi ayağa kalktığı anda artık dünya değişmiştir!" diyor. -Bir kişiye bel bağlamaktan ne zaman vazgeçeceğiz acaba?- Ben olsam en az iki kişinin birlikte ayağa kalkması gerektiğini düşünürdüm; bizimkiler bir elin sesi çıkmaz dememiş mi? Burada size bu yazıyı yazarken bir yandan da kimbilir kaç bininci değişik makarna tadını ev halkına sunmak üzere habire mutfaka girip çıktığını söylemeliyim. Hem domatesleri rendeliyor, bir başka deyişle eviriyor, hem de kendi kendime soruyordum: Bir türden değişik türlerin oluşabileceğini görmek için bu saygın bilim adamları neden iki adım atıp mutfaklarına gitmek yerine, kalkıp şu Galapagos ya da Mollucas adalarına gittiler, ya da bir manastıra kapanıp ömür boyu bezelye ektiler? -Ya bu ada gezilerinden hastalık kapıp, kırk yıl karılarının başına bela olmalarına ne demeli?- Sadece patatesin ya da fasulyenin ne kılıklara girdiğine, ya da birkaç metre basmadan neler yapılabildiğine bakmak bile evrimi de devrimi de anlamak için yeterli olabildi; insan kendi çocuğuna baksa, kalıtım sırrı olmaktan çıkar.

Anlaşılan ben de, şayet bizim mutfağın bir seyir defteri olsaydı, ona şöyle yazmalıydım: "O büyük gerçeğe azıcık yaklaşır gibiyim. Tüm gizemlerin gizine, yani yeni türlerin ortaya çıkışına." Böyle bir defter olmadığı için, bu satırları yazmak Darwin'e düştü, ama ben de şu karara vardım: Anlaşılan, evrimi biz kadınlar yaptık, yapıyoruz... Kuramını da erkekler yazıyor. Ne güzel bir işbölümü değil mi? Zaten Virginia da bunu öneriyor: "Yaratma sanatı gerçekleştirilmeden önce akılda, kadın ve erkek arasında bir işbirliği oluşmalıdır. Karşıtların birliği gerçekleştirilmelidir." Karşıtların birliği der demez aklıma bir soru daha takıldı, yazar ve çizer evrim kuramını tanıtırken bilgileri yalnızca aktarmakla yetinip neden hiç tartışmıyorlar? Örneğin, hepimizin zaman zaman yineleyip durduğumuz uyumun yaşamı sürdürmenin temel koşulu olduğu konusu tartışılmaz mıydı? İlhan Selçuk'un ayağa kaldırdığı insan acaba uyumlu mudur, uyumsuz mu? Yalçın Küçük, 'Uyum ölümdür' diyor örneğin, kitaptan öğrendiğime göre Anaksimandros da 'Ölüm uyumdur' demiş bundan yüzyıllar önce. -Zaten Yalçın Küçük de Karl Marx gibi bilinenleri ters çevirmekten hoşlanıyor-.

Bence Lucy konusunda da tartışılacak şeyler olabilir. Bir kere kadın olduğu ne malum? Ben kişisel olarak şunu da merak ettim, erkeklerin ısrarlı bir biçimde en iyi dostumuz olduğunu düşündükleri pırlantalar -Beatlesların şarkısına bakılırsa çoğul- acaba Lucy'nin hangi kemiğindekiydi ve şimdi neredeler? Kitaptaki bazı resimlerin gereği de tartışılabilir. Çizimlerin metni yinelemek yerine, anlatılana değişik bir ışık düşürmesi gerekir. Bu haliyle çizimlerin bir bölümü insana TRT'nin spor yayınlarını düşündürüyor -sayın seyirciler görüntüde izlediğiniz gibi..-

basit bir öz yerine, kelebek, tırtıl, yumurta ve koza gibi yapısal kuruluş ve biçim açısından çok değişik oluşumlar yaratabilen bir öze sahip olmasıdır. Bir başka deyişle, hem kendisi ile aynıdır, hem değildir. Havva, daha sonraki hemcinslerinde de izlenebileceği üzere; kelebek gibi dirik, uçarı ve alımlı, koza gibi dingin, gizemli ve taşıyıcı, tırtıl gibi uyumlu, yumuşak ve yapıcı ve de yumurta gibi üretici, saklayıcı ve dirençli idi. İnsanın evrimine katkısına Adem'i doğurmakla başlayıp -bu yeni kuramı kaburga öyküsü yerine öneriyorum- ava giden erkekleri beklerken mağara duvarlarına yaptığı resimlerle, çocuk-

Sonunda kitaptaki bir tümce için başından beri aramakta olduğum 'peki ya kadınların kökeni neydi' sorusunu yanıtlıyiverdi. "Evrim her varlığın hem kendisiyle aynı olması, hem de kendisiyle aynı olmamasının sonucuydu." Bu yargıyı kitapta bir civciv beyan ediyor ama ben köken konusunda kelebekte karar kıldım. Hem bu bulguyu biraz daha açıklamak, hem de Virginia'nın işbirliği önerisi doğrultusunda eleştiriyi kesip, biraz da katkıda bulunmak üzere "Kim Kimdir?" bölümüne anamızı eklemeyi düşündüm. Şöyle:

Havva: (Doğal olarak soyadı yok, izaha ne hacet doğum ve ölüm yılı da yok).

Kelebek soyundan -maymunu sevmediğimi daha önce de söylemiştim- bir kılıgı kadınıdır -bilim adamı yerine-. Kelebek soyundan geldiğinin en güçlü kanıtı kılız oluşu ve maymundan türeyenler gibi tek görünümlü

larının kulağına fısıldadığı ama nasılsa yayılp halkın malı olan türkülerle, masallarla, ehlileştirildiği hayvanlar, ekip biçtiği tahıllar, çeşitlendirdiği sebzeler, meyvalarla sürdürmüş ve başta erkekler olmak üzere elinin altındaki herşeyi evirip, çevirip değiştirmiştir.

Erkek gibi ün peşinde olmadığı için bilinen tüm imzasız yapıtlarda parmağı olup -hamurlu-, orta mali sözcüğünün -nam-ı diğer anonim- yaratıcısıdır. -Acaba aslı "ananın" mı?- Ayrıca Virginia Woolf'a bakarsanız, "yüzyıllardır erkek görüntüsünü gerçek boyutlarının iki katında gösterebilen büyük ve nefes bir ayna olma görevini yerine getirmiştir. Ona göre "bu ayna olmasaydı belki de dünya hâlâ bataklık ve sık ormanlardan ibaret olurdu, savaşlarımızın zaferi bilinmezdi." Böylece zaferleri de Havva'ya maledip bu tanıtma yazısını yazar ve çizeri kutlayarak bitirmek istiyorum; kitabın kendilerine sunulduğu aydın, ilerici ve yürekli gençlerin herhalde yoksun bırakılamayacağı düzeltmesini de yaparak. ■

ÇÖLDE BASIN VE ÇÖLAŞAN

Yalçın KUÇUK

Basınla ilgili çizilen ve katıldığım kara tabloya karşın, Emin'in kitabı bana umut verdi. Basın çölünde bir Emin "önce insanım" diye bir çığlık atıyor. Bu çığlığı seviyorum.

Emin Çölaşan'ın ilk kitabı hakkında, kitapları satış rekorunu kırdıktan çok sonra, son derece sert eleştiri yazdım. Yazdığım her sayfada arkadaşım Emin Çölaşan'ı eleştirmekten üzüldüğümü ifade ettim. Şimdi Emin Çölaşan'ın son kitabı hakkında övgü yazıyorum. Yazdığım her satırdan büyük keyif alıyorum.

Emin'in ilk kitabını herkes övdü; yalnızca ben eleştirdim. Emin'in son kitabı hakkında sözsüz veya sözlü, yazılı veya yazısız bir genel kampanya var; aleyhinde bulunuyor. Bilebildiğim kadarı ile Emin'in son kitabını yalnızca ben övüyorum. Bundan ayrıca keyif aldığımı saklamıyorum.

Ne ben olduğum yerden ayrıldım, ne de Emin değişti, bu, bir ahlaktır. Son kitabını tanıdığım Emin'e çok daha lâyık buluyorum. Şu anda kütüphanemde, başkalarıyla birlikte, kendi yazdığım ve Emin Çölaşan'ı sert bir biçimde eleştirdiğim "Quo Vadimus" adını taşıyan kitabımdan bir tek örnek bile bulamıyorum; zamana karşı yazdığım için öylece yazmak zorundayım.

Şunları yazdım: Bu, bir Özal propagandasıdır. Özal'ı sevimlileştiriyor. Şunu düşünüyorum: İnsan aklı sanıldığından çok daha ayrıntılı bir süzgeçtir. İlk etki o kadar önemli olmuyor; insan aklı zaman içinde, sunulandan, ilk etkinin ötesinde asıl ve kütleli uyarıyı alıyor. Faruk

Erem'in anılarının oyunlaştırılması nedeniyle de tekrarladım; hukuk yanlısı nedeniyle idam cezasına karşı çıkmak, aslında idam cezasını savunmak oluyor. Eğer eleştirilen hukuk yanlısıyla, yargının hatası sonucunda ölüm cezası ise, iyi bir yargı yolu ile idam kabul ediliyor; akıl, böyle alıyor. Emin Çölaşan'ın ilk kitabında da bunu gördüm; Turgut Özal, IMF ve diğer kuruluşları bilen, bunlara karşı ülke sorunlarını savunan bir kimse olarak sunuluyor. Çölaşan, IMF ile Özal'ın görüşmelerini anlatırken ve Özal'ın uzman olarak gösterme tuzagına düşüyor. Akıl, Türkiye'de okuyucu akli, IMF'nin kötülüklerine alışık olduğu için, kısa bir zaman sonucunda kitaptan sadece Özal övgüsü çıkıyor.

Turgut Özal, benim Türkiye'de tanıdığım uzmanların en yetenezsizi ve hiçbir konuda bir savunma alışkanlığı olmayan kimsedir. Hiçbir düşünceye sadık değildir, Erbakan'ın milletvekili adayı oldu ve Demirel'e Erbakan'ı gammazlamaya çalıştı. Demirel'in müsteşarı oldu, yıllarca "abi" dedi ve şimdi, Demirel ile Erbakan'ı öcü olarak göstermeye çalışıyor.

Bu tür insanlarda övücü hiçbir yan göremiyorum.

Çölaşan kitabına, ODTÜ'de matematik okutmanını kopyede nasıl atlattığını anlatarak başlıyor. Özal, arada bir ODTÜ'de "hoca" olmakta da övünüyor; bir süre okutmanlık yapıyor. Bu süre, Planlama Teşkilatı'nda Demirel

ile birlikte ve Demirel'in tavsiyesi üzerine yedeksubaylık yaptığı döneme denk düşüyor. Bu sırada Planlama Teşkilatı'nda çalışıyordum; odalarımız yanyana idi. Özal'ın, yedeksubay arkadaşı Demirel'in hep üç metre arkasından yürümesinden hep rahatsız oldum.

Adnan Başer Kafaoglu ile Kemal Kurdaş'a verdiğini saptadık. Adnan Başer, Sosyalist Kültür Derneği kurucusu idi ve Kurdaş burada konferans veriyordu; Demirel, başbakan olduğunda son derece yalnızdı. En sadığı, iş bilmez Turgut Özal'ı müsteşar yaptı.

BİR PLANLAMA TOPLANTISI

Sağdan sola: Memduh Aytür, müsteşar, sonra Paris'te büyükelçi, öldü, Süleyman Demirel, zamanın başbakanı, Demirel'in arkasında Sadullah Aygün, uzman, daha sonra Hazine Genel Sekreteri, Aygün'ün arkasında, Emin Çölaşan, uzman yardımcısı, Çölaşan'ın önünde, Hikmet Çetin, uzman, daha sonra başbakan yardımcısı, Demirel'in solunda, Enver Ergun, Daire Başkanı, Viyana'da Ermeniler tarafından öldürüldü, Ergun'un yanında Y. Küçük, Küçük'ün yanında, Cemil Çınar, Daire Başkanı, trafik kazasında öldü.

1965 seçimlerini kazanarak başbakan olunca, doğrudan doğruya bağlı olduğum bir kimse olarak Demirel ile çalışmak istemedim. Üniversiteye ve ODTÜ'ye geçme imkanlarını araştırırken Emin Çölaşan, ODTÜ'yü bitirdi ve aramıza katıldı. "Bizler", bir politik kavga yolunu tutmuş olanlar, Emin'in kavgacı tutumundan, yerinde durmaz halinden, hep mahallenin afacan çocuğu davranışından hoşnutsuzluk duyduk. Özal ile ilgili kitabı benim hayal kırıklığım oldu.

Planlama küçüktü, dar bir kadro kuruluşu olarak kurulmuştu; benim türümden yeni mezunlar ile daha deneyimliler aynı ölçüde seslerini çıkarabilmeye çalışıyorlardı. Planı yapmak için bu dar kadro yeterli olamadığından yedeksubaylardan yararlanılıyordu; Demirel, bu arada geldi. Özal'ı da Demirel tavsiye etti. "Bizler", plancılar, yedeksubaylardan işe yarar görülenlere sürekli çalışma öneriyorduk; Demirel'e önerildi. Üstelik, Demirel'i müsteşar yapmayı bile önerdiler; buna itiraz ettiğimi hatırlıyorum. Sonunda Demirel, kendisi istemedi. Ancak Özal'a bir öneride bulunmak hiç kimsenin aklına gelmedi.

Demirel, hazırlıksız bir biçimde başbakan olduğu zamanda mali bürokrasiye hiç güvenemiyordu. Bize de güvenemiyordu; istediği raporları birkaç nüsha fazla hazırlamamızı emrediyordu. Biz, bunları, bürokrasi dışında kimselere kontrol ettirdiğine inandık; araştırdık.

"23 yaşında genç bir uzman yardımcısı olarak Yüksek Planlama Kurulu toplantılarına girip, örneğin Başbakan Demirel'i dinliyordum. Nefis bir olaydı. Adeta rüyada yaşıyordum."

E. Çölaşan, *Önce İnsanım*, s. 18.

Bütün bunları düşündüğüm, Planlama'da çalıştığı sürece Turgut Özal'ın planlamayı Erbakan'ın takunyalarına peşkeş çekmesine en çok karşı çıkanlardan birisinin Emin Çölaşan olduğunu bildiğim için, ilk kitabına çok şaşırđım. Üstelik bir koro tutturmuşçasına Emin Çölaşan'ın araştırmacı yanına övgüler düzen, dostlarım, arkadaşlarım fıkracıları, Oktay Akbal, İlhan Selçuk, Aziz Nesin ve diğerlerine son derece içerledim. Emin'in bu bilgileri araştırarak bulmadığını, büyük bir ihtimalle Side'de Özal'dan almış olabileceğini açıkca yazdım. Cüretli bir yazıdı; şimdi Emin'e teşekkür ediyorum.

Şimdi Emin'in "Önce İnsanım" kitabından aktarıyorum: "Bülent Hiçyılmaz, öğle vakti gazetecilerin bir bölümünü Side'ye yemeğe götürdü. Ben de elime teybi alıp, sürüne sürüne ve hiç kimseye görünmemeye çalışarak Özal'ın evine girdim."* Konuşkan Özal, Emin'e birkaç dizilik malzeme veriyor. "Özal bana 1981 yılı sonunda Ankara bankerlerinin batışından sonra neler olduğunu anlattı. Kastelli'nin kaçışına nasıl gelindiğini, kaçtıktan sonra Konsey ve hükümette neler olduğunu, Kaya Erdem'le birlikte istifaya nasıl karar verdiklerini üç saat boyunca anlattı. Bana anlattıklarını hiç kimse bilmiyordu. İş bitirmiştim." Bunları Emin yazıyor ve bir yazı dizisi hazırlıyor.

(*) Emin Çölaşan, *Önce İnsanım Sonra Gazeteci*, İstanbul 1987, s. 154.

Yazı dizisi hazırlarken, bu sırada, Altan Öymen - Tarhan Erdem - Cüneyt Arcayürek üçlüsü, Milliyet'e ege-men olmaya çalışıyorlar; Emin'in bunları bilmediği anlaşıyor. Diziyi yayınlamamayı tercih ediyorlar. Emin şunları kaydediyor: "Eğer Milliyet o yazı dizisini yayınlasaydı, ben daha sonra '24 Ocak Bir Dönemin Perde Arkası', '12 Eylül Özal Ekonomisinin Perde Arkası' ve 'Banker Skandalının Perde Arkası' adlı kitaplarımı yazmayacaktım. Çünkü o kitaplardaki bazı olayların özü, hazırlayıp Milliyet'e verdiğim o yayınlanmayan yazı dizisinde vardı." Böylece Emin'in, ODTÜ'de kopye ile atlatığı matematik öğretmeni Turgut Özal'dan önemli ölçüde kopye çekmiş olduğu da ortaya çıkıyor. Böylece Emin, bir zamanlar kendisini bol keseden övmüş olan İlhan Selçuk, Aziz Nesin, Oktay Akbal veya Refik Erduran'ı sıkıntıya sokma pahasına kendisini eleştirdiğim kitabım-daki görüşlerimi doğruluyor. Ne de olsa, "önce insanım" diyor; gazeteciliği çok sonraya atmaya başladığı anlaşılıyor.

Aslında bu sözünü ettiklerim de övgülerinde Emin Çölaşan'dan daha çok Özal'a bir kement atmaya önem veriyorlar. Utangaçlar; açıkça övemedikleri için, Turgut Özal'ı ışıkların altında getiren bir kitabı övmeyi tercih ediyorlar. Onlar övdükçe, Özal, kitaplardan binlercesini satın aldırıp dağıtıyor.

Bundan önce, Emin'in aktardığına göre Halit Çapın ne diyor? Cevabını aktarıyorum: "Ulan Babıali ibne tarlasıdır be! Bu ibne tarlasında Tarhan'ı yaşatırlar mı? Buradan nice Tarhan'lar geldi geçti. Onun da sonu yaklaştı. Yakında abbas yolcu-dur. Hiç merak etmeyin."

Çölaşan'ın kitabı bir tepkiyi dile getiriyor. Emin'i hep, Kabataş Erkek Lisesi'nde yatılı okul arkadaşım Örsan'a benzetiyorum,* 'Örsan Öymen de ne çok afacan idi.' Akif Kurtuluş, Edebiyat Dostları için Örsan'ı yazmamı istedi; ilk fırsatta yazmaya çalışacağım. Hasan Cemal de, lütfen okusun, bir rastlantı sonucu gittiğim bir yemekte, televizyonun Örsan programını seyrettim. Daha doğrusu Hasan'ı seyretmek durumunda kaldım; aslında duygusuzdu, giderek daha da duygusuzlaşmış gördüm. Örsan'ı ne kadar kötü anlattı; Sultan Aziz'in intihar ettiği sarayda iki etüd arasında bezden yapılmış topla futbol oynadığımız Örsan, Emin türünden, hiçbir zaman politik olmadı. Ama hep kavga etmek istedi ve hep dürüst kalmaya çalıştı. Bunu, bu basın çölünde, belki ancak içki ile yapıyordu; Emin, içki içmiyor. Bir ara bunaldığımı bile işittim; bu kitabı ile bu mesleğin ahlâkı bozan yanlarına isyan ediyor, "önce insanım be!"

(*) "Odada sadece Örsan'la ikimiz varız. Örsan'ı sürekli izliyorum ve ondan bir şeyler öğrenmek istiyorum. Örsan büyük gazeteci. Ona gelen gidenle de tanıştım. Gazetecilikte yeni insanları tanımak çok önemli. Örsan çok iyi bir insan. Tanıdıkça daha çok seviyorum."

Emin Çölaşan, Önce İnsanım, op. cit., s. 73.

(**) *ibid.*, s. 210.

diye bağırarak ihtiyacını duyuyor. İki patronunu, Aydın Doğan ile Erol Simavi'yi övüyor; belki yeniden işe alabilirler veya işinde tutabilirler. Ancak Aydın Doğan ile Erol Simavi'nin kapıkulları, artık, Emin'in düşmanı kesiliyorlar. Birinci kitabında Emin'i övmeye yarış yapan fıkra yazarları, susuyorlar.

Emin ne diyor?

Bundan önce, Emin'in aktardığına göre Halit Çapın ne diyor? Cevabını aktarıyorum: "Ulan Babıali ibne tarlasıdır be! Bu ibne tarlasında Tarhan'ı yaşatırlar mı? Buradan nice Tarhan'lar geldi geçti. Onun da sonu yaklaştı. Yakında abbas yolcu-dur. Hiç merak etmeyin."** Halit Çapın, bunları yazarken, Vehbi Koç'un torpiliyle Milliyet'in başına getirilen ve Milliyet'te Mümtaz Soysal'ın "camcı" adını taktığı Tarhan Erdem'in kapısının açık olduğu işaret ediliyor. Tarhan, duyuyor.

Tarhan'ı çok severdim; 1960 öncesinde Menderes-Bayar zulmüne karşı mücadele ederken, Teknik Üniversite'den yeni mezun bir mühendis olarak, bana, pek çok destek oluyordu. Çok becerikli buluyordum ve herkese söylüyordum. Sonra tanıyanlar, Şişe-Cam'da çalıştığı sırada görenler, sözlerime inanmaz oldular; "Senin Tarhan'da hiç iş yok" demeye başladılar. Tarhan, benim güvenliğime gölge düşürüyordu.

Tekeller, becerikli Tarhan'ı beceriksiz yaptılar. Dürüst bir insanı bir entrikacıya çevirdiler. Bir ara safdil ve çevresini en çok tutuculardan seçen Erdal İnönü'nün kulağını eline aldı; sonra başında bulunduğu gazetede kardeşinin de içinde yer aldığı ANAP'ı destekledi.

Tekellerde çalışanların becerikli olduğu bir kurt masalıdır; tekeller, becerikli olanı bile aptal yapıyorlar.

Şu tekeli devlet kapıkulu ordusu olmasa, bu tekellerin hepsi batarlar. Bu tekeller, Tarhan Erdem'ler, Altan Öymen'ler, Cüneyt Arcayürek'ler oldukları için ayakta kalmıyor; tekeli devlet ve bu devletin kapıkulu ordusuyla yürüyor.

Bu üç isim, bunlara ek olarak çıkan Beyhan Cenkci'yi hiç saymıyorum, Emin'in kitabında hoş olmayan portreler olarak görünüyorlar. Emin'in yargılarına katılıyorum; her yerde tanıklık yapabilirim. Milliyet'in önemli adamı Altan Öymen ile Cumhuriyet'in politik yazarı Cüneyt Arcayürek'in Türkiye basınına yüz karası olduğuna inanıyorum. Altan Öymen, çıkarı olduğu herkesin ve Cüneyt Arcayürek, şu zamanlarda, Cumhuriyet'in başında bulunan Hasan Cemal'in meddahıdır; basında yalnızca entrikacılığı temsil ediyorlar. Yeni kuşaklar bunlardan entrikacılığı öğrenebilir; Emin'in kitabında örnekleri var.

Emin ne diyor?

"Basında iş takipçileri var" diyor. Buna kim karşı çıkabilir; bunu herkes biliyor. Şu ana kadar büyük bir gazetede çalışmayı sürdürmesine rağmen, Türkiye basınına bu kokuşmuş yanına yalnızca Emin Çölaşan parmak bastı. Bilinmiyor mu? Mehmet Barlas, Bedrettin Dalan'ı ziyaret ettikten sonra, bir büyük ihale yön değiştirerek Mehmet'in çalıştığı gazetenin inşaat müteahhiti patronuna verilmedi mi? Bu kadar mı?

Mehmet Barlas'ın yaptıkları çok açık; bunun daha ince yolları var. İşini takip ettiğiniz patronun ithalatı veya ihalesi, bir genel müdürün veya müsteşarın ölümleri; ziyaret edersiniz. Olmazsa sütununuzda översiniz; okuyucular, dedikodu sütununda veya fıkra yazarlarında,

bir övgü gördü mü, çok dikkat etmelidir. "İlerici" yazıcılar, bunlardan masum değiller; bir yerde "Bedrettin Dalan'ın mavi gözlerini" okuyunca, artık irkilebilirsiniz. Eğer iş çıkmıyorsa kolayı var; mavi gözlerini hemen kör edersiniz. Bedrettin'in mavi gözlerini bırakıp, ANAP'tan başbakan olamazsa DYP'den yeniden belediye başkanı olmanın hesaplarını yapan Bedrettin'in usulsüzlüklerinden birisine dokunursunuz. Hiç olmazsa evinizin önündeki çöpler daha düzenli alınır.

Basının önemli bir bölümü, sütunu veya yeni moda sözcükle köşesi olan yazıcılarının çoğu iş takipçisidir; köşe yazarlarının bir bölümü köşesiz oluyor.

Emin ne yazıyor?

Gazetelerin en üstünde bulunanların bile büyük ölçüde cahil olduğunu ifade ediyor. Bir zamanlar Milliyet'in başında bulunan Turhan Aytul ile arasında geçen telefon görüşmesini de yazıyor.

"- Emin, başlığı şöyle veriyorum. IMF'ye verilen iyi niyet mektubunu açıklıyoruz.

- Abi iyi niyet mektubu değil. Niyet mektubu. Aman yanlış olmasın.

- Tamam canım.

Birazdan Turhan abi yine aradı.

- Emin, hiçbir iyi niyet mektubu önceki yıllarda Türk basınında yayınlanmış mıydı?

- Abi iyi niyet değil, niyet mektubu. Hayır, ilk kez yayınıyoruz."

Sadece Turhan Aytul mu; artık basının da işlevi kuş beyinli insanlar yaratmak olduğu için, kimse "iyi niyet" ile niyet mektubu, letter of intention, arasında bir ayrım yapma gereğini bile duymuyor. Gazeteler, en çok başlıklarıyla, Türkiye'nin lumpenleştirilmesine katkıda bulunma yarışındalar ve kendilerine rakip olarak sadece futbol tribünlerindeki Türkçeyi görüyorlar.

Bu basın çölünde Emin Çölaşan ne yazıyor?

Bir bölümünü daha aktarıyorum: "Ancak ablamın bana göre küçük bir sakıncası vardır. Yazdığı haberlerde Amerika'yı ve batı ülkelerini biraz kollar. Bundan birkaç yıl önce, Ankara'da görevli Eli Nevo adında İsraili bir diplomat vardı. Bu adam meşhur Yahudi kasabı Eichmann'ı Arjantin'den kaçırıp İsrail'e getirmiş ve idam edilmesini sağlamış biri. Acaip bir istihbaratçıydı. Bazen gazeteye gelir ve Türkiye'de neler olup bittiği konusunda beni de ısrarla, adeta sorguya çekerdi. Ben duruma sonradan uyandım. Eli Nevo geldiği zaman kendimi dışarıya atmaya başladım. Bu adam bir gün Nilüfer ablamdan ve kocası Aydın Yalçın'dan söz ederken 'They are the voice of America' demişti. Kaçın kurası Eli Nevo, herhalde boşa konuşmazdı."* İsraili diplomat istihbaratçı, Nilüfer ve Aydın Yalçın için, "sahibinin sesi", the voice of America diyor.

Karı-kocanın Amerika'nın sesi olduğuna inanırlar; ancak acaba maaşlı bir ses mi? Teoman Erel, Nilüfer ve Aydın Yalçın'ın para almaksızın Amerika'nın sesi olduklarını savunuyor. Sonra para alındığı belli oluyor. Teoman Erel de "üzülerek söylüyorum ki yanlışım" diyor ve ilk kitabından dolayı Emin'i göklere çıkaran tüm fıkra yazıcıları susuyor. Beyhan Cenkcı ile Altan Öymen, Bayram Gazetesi'nde Emin'e saldırıyor.

(*) E. Çölaşan, *Önce İnsanım*, op. cit., s. 102.

(**) *İbid.*, s. 150.

Yazık! Yüzsüzlük bu kadar oluyor. Bir büyük gazetede çalışan bir isim yapmış gazeteci, bir yıllanmış gazeteci ile kocası profesörün Amerika'nın görüşlerini savunduklarını ve bunu para ile yaptıklarını yazıyor ve kimse'nin kılı bile kıpırdamıyor; kokuşmuştuğun daha büyük ölçüsünün olamayacağını düşünüyorum. Bu gazetenin yöneticilerinden Altan Öymen, Nilüfer Yalçın ile ilgili harekete geçecek yerde Emin Çölaşan'a saldırmayı tercih ediyor.

Aslında geçemez; çok büyük bir ayrılık görmüyorum. Bir zamanlar Altan Öymen'e, "Ecevit'in Almanca veziri" diyordum; Nilüfer Yalçın'ın Amerikan ağzlarına bağlılığı ölçüsünde olmasa bile Altan Öymen de Alman sermayesine bakar. Bir işbölümü görüyoruz.

Artık tam bir yüzsüzlük gözleniyor; her büroda bir istihbaratçıya iş veriliyor. Gazetelerin dış olayları izlemeye önemli yazıcılarını gönderdiği zamanlar, kesinlikle, birden çok fazla gazete almakta yarar var. Hepsinin yazdıklarında fark yok; istihbarat örgütlerinden aldıklarını yazarlar. Son olarak Özal'ta birlikte Şam'a giden gazetecilerin seyahat sonucu yazdıkları yorumlara bakılabilir; nerede ise aynı sözcükleri kullanıyorlar. MİT yetkilisinin verdiklerini tekrarlamayı gazetecilik sanıyorlar; utanmıyorlar.

Bu açıdan gazetelerin aralarında pek büyük fark göremiyorum. Bir zamanlar Cumhuriyet'in Cengiz Çandar'ı hakkında da Nilüfer Yalçın'a benzer yazılar çıktığını hatırlıyorum. Önce Beni Sadr'cı oldu, sonra Humeyni'ye geçti; şimdi nerededir, bilmiyorum. Bilmediğim, Cumhuriyet'te yazmasına karşılık hiç de cumhuriyetçi olmadığıdır; şu sıralarda çıkan için islamcı görünüyor. Hasan Cemal de bu türlerini tutmayı gazete yöneticiliği sanıyor. Kendisine Cüneyt Arcayürek'i meddah seçtikten sonra bir de islamcıların övücüsü fazla görünmüyor.

Emin Çölaşan ne yazıyor? "Bizim büroda ne türde zamparalık ararsanız var"*** diye yazıyor. Bunu bırakıyorum; bir gazete yöneticisini anlatıyor. Aktarıyorum: "Ufak tefek, beyaz saçlı, keçi sakallı, boynunda sürekli fular bulunan, gözlüklü, çipil gözlü, karga burunlu bir adam. Gazetecilik seçgileri olağanüstü. Korkunç içki içer. Günde belki beş paket Amerikan sigarası tüketir. Her gece mutlaka içkiden sızar. Gazetede boş zamanlarında iskambil kağıtlarını masaya yayar ve fal açar. Sözü sohbeti yerinde, alçakgönüllü bir insan. Söylendiğine göre iyi zampara imiş. Ben bilmem!" Her gece sızan, gazeteden küfe ile indirilen bir gazete yöneticisi nasıl sevişir; bunu anlayamadım.

Bir arkadaşım var; oğlu büyüyor ve meslek seçimine yaklaşıyor. Arkadaşım oğlunun gazeteci veya şarkıcı olmasından kaygılanıyor; her iki mesleği de bir ölçüde biliyor. "Ya olursa, ya bunlardan birisini seçerse" diye pek çok üzüyor. Bugünlerde oğlu mesleğini seçmiş görünüyor, şarkıcı olacağı benziyor. Arkadaşım yine de üzüyor; fakat "ya gazeteciliği seçseydi" diyerek de seviyor.

Arkadaşım Emin Çölaşan gazeteciliği seviyor ve kitabında bunu yazıyor. Ancak "önce insanım" diyerek içini boşaltıyor. Henüz çalışma odasını boşaltmıyor; ama bunu göze almış olduğunu seziyorum.

Basınla ilgili çizilen ve katıldığım kara tabloya karşın, Emin'in kitabı, bana, umut verdi. Basın çölünde bir Emin, "önce insanım" diye bir çiğlik atıyor. Bu çiğlik seviyorum. ■

HIROŞİMA VAHŞETİNİ ANMADIK

Dr. İldeniz KURTULAN

Aç bir yıldönümünü sessizce, vurdum duymaz bir duyarsızlıkla geçirdik geçen ay; Hiroşima vahşetini anmadık. Evet geçen ay 42. yıldönümüydü. Nedense hep sıfır ya da beşi yılları önemseriz. Oysa anılmaya değer bir olay varsa, onu canlı yaşatmalı ve gözden irak tutmamalı.

Gönül isterdi Hiroşima vahşetinin yıldönümünde toplumsal bilincin dürtüsü etkisiyle insanımız bu vahşetin sorumlularını lanetlesin ve olası yinelenmelerine engel olacak yaptırımli eylemlere girişsin. Bu eylem bir barış çağrısı, bir nükleer silahsızlanma çağrısı olurdu; insanlık adına. Hem de siyasal alanda nükleer silahları kısıtlama girişimleri gündemdeyken.

Neydi Hiroşima vahşeti?

Orta yaş kuşak hatırlar. 1945 yılındaydı. İkinci Dünya Savaşı hemen hemen bitmiş, Japonya'nın tüm yandaşları yenilmiş ve kendisi de büyük yitimler vermiş bir durumdayken, hasım taraf ABD savaşı sivil alana çekerek 6 Ağustos günü Hiroşima'ya atom bombası attı. Bu olay kuşkusuz gelmiş geçmiş savaş vahşetlerinin en büyüğüdür.

Bu vahşete neden gerek duyuldu?

Çünkü ABD, bu cephede Sovyetler işe karışmadan Japonya'yı denetimine almak ve nükleer silahlara dayanarak tüm dünya halklarına gözdağı vermek istiyordu. Ayrıca ABD savaş sonrasındaki uluslararası düzenin önderliğini kapmayı amaçlıyordu. Bu isteklerin karşılığıydı yaşanan bu büyük vahşet.

6 Ağustos 1945 günü Hiroşima semalarında 3 uçak görüldü, bunlardan bir tanesi ilk atom bombasını Hiroşima'ya attı. Bomba kentin merkezi üstünde patladı. Patlama anında ısı korkunç boyutlara ulaştı. Seksen bin kişi hemen yandı kül oldu. İlk üç ay içinde elli bin kişi daha öldü. Yaşayanlardan yüz bini ağır yaralıydı ve arta kalanlar radyasyon etkisiyle yaşam boyu sakat kaldılar.

Bu yetmedi.

3 gün sonra 9 Ağustos günü Nagasaki'ye yıkım gücü daha fazla olan ikinci nükleer bombasını attı ABD. Burada yüksek bir dağ, kenti ikiye böldüğünden olacak ölenlerin sayısı biraz daha azdı, yaklaşık yüz elli bin.

Ertesi gün Japonya teslim oldu.

Hiroşima'ya atılan bomba 14, Nagasaki'ye atılan ise 20 kilotondu (1 kiloton: 1.000 ton TNT).

Giderek nükleer silahlardaki gelişme akıl ve hayalimizin erişemeyeceği boyutlara ulaştı. Bu alandaki çalışmalara hız veren ABD kısa bir sürede 500 kilotona çıkan bombalar yaptı. Bu demektir ki, bugün varolan nükleer güç dünyamızı 15 kez yok edebilecek durumdadır.

Bu korkunç bir güçtür!.. Bu gücün neler yarattığını şöyle anlatalım:

Bir megatonluk (megaton: 1 milyon ton TNT) bombanın patlaması ardında ani bir enerjinin açığa çıkmasıyla ortamda basınç ve ısı artar. Bomba materyali, muhafazasıyla birlikte basınçlı, sıcak gaz döner. Hızla genişleyen gaz bir şok dalgası ya da çarpma dalgası yaratır. Sonra alabildiğine yüksek bir ısı doğar, çok parlak bir ışıkla birlikte. Bu ısı çok uzaklarda bile ağır deri yanıklarına ve yangınlara neden olur. Ani etkilerin dışında en önemli olgu radyoaktif kalıntılardır. Kalıntılar uzun bir süre radyoaktif ışınlar yayar ve rüzgar etkisiyle geniş alanlara yayılır, radyoaktif serpintiyi yaratır.

Nükleer bomba patlaması sadece bir başlangıçtır, patlamadan sonra radyasyon yüzbinlerce insanı öldürecek, çok daha fazlasını sakatlayacaktır.

ABD'nin 1978 yılında yapımını gerçekleştirdiğini açıkladığı ve "Temiz Bomba" olarak adlandırdığı Nötron Bombası, yukarıda sayılan üç etkiden yalnız sonuncusuna sahip bir bombadır. Bunda sarsma ve yakma gücü yoktur, yalnız açığa çıkan radyasyondan insanlar yok olmaktadır.

Nükleer silahların yapımındaki tırmanış ne kadar hızlı olursa olsun, bu silahların kullanılmadığı da bir gerçektir. Oysa yerel de olsa savaşlar sürüp gitmekte. Nükleer güce sahip olup da düşmanına karşı kullanmamak bir dengenin varolduğunu saptar. Bu denge kurulmadan önce alınlarına kara çalınır sürgün edilen nice bilgin ve sanatçı bilinir. İnsafsızca kurban edilen Rosenberg'ler de unutulmayanlar arasındadır. Yalnız bu kadar mı? Bu dengesizliğin bir başka masum kurbanı daha var: ana-babalarının yaptıklarından utanarak mutluluğu uyuşturucu maddelerde aramaya koyulan hippy'ler... Hiroşima ve Nagasaki'de açan "çiçek"lerin çocukları...

Dengesizlik, Sovyetler Birliği'nin 1949 yılında atom ve 1953 yılında da hidrojen bombasını yapmasıyla, ayrıca kıtalararası roket üretimini örgütlemesiyle iflas etti. Gerçekten de Sovyetler Birliği'nin nükleer silahlar imal edip depolamış olması, insanlığı şimdikiye dek bir nükleer kıyametten kurtarmıştır. Bu "terör dengesi" olmasaydı emperyalizmin Kore Savaşı sırasında "Çinli gönüllüler"e ikinci Hindîçin Savaşı sırasında Hindîçinli devrimcilere ve de diğer devrimlere karşı nükleer silah kullanması muhakkaktı" (Ernest Mandel).

Her şeye karşın kapitalist dünya nükleer silah üretiminde limiti zorlamaktadır. Bu uğurda akılalmaz harcamalar yapılır. Nitekim ABD hükümetinin 2 nükleer denizaltı yapımı için harcadığı parayla, üçüncü dünya ülkeleri nüfusunun yarısı için UNESCO'nun belirlediği ölçülerde temel eğitim için gerekli tüm koşulları oluşturmak mümkündür.

İngiltere hükümeti eski nükleer Polaris denizaltılarını yeni yapılan 4 nükleer Trident denizaltısıyla değiştirmek istiyor. Bu alışverişten ABD 5 milyar sterlin kazanacak. 1 MX füzesinin maliyeti yüzbin insanın çalışmaya yılına eşdeğerlidir.

İngiltere nükleer silahlarını taşıyabilecek 358 Tornado tipi uçak ismarlamıştır. Bu uçaklara ödenecek para ile üçyüzübin yeni ev inşa edilebilir. Say say... Saymakla bitmez.

Biraz da nükleer kazalardan söz etmek yerinde olur. Yakın geçmişte bir Çernobil olayı var. "Hür" dünyanın kasıtlı olarak çok abarttığı nükleer kaza. Daha önce, daha ağırını yaşadık. ABD hükümeti bugüne dek ülkede 36 ciddi ve ağır nükleer kaza olduğunu resmen kabul eder. Ama hükümetten bağımsız yapılan hesaplar bunun 100'ün üstünde olduğunu belirtmektedir.

1961'de 24 megatonluk bir nükleer bomba tehlike anında Kuzey Carolina açıklarında denize atıldı.

Yalnız ABD'de değil, Avrupa anakarasında da nükleer kazalar oluşmakta. 1966 Ocak'ında basını da çok meşgul eden İspanya'nın Palomeres bölgesinde çok ciddi bir kaza oldu ve 2 ABD uçağı havada yakıt aktarımı yaparken oluşan kazada 3 adet 10 megatonluk nükleer bomba karaya düştü. Biri parçalanarak radyoaktif yayılma ve bulaşmaya neden oldu, bir başkası denize düştü ve uzun bir süre o bölgenin balıklarının ölümüne neden oldu.

12 Ocak 1985'te Almanya'da Heilbronn kenti yakınlarında bir ABD üssinde oluşan nükleer kazada bir Pershing 2 motorunda yangın çıktı; kaç kişi öldü bu kazalarda, kaç kuşak radyoaktifin etkisinden etkilendi? Bunlar bilinmez, yazılmaz.

E. Mandel'e katılmamak elde değil, "Nükleer silahsızlanma sorunu diplomatik konferans masalarında değil, sokaklarda ve fabrikalarda çözülecektir."

Daha önceki yıllarda olduğu gibi bu yıl da, dünyanın birçok ülkesiyle birlikte, komşumuz Yunanistan halkının da anlamlı gösteriyle 6 Ağustos Hiroşima vahşetini andığımız TV'mizde seyrettik. Ve biz bağışlanmaz bir duyarsızlıkla geçiştirdik 6 Ağustos'u. Ve yine biz, öteki insanlarla birlikte "Bir Daha Hiroşima'lar Olmasın" dileğinde bulunmamamızın ezikliği içindeyiz. ■

İTİRAFÇILARIN İTİRAFLARI: GÜZEL BİR BAŞLANGIÇ

Ülkü GÜNER

İnsana güvensizlik ve ürkeklik duyguları aşıl原因 bir eğitim sistemi yüzyıllar boyu toplumumuza yerleştirilmiş. Ecinniler karabasanlarla dolu masallarla, karanlık oda tehditleriyle uslandırılmaya çalışılarak geçen çocukluk yılları, biraz büyüyünce dinsel, cinsel tabular, korkular. Bilinçlenmeye başlayan gençler için ise daha acımasız uygulamalar. Sonuçta, toplum insan olma özelliklerinin çoğundan yoksun bir robotlar yığındır. Belki de kapitalizmin son halkasında çok yaygın görülen robot hikayelerinden amaçlanan da budur.

İstenilen: Örkek, korkak bakışlarla çevresini süzen, bir şeyler söylemesi gerektiğinde sürüden çıkan uğultular gibi sesler çıkaran ve bazan da gözlerini kapayarak çevresinde olan biteni algılayamayan zavallı insancıklar topluluğu. İnsan ama, insan olmanın bütün gerçek öğelerinden yoksun insanlar.

Böyle bireylerden oluşan toplumun yaratılması için tekellerin kullanabileceği çok yol var. Çok da deneyim birikimine sahipler. Gelenek-görenek adıyla başlayıp hapis ve ölüm tehdidiyle sonuçlanan işkenceler dizisiyle yaşanılan ortama tam bir kabus havası verilebildiğinde artık o toplumdaki korkmak gerekmiyor. Bireyler istenilen şeyleri yapan robotlardır. Robotlar teknik tüm hizmetleri gördükleri gibi resim ve müziğe yönelik ürünler de verebilirler. Robot toplumun içinden ara sıra çıkabilecek seslerin ise susturulması artık zor olmayacaktır.

Toplumumuz için de son onbeş-yirmi yıldır ortaya konan acımasız tüm uygulamalar robot toplum oluşturulabilmesi amacıyla yöneliktir. Acımasız, insanlık dışı bir dizi olaylarla cehenneme dönen ortamımız için başka nasıl açıklama getirilebilir? Acımasız uygulamalar küçük bir çocuğun sabaha kadar gördüğü korkulu rüyalara benziyor. Bütün gece gördüğü korkulu sahnelerden sonra onu aynı yatağa götüremezsiniz. Dehşete kapılmıştır. Böyle karabasanlar insanlara tekrar tekrar gösterildi. Hiç sonuç alınamaması mümkün değildi. Sonuçta tüm toplum etkilenmese bile dejenere meyveler örneği ürününü verdi. Son yıllarda acı buruk tadıyla bu dejenere meyveleri bize toplatıyorlar. Ne yazık, çoğu kez, çaresiz elimize gelenleri evirip çeviriyoruz. Ne yapacağımızı bilmeden bir kenara bırakıyoruz.

Birisi var. Bitip tükenmeden inanç yumağı gibi, belki de gittikçe daha fazla sarılan, hiç yılgınlık göstermeden insanların üstündeki karabasanı kaldırmak istiyor. En yılgın mizansenlerden dipdiri yürekler çıkabileceğini göstermeye çalışıyor. Yalçın Küçük, *İtirafçuların İtirafı* adlı yapıtında, böyle bir amaçla, yine onurlu insan yaratabilmek için bir onurlu mücadele daha sergiliyor.

İtirafçularla ve itirafçıları özendiren bir sistemle bir yere varılamayacağı sanırım daha iyi anlatılamaz. İtirafçıların itirafı'nda itirafçıyı özendiren sistemin çıkışsızlığı çok güzel anlatılıyor. İtirafçıların başından yok olduğu anlaşılırken, inançların ölümsüzlüğü bir destan gibi ortaya çıkıyor.

Hapiste de olsalar yaşamını sürdürenler için yapılabilecekler var. Her zaman yapılabilir. Ölenler, özgürlük yolunda yaşamını yitirenler için en güzelini Yalçın Küçük yapıyor. Onları ölümsüzleştiriyor. Direnerek inançlarını inat haline getirenleri ölümsüzleştiriyor. Direnilemek için düşüncelerle yüreklerin kavranabilmesi gerekiyor. Bir kez yüreğini eline alabilen insan onurlu olmanın tadını alır, artık onun için başka hiçbir yol inançları için direnilemek kadar belirgin olmaz. Sevgileri ve onurlu yapılarıyla inançları için ölebilenleri insanın çıkabileceği en yüksek konuma getirilip yerleştiriliyor. Sanırım, onurlu insan itirafçıların tanıttığı bir kitapta bundan daha güzel tanımlanamaz. Yalçın Küçük itirafçıları anlatırken direnenlerin destanını yazmış.

Yalçın Küçük'ün daha önce yayınlanan *Küfür Romanları* ve *Estetik Hesaplaşma* adlı eserleri için çıkartılan gürtlüler *İtirafçıların İtirafı* için de olabilecek mi? Kitap 228 sayfa, bir nefeste okunup bitirilebilecek hacimde. Hemen okunacak ve eleştiriyi bir egzersiz halinde kullanabilenler tarafından çeğiştirilip durulacak. Özellikle yaratıcı ve ilerici kafalara düşman eleştirmenler tarafından sanat adına, edebiyat adına hakkında yazılar yazılacak. Onurlu insanın yaratılması için kitabın yapmak istedikleri hiç önemli görülmebilecek. Böyle bir olguyu bilmesi nedeniyle olsa gerek Yalçın Küçük önsözünde: 'Bu çalışmanın teorik bir iddiası yok, Psikiyatlara, hukukçulara, tiyatroculara, sinemacılara, bilim adamlarına, sorumlu yurttaşlara düzenlenmiş ve üzerlerinde tartışılabilir olgu ve belgeler sunmaya çalıştım' diyor.

Bütün gayretlere karşı, ne mutlu ki, itirafçılık toplumu yolundan ayırabilen bir olgu şekline dönüşemedi. Ama itirafçıların olduğu ve zaman zaman etkili boyutlara getirilebildiği gerçek. Bu kitapta başlayan bu konunun tartışması için de en önemli madde itirafçıları olmayan bir toplumun oluşturulmasıdır. İtirafçı çabuk bozulan bir dejenere meyvedir. Bilimsel yollarla teşhir edilecek topluma zararlı olmadan saf dışı edilebilmelidir. Devrimci yolda önemli olan, gençlere insan değerlendirebilmeleri için sevgi ve akıl yolunun açılmasıdır. Çoğu kez pratikleriyle çözümlenemedikleri bütün uğraşlarında başarısızlıklarını kapatabilecekleri telafi yolları, onların çevrelerindeki yanlış değerlendirmelerine neden olmaktadır.

İtirafçıların İtirafı'nda çabuk çözülenlerle ölüme göze alarak direnenlerin keskin çizgilerle ayrılarak ama içiçe tanıtılmasının nedeni, duygularıyla yanılabilen, sezgilerini iyi değerlendiremediği için yanlışlar yapabilen, itirafçı olabilecek bozuklukta kişiliklerin doğru özellikli kişiliklerden ayrılabilmesini kolaylaştırmaktır.

İtirafçılar itirafçı oldukları güne kadar elde ettikleri özelliklerinden hiç kurtulamayacaklar. Yapıları ve kafaları gereği çaresizce itirafçı olacaklar; ama hiçbir şekilde itirafçı olmayacak kişilerin yetiştirilmesi bir toplumun asıl sorunu olmalıdır. İtirafçıların verdikleri zararlar büyük, ancak kalıcı olmuyor. Tüm sorumlu yurttaşların itirafçılık gibi belki de insanın en büyük çirkinliğinin olmaması için uğraş vermeleri gerekiyor.

Yalçın Küçük'ün *İtirafçıların İtirafı* ile yapmak istediği böyle bir sorumluluk duygusunu sergiliyor. Onun bu çalışmasını böyle bir konuda başlangıç olarak kabul ederek yürekleri ve kafaları büyük ve bütün bir toplum için daha fazlasını yapmak gerekiyor. ■

SOĞUK SAVAŞ, CUMHURİYET VE SOSYALİZM DÜŞMANLIĞI

Cumali ŞATIR

12 Eylül, bir yer sarsıntısı etkisi yaptı. Oynak zeminlerde duranları sarstı, yerine oturttu. Türkiye, 80'li yılların başlarında başlatılan soğuk savaş rüzgarlarına 12 Eylül'le katıldı.

Soğuk savaş, etkisi altına aldıklarının yüzlerindeki boyayı sildi. Rengini gizlemeye çalışanlar soğuk savaş koşullarında gizleyemez oldular. 12 Eylül ve soğuk savaş üst üste binince oynak zeminlerde yaşama şans bularların rengi ve yeri, görmek istemeyenlerin göreceği kadar belli oldu.

Önümde Cumhuriyet muhabiri Nilgün Cerrahoğlu'nun "Düşler ve Gerçek Küba 1987" başlıklı yazı dizisi var. Cumhuriyet'in 7 yıldır yoğunlaştığı anti-Sovyet ve sosyalizm düşmanı yayınının yeni bir örneği ve soğuk savaş koşullarıyla uyum gösteriyor.

Nilgün Cerrahoğlu, İlya Ekrenburg'un Dipten Gelen Dalga romanında anlattığı, Sovyetler Birliği hakkında yazan Amerikalı gazeteciyi çağırıştırıyor. Bir farkla; Amerikalı gazeteci Sovyetler Birliği'ni görmeden yazıyor, Nilgün hanım Küba'ya giderek ve görmesine rağmen yalan yazıyor. Nilgün Cerrahoğlu, Amerikalı soğuk savaş yazarından bir adım ileride...

Yazar, Küba'ya varır varmaz Sovyet etkisini görüyor. Bir ülkenin dış ilişkilerini birisinin kucağına oturmak ya da kucağından kalkmaktan başka türlü anlayamayan yazar, Küba'nın Sovyetler Birliği ile ilişkilerini de "Sovyet kucağına oturmak" şeklinde değerlendiriyor ve Küba adına üzülüyor. Aslında üzüldüğü başka şey; şu Sovyetler Birliği olmasa da, Nilgün Cerrahoğlu'nun Sam amcası burnunun dibindeki çibanbaşı Küba'dan kurtulsa ne olurdu sanki...

Madem ki, Sovyetler Birliği Küba'yı sömürüyor öyleyse Küba'da sefalet ve işsizlik olması lazım. Yazar da bunları aramaya koyuluyor ama ne çare bir türlü bulamıyor. Bir işsiz, bir dilenci, bir yoksul yok, öyleyse bir terslik olmalı... Terslik var da, muhabirimiz tersliğin yüklendiği görevde ve kafasında olduğunu göremiyor. Nasıl açıklamalı işsizlik ve yoksulluğun olmayışını? Bunun da yolunu bulmuş: Kübalılar bir kişinin yapacağı işi 4-5 kişiye yaptırarak işsizliği halletmiş, böyle uyduruyor Cumhuriyet Gazetesi muhabiri.. Böyle de uydurmak zorunda.

Küba, eğitim, sağlık, işsizlik sorunlarını köklü biçimde çözmüş. Konut, kira sorunu, yoksulluk ve bunun sosyal sonucu fuhuş, hırsızlık, soygun, adam öldürme vb. de yok. Eğitim birinci yılından üniversitenin sonuna kadar beş kuruluş harcanmadan yapılıyor. Tüm sağlık hizmetleri bedava, ülkede bir tek işsiz bulamazsın, ev kiralari aylık gelirin en çok % 10'unu buluyor, su parası vs. derdi yok, çocuk bakımı bedava. Bunları Nilgün hanım da kabul ediyor. Peki sormazlar mı Nilgün hanım: senin çok sevdiğin kapitalist Batı'nın hangi ülkesi bunları bu

şekilde çözmüş? Medar-ı iftiharımız ABD mi? Ama orada yüzkaramız Harlem var. Saniye başına ırza geçme, dakika başına adam öldürme, salise başına hırsızlık, soygun ve daha nice şeyler var. Fuhuş, çok beğendiğiniz Batı Avrupa ülkelerinde başı başına bir sanayi kolu haline gelmiş.

Rejim karşıtı adam arayıp durmuş Nilgün Cerrahoğlu ve sonunda Antonio adında eski bir devrimciyi buluyor. Antonio, yazarın tam aradığı adam değil ama yine de işe yarayabilir diye ağzından laf almaya çalışmış ve nihayet almış. Adam, mücadelenin ilk yıllarında emperyalist Batı'nın burjuva demokrasisini düşküyormuş. Mal bulmuş mağribi örneği, biraz da gizemli bir hava katarak, yazarımız soruyor: Neden ABD'ye gitmediniz? Anlaşılan Nilgün hanım cizvit papazların misyonerliğine özenmiş... Yine de istediği yanıtı alamıyor. Sonra genç bir kadın garson buluyor. Kadın garson söylüyor ve tahmin ediyorum, muhabirimiz büyük bir zevkle not tutuyor: Şöyle diyor Kübalı "artık hepimiz biraz daha güzel bir evin, sahip olabileceğimiz bir arabanın, seyahat edebilmenin düşünü kurabilmek istiyoruz." Sevinseniz boşuna Nilgün hanım. Çünkü, eşit bir şekilde dağılan ulusal gelirin kişi başına 2400 dolar bulduğu (Türkiye'de 900 dolar civarında) Küba'da insanlar artık daha güzel bir eve, bir arabaya sahip olmayı düşünüyorlarsa, bu demektir ki, daha alt düzeydeki sorunlarını çözmüş ve şimdi toplum daha üst bir noktaya sıçramanın sancılarını yaşıyor.

Ara başlık atmış "Komünizm Düşleri Öldürüyor" diye. Gerçekte düşleri öldüren kim? Şöyle, kapitalist sistemin bireyine bir göz atalım. Yarının güvencesinden yoksun, tüm hücreleri irin bağlanmış tekelci kapitalist sistemin bireyi düş kurabilir mi? Birey işsizse yarın ne yiyeceğinin, işadamıysa ne kadar kâr edeceğinin, hırsızsa ne çalacağıının vb. düşünü kurabilir. İşçi sınıfı öncüler kapitalizmi nasıl yıkacaklarının ve iktidarı ele geçireceklerinin düşünü kurabilirler, bunu gerçekleştirmek için çalışırlar. Ama o sizi değil bizi ilgilendirir Nilgün hanım. Bunun dışında, tekelci kapitalist toplumun bireyi düş kurabiliyorsa bu bireyin sanat ürünü nerede? Batı toplumu artık sanat değeri olan bir eser üretebiliyor mu? Şimdi öbür tarafa bakalım: Geleceğe ilişkin en güzel düşleri sosyalistler ve sosyalist toplumun insanları kurabiliyor, buna ilişkin sanat ürünlerini veriyor. En güzel bale ABD'de değil, Küba ve Sovyetler Birliği'nde var. En güzel müziği kapitalist Batı'nın bireyi değil, sosyalist toplumun insanı dinler. En güzel romanlar artık Batı'dan çıkıyor. Sosyalizm uğruna mücadele edenlerle sosyalist ülkelerin romancıları en güzel romanları yazıyorlar.

Sonunda, yazarımız Küba'nın kapitalist ilişkilere biraz açılmasıyla, ABD ile ilişkilerini taviz vererek düzeltmesiyle, turizmini kapitalist bir kafayla işletmesiyle bunalmadan çıkabileceğinin reçetesini veriyor. Aman Nilgün hanım, Küba halkı bu bunalmaya razı. Yeter ki, sizler ondan uzak durun. Şunu da ekleyelim: Artık siz ve tekelci kapitalistler enselerinizin kökünü görürsünüz de Küba'nın kapitalist yola girdiğini göremezsiniz.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra soğuk savaş yazarı Amerikalı gazetecilerin biraz şansı vardı. Nilgün Cerrahoğlu ve Cumhuriyet'in şansı hiç yok. ■

KÜRT SORUNU VE MUHTEMEL GELİŞMELER

Ahmet Zeki OKÇUOĞLU

Daha dün kadar, "Kürt" sözcüğünün ağızlara alınmasının yasak olduğu Türkiye'de şimdi, "Kürt sorunu" nun çözüm yolları tartışılıyor. Kısa sürede sorunun gösterdiği hızlı gelişmelerin değerlendirilmesinde, güçlük çekiliyor. Herkesin kafasını meşgul eden soru şu: "Acaba, Türkiye bölünüyor mu?"

Sorunun ülkede gösterdiği bu gelişmenin yanı sıra, uluslararası planda kazandığı boyutlar da oldukça dikkat çekicidir. Basında yazılanlara bakılırsa, başta Batı Avrupa olmak üzere, Sovyetler Birliği, Libya, Suriye, Bulgaristan, İran, Yunanistan ve Kıbrıs Cumhuriyeti; Türkiye'deki "ayrılıkçı" bu eğilimi desteklemektedir. Türkiye'yi hayal kırıklığına uğratan en önemli gelişme ise, her zaman "sadık" bir müttefiki olmakla övüldüğü ABD'nin de, Türkiye'nin Kürtlerle ilgili politikasını onaylamadığını, artık dışa vurmaya başlamasıdır.

Batı Avrupa, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Lozan'da, Türkiye'nin siyasi statüsünü bir çözüm biçimine bağladıktan sonra, ilişkilerinde bir daha söz konusu etmediği "Kürt sorunu"nu yeniden gündeme getirmeye başladı.

ABD ise, geleneksel pragmatik politikasının sonucu olarak, Türkiye ile ilişkilerinde, bu ülkedeki "Kürt sorunu"ndan her zaman uzak durmaya özen göstermiştir. Son zamanlarda ise bu geleneksel tutumundan farklı olarak, basına özellikle sızdırıldığı belli olan birtakım resmi belgelerden, Türkiye'nin Kürtlerle ilgili politikasını onaylamadığını hissettirmek ihtiyacı duyduğunu görüyoruz.

Sovyetler Birliği de, çok önem verdiği Türkiye ile ilişkilerinde, özellikle bu konuda uzak kalmayı tercih etmiştir. Sorunun Irak'ı da yakından ilgilendirmesi, bu dayanılığının bir başka nedenini oluşturmaktadır. Son zamanlarda Türk basınında yer alan yorumlardan, bu ülkenin de tutumunu değiştirmeye başladığını öğreniyoruz. İddiaya göre, Sovyetler Birliği, Bulgaristan, Suriye

ve Libya aracılığı ile Türkiye'deki "Kürt radikal eğilimi"ni desteklemektedir.

Yine Türk basınında, başta İran olmak üzere Yunanistan ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kürt "ayrılıkçı" hareketini destekleyen ülkeler arasında yer aldığı iddiaları ileri sürülmektedir.

İran'ın, "devrim"ini yaymak için Irak'la giriştiği savaş nedeni ile, Kuzey Irak'taki Kürt Direniş Hareketi ile yaptığı işbirliğinin bu ülkedeki Kürt hareketinin güçlenmesinde önemli bir etken oluşturduğu da bilinen bir gerçektir.

İslamiyet'in yayılışından bu yana bölgede etkin bir unsur olarak kendini kabul ettiren Kürtler, bölgesel ve uluslararası güçlerin her zaman hesaba katmak zorunda kaldıkları bir unsur olmuştur. Kürtlerin üzerinde yaşadıkları topraklar altında zengin petrol yataklarının olduğunun anlaşılması, güçler arasındaki mücadelede başka bir etken olarak konunun önemini daha da artırmıştır.

Birinci Dünya Savaşı döneminde Batılılar, bölgedeki petrol çıkarları ile sınırlı olarak "Kürt sorunu"nu da gündeme getirmişlerdi. Sovyet devrimi ile bölgede güçler arasındaki dengelerin değişmesi, Kürtlerin üstünde yaşadıkları toprakların açık denizlerden uzak olması, jeopolitik konularının istikrarlı bir siyasi varlık sürdürmelerine imkan vermeyeceği inancı ve denetim güçlüğü nedenleriyle, sorunu çözmekten vazgeçerek bölgede bir huzursuzluk kaynağı olarak bırakmayı tercih ettiler.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında, bölgedeki en etkin uluslararası güç olarak varlığını kabul ettiren İngiltere, zengin petrol yataklarına sahip olan Musul'u, savaş öncesinde sınırları içinde yer aldığı Osmanlı Devleti'nin bakiyesi üstünde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin egemenliğine bırakmayı uygun bulmayarak, yapay olarak oluşturduğu mandası altındaki Irak Devleti sınırlarına dahil etmeyi tercih etti. Irak Devleti'nin bu yapay ve istikrar-

sız niteliği, Kuzey Irak'taki Kürtler'in tarihten gelme başkaldırı geleneği ile de birleşince bölgenin günümüze kadar aralıksız olarak sürüp gelen bir çatışma alanı olmasına yol açtı.

Kuzey Irak'taki Kürt Direniş Hareketi'ne karşı önceleri kayıtsız kalan Batılılar, Irak'da Krallığın yerini bir askeri darbe ile Baas rejiminin almasından sonra tutum değiştirerek, Kürtlerle yakınlık kurmaya başladılar.

Daha önce, Irak'taki Kürt Hareketi'ne sempati ile bakan Sovyetler Birliği ise, aksi bir tutumla, tercihini Baas yönetiminden yana yaptı. Bu gelişmelerden sonra, ABD yakın müttefiki İran aracılığı ile Irak'taki Kürt Hareketi'nin lideri Barzani ile ilişki kurarak bölgedeki egemenlik çatışmasında bu hareketten yararlandı. Ayrıca, ABD ve İran'ın ve diğer "müttefik"lerin, Barzani'nin Kürtler üstündeki manevi otoritesinden yararlanarak bölgede radikal eğilimlerin önlenmesinde, olanaklar sağladıkları da, bilinen bir gerçektir. İran Şahı'nın devrilmesi ile, bu denetim olanağı yitirildi. Bu ilişkinin kopması ile birlikte, bölgede Kürtler arasında radikal eğilimlerin önleniminin açıldığı gözleniyor.

Türkiye'deki siyasi durum, Irak'a nazaran daha istikrarlı bir nitelik göstermiştir. Türk Yönetiminin nispeten "istikrarlı" niteliği, uluslararası güçler açısından ülkenin oldukça hassas bir konumda olması, Türklerle Kürtler arasındaki tarihten gelme ilişkiler, ve esas olarak da bu toplumun geçirmeye başladığı hızlı sosyal ve ekonomik değişimler, uzunca bir dönem sorunun ciddi boyutlar kazanmasını engelledi. Ancak alınan yasal ve ekonomik önlemlere rağmen, bu etnik varlığın ortadan kaldırılması başarılamadığı gibi, sorunun ülkenin gündemindeki ağırlığını korumaya devam ettiği de görülmektedir.

Gözlemciler İran'da rejim değişikliğinin Kürtler üstündeki ABD ve "müttefik"lerinin etkisinin azalmasına bu etnik unsurun üzerinde Sovyet etkisinin artmasına yol açtığını savunmaktadırlar. Türkiye'de gelişen radikal eğilime Libya ve Suriye'nin destek sağlaması, bölgede Sovyet faktörünün ağırlık kazandığının kanıtları olarak gösterilmektedir. Ayrıca, Batı'nın denetiminden çıkmış bulunan İran'ın ve Türkiye ile anlaşmazlıkları nedeni ile Yunanistan ve Kıbrıs Cumhuriyet'lerinin, gelişmelere karşı duydukları "yakın" ilginin bu faktörün daha da ağırlık kazanmasına yol açacağı ileri sürülmektedir.

İşte bu nedenlerle, ABD, bölgedeki etkinliğini önemli ölçüde zaafa uğratan İran'dan boşalan yeri, bir an önce Türkiye'nin doldurmasını istemektedir. Ancak Türkiye'nin "Kürt sorunu" konusunda izlediği politika, bu misyonu üstlenmesine elverişli olmadığından, onu politikasını artık değiştirmeye zorlamaktadır. ABD'ye göre, bölgede "Kürt sorunu"nun köklü bir çözümü, ancak Türkiye ile Kürtler arasında kurulacak bir federasyonla mümkün olacaktır. ABD'nin böyle bir plandan yana olduğunu, basına yansıtılan bilgilerden öğreniyoruz.

Türkiye'nin ABD ile bilinen yakın ilişkilerine rağmen, şimdilik bu Amerikancı planı kabul etmeye yanaşmadığı gözleniyor. Türkiye'deki Amerikancı çevreler, Musul ve Kerkük'ün yeniden Türkiye topraklarına katılması için yönetimi zorlamaya çalışmasına ve Türkiye'nin bu doğrultuda tarihten gelme eğilimine rağmen, 1926'da belirlenen eğiliminin yönetim çevrelerinde ağır bastığı görülüyor. Bu genel eğilime göre Lozan ile belirlenen sınırların dışına çıkılması, ülkenin sonu belli olmayan maceralara sürüklenmesine yol açacaktır.

Türkiye'de yönetimin "Kürt sorunu" konusunda, geleneksel politikasını sürdürmekte görünürdeki bu kararlı tutumuna rağmen, sorunun bölgedeki ağırlığının artması ve bu nedenle içinde yer aldığı savunma sisteminin dayatmaları sonucunda; gelecekte bir çözüm biçimini kabul etmek zorunda kalabileceği ihtimalinin de bütünüyle gözardı edilmediğini söylemek mümkün.

Son zamanlarda ortalıkta dolaşmaya başlayan "Güneydoğu" lafı, bu gelişmenin bir belirtisi olarak kabul edilebilir. Kürtlerin yaşadıkları bölge, resmi literatürde daha önce "Doğu Anadolu" olarak tanımlanırken, son zamanlarda "Güneydoğu"dan söz edilmeye başlan-

ması anlamlıdır. Bu değişiklik, muhtemel bir çözümü hiç değilse bölgenin bir kesimi ile sınırlı tutmak eğilimini yansıtmaktadır. Buna, ne Avrupa'nın, ne de ABD'nin bir itirazı olacaktır. Aynı sınırlar daha önce Sevr'de bu güçler tarafından çizilmemiş miydi?

GAP'ın gerçekleştirilmesi için gösterilen aşırı gayretleri de, bu tedbirler cümlesinden saymak gerekiyor. Yönetim GAP ile bölgenin ülke ekonomisine güçlü bağlarla bağlanmasını amaçlamaktadır. Bu canlı merkezli ekonomik işlerliğin bölgede sosyal ve ekonomik değişiklik yaratacağına, insan sirkülasyonunu hızlandıracağına ve bunların kaçınılmaz sonucu olarak da, bölgenin etno-kültürel özelliklerinin zamanla eriyip yok olması ile kabul edilmek zorunda kalınan çözümün giderek anlamını yitireceğine inanılmaktadır.

Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu birtakım dayatmaların dışında, sorunu çağdaş bir biçimde çözmek eğiliminden henüz çok uzak olduğu söylenebilir. Sorunun çağdaş bir çözüm biçimine kavuşturulmasını savunmaya başlayanlar, ancak çok sınırlı bir eğilimi temsil ediyorlar. Daha "çağdaş" bir çözüm eğilimine öncülük etmesi beklenen Sosyal Demokrat hareket, üstlendiği tarihi mirasın şartlanmışlıklarıyla bu konuda herkesten daha şoven bir politika izliyor. Türk Sosyalist Hareketi ise, ürkütücü militarizmin gazabına uğramamak için, sorumluluk üstlenmekten, mümkün olduğunca kaçınmaya çalışmaktadır.

"Kürt sorunu"ndan her söz edildiğinde, "Türkiye üzerinde oynanmak istenen oyunlardan", "emperyalizmin böl ve yönet politikasından" söz edenler, bu tutumlarıyla, sorunun uluslararası boyutlar kazanmasına herkesten çok hizmet etmektedirler. Uluslararası güçlerin sorunu etkilemesini önlemek ikide bir kürsülere çıkıp, "vatan elden gidiyor", "bölücü eşkiyalar", "vatan hainleri" suçlamaları yaparak, tehditler savurarak değil, ülke gerçeklerine kulak vererek ve bu gerçekleri tespit edip, çağdaş çözüm biçimlerini cesaretle uygulayarak mümkündür. Böylesine ciddi bir sorun, ortada kaldığı sürece, bölgedeki uluslararası güçlerin bu soruna ilgi göstermelerinden daha doğal ne olabilir ki?

Daha fazla zorlanmadıkça Kürtlerin, Türk halkı ile tarihten gelme bağlarını koparmaya eğilimli olduğunu gösteren, hiçbir kanıtta söz edilemez. Türklerin en zayıf olduğu bir dönemde, Kurtuluş mücadelesi döneminde bunu yapmayan bir halkın, böyle bir eğilim içinde olduğunu iddia etmek, kadir bilmezlik değil de nedir? Diğer yandan Kürtlerin bu kardeşçe eğilimini, varlığına karşı bir silah olarak kullanmak ve bunda ısrar etmek, bu bağların yok olmasından başka hiçbir sonuç doğurmayacaktır. Umud edilir ki bir gün bu gerçeğin anlaşılmasında geç kalınmamış olsun. ■

DEMOKRASİ SOFTALIĞINA HAYIR SINIF SAVAŞIMI ARACI OLARAK DEMOKRASİ

Rasih Nuri İLERİ

Burada demokrasi, insan hakları, nedir, ne değildir tartışmasına girmeyeceğim. Ne burjuva devrimleri ile gelişen bu kavramları, ne de tarihsel kökenlerini ele alacağım. Demokrasinin kurumsal yönünü, kitlesel bilinç geleneklerini ele almayacağım.

1980'li yıllarda, Türkiye'mizde, insan haklarının, zümre, sınıf haklarının ve bunlara bağlı kurumlaşma sorunlarının çok güncel olduğunu - aksini iddiada sınıfsal çıkarları olanlar dışında- kimse gözardı edemez.

1960'lı yıllarda insan haklarının ve demokrasinin Türkiye'de varolduğu da savunulamaz, örneğin "Faşist Devleti Koruma Kanunu'ndan" alınıp giderek ağırlaştırılan T.C.K. 141-142. maddelerinin varolması bile böyle bir savı olanaksız kılar. Kaldı ki, daha birçok kanun maddeleri ve kanunlar, örneğin Siyasi Partiler Kanunu ve hele geleneksel uygulamalar da aksini iddiaya engeldir. Oysa, 82 Anayasası tüm insan haklarını, işçi haklarını, örgütlenme ve kurumlaşma haklarını 61 Anayasası'na göre adeta sıfıra indirmiştir. Zaten 70'li yıllarda anarşinin tırmanışı ve bu tırmanışa olanak veren, onu körtükleyen hakim güçlerin tutumlarının amacı 61 Anayasal rejiminin kısıtlı örgütlerini yok etmekti; bu, gün gibi apaçıktır. Nasıl ki, anarşik olayların kökeninde bir parti ve onun yan örgütleri bulunuyordu ve buna yeşil ışık veren Devlet kurumları ve Demirel Hükümetleri idi. Amaç halkı tedirgin etmek, bıktırmak ve askeri bir darbeyi meşrulaştıracak bir ortamın yaratılmasıydı. Böylece de 1961 Anayasası kaldırılacak, işçi sınıfının ve emekçi halkın direnç ve savaşım olanakları kısıtlanacak, geçim kaynakları yarıya indirilebilecekti.

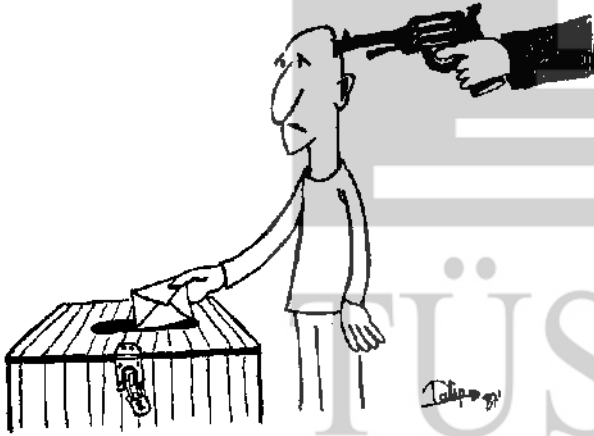

Talip 97

Çok yönlü olan ve C.I.A. planlarında da yer alan bu oyunla ayrıca halk "depolitize" edilecek, eğitim düzeyi düşürülecek, varlıklı sınıflara pahalı bir eğitim olanağı sağlanacak, genel bilgi ve düşünce olanağı saptırılacak, modern bilim yerine dinsel hurafeler yaygınlaştırılacaktı. Bütün bunlar emperyalizmin Türkiye'ye uygulanmak istediği planda vardı.

Bununla birlikte, artan enflasyon ve bunun sonucu olarak çeşitli suistimal olanakları, yeni türden milyarderlerin türetilmesi, bir yönden dış baskılar, Avrupa Ekonomik Topluluğu sorunu diğer yönden bir tepki yaratmış, insan hakları ve demokratikleşme süratle gündem konusu olmuştur. Yeni baskı yasaları getirildiği, D.G.M.'ler işlediği halde bu son dönemde 1960'larda bile söz konusu olmayan nitelikte açıkça ve özgürce tartışmalar yapılabilmektedir; nice tabular yıkılabilmektedir; örneğin, Kürt sorunu bunlardandır.

Oysa bu ortamda, jandarma, polis baskıları sürerken, işkenceyi aratan -Kontr-Gerilla'lı 70 dönemi dahil- bir cezaevleri rejimi kurulmuşken, Sol'un geniş bir kesimi adeta bir demokrasi fetişizmine, putperestliğine tutulmuş, Ceza Kanunu'nun 141, 142, 163'üncü maddeleri kalksın şeklinde sloganlar atmaktadır. Ben, demokrasi-nin, bu tarzda, soyut olarak ele alınmasına kökten karşıyım. Demokrasi çok önemli bir olgudur ama, bir son değil, bir araçtır; kendi için bir nesne değildir. Demokrasi uygarlık için, insanların insanca yaşaması için önemli bir araç, bir ortam, sosyal mekanizmaların, sosyal savaşımın işlerlik kazanması için uygun bir açıklık ortamıdır; politik örgütlerin, demek, sendika, parti ve hatta iktidarların sağlıklı işleyebilmesi için zorunlu bir yöntem, bir ortamdır.

Sosyalist devrimciler için ise tek bir ölçek vardır; o da sınıf açısidır. Her sorun ele alınırken bunlar soyut olarak değil bu açıdan ele alınmalıdır. Örneğin, bilimsel sosyalizmin ustaları, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce, Polonya bağımsızlığı için verilecek savaşım konusunda hep bu ölçeği kullanmışlardır. Sorun onlar için soyut olarak halkların ayrılma hakları değildi, belirli bir tarih döneminde ve sınıfsal ortamda bu uğurda verilecek savaşımın, işçi sınıfı savaşımı için ne derecede yararlı olacağı, olup olmayacağı sorunudur ve değişik konjonktürlerde yanıt bu konjonktürlere göre değişebilir. Savaş kavramı için de durum aynıdır; o kadar ki, haklı savaş (örneğin emperyalizme karşı verilen kurtuluş savaşları), ve haksız savaş (örneğin emperyalist emeller uğruna verilen savaşlar) arasında bir ayırım yapmak zorundayız.

Hak ve demokrasi bizim için soyut bir olgu olamaz. 60'lı yıllarda işçi sınıfımız Türkiye'de grev hakkını kazandı; ancak, aynı zamanda patronlara da lokavt hakkı tanındı. Konu soyut bir hak ve demokrasi sorunu olsa işçilerin ekonomik, giderek politik savaşımının gereği aldıkları grev hakkına karşı, yani işi durdurma hakkına karşı, lokavt, yani işyerini bir süre kapatma hakkı da madalyonun yüzü ve tersi sayılabildi; üstelik sayıldı, hakim sınıflar tarafından sayıldı. Oysa, lokavt bizim için büyük bir haksızlık, bir baskı aracı, işçiyi aç bırakma, çökertme aracı idi; o dönemde T.İ.P. olarak gücümüzce karşı çıktık. Değişik bir konjonktürde ise, örneğin bir ilerici iktidar zamanında grev karşı devrimci bir araç bile olabilirdi. Şili'de Allende rejimini devirmek için emperyalist güçlerin kamyoncular grevini araç olarak kullandıkları unutulmamalıdır.

Biz demokrasi havarileri değiliz, olmamalıyız. Demokrasi kendi için bir son değil, sadece çok gerekli bir araçtır, bir uygarlık göstergesidir.

Kimin için, kime karşı sorusu hiçbir zaman gözden uzak tutulmamalıdır.

Evet, biz demokrasi havarileri değiliz, olmamalıyız. Demokrasi kendi için bir son değil, sadece çok gerekli bir araçtır, bir uygarlık göstergesidir. Kaldı ki, grev hakkı tanınmayan bir işçi sınıfı iktidarı, grevli bir kapitalist iktidardan çok daha demokratik olabilir. Bu demek değildir ki, bir işçi sınıfı iktidarında demokrasi şart değildir, aksine gerçek bir demokrasi ancak böyle bir iktidarda en iyi gelişme şartlarını bulur; yeter ki, toplum o seviyeye erişmiş ola; o zaman da demokrasi hava kadar değerlidir. "Türkiye İşçi Partisi'nde Oportünist Merkezizetçilik 1966-1968" kitabımın son sözlerinde bir sosyalist partide demokratik-merkezizetçilik ilkesinin demokratik ögesinin ikinci plana itilmesinin nasıl sapmalara yol açtığını gösterdim. Bu durumun Türkiye'de Birinci T.İ.P.'i nasıl etkilediğini, nasıl parçaladığını, sol'u nasıl sayısız fraksiyonlara bölmekle suçlandığını göstermişim. İç işleminde demokratik yönü kalmayan bir partinin -ister iktidarda, ister muhalefette olsun- eninde sonunda ya sağ veya sol bir sapmaya kayabileceğini T.İ.P. örneği ile kanıtlamışım.

Öte yandan İngiltere'de alabildiğine insan hakları ve demokrasi kökleştiği halde, bu sadece bir iç kullanım malıdır, yani sömürgeleri için, yarı sömürgeleri için geçerli değildir. İngiltere dahilinde bile insan haklarının da, demokrasi-nin de çok belirgin bir sınırı vardır. Bu sınır İngiltere sömürü rejimidir. Sistem demokratik şekilde dahi köklü dönüşümleri engellemektedir. Demek ki, demokrasi hava gibi gerekli olsa bile, kendinden sonuç verici bir araç değildir.

Gelelim güncel konumuza, başta da belirttiğim gibi demokrasi kendi için bir sonuç değildir, bir araçtır. Sosyalistler için, işçi sınıfı savaşımı için hem hava gibi ülkede varolması şart olan bir ortamdır, hem de örgütsel olarak, örgüt içinde -dernek, sendika ve hele partide- örgütün iyi işleyebilmesi için şart olan bir ögedir.

Her ülkenin tarihsel şartları, gelişimi, gelenekleri vardır. Türkiye hiçbir dönemde -bir dereceye kadar 27 Mayıs Anayasası dönemi hariç- sol'a özgürlük tanımamıştır; kaldı ki, Türkiye'de böyle bir savaşımın objektif şartlarının oluşması çok yenidir. Sanayi işçisinin oluşması, ülkede sayısal ve nitel bir ağırlık kazanması çok yenidir. İşçinin köylülükten bir dereceye kadar kopması daha da yenidir. Oysa, 31.12.1961 Sarayhanebaşı mitingi, sendikalar kanununa karşı başarılı 15-16 Haziran 1970 hareketi*, İstanbul Taksim meydanındaki 1976/1977 1 Mayıs gösterileri işçi sınıfının kendi için bir sınıf haline geldiğinin göstergeleridir. 1987 grevleri de Türkiye toplumundaki işçi sınıfının ağırlığını iyice kanıtlamaktadır. T.C.K. 141 ve 142'nci maddeleri işte bu işçi sınıfının örgütlenmesi, bir parti olarak çelikleşmesine karşı alınmış, faşist tedbirlerdir. Bugün bile bu maddelerin benzeri İtalya'da vardır, ancak sosyal pratik karşısında işlerlikleri kalmamıştır, yorumlamalarla yok sayılmışlardır.

Şimdi 163. maddeye gelelim.

Tarihimizde dinsel irtica geniş ölçüde Fatih Sultan Mehmet'in zehirlenerek öldürülmesi ile başlar ve o gün bugün ülkece geri kalmış olmamızda büyük payı olmuştur. Türkiye'deki gayrimüslimlerin Onaltıncı Yüzyıldan beri matbaaları olduğu halde Türkler ancak iki yüzyıl sonra 1728'de matbaa kurabilmişlerdir; nedeni dinsel irtica idi. Rönesansın, bilimsel ve teknolojik atılımın Türkiye'ye girememesi geniş ölçüde aynı nedene dayanmaktadır. Fatih, başka birçok Osmanlı Padişahı bu engel karşısında tökezlemişler, bazıları bu uğurda canlarını vermişlerdir.

Atatürk "Terakkiperver Cumhuriyet Partisi" hakkında şöyle haykırır:

"Parti dinsel düşünce ve inançlara saygılıdır", sözlerini ilke edinip bayrak gibi kullanan kişilerden, iyiniyet beklenebilir miydi? Bu bayrak, yüzyıllardan beri, cahil ve mutaasıplan ve boş inançlara saplanmış olanları aldatarak özel çıkarları sağlamaya kalkışmış kimselerin taşıdıkları bayrak değil miydi? Türk milleti yüzyıllardan beri, sonu gelmeyen yıkımlara, içinden çıkılabilmek için büyük fedakârlıkları isteyen pis bataklıklara, hep bu bayrak gösterilerek sürüklenmemiş miydi? Cumhuriyetçi ve ilerici oldukları sanısını vermek isteyenlerin, yine bu bayrakla ortaya atılmaları; dini taasubu coşturarak, milleti, Cumhuriyet'e, ilerlemeye ve yenileşmeye karşı kıskırtmak değil miydi? Yeni Parti, dinsel düşünce ve inançlara saygı perdesi altında: 'biz Halifelik'in yeniden kurulmasını isteriz. Biz yeni yasalar istemeyiz. Bize eski yasalar yeter. Medreseler, tekkeler, bilgisiz softalar, şeyhler, müritler, biz sizi koruyacağız, bizimle birlik olunuz! Çünkü Mustafa Kemal'in Partisi Halifelik'i kaldırdı. Müslümanlığı zedeliyor. Sizi gavur yapacak, size sapka giydirecek' diye bağırıyor muydu? Yeni Parti'nin ilke edindiği sözler (parti dinsel düşünce ve inançlara saygılıdır sözleri) bu gerici haykırırlarla dolu değil midir?" Atatürk NUTUK 15-20 Ekim 1927.

İstiklâl Savaşımızdaki Konya isyanı, Şeyh Said, Nakşibendi ayaklanmasından tutun da 18-26 Aralık 1978 Maraş katliamına kadar Cumhuriyetimiz hep bu tehdit altında kaldı. *Konumuz din özgürlüğü konusudur değildir.* Sünni Müslümanlar için Türkiye'de din özgürlüğü her zaman olmuştur. Sorun bir uygarlık sorunudur, bir şeriat devleti kurma gayretkeşliği sorunudur, yani

Devletimize, Cumhuriyetimize karşı yapılan ciddi bir girişim sorunudur. Ve bu sorun 1946'dan beri oy kaygısı ile C.H.P.'den, Demokrat Parti'den başlayarak bugünkü iktidara kadar artarak gelişen güncel bir tehlike haline erişen bir sorundur. Bugün eğitimin birleştirilmesi kuralı ayaklar altına alınmıştır. Önce kuruluş amaçlarını ve niceliğini aşan İmam Hatip Okulları'nın bir meslek okulu olmaktan çıkıp bir paralel eğitim kurumu haline gelmeleri, kontrolsüz ve yaygın Kuran Kursları, tekkelerin, önce turistik bahanelerle gelişen tarikatların yaygınlaşması ve en sonunda zorunlu Din ve Ahlak derslerinden tutun da, Maarifimizde gitgide modern bilimlerin inkârına, felsefe derslerinin zorunlu ders olmaktan çıkarılmasına kadar uzanan bir süreç söz konusudur.

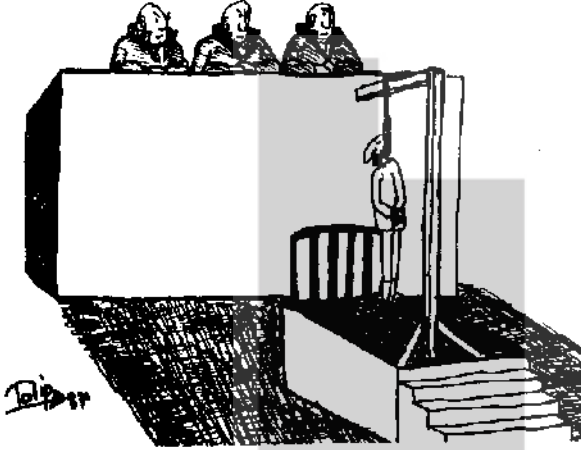
Nüfus sayımlarında "mezhep sayılmayan" Aleviliğin ve Şiiğin, hatta Süryaniliğin, Yezidilik gibi apayrı bir dinin yer almamaları, saptanmamaları ise durumu tam çözülmez bir hale getirmektedir. Sonuç Alevilerin katledildiği Maraş 1978 olayları. Bu dönemde Suudi Arabistan'dan kaynaklanan "Rabita" örgütünün ve Şii Humeynicilerin kara oyunları konunun uluslararası niteliğini vurgulamaktadır. Arka planda C.I.A. ve benzeri istihbarat örgütlerinin bizi geriye itmek girişimleri sırtmaktadır. Dünya kadar yabancı para bu uğurda memleketimize akmaktadır, oysa bu durum üst makamlardan adeta destek görmektedir. *Yani konu bir inanç özgürlüğü konusudur değildir.*

Bir yönden uzun vadeli bir planla Millî Eğitimin Atatürk ilkelerinden ve de modern, uygar bir düzeyden saptırılırken, parası olmayan kesimlerden eğitim olanakları gitgide esirgenirken, diğer yönden, başka bir düzeyde toplumumuz gerçek bir irtica tehdidi altına girmiştir. Konu din özgürlüğü değil, gitgide geniş kitlelerin temiz dini inançlarının zorla baskı altına alınması konusudur. Açıklayalım.

İstanbul'un, yani Türkiye'mizin en büyük kentinin birçok semtinde gitgide artan bir kara çarşaf saldırısı gelişmektedir, son birkaç yıl zarfında Fatih'den Galata'ya kadar birçok semtimize kara çarşaf, hatta giderek peçe ve bu doğrultuda erkek kıyafetleri istilası gözle görünür bir nitelik kazandı. Küçük kızların Kur'an kurslarına gitmesi, başlarını, kollarını örtmeleri için sosyal baskı arttı; ayrıca parasal destek yapılıyor. Saldırgan ve cahil bir mevlutcu kadınlar türü geliştirildi. O dercede ki, dinibütün birçok imamımız bile bu duruma karşı isyan etmeye başladılar. Bu bir inanç özgürlüğü konusudur değildir, tam tersine kökeni dışarıda olan dini bazı hiziplerin gerçek bir tehdit ve zorbalık göstergesidir. Örneğin, Adana şehrinde buna benzer bir durum yok; orada adeta uygar, Atatürkçü bir kent görünümü var. Bu da konunun örgütsel yanını kanıtlamaktadır. Konu Erzurum'da oruç tutmayanların saldırıya uğramasına, öldürülmesine kadar, askeri okullara sızma gayretlerine kadar vahim bir boyut kazanmıştır.

(* *DISK'i yok edebilecek Sendikalar Kanunu değişikliğinde, Meclis'te İnönü de Ecevit de olumlu oy vermişlerdi. Haziran İşçi Hareketi üzerine aynı C.H.P grubu uyanmış Senato'da aleyhte oy kullanmıştı. Kanun çıkınca da T.I.P. ve C.H.P. Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuşlar; T.I.P.'in başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesi ilgili maddeleri iptal etmiştir.*

Oysa Sol'un hatırı sayılır bir kesimi, örneğin başörtülü olarak resmi dairelere girmeyi -üniversiteler ve imtihanlara girmeyi- bir insan hakları, bir özgürlük konusu olarak ele almaktadır. 141. ve 142. maddeler kalksın derken buna hemencecik 163. maddeyi eklemeyi olağan sayıyorlar. Bunlar başka iki şeyi de unutuyorlar. 141-142 uygulamalarda bolca kullanıldığı halde, 163. madde çok nadiren uygulanmaktadır. Bir de 141'inci maddede ceza idam'a kadar gittiği halde, 163'üncü maddede cezalar ilk fıkrada 2 yıldan yedi yıla kadardır, başka bazı fıkralarda 6 aydan başlar; oysa İnfaz Yasası'na göre bu cezalar yarıya yakın inmektedir.

Atatürk'ten ayrılıyorum, ben dinsel inançlara hürmetkârım, küçük burjuva radikali ise hiç değilim. Ancak demokrasi uğruna savaşırken, ki bu savaşım en güncel konumuzdur, konuyu İşçi Sınıfı savaşımı yönünden ele alıyorum. Türkiye'min ulusal geleceğini tehlikeye sokan, emperyalizmin Türkiye'yi dize getirmek için baş silahı olan, dinsel irticaya kesinlikle karşıyım. Yunan rahibelerinden aktarılan kara çarşafı, hanımlarımız üç dört yıl öncesine kadar kullanıyorlardı; şimdi kullanmaya başlayanlar acaba önceleri müslüman değiller miydi? Nasıl açık başlı, açık kollu dolaşabiliyorlardı? Taşralı anneler birkaç yıl öncesine kadar değil teşettüre uymak, açık yerlerde memelerini çıkarıp çocuklarını emzirmiyorlar mıydı? Son üç beş yılda mı müslüman oluverdiler? Bu uğurda yapılan sosyal baskı bir rastlantı mıdır? Buna kim inanır? Kim inanır da bunu bir din özgürlüğü ve demokratçılık kalıbına sokar. Türlü baskılarla bugün "kurtarılmış mahalleler ve yöreler" yaratmakla özgürlüğün de, temiz bir insanın da, ne ilişkisi olabilir? Mayolu kızlarımız, kadınlarımız müslüman olamazlar mı? Başbakan Özal'ın aile efradı müslüman değil mi? Müslümansa aynı kıyafeti giyenlere şiddetli baskılar, ev kiralama, mahallelerden kovma eylemlerine ne ad vermeli? Yaşadığımız irtica olayı soyut bir olay değil. Sağ militan basın soyut bir olay değil, sınıfsal bir savaşımdır. Bizi parçalamak isteyen, gelişmemizi istemeyen emperyalist güçlerin ve yerli ortaklarının sinsi savaşımdır. Durum bu iken ben 141 ve 142. maddeler ve daha nice maddeler kalksın, kalksın ki, işçi sınıfının öz partisi kurulabilsin; dış ilişkileri ve amaçları apaçık olan irtica olayları, şeriat düzeni istemleri gibi bizi parçalamak isteyen davranış ve eylemlere karşı cezalar, yeni gerçeklerimize karşı açıklık kazansın, cezalar büyük ölçüde artsın, müebbet kadar gitsin derim ve bence hem milli davranış, hem de devrimci davranış budur.

Bugün Türkiyemiz kesin bir savaşım içindedir; dostlar, düşmanlar, müttefikler iyice saptanmalıdır. Asgari müsterekler iyice saptanmalıdır. Geniş tabanlı bir birlik gerekmektedir. Ayrıca Milli amaçlar için geniş bir Milli cephe oluşturmak şarttır. Ancak burada da kendi savaşımımızdan ödün vermemeliyiz.

Bu konuda Lenin der ki: "Demokrat burjuvalar (bizim için) Rusya'nın bugünkü durumunun (1902), ön plana getirdiği demokratik görevler söz konusu olunca doğal ve istenir müttefiklerdir. Böyle bir ittifakın kurulması için zorunlu şart, sosyalistlerin işçi sınıfının karşısında, işçi sınıfının çıkarları ile burjuvazinin çıkarları arasındaki düşmanca zıddiyetin açıklanması olanağının tam olarak sağlanmasından ibarettir." (Seçme Eserler, Ne Yapmalı, C.I.S. 146, 1962 Fransızca baskı) (Rasih N. İleri - Mihri Belli Olayı S. 95).

Genel olarak demokrasi için vereceğimiz savaşım, ve de yukarıdaki "dinsel irtica" konusunda bilinçli, vatanını sever Sünnî müslümanlar ile bütün Alevilerin büyük çoğunluğu bizimle aynı safta olacaklardır.

İlk bakışta bu yazımda genel konudan epey ayrıldığı sanılabilir, oysa hiç de öyle değildir; çünkü tek bir çarpıcı konuyu örnekleme olarak sunmanın çok daha etkili ve açıklık getirici olduğunu sanıyorum. Çarpıcı tek bir örnek üzerinde durdum; ancak özgürlükler, insan hakları ve demokrasi konularında, her somut örnekte aynı şekilde düşünmek şarttır, kanısındayım. Amerikan Emperyalizmi ve Avrupalı ortakları için, aralarındaki farklar göz önüne almak; NATO, AET, konularını da aynı açıdan ele almak gerekir, şarttır. Kıbrıs, Kerkük, Yunanistan, PKK, Ermeni sorunlarını da aynı şekilde, soyut olarak değil, tarihsel olarak, sosyalizmin bilimi açısından ele almak şarttır.

Hakları dilenmek, bugünkü durumu meydana getirenlerden umut beklemek, her türlü kurnazlık, gereksiz tavizler ancak amaçlarımızı, cephemize, savaşımıza zarar getirir. Devrimci davranıştan ödün vermeden esneklik göstermek, en geniş bir ortak cephe kurmak, bunun sınırlarını da iyice bilmek, örgütsüz ve bilinçsiz bir yere varılamayacağını, ancak gücün etkili ve inandırıcı olabileceğini iyice bilmek ve ona göre hazırlanmak, esasta ve işçi sınıfı savaşımında ödün vermemek, diyalektik ve memleketin somutuna iyice oturtulmuş bir davranış acil görevimizdir. Bunda da ayrıntı sayılabilecek, eski ikincil ayrılıkları, eski kırgınlıkları sürdürececek konulardan kaçınmamız, geniş bir birlik kurmamız, gerektiğinde örgütlenmeye şimdiden hazır olmamız günümüzde son derecede önem kazanmaktadır. İkelik birlik, yenmek gücünü kazandırır. ■

Yazarın Notu: Toplumsal Kurtuluş Dergisi'nin ikinci sayısındaki yazıda önemsiz bazı hatalar vardır, önce Reşat Fuat Baraner ile ilgili tanıtma notunda 18 yaşında İstanbul'daki faaliyetinden söz edilmektir, oysa İstanbul'a 1922'den sonra 22 yaşında gelmiştir. Benim yazımda ise mantıklı ve fakat yanlış bir tashih yapılmış, Berlin öğrenci derneğinin ismi, fotokopide de görülebileceği gibi "Berlin Türkiye Türk Talebe Cemiyeti" şeklindedir. Son yazısının kışesi "19 Mayıs" başlığı ile "Türk Solu" dergisinde, 21 Mayıs 1968'de yayınlanmıştır. Üç kişilik fotoğraf 1946 yılında cezaevinde çekilmiştir, sağda Reşat Fuat, solda Hikmet Elin yer almaktadır, ortadaki kişi ise politik suçlu değildir. R.N.İ.

YAŞAMAK YASAK

Zihni T. ANADOL

Hasan Kıyafet'in son romanı. Son romanı diyorum; çünkü, şu aralarda en verimli yazarlarımızdan biri. Bundan evvel yayınladığı öykülerinin ardından, çok geçmeden, üçüncü kitabını da okuyucusuna sunmuş bulunuyor. *Ali Ali* romanı da aynı temde. Yaşanmış olaylar zincirinin halkaları birbirine kenetlenmiş; ufak bir aralık bırakmadan en ince ayrıntılarına kadar gerçekleri usta bir kalemle sorunları çözmeye çalışmış, yanlışları doğruları önümüze sermiş. Bu yapıtı da diğerleri gibi yaşanana, gözleme dayanan, vurucu ve çarpıcı özellikte.

Şüphesiz her yazının olaylara bir bakış açısı olduğu gibi Kıyafet'in de kendine özgü bir sanat anlayış biçimi var. O, olaylara mutlaka tanık olacak, inceleyecek, sonuçları sanatının imbiğinden, haddesinden geçirdikten sonra okuyucularına sunacaktır. *Bizim Lise* romanında olduğu gibi *Ali Ali* romanında da böyle, elimizdeki son romanı olan *Yaşamak Yasak* adlı romanında da böyle.

Hasan Kıyafet, yıllar yılı bitip tükenmeyen fındık üreticilerinin çilelerini yerinde incelemek üzere Karadeniz'in fındık yörelerine de çalışmak için başına bir işçi kasketi geçirir, insan pazanna gider, gündelikçi bir ırgat olarak fındık ağalarının bahçelerinde insanlık dışı ezici bir çalışmanın içine girer. Burada küçük üreticilerin, emekçilerin, işçilerin başındaki ağaların uşaklığını yapan dalkavuk Murtaza tiplerini, Amerikan Koleji'nden diplomalı, işçinin nasıl çalıştırılıp sömürüleceğini çok iyi öğrenmiş modern ağaları, kan davalarının nasıl kimler tarafından körüklendiğini yüreğimizi delerek önümüze serer. Birbirine hasım toprak ağalarının işçilere cinayet işletip onları karşıya getirerek can düşmanı yapması hep aynı oyunun çirkin yüzü. Kıyafet içimiz yana yana bizlere de aynı acıyı tattırıyor.

Edebiyatımızda işçi romanı bir elin baş parmağını geçmeyecek kadar azdır. Çünkü orası hep netemeli, sakıncalı, hep korkulu bir yasak bölge olarak görülmüş, bu yönden de pek itibar edilmemiştir. 1925 yılında Takribi Sukun Kanunu (Sus Yasası) ile işçi sorunları, bunların ardından sendika, grev, toplu sözleşme gibi işçilerin ana hakları yasaklanmış, Devlet Kapitalizminde bunlara yer olmayacağı kesinlikle vurgulanmıştır. Hatta 1932 yıllarında yönetimin ideolojisinin sesi olan Kadro dergisi'nde

"millet özgürlüğü yanında ferden özgürlüğü söz konusu olamaz" denilmişti. "Sen ben yok biz varız, imtiyazsız sınıfsız bir kütleyiz" gibi sloganlar yaygınlaşmıştıydı.

O yıllardan beri, tabu haline gelen işçi sorunları, sadece yöneticilerin konusu olmuş, onlardan gayri hiçbir kimse bu konulara değinemez, bu konuları konuşamaz, yazıp çizemez hale getirilmişti. Bu bakımdan işçi sorunları edebiyatımıza da bir türlü girememiş, bu yasak bölge bir türlü aşılanamıştı. Yetmiş yetmişbeş yıl evvel, Emil Zola'dan, Maksim Gorki'den *Jerminal*, *Ana* gibi çeviriler yapıldığı halde, ne yazık ki, Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayan bu olumsuz çember kırılmamıştır. Buna karşın, işçi sorunlarının, işçi yaşamının, işçi savaşının dışında kalan tüm sınıflardan söz edilip yazılmış, işçiye kurtuluşunun yolunu gösterecek konulara nedense değinilmemiş, değinilememiştir. Nedir ki, biz bunları söylerken Reşat Enis'i, Orhan Kemal'i, Erol Toy'u unutmuyoruz. Onlar görevlerini yapabildikleri kadıyla yapmış, işçi sınıfını da edebiyatımızdaki tarihsel yerine koymaya çalışmışlardır.

Şimdilerde görünen ise edebiyat adına bir katliamdan başka bir şey değildir. Seks, eşcinsellik türünden ucuz uçkur edebiyatı ortalığı kara bulut gibi sarmıştır. Söz konusu afyon edebiyatın tuzağında, toplumumuz emperyalizmin sömürü yörüngesinde. Y. Küçük bunlara Eylülüst edebiyat diyor.

Çeviri romanlar da yukarıdakilere uygun bir çizgide. Bir ahlaksız Kundera'nın kitabı, sekizinci baskıyı yapıyor. Ve benzerleri...

Bu karanlık ortamda, yurdumuzun sorunlarına eğilen, işçilerimizin, emekçilerimizin, sömürüden nasıl kurtulup özlenen insanca bir yaşama nasıl kavuşacaklarını kendilerine dert edinen, onların romanlarını, öykülerini, şiirlerini yazarlarımız da var çok şükür! Sayıları pek az olan bu yazarlarımızdan birisi de Hasan Kıyafet'tir işte. *Başlayan Kavga*, *Komünist İmam*, *Bizim Lise*, *Ali Ali* gibi romanlarından sonra karşımıza *Yaşamak Yasak* adlı yapıtıyla çıkıyor. Diğerleri gibi bu da yaşadığı, gözlediği olaylardan oluşmuş. İşçi sorunlarının, tekniğin edebiyatımıza aktarılması seviniyecek ve büyük bir olaydır. Kıyafet'in başarısını yüreğinden kutluyorum. Bu güzel eserlerin ardından daha nicelerini bekliyoruz. ■

Öztin Akgüç FAİZ OYUNU

SON yıllarda sergilenen oyunlardan biri de faiz oyunudur. Faizler, bazen birkaç puan yükseltilir, ba-

Türkiye'de firmalarda özkaynak yetersiz olduğundan, özellikle büyük firmalar faaliyetlerinin önemli bir bölümünü banka kredileri ile finanse etmektedirler. Büyük firmaların banka

FAİZ OYUNU

Öztin AKGÜÇ

Son yıllarda sergilenen oyunlardan biri de faiz oyunudur. Faizler, bazen birkaç puan yükseltilir, bazen indirilir, bazen serbest faize geçildiği görüntüsü verilir, bazen bankalar arası anlaşmalarla düzenlemeye çalışılır, böylece kamuoyunda bir şeyler yapıldığı, enflasyona karşı önlem alındığı izlenimi yaratılır. "Faizler yükselecek, vatandaş daha çok biriktirecek, ekonomide tüketim harcamaları azalırken tasarruflar artacak, yatırım-tasarruf dengesi sağlanacak, kaynaklar daha iyi kullanılacak, vatandaş reel faiz elde edecek, gelir dağılımı düzelecek, bütün bunlar faiz hadlerinde yapılan ayarlamalarla veya serbest faize sağlanacak." Son sekiz yıldır bu masal sürekli anlatılır, kamuoyu meşgul edilir, oyalanır.

Türkiye koşullarında faiz politikası önemsiz, yüksek faizin de etkisi, enflasyon hızını kesmekten çok, fiyat artışlarını hızlandıracak veya sürekli hale getirecek yödedir. Bazı verilerle, bu savımızı desteklemeye çalışalım.

Türkiye'de faiz oyunu gelişmiş yörelerde yaşayan birkaç yüz bin kişiyi ilgilendirir. Türkiye Bankalar Birliği'nin "Bankalarımız 1986" yayınında tasarruf mevduatının, büyüklükler ve hesap adetlerine göre dağılımı verilmiştir. Buna göre, 1986 yıl sonunda 29.8 milyona ulaşan hesap adedinin % 97.8'i, 3 milyona kadar olan mevduat grubuna girmektedir. 0-3 milyon grubu, toplam tasarruf mevduatının % 44.6'sına sahiptir. Oranları ortaya koyduğu gibi, Türkiye'de hesap sahiplerinin % 97.8'i mevduatın % 44.6'sına, sadece % 2.2'si de % 55.4'e sahip

bulunmaktadır. Bu oranlar, hesap adetlerine göredir. Varlıkların genellikle birden fazla mevduat hesabı olduğundan, gerçekte büyük mevduat sahiplerinin sayısı % 2'den de çok azdır. Görülüyor ki, faiz hadlerinde birkaç puanlık yükselişin hesap sahiplerinin % 98'inin gelirleri üzerindeki etkisi hemen hemen yok gibidir. Bu grup, tersine faizlerin bir maliyet ögesi olarak fiyatları yükseltmesi sonucu gerçekte kayba uğramaktadırlar.

Türkiye'nin gelişmemiş yöreleri de, bu faiz oyununun dışındadır. 26 ili kapsayan az gelişmiş yörelerin, tasarruf mevduatı içindeki payları, 1986 yıl sonu itibarıyla Kuzeydoğu % 1.6, Güneydoğu % 1.3, Ortadoğu % 3.1, Ortaküney % 3.9 olmak üzere toplam % 10.0'un altındadır.

Türkiye'de firmalarda özkaynak yetersiz olduğundan, özellikle büyük firmalar faaliyetlerinin önemli bir bölümünü banka kredileri ile finanse etmektedirler. Büyük firmalarda banka kredilerinin, finansmanda payı % 25 - % 30, özkaynaklara oranı da % 90 dolayındadır. Hatta bazı firmalarda kullanılan banka kredileri, özkaynakları dahi aşmaktadır. Böyle bir mali yapıya sahip firmalar, kredi faizlerinde yükseliş olduğu zaman, bunu tüketicilere yansıtmaktadırlar. Birçok sanayi dalına az sayıda firmanın egemen oluşu (oligopolistik yapı) bu yansıtmayı kolaylaştırmaktadır.

Son faiz operasyonu yapılırken, kredi faizlerinin yükselmesini önlemek için devlet gelirlerinden önemli ölçüde fedakârluk yapılmıştır. Mevduat munzam karşılığı % 15'ten % 10'a, kredi faizlerine ek olarak

alınan kaynak destekleme fonu da % 10'dan % 6'ya düşürülmüştür. Mevduat munzam karşılığının % 15'ten % 10'a düşürülmesi, mevduat karşılıklarının 1.5 trilyon lira olduğu dikkate alındığında, bankalara yaklaşık 500 milyar TL'lik bir olanak yaratmıştır. Mevduat karşılıklarının düşürülmesi nedeniyle banknot hacmini genişletmesini önlemek için de bankalarda dispoñibilite oranı yükseltilmiş, serbest kalacak mevduat karşılıklarının devlet tahvili veya Hazine Bonosu'na yatırılması öngörülmüştür. Bunun anlamı, devletin, eskiden faizsiz olarak piyasadan çektiği 500 milyar liraya şimdi, % 40 dolaylarında faiz ödeyeceğidir. Mevduat karşılığına faiz ödemeyen, şimdi bankalara, indirilen mevduat karşılığının devlet tahvili veya Hazine Bonosu'na yatırılması nedeniyle faiz ödenecek, bütçenin faiz giderleri daha da kabarcaktır. Ayrıca, bu yıl yine piyasadan mevduat karşılığı olarak çekilebilecek, en azından 250 milyar liraya da faiz verilecektir. Buna ek olarak, destekleme fonu gelirleri de azalacaktır. Kamuda finansman dengesini sağlamamış, para basımını kontrol altına alamamış bir ülkede, kamu gelirlerini azaltmanın, faizsiz olarak piyasadan çekilebilecek paraya faiz ödeyerek açığı büyütmenin, ekonomiyi mantığı ile bağdaşır bir yanı yoktur. Yapılan işler ekonomi mantığı ile bağdaşmadığı için Türkiye'de ne enflasyon yavaşlamakta, ne de iç ve dış dengeler sağlanabilmektedir. Yapılan sadece bazı kişi ve gruplara, bu politikalar sonucu çıkar sağlamak, vatandaşın büyük bir bölümünü de çeşitli politik ve ekonomik senaryolarla avutmaktır. ■

16.7.1987

Değerli Kardeşim,

Yapmış olduğunuz çalışmalar yakından izliyorum. Öğrenci hareketleri ile ilgili göstermiş olduğunuz dayanışmanız, 1 Mayıs toplantısı, legal Sosyalist Parti girişiminiz, birlik konusunda sürdürmüş olduğunuz çalışmalar ve en son da yayın hayatına girmiş olmanız beni çok sevindirdi.

Çalışma ve mücadelenizde sizlere başarılar dilerim.

Yapmış olduğunuz yayın çalışmalarınıza, öneri, eleştiri ve çeşitli konularda yazılar yazarak destek olmak isteriz. Ayrıca burada dağıtımını da yapabiliriz.

Yazışmalarımızın sürmesi dileği ile tekrar başarılar ve dostça selamlar. ■

**IPLİK-İŞ SENDİKASI
GENEL BAŞKANI
Mehmet KELLEÇIOĞLU**

*Değerli Dost Kelleçioğlu,
İşçi sınıfımızın yeniden hareketlendiği bir zamandayız. Yapılacak pek çok işimiz var. Gecikmeden ve gerektiği yapabilmek için çok önemli mesafeler alabileceğimizi görüyoruz.*

Kathularınız ve desteğiniz bizi sadece sevindirir. Beraberce yapabilmek için başarıyoruz. Selamlarımızı ve beklentimizi iletiyoruz.

E. TEZGÖR

29.7.1987

Değerli "Toplumsal Kurtuluş" çalışanları, Sayın Yalçın Küçük'ün yazısının başlığından esinlenerek derginize "gecikmiş çıkışlı" diyorum.

Merhaba!

Benim gibi oturup bekleyen biri için üstteki kanı kolay oluşabilir. "Gecikmiş çıkışlı"yı beğendiğim için kullandım. İlk önce arka sayfayı okudum ve içeriğini okumak için sabırsızlandım. Çünkü bu kömük oylamada çifte hayır kullanmayı düşünüyordum. Bu da benim bencilliğim; benim gibi düşünen yaşasın!

Bunları anlatmak için yazıyorum. Bir iki nokta var değineceğim. Dergicilikle ilgili değil, hiçbir fikrim yok, yazılarından ikisi ile ilgili. İlk sayının Küçük'ün yazısında. Basit görülebilir fakat ben takıldım. Yirminci sayfa ikinci sütun dördüncü paragrafta anlatılmak istenen,

merkezi planlamanın alanının daha da artırdığı. Yirmiüçüncü sayfa birinci sütun beşinci paragrafta ise bütün sorunların merkezden çözmenin kabul edilmezliği kabul ediyor.

Yanyana koyduğum bu iki cümlede zıtlık var gibi görünüyor da, yok. Eksiklik var belki. Eksiklik, merkezi planlamanın küçük birimlere daha fazla insiyatif verilmesiyle birlikte artırılmak istendiğinin belirtilmemiş olması olabilir.

Yazılarını bu tür soru işaretleri koyarak ve beğenerek okuduğum sayın Küçük'ün titizliğini biliyorum ve seviyorum. Bu yüzden sayın Küçük'ün yazılarında kendimce bulduğum soru işaretlerine seviniyorum. Bu da benim bir başka bencilliğim.

Yazılardan ikincisi sayın Ahmet Okçu'nun. Yirmisekizinci sayfa birinci sütun ve beşinci paragrafta, islamın gerçek mahiyetinden farklı olduğu yazılıyor meşhur sentezin. Gerçek mahiyetin daha üst düzeye çıkarıldığı havası var, tartışılabilir.

*Sayın Turan,
Dikkatli okuyuculuğunuz ve içtenliğinizden büyük bir hoşnutluk duyduk. Soru işaretleri, onusuz edilemeyecek bir özenin ve ciddiyetin göstergesidir. Soru sormadan ve tartışmadan gelişmek ve geliştirmek mümkün değildir.*

Bunları biliyoruz.

Eleştirileriniz bizim için son derece değerlidir.

Sürmesini diliyoruz.

Aynı sayfa ikinci sütun son paragrafta Osmanlı İmparatorluğu'nun Türk-İslam sentezci eylemler sonunda yıkıldığı yazılıyor; öyle mi? Yirmidokuzuncu sayfa ikinci sütun dördüncü paragrafta Rus Burjuvazisi'ne bir acıma mı, yoksa gecikmiş bir akıl verme mi var, anlayamadım. Bu mantığa göre Türk-İslam sentezcileri ırkçı kaygılarından kurtulabilirlerse Türk Burjuvazisi tarih sahnesinden silinip gitmeyecektir. Ayrıca, bu da çok önemli, bu derginin okuruna Kuran'dan sure vererek yazıyı güçlendirmeye ya da okunur kılmaya gerek var mı? Bence yok; tam tersi, itici oluyor.

Bu seferlik yeter. Bundan sonra da altını çizdiklerimden bana göre olumsuz olanların hakkında yazacağım dan emin olabilirsiniz, çünkü dergiyi sevdim. İki nedene özür diliyorum. Birincisi, mektubumdaki karalanmış yerler; ikincisi; sayfa, sütun, paragraf şeklindeki anlatımım. Çalışmalarınızda başarılar diliyorum. ■

Adnan TURAN

E. TEZGÖR

DOSTÇA YAZIŞMALAR

Toplumsal Kurtuluş Dergisi
Yönetim Merkezi, Ankara
23.7.1987

Dergimiz'in gün ışığına çıkarılarak yayınlanmasında katkıda bulunanlara, emeği geçenlere, -başta Dönem Yayıncılık- en iyi duygularımı sunmak istiyorum. Toplumsal Kurtuluş'a "Dergimiz" sözcüğünden sonra başka bir şey eklemiyorum.

Tek dileğim, hepimiz diri, sağlıklı ve her yönden sağlam kalın.

Toplumsal Kurtuluş düzeyinde bir günlük gazeteye kavuşmak bir de. Günlük gazete dedim, Cumhuriyet'i hatırladım. Türkiye insanı,

-sağcısı solcusuyla- ne kadar mizaha düşkün? "Bab-ı Ali'nin Pravdası" sözü kadar kara mizah şaheserini tanımlıyorum.

Bir de bu Bab-ı Ali Pravdası'nın, yani Cumhuriyet'in Rauf Tamer'i var: Uğur Mumcu. R.N. İleri ne güzel yazmış "mahir" yazar için. Elleri dert görmesin.

Kendisini savunabilmek şöyle dursun, bir tek kelime ile cevap verebilme olanağı olmayanlara saldırılarına bakarak, ben bu yazara, "Cumhuriyet'in Rauf Tamer'i" dedim. Bu yazıdan sonra daha mahir Rauf Tamer demem gerekecek.

Toplumsal Kurtuluş'u, Dergi-mizi neden coşku ile karşıladım, aynı nitelikte günlük gazeteye neden özlem duyuyorum, biliyor musunuz? İlk yapacağı şey, Cumhuriyet gibi köklü ve ilerici kurumların, kurumlaşmış, tabulaşmış kişilerin, devlet zoru ile öğretilen yanlışların Türkiye aydın insanının üzerinde yapacağı kanserojen etkiyi azaltmak.

Hepinize başarı dilekleriyle birlikte en iyi duygularımı yineliyorum, tabii başta sevgili dost Yalçın Küçük'e.

Sağlıklı kalın. ■

Necat YARDIMCI

Sevgili Necat,

Destegin ve düşüncelerin bizi sevindirdi.

Birlikte bir yola çıktığımızı söylüyorsunuz. Birlikte başaracağımıza inanıyoruz.

Eleştiri ve önerilerini bekleyeceğiz. Yazılarını da.

Dostlukla,
Y.K.

Hamburg, 27.7.1987

Değerli Arkadaşlar,

"Toplumsal Kurtuluş"un ilk sayısı elime geçti. Deyim yerindeyse, bir solukta okudum diyebilirim. Satırlarında kendimi buldum. Sevindim. Hem kendi adıma, hem de işçi sınıfımız adına. "12 Eylül"e karşı Türkiye sosyalistlerinin "ölü toprağı"nı yırtmış olmaları, hele bunu böylesine anlamlı bir biçimde dile getirmiş olmaları kıvanç verici. Bundan ötürü sizleri içtenlikle kutlamak isterim.

Önümüzde inişli-çıkışlı engebe-lerle dolu bir yol var. Hem işçi sınıfımızın gelenekleri, hem de savaşım isteminin geldiği düzey tüm engelleri aşabilecek güçte. İstiyorum ki, bu pişen "aşa" benim de "tuzum" bulunsun. Şimdilik yanınızda bulunamasam da, kavga isteğim güç bulsun. Savaşımınıza güç katsın. Birlikte yürüyebileceğimiz uzun bir yol

Değerli Arkadaşımız,

Dergimizin çıktığı karşısındaki coşkunuz bizi mutlu etti. Mücadele azminiz saygıya değerdir. Gücümüzün kaynağı oradadır; kırılmakla tükenmeyişimizdedir.

Sizin deyişinizle, güzel bir "aş"ı kotarmaya çalışıyoruz. Onda mücadele azmini koruyan her devrimcinin, her sosyalistin "tuzu" bulunacaktır.

"Bataklığı" kurutup bir büyük canlanmayı yeşertmek, ellerimizdedir.

Katkılarınızı bekliyoruz.

görüyorum. Ve başlangıçta da her konuda "kesme şeker" gibi aynı "şeyi" söylem ve eylem düzeyinde ifade edemeyebileceğimizi de biliyorum. Bunu bilerek bir yolu birlikte yürümeyi istiyorum. Salt birlikte yürümekten öte "kaynaşmayı" hedefliyorum.

Değerli Arkadaşlar,

"Toplumsal Kurtuluş" çıktığı sürece, yazılı tartışma sürecinde birbirimizi daha iyi tanıyıp anlayabileceğimize inanıyorum. Ama bunlardan önce kendimden de kısaca söz etmeyi gerekli görüyorum: İzmîr TÖB-DER'nin üyesi idim. Örgütümde çeşitli sorumlu görevler üstlendim. Demokratik Eğitim Kurultayı'na katıldım. TÖM-DER Kocaeli delegesi olarak Genel Kurul'a katıldım. Bir süre Devrimci Öğretmen ile birlikte çalıştıktan sonra "bağımsızlaştım" (1978). Ancak, işçi sınıfından yana bir "taraf" olarak savaşıma ara vermeksizin devam

ettim. "12 Eylül" tarafından "zararlı" görülerek yurttaşlıktan atıldım! Şimdilik, yaşamımı siyasal sürgünde, savaşımından kopmadan, düzenle uzlaşmadan sürdürüyorum. "Uzlaşmadan" diyorum, çünkü Avrupa koşullarında dönekliliğin her çeşidi yaygın bir şekilde boy verdi. Bir sürü kadrodan unsuru da "bataklığa" çekti. "Toplumsal Kurtuluş"u bu "bataklığa" karşı da savaşım veren bir güç olarak görüyorum. Çünkü "bataklığı" kurutacak dinamizmi kucaklayacağına inanıyorum.

Eğer uygun görürseniz, "Toplumsal Kurtuluş"la sürekli yazışmaya, onu Hamburg'da yayıp dağıtmaya çalışacağım. "Toplumsal Kurtuluş" her köşeye değin ulaşmalı diyorum. Ve O'nun Hamburg'a ulaşması dileğimi iletiyorum. Görev ve sorumluluğun gerektirdiği bilinçle hareket edeceğimi de belirtmek istiyorum. ■

Yüksel ER

E. TEZGOR

HO Şİ MINH'İN

"SON MESAJ" I

Vietnam'ın büyük devrimci önder Ho Şi Minh 1969 yılının Eylül ayında 69 yaşında iken ölmüştü. O'nun ölümünden birkaç ay önce yazdığı son mesajının bazı bölümlerini, Türkçe'de ilk kez yayımlandığı Ant dergisinin Aralık 1970 tarihli 8. sayısından aktararak sunuyoruz.

Amerikan saldırısına karşı vatansever direnişimiz -daha ne denli büyük zorluklara katlanmamızı ve yeni fedakarlıkları kabullenmemizi gerektirirse gerektirsin- zorunlu olarak kesin zafere ulaşacaktır.

Kesinlikle belli bir şeydir bu.

O gün geldiğinde vatandaşlarımızı, kahraman kadro ve savaşçılarımızı kutlamak; ihtiyarlarımızı, gençlerimizi ve canımızdan çok sevdiğimiz küçük yavrularımızı ziyaret etmek için kuzeyden güneye, tüm ülkeyi baştan aşağı dolaşmak niyetindeyim.

Sonra, halkımız adına Amerikan saldırısına karşı halkımızın vatansever mücadelesine yürekten destek olduklarından ve yardım ettiklerinden dolayı teşekkür etmek için sosyalist kampın kardeş ülkelere ve tüm dünyanın dost ülkelerine gideceğim. (...)

Her Şeyden Önce Partiden Söz Edeceğim

İşçi sınıfıyla, halkla ve vatanla sıkı birliği, sonsuz bağlılığı sayesinde Partimiz kuruluşundan bu yana halkımızı birleştirebilmiş, örgütleyebilmiş, yönetebilmiş, ateşlilikle mücadeleye sokabilmiş ve zaferden zafere koşturabilmiştir. (...)

Parti bünyesinde geniş bir demokrasi gerçekleştirmek, aralıksız ve ciddi şekilde özelleştire ve eleştiriyi uygulamak, Parti birliğini ve teklifini sağlamlaştırma ve gerçekleştirmenin en mükemmel aracını oluşturur. Kardeşçe bir sevginin tüm yoldaşları birbirlerine bağlaması çok önemlidir. (...)

Tüm bu süre içinde halkımız her zaman can alıcı değerlerde kahramanlık, cesaret, heyecanlılık ve işle uyumluluk örneği verdi. Kuruluşundan bu yana Partimizi izledi ve her zaman ona sadık kaldı. (...)

Zorluklar ve yoksunluklar ne olursa olsun, halkımızın yeneceği kaçınılmazdır. Amerikan emperyalistleri mutlaka çekilip gideceklerdir. Vatandaşlarımız yeniden birleşecektir hiç kuşkusuz. Kuzeyli ve Güneyli vatandaşlarımız hiç kuşkusuz aynı çatı altında toplanacaklardır. Ülkemiz, kahramanca bir savaşta iki büyük emperyalizmi -Fransız emperyalizmi ile Amerikan emperyalizmi- yenmiş ve ulusal kurtuluş hareketine önemli bir katkıda bulunmuş

bir küçük ulus olmanın soylu şerefine kavuşacaktır.

Dünya Komünist Hareketi Hakkında

Tüm hayatımı devrimin hizmetine feda ettiğimden, enternasyonal komünist ve işçi hareketinin büyüdüğünü görmenin gururunu duyduğum kadar, kardeş partiler arasındaki anlaşmazlığa da üzülüyorum.

Partimizin tüm güçleriyle yapıcı olmasını ve etkili bir şekilde, akıl ve yüreğin gerekliliklerine göre Marksizm-Leninizm ve proleter enternasyonalizmi temeli üzerinde kardeş partiler arasında birliğin kurulmasına katkıda bulunmasını diliyorum.

Kardeş partiler ve kardeş ülkelerin kaçınılmaz olarak yeniden birleşeceklerine kesinlikle inanıyorum.

Kişi Olarak Beni İlgilendirenler Üzerine

Tüm hayatım boyunca tüm yüreğimle, tüm gücümle vatana, devrime ve halkıma hizmet ettim. Şimdi bu dünyayı terketmek zorunluluğundaysam, kendime sitem edecek hiçbir şeyim yok, yalnız daha uzun süre ve daha çok hizmet edemediğim için yakınıyorum.

Ölümünden sonra, halkın para ve zamanını savurmamak için büyük cenaze törenleri düzenlemekten kaçınmak gerekir.

En son olarak tüm halkımıza, tüm Partimize, tüm ordu güçlerimize, kız-erkek yeğenlerime, gençlere ve küçük yavrulara uçsuz bucaksız sevgimi bırakıyorum.

Aynı şekilde, tüm ülkelerdeki yoldaşlara, dostlara, gençlere ve küçük yavrulara kardeşçe selamlarımı gönderiyorum.

Son dileğim, tüm partimizin, tüm halkımızın sıkıca birleşmeleri ve tüm güçleri ile barışçı, bağımsız, demokratik ve mutlu bir Vietnam kurmak için çalışmalarını ve gerektiği şekilde dünya devrimine katkıda bulunmalarınıdır. ■

Hanoi, 10 Mayıs 1969

1 MAYIS'IN YANKILARI

Dönem Yayıncılık tarafından İstanbul'da örgütlenen "Merhaba 1 Mayıs 1987" toplantısı, yurt dışındaki Türkiyeyi basında da önemli yankılar uyandırdı. Bunlardan yaptığımız bir derlemeyi aşağıda sunuyoruz.

BÜTÜN
ÜLKELERİN
İŞÇİLERİ
BİRLEŞİNİZ

birlik yolu

1 MAYIS YASAĞI KIRILDI

Dönem Yayıncılık'ın sendikalara ve İHP'ye yaptığı "1 Mayıs"ı birlikte kutlayalım çağrısı karşısında teşkilatlanmış sosyal-demokratlar "denetimli selden kurtulma", "insiyatifi sosyalistlere kapı açma" düşüncesiyle ayrı kutlama çalışmalarına yöneldiler. Böylece sosyal-demokrasi faşist diktatörlüğe karşı yazsalları karşılamak mücadelesinde bölünmüşlüğü ve sosyalistliğini gösterdi. Ve daha sonra faşizme ulaştı. Faşist devlet yöneticileri ve İHP ile anlaşarak, kendi boyutlarını aşacağını söylediği 1 Mayıs kutlamalarını iptal etti. Bu tutumunu sosyal-demokrat liderlerin hak alma mücadelesine öncülük etmiş bir yane, gelişimi formlemek, halselamak görevini yüklenmiş yandaşların görüşünde bir kez daha açıkça kanıtlandı.

Sosyalistlerin, kendi güçlerine dayanarak 1 Mayıs'ı kutlama girişimlerini karşısında "para toplama" zihniyetiyle teşkilatlanmış sosyal-demokrat liderlerin faşizme karşı sosyal 1 Mayıs'ı kutlama "nacereleri" tam bir fiyaskoyla sonuçlandı.

Bu haberler
makalelerimizde
aktarılır.

İŞÇİNİN SESİ

TKP - İşçilerin
ekonomik partisi
Yıl:12, Sayı:529, 20 Mayıs 1987

Emek Sineması'ndaki gecede çok sayıda işçi ve öğrenci vardı.

İstanbul'da 1 Mayıs gecesi yapıldı

Gecede Sultan Mecidiyeköy, Kemal-
lerin yolunu bizim yolumuz olma-
dığı söylenip NATO'ya AET'ye
eşit diyenlere karşı çıkılınca men-
evikler provokasyon yapmak iste-
diler ama başarılı olamadılar

Değerli Yoldaşlar,
Sizler gibi 12 Eylül'den önce ilk
kez bir işçi hareketi olarak
Ulusal Cephe'ni İstanbul'da

düzenlediğimiz bir toplantıda
görüldüğü ve bu gecede çok
sayıda da katılacağımız iş-
çilerimiz tarafından 1 Mayıs'da

Yalçın Küçük konusuna
devam eden Sosyalist hükümetin
ilk webelinde camilerde kapı
kaldırılmı, hesaplarımla sokuldu.

SAYI : 2

SANAT' 87

HAZİRAN 1987

DÖNEM YAYINCILIK tarafından İstanbul'da yapılan "MERHABA 1 MAYIS" toplantısı bu dönüm noktasının altını çizmesi, sekiz yıllık bir aradan sonraki ilk yığınsal 1 Mayıs kutlaması olması açısından önem taşıyor, bir yandan emekçi yığınsal içine hapsedilmeye çalışıldığı çerçevenin kırılmaya başladığını belgeliyor, diğer taraftan da gelecek güzel günleri müjdeliyor.

Kurtuluş Yolu

Devrim ve partinin
güncel işçi politikası
Yıl:12 Sayı:529 Mayıs-Haziran

3. Kurtuluş Yolu sayı:22 Mayıs-Haziran 1987

1 MAYIS İSTANBUL'DA KUTLANDI

Türkiye işçi sınıfı 1 Mayıs 1987'yi grevlerle, yeni savaşların sevinciyle, 1 Mayıs geleneğini yaşatmanın bilinciyle karşıladı. 12 Eylül'den bu yana ilk kez 1 Mayıs açık kitlesel toplantılar ve eylemleri kutlanabildi.

Türkiye'nin birçok yerinde ritüel ulaklı, legal ve illegal eylemler yapıldı. 1 Mayıs öncesinde İstanbul'da iki ayrı legal ve kitlesel 1 Mayıs toplantısı yapıldığı duyurulmuştur.

Bunlardan STP'nin İstanbul-Kartal'da yapacağı açıklanan "1 Mayıs İşçi Bayramı" toplantısı iptal edildi.

1 Mayıs sabahı Feren Sıfık'ta yaptığı açık-hava konuşmasında, Türkiye'de 1 Mayıs kutlamalarının "kanlı" olduğunu ileri sürerek gözdeği verdi.

Dönem Yayıncılık'ın örgütlediği "Merhaba 1 Mayıs 1987" toplantısı ise, bütün bu gelişmelere rağmen Beyoğlu Emek Sineması'nda yapıldı. 1100 kişilik sinema salonuna 2000 kişilerin katıldığı 1 Mayıs toplantısı heyecanlı ve çoklu geçti. Toplantıya grevdeki işçiler, direnişteki öğrenciler, Türk-İş ve DİSK'e bağlı bazı sendikalar, çeşitli görüşlerden sosyalistler katıldı.

Bu toplantı, Türkiye işçi sınıfı ve sosyalistleri açısından derin bir adım, bir kazanım oldu. Daha büyük, daha yığınsal 1 Mayıs'ların kapısını açtı. Toplantıya düzenleyenlerden "Merhaba 1 Mayıs 1987" nin yakında broşür olarak yayınlanacağını öğrendik. Bu bu sayımızda Yalçın Küçük'ün yaptığı konuşmanın geniş gazetesini ve Kurtuluş Yolu'nun mesajını veriyoruz.

YALÇIN KÜÇÜK : NATO'YA AET'YE HAYIR!

Bizler, emekçi, hep, sınıfa birleşme görüşü, zı büyütmek, sınızin üzerindeki ağır bir sermaye, Serap olduğu- yükseltmek

dile getirdiğimize inanarak, tekellerin askeri örgütü NATO ile tekellerin ekonomik örgütü AET'yi gündür, reddediyorum.

MERHABA 1 MAYIS

DÖNEM YAYINCILIK yönetim Kurulu Başkanı
Doç. Dr. YALÇIN KÜÇÜK'ün "MERHABA 1 MAYIS 1987"
toplantısında yaptığı konuşmadan bölümler...

Dostlanm, Arkadaşlanm,

Biraradayız.

Yine biraradayız.

Bugünde biraradayız. Sevincini duyuyoruz.

Bugünde ve buradan, Sizleri de yansıttığıma inanarak, tıpkı eski günlerde olduğu gibi NATO'ya ve AET'ye "hayır" diye bağınıyorum.

Sizlerin de inançlarını dile getirdiğimize inanarak, tekellerin askeri örgütü NATO ile tekellerin ekonomik örgütü AET'yi reddediyorum.

TOPLUMSAL KURTULUŞ

TEORİK-PRATİK SOSYALİST DERGİ

REFERANDUM
ÖZEL SAYISI: 1

• SANDIĞA GİTMEMEYECİM

YALÇIN
KÜÇÜK
Öğretim
Üyesi

"Bu referandum "evet" ya da "hayır" sonucuyla, 1982 Belgesini meşrulaştırma girişimidir.

Bu referanduma katılarak evet ya da hayır demeyi reddetmeliyiz. Konulmuş olan para cezasına da itiraz ederek oy vermeye gitmemek bir yoldur. Sandık başına giderek tepkimizi sandığa atmak da diğer bir yoldur.

Her ikisi de, referandum aldatmasına karşı tepkimizi ifade edecektir."

• EHVEN-İ ŞERİ TERCİH EDEMEYİZ

MUNZUR
PEKGÜLEÇ
Deri-İş
Bşk. Vekili

"Türkiye'de düşüncelerinden dolayı mahkûm edilmiş yüzbinlerce insan varken, anayasa ve yasalar anti-demokratik maddelerle doldurulmuşken, sendikalar siyaset yasağı içindeyken; şu anda açıkça siyaset yapmakta olan 4-5 kişinin "yasağın kaldırılmasının" bir aldatmaca olduğu inancındayız.

Özellikle işçiler olarak, "ehven-i şer"i, tercih etmek durumunda değiliz. Bu nedenle işçilerin boş oy vermelerini veya boykot etmelerini istiyoruz."

AYNUR
KARAASLAN
Tez-Koop-İş
3. Nolu Şube Bşk.

• REFERANDUM ALDATMACADIR

"Bugün bir referandum aldatmacası ile karşı karşıyayız. Sanki anayasanın geçici 4. maddesinin kalkmasıyla, Türkiye'ye demokrasi gelecekmış, işçi sınıfımızın ve emekçi halkımızın sorunları çözümlenecekmiş gibi... Sanki geçici 4. maddede ki yasağı ve diğer yasakları halkımız koymuş da, kendisi kaldıracakmış gibi.

İşçi sınıfı hareketinin referandum konusunda, bağımsız, tarihe karşı sorumlu, sınıf çıkarlarını gözetken bir tutumu olmalıdır."

• BOŞ OY VERMEYE ÇAĞIRIYORUZ

SAİ
ÜNİR
Genel Hizmet-İş
Gn.Skr.

"İşçilerin ve emekçilerin örgütlenme haklarını yasaklayan, insan hak ve özgürlüklerini tanımayan 1982 anayasasının, zorla kabul ettirilmek istendiği günlerde, her şeye rağmen "hayır" dedik.

1982 anayasasının yeniden meşrulaştırma girişimi olan referandum aldatmacasına karşı çıkıyoruz.

Bu onurlu tutumu sürdürmeliyiz, diyoruz.

İşçileri, emekçileri, emekten yana olan herkesi boş oy vermeye çağırıyoruz.

• BU REFERANDUM ULUSLARARASI HUKUKA AYKIRIDIR

NEBİ
BARLAS
Avukat

1982 Anayasası, 1961 Anayasası'nın halkın tüm demokrasi ve özgürlüklerden yana olan kazanımlarını ortadan kaldırmak amacına yönelik bir belge olduğu için, referanduma katılmanın mecbur tutulması, böyle bir zorlama anayasasının esprisine uygundur. Ama bunun Temel Hukuk Normlarına ve insan haklarına uygun olmadığı açıktır.

• BOŞ OY VERECEĞİZ

HALİT
FIRAT
Çağdaş Yol
Dergisi Yöneticisi

"Ortada oynanan bir oyun vardır. Referandum bir aldatmacadır. Özal ile Demirel'in bizim için bir farkı yoktur. Sadece iki-üç yasaklı için yapılacak bir referandum bir şey ifade etmemektedir.

Tümüyle "82 anayasasının" oylanması olsaydı tavrımız değişik olurdu. Ama bu koşullarda "boş oy" vereceğiz."

• BENİM OYUM: BOŞ OY

VAHDETTİN
KARABAY
Laspetim-İş
Gn.Bşk.

"Bu referandumda, sanki dört siyasetçinin resmen politika yapmalarının sağlanması ile Türkiye'ye birdenbire demokrasi gelecekmış gibi bir hava yaratılıyor.

Esasında, Türkiye tüm yaşamında bir yasaklar ülkesi! Bu yasaklar kalktığı takdirde, özgür ve demokrat bir Türkiye olabilir.

6 Eylül'de yapılacak olan halk oylaması bir aldatmacadır!

Bu yüzden; benim oyum, boş oy olacaktır."

• NE "EVET", NE "HAYIR"! BOŞ OY

ZİHNİ
ANADOL
Yazar

"141, 142. maddeler varlığını sürdürürken, arkadaşlarımızın bir kısmı hapisanelerde çürütülürken, diğer bir kısmı yurtdışında "mülteci" yaşama zorlanmışken, insan hak ve özgürlükleri ayaklar altına alınmışken, bizlerin tutumunun ne olacağı belli değil mi?

Burjuvazinin, bizleri referandum aldatmacasıyla karşı karşıya bırakmasında oyuna gelmeyeceğiz.

Ne "evet", ne "hayır"! Boş oyl..

TOPLUMSAL
KURTULUŞ

SANİT : DÖNME YAZIÇIĞI : ÖZALIN KARANIN
UZUN SAĞIĞA KIRILAN SAĞIĞI : YALÇIN KÜÇÜK
GENEL YÜRÜTÜCÜ : KURBAN TÜRKÜN
GENEL YÜRÜTÜCÜ : MURAT İZZET
YAS İZLENİ YAZIÇIĞI : HAYRAT ULUSOY